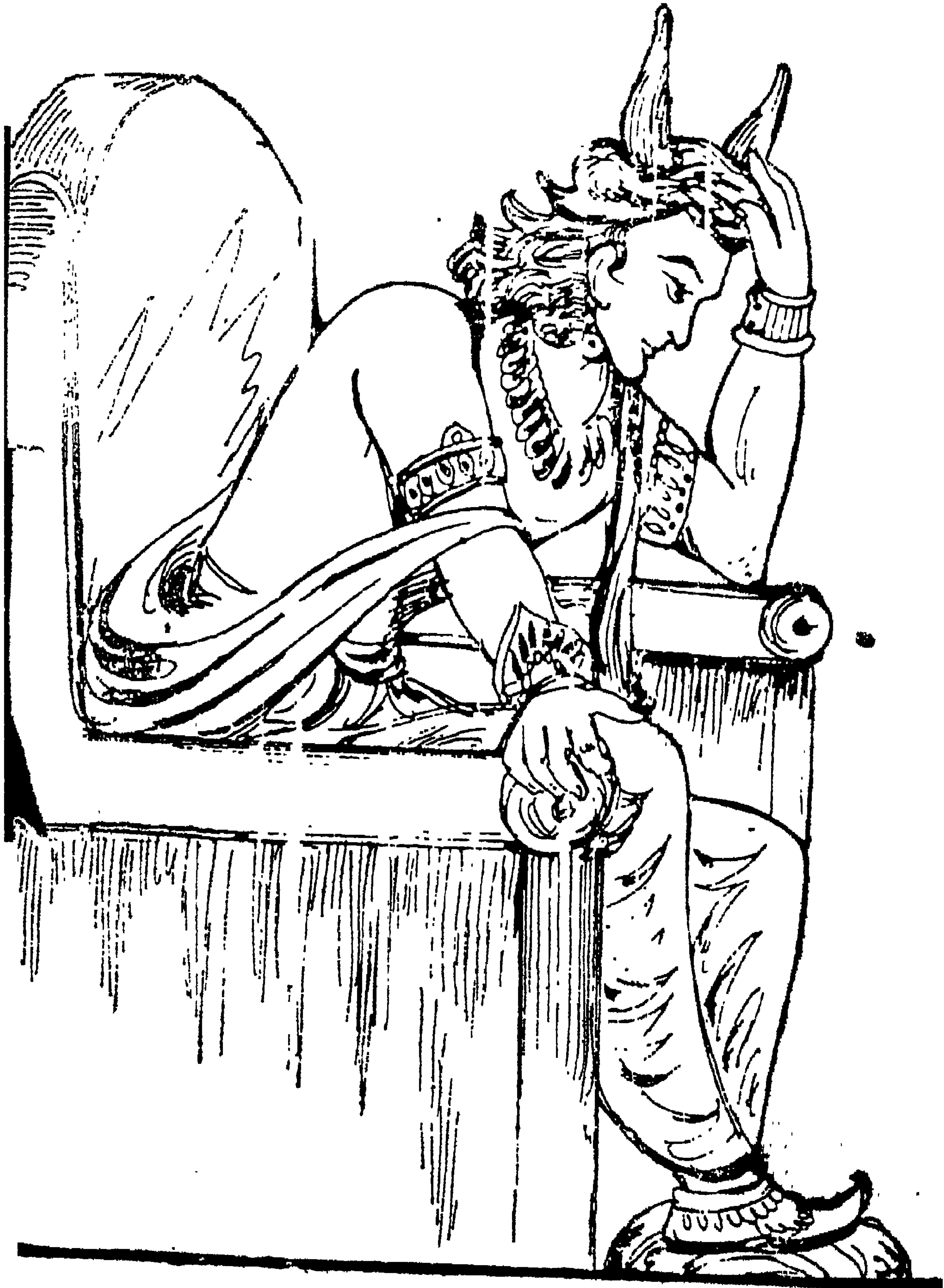

Printed at Andhra Pradesh Government Text Book Press Hy

సకలానందగ్రంథమాలిక

18 వ పుష్పము

సంపాదకుడు :

సత్యవోలు రాధామాధవరావు.

శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతము.

అభినవకాళిదాసమహాకవి సంస్కృతకావ్యమునకు

సత్యవోలు సోమసుందరకవిగారిచే

నాంధ్రీకరింపబడినది.

సకలానందసమాజమున

సత్యవోలు రాధామాధవరావుగారిచే

ప్రకటింపబడినది.

కాకినాడ:

సుజనరంజనీముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది.

1935

అభినవ పోతరాజ

శ్రీ సత్యవోలు సోమసుందరకవిగారు

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

Awarded to.

Mr. Jandhyala Satyanarayana Murty

By

The Committee of the Present Boys'

Association. 1935-36

For :- Good Conduct &

Fancy in Dress (?) wa 2nd prize

పండితాభిప్రాయము.

శ్రీ సత్యవోలు సోమసుందరకవిగారు ఆంధ్రీకరించిన
ంథ్రచంపూభాగవతమును చదివి చూచితిని. వీరు
రపరిచితులు. వీరు సంగీతసాహిత్యములందసమాన
ము కలిగి, వచనాంధ్రకాదంబర్యాది గ్రంథములు
రచించిరి. కవితాధార ప్రాచీన ప్రబంధములవలె
మృదుమధురమైనది. ఇందలి పద్యములు ఆంధ్రీకర
ియ్యును స్వతంత్రరచనగా పోతనామాత్యుని భాగ
ని పద్యములవలె కర్ణామృతములుగా నున్నవి.
తములో 14 వ శతాబ్దమున అభినవకాళిదాసమహా
చియింపబడిన యీ భాగవతచంపువునందలి శ్లేష
దులకు సమగ్రముగా నిట్లు తెనుగునగూడ సులభ
రచించుట వారి కవితామహిమను దెలుపుచున్నది.
భినవపోతరాజనవచ్చును. వీరి యముద్రితగ్రంథము
చాల గలవు. ప్రకటించు భారము భాషాభిమానులదై

ఈ గ్రంథము విద్యార్థులకుగూడ పాఠశాలలలో పఠ
ంథముగా నేర్పరచదగినదై యున్నది.

ఇట్లు,

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి.

27—11—35.

పీఠిక.

శ్రీమన్మహీమండలంబునకు మండనప్రాయులై మున్న వన్నె కెక్కిన గీర్వాణభాషా విశేషజ్ఞులగు పండితోత్తము లనేకులు తమ లలిత కవితా చాతుర్యంబున సరస వచన రచనా చమత్కృతులలర మృదుమధుర శైలిని భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యబోధకంబులును చతుర్విధపురుషార్థసాధకంబులు నగు సంస్కృత కావ్యంబు లెన్నియో రచియించి యుండిరి. అందు రామాయణ భారత భాగవతాది పురాణపుణ్యకథలనుండి మఱికొందఱు చంపూప్రబంధంబులుగా రచియించియుండిరి. అట్టివగు నాయాప్రబంధంబులలో గొన్నిటి కిటీవల సంస్కృతాంధ్రవిద్యాసాంద్రులగు సత్కవీంద్రులు తెనుగుగావించి వెల్లడించిరి. విద్వత్కవులలో మిగుల ప్రసిద్ధిగాంచిన యీ యభినవ కాళిదాస కవివరేణ్యుడు రచించి యున్న శ్రీమద్భాగవత చంపూప్రబంధము మాత్ర మింతవరకు దెనిగింపబడి యుండ లేదు. ఇందు కవితాచాతుర్యంబును లోకజ్ఞాన సంపన్నతయు బ్రహ్మజ్ఞానసంపదయు భక్తిప్రపత్తియు బెంపుమీఱుచుండె. మఱియు శబ్దశ్లేషార్థశ్లేషాలంకారాదులతో గూడ "జీవితం వ్యంగ్యవైభవం" అనురీతి బ్రతిపద్యగద్యంబులందు ధ్వనియే ప్రధానముగానెంచి చిత్రవిచిత్రంబులగు యమకాదులతో సరసతరంబుగా రచింపబడియున్న యీ ప్రబంధంబు మిగుల

భగవద్గుణానుభవముగలదగుటచే తలచుచు నే దీనింజదువుకొని యానందించుచు "ఏకఃస్వాదునభుంజీత" అనునట్లు యిది తెనుగుగావించిన నెల్లవారల కుపయోగించుటయేగాక మహాకవి భట్టబాణుని కాదంబరి తెనిగించిన నా కిపుడీ హరిచరిత భరితంబగు దీని నాంధ్రీకరించిన మజ్జన్మపావనంబగుగదా! యని దలంచుచుండ నాయైదవ కుమారుడు చిరంజీవి రాధామాధవరావు భాగవతచంపూప్రబంధము నాయొద్దనే పాఠంబుగా జదువుకొనుచు నొక్కనాడు కాదంబరివలె, నిదిగూడ మీరు తెనుగుకావ్యంబుగా రచించిన నెల్లరకుం దెలియునని యు భగవద్గుణానుభవముగలదగుటచే నిహపరసౌఖ్యదాయకం బైనదనియు నన్ను మఱింత ప్రోత్సాహపరుచుటంజేసి దుస్తరకార్యంబైనను మదిష్టదేవత యగు జగన్మాత యగు శ్రీ శాంకరి నారాధించి తత్కరుణా కటాక్ష వీక్షణంబున ధైర్యంబునవలంబించి దుందుభినామ సం॥ర శ్రావణ శు॥ 15 పౌర్ణమికిప్రారంభించి మాఘ శు॥ 15 పౌర్ణమివరకు పూర్తిగా నాంధ్రీకరించి సర్వశుభంబు లొసంగు మదిష్టదైవంబులైన శ్రీమదుమామహేశ్వరులకు పుష్పమాలికగా నీకృతి సమర్పించితిని. పండితజనులెల్ల దీనిం జదివి ఆనందింతురుగాక.

క. తప్పులు దీనం దడవినఁ
గుప్పలుగా నుండవచ్చుఁ గోవిదు లెల్లన్
మెప్పొకటి యెకనుగోని ఛా
మెప్పుడు నా మోదకలన నెనయుదురు గదా.

గీ. రమ్యతర నవరత్నాకరంబు జేరి
మంచిముత్తెంబులను సంగ్రహించుకొనక
కూటమిని నత్తగుల్లలు గోరుచున్న
కొంగలకుసాటి గానరొకో! కుకవిజనులు.

గీ. భవ్యకాదంబరీరస భాసురాబ్ధి
మగ్నతనుగొన్న నేనిప్డు మఱలి పైకి
సారతర హరిగుణ జాలసంగతిగోని
వచ్చి పరిశుభ్రముగ జగత్పావనముగ.

గీ. భాగవతపుణ్య సత్కథా భవ్యమైన
రసతరంగిత గంగాఝరంబునందు
మజ్జనసపావనంబుగ మజ్జనమును
సేయుచున్నాడ నిపుడెంతో హాయిమీఱ.

ది 15—1—1923,
కొత్తపల్లి, పిఠాపురము,
గోదావరిజిల్లా.

ఇట్లు విధేయుడు,

సత్యవోలు సోమసుందరకవి.

శ్రీరస్తు.

విషయసూచిక.

శుభమస్తు. శ్రీరస్తు. అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీశాంకరీదేవ్యైనమః

ఇష్టదేవతా ప్రార్థనము.

ఉ. శ్రీమదుమామహేశ్వరుల, శ్రీసతి, శ్రీపతి, వాగ్విధాతలన్
సామజవక్త్రు షణ్ముఖుని శక్రముఖావళిఁ బూర్వసత్కవి
స్తోమమునిప్డునా సుకవిసూరుల ధీరుల సంస్కృతాంధ్రవి
ద్యామహితాత్ములన్ గొలుతు నంచితమత్కవనప్రశస్తికై.

సీ. శ్రీమించుమణిరాజ శేషపన్నగరాజ
భూషణుల్ శ్రితజన పోషణులును
సరసతరోల్లాల సల్లాపమంజుల
భాషణుల్ ఖలజన భీషణులును
సతతసముజ్జాత సంజాత పాతక
శోషణుల్ సురవైరి రోషణులును
చంద్రసూర్యాగ్ని లోచనదీప్తిఘనతమః
పేషణుల్ ఖండిత దూషణులును

గీ. నయిన మహితులు శబ్దార్థనియతిరీతి
సంతతాన్యోన్య సాంగత్య సహితులగుచు

నెసఁగు శ్రీపార్వతీ పరమేశులు మము
సాంద్రసంపదలిడి బ్రోచుచుంద్రుగాత !

ఉ. శ్రీకరులై సదాశ్రితవశీకరులై తగు తల్లిదండ్రులా
మీకు నుమామహేశులకు మెండుగ బువ్వాలదండరీతి నే
నీకృతిఁగాన్కఁజేసితి రహిన్ గొని మీరెద దాల్చి నిత్యశో
భాకరలీల మోదమెనయన్ ననుఁబాలికఁబోలె నేలుడీ!

చ. మఱిమఱి సౌరభంబిడెడు మల్లెలు మొల్లలు జాజిపూలు గ
ప్పురపురజంబుగస్తురియుఁబుప్పొడినొప్పగుప్పచొప్పునన్
సరసపదార్థముల్ ధ్వనులెసంగగ రంగగుశైలిగ్రాల మీ
కరుణనెసంగు నాకృతియె గమ్మని కమ్మని తావులీనెడున్.

చ. కనికరమొప్ప నెవ్వడు జగంబుల నేలెడు తల్లిదండ్రులా
ఘనులబురాణదంపతులఁగాంక్షితదాయకులౌనుదారులన్
దనరు నుమామహేశులసదాఖిము నెమ్మదినమ్మికొల్చునం
దనుఁడను నన్ను బ్రోవుడు సదాశివులార! సదాదరంబునన్

చ. సురుచిర సత్యవోలు కులజుండను వెంకటరాయమంత్రి స
ద్వరతనయుండ నాంధ్రకవితా మృదుగాననిదాన శాంకరీ
పరమకృపారసంబునకుఁ బాత్రుఁడ వెంకటజగ్గరాయ భూ
వరుని నిజాశ్రితుండ బుధవర్గవిధేయుఁడ సుందరాఖ్యుఁడన్.

చ. వరపరతత్త్వవేది యరివర్గవిదారణమోది యింద్రియో
త్కరమదభేది సత్త్వగుణ తత్పరతాంచితవాది భూతెసు

స్థిరకరుణానివేది స్వవశీకృత శుభ్రిమనోవినోది మ
ద్వరమతి జ్యేష్ఠసోదరుఁడు భాసిలు వెంకటరావభిఖ్యచేన్.

సీ. రమణీయమైన కిర్లమపూడి యాస్థాన
కవివరుండను ఖ్యాతిగాంచె నెవఁడు
తదధినాయక బుచ్చితమ్మయచిన్నరా
ట్ప్రిభు గౌరవాదుల బడసె నెవఁడు
వారిచే సత్కృతుల్ బడయుచు నెన్నియో
సుకృతులొసంగిన సుకృతి యెవఁడు
శ్రీతికంఠచరితంబు సొగసుగాఁగల్పించి
వాసిమై బుధులెన్న వ్రాసె నెవఁడు

గీ. మించి మఱికొన్ని తెల్గొనరించె నెవ్వఁ
డనఘచరితుఁడు కామేశ్వరాహ్వయుండు
దనరునాదు కనిష్టసోదరుఁడతండు
సిరులు సంతతులలరారఁ జెన్నుమీఱు.

గీ. వీరలకు నగ్రిజుండనై వెలయుచుంటి
సోమసుందరకవియన సొబగుమీఱ
నాంధ్రికాదంబరీ ముఖ్యమైనగద్య
పద్యకావ్యంబులను వ్రాసి వాసిగొంటి.

సీ. ఘనసాహసౌదార్య గాంభీర్యనిధిసోమ
రాణ్మంత్రి యేకవిరాజుతాత

నయగుణ విద్యావినయశాలి వెంకట
రాయుడే సత్కవిరాజుతండ్రి
సద్గుణసంతాన సంతానవల్లియౌ
రామాంబ యేకవిరాజుతల్లి
రావువెంకటజగ్గరాయాహ్వయ మహిత
లేంద్రుడే కవిరాజు నేలురాజు
గీ. అట్టి శ్రీసత్యవోలు వంశాబ్ధిచంద్రు
సరససంగీత సాహిత్య సత్కవిత్వ
సరసమతిసాంద్రు సోమసుందరకవీంద్రు
ననునయగుణకదంబ జగదంబ మనుచుగాత !

శుభమస్తు. శ్రీరస్తు. అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీ శాంకరీదేవ్యైనమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూ భాగవతము.

ప్రథమవిలాసము.

దైవప్రార్థనము.

సీ. శ్రీ లాలితాలాప శైలేశ బాలా వి
లాసానుకూల కలావిలోల!
కలితగంగాఝరీకల్లోల జాలార్ద్ర
లలితహిమ భానుమాలా జటాల!
దోషావళీతమఃపూషాయిత సువేష
సాహితీపోష శేషాహిభూష!
సారసుధాసారధారానుకార స
త్కారుణ్య రసపూరఘనవిహార!
గీ. రచితనతభద్ర భవ్యముద్రావినిద్ర
యత్నయాతుద్రు రుద్రాక్షహాతవిపత్క
దివ్యమంగళయుత శివదేవతహిత
సతతకళ్యాణములు మాకొసంగుగాత!

చ. అవనిహిమాద్రి భాగ్యనిలయంబు సమస్తశుభాస్పదంబు శ్రీ
భవుని తపఃఫలంబు శుకభాషలచే ముదితంబు సాదరా
ప్తవిశదమస్త సద్ఘన సుధాకర భూషణకంబు నమ్మహాం
బవిరళమోద కందము శుభావళిమాకిడి బ్రోచుగావుతన్.

చ. అరుదగు ఘోరనేత్రములు నయ్యహిరాజవతంసముల్ జటా
భరముఁ గపాలమూనుభగవంతుఁడ! యెవ్వఁడవీవులోనికిన్
గరిమను దేవియాజ్ఞ గొనకన్ జనరాదని ద్వారపాలు రీ
వరుసను బల్కుచుండ పురవైరిని గాంచియొనర్చునట్టి నీ
చిరునగవెప్డు మాకుశుభ సిద్ధులొనర్చునుగాత మాతరో!

చ. స్మరవరకేళికోపమును శాంతినొనర్పగ క్షేమకారి శం
కరుఁడువినమ్రిఁతాలను సకౌతుకయయ్యును తత్రజాహ్నవీ
గురుతర దర్పలీలగని కోపమునొందుచు నబ్జమస్మ భే
దరసిక మేపదంబునను దన్నితివో! యలచంద్రశేఖరున్
సరగున నట్టినీపద మొసంగుత మాకుసిరుల్ సదా శివా!

మ. ధృతినన్యోన్యజయంబు గోరుచు శివాదేవీ శివుల్ నవ్వుతో
నతులానందముతోడ సాహసముతోనన్యోన్యసంపర్క సం
భృతరోమాంచముతో ససంభ్రమముగావిక్షిప్తనిక్షిప్తసం
గతి నవ్యాక్ష కరాబ్జులై నెరపు నక్షక్రీడయందొప్పు శ్రీ
యుతసంరంభము మాకొసంగుతసదాత్యుద్వేలమా శ్రేయముల్

గీ. భద్రితనువు విభూతిచే బరగనేమి
చీరపై పులిరోమముల్ జెలగనేమి

యనుచు చెలులెల్ల హాస్యవాక్యములు వలుక
నవవధూమణి యగునట్టి శివయోనర్చు
మందహాసమొసంగుత మాకుసిరులు. 6

గీ. త్ర్యంబికకుఁ బేర్మి మూడవతనయుఁడైన
ఘనమహాకవి యభినవ కాళిదాసు
భూరిహారిగుణబంధ చంపూప్రబంధ
మాామెదయచేతఁ బ్రేరితుఁడై రచించె. 7

ఉ. బాలునిలీల నల్పముగ బల్కెడునాదగు బుద్ధియెంత వా
క్పాళులకందరాని యదు వర్యుని సచ్చరితంబదెంత హా!
చాలగనెంచి వర్ణనము సల్పెడు నాదగు సాహసక్రియా
లీలనుబోలు దానిగన లేదెచటన్ వినలేదు ధారుణిన్. 8

ఉ. శ్రీకర సత్కృపారస ఝరీ పరిపూరిత మాకరంద శో
భాకర పారిజాత కుసుమాళి సమంచిత మాల్యతుల్య గౌ
రీకరుణాకటాక్షలహరీ ముఖరీకృత సన్ముఖుండ నా
కేకృతినైన దుష్కర మదెట్లగుచుండునుముజ్జగంబులన్. 9

గీ. గురుతరంబగు శాంకరీ కరుణచేత
నాదువదనంబునుండియు నవ్యభవ్య
కలితసూక్తులు జనియించుగాత! యేమి
వింత! కఠినతగల చంద్రకాంత శిలయు
గరగిసుధజిల్కదే సుధాకరకరాప్తి. 10

చ. గురుగుణదోషముల్ మిగులగూరిమినెంచి దయార్ద్రచిత్తులై
దొరకొనుడిందు సద్గుణమె దోషముపీడుడుసూరులార! శం

కరుఁడు కళంకితాంశమునుగైకొన కెంతయుశుభ్రమౌసుధా
కరవరఖండమౌదలను గారవమొప్ప ధరింపలేదొకో. 11

ఉ. శ్రీరమణీశ వర్ణనలు సేయఁగఁబూనియు గ్రామ్యధర్మ శృం
గారము మాఘముఖ్యేతర కావ్యములందున బోలెఁజెప్పలే
దూరక నిందికేమనఁగ నొప్పఁగనాపరిశబ్దమందు శ్రీ
శౌరియుదారతాది గుణసంపద బెంపు వహింపుచున్ జమ
త్కారముగా నపారమగు కావ్యసుధాఝురి బారుచుండెదాఁ

గీ. అలకథనుగూర్ప నవ్యంజనాద్యసార
పద్దెములు మూఁడునాల్గు గన్పడునొలేవొ
అంతమాత్రనె మత్కావ్యమంత గూడ
నట్టిదెయటంచు గడువెగటందకిపుడు
గనుఁడు కవులార! ప్రతిపదధ్వనులనరసి. 13

—♦ కథాప్రారంభము ♦—

గీ. అధికమహిమకు, మహిమకు ననుగుణమగు
రూపమునకును, రూపానురూపచరిత
సుకృతములకుఁ బ్రధానుఁడై శుభదదాన
ధారలననూపముగ మరుధరనొనర్చి
యలపరీక్షిదవనిపాలుఁ డలరె నిలను. 14

గీ. అరినృపచమూచమూరు సింహమతనియని
దనరుకోపాగ్ని కందర్పదర్పహరణ
మునకు హరుఫాలలోచనమునను బొడము
వహ్నికి వివర్తమనిజనుల్ వలుకుచుండ్రు. 15

గీ. జగతినానృపు సద్యశః చంద్రసాంద్ర
చంద్రికలచేత ధవళిమజలధులొంద
రహినెపుడు నితరుల కందరానియాత్మ
దుగ్ధజలభేద విద్యబల్ దొడ్డతనము
గాంచెనంచెదనెంచె రాయంచలెల్ల. 16

గీ. తత్ప్రభుఁబ్రతాపరవి, రిపు ధరణిపతుల
జన్మభవనమునంది యాశ్రయవినాశ
మొందగాఁజేసి ధనపద మొంది పిదప
సౌమ్యుఁడయ్యెను విక్రమక్షయవశమున. 17

గీ. ఆవిభుని స్వాతివృష్టిచేనగు యశో ని
భంబులై తగుముక్తాఫలంబులెల్ల
సర్వదిక్పతిమణి మాళిశాణకమణ
మొంది కవివాక్య గుణగుంభమూని హార
మణులుగాదగె దిగ్వధూమణుల కహహా! 18

గీ. ఆలలితు, గురుపాండుసదన్వవాయ
సుప్రతిష్ఠగఁ గని గురుసూనుశరని
కరనియమ్యునిగానెంచి పరమకరుణ

జక్రిమునుబూని సదయుఁడై శౌరివేగ
గుక్షికినిజొచ్చి రక్షించెఁ గూర్మిమీర. 19

ఉ. చాలునుఁబెక్కుమాటలు వెసన్సుకృతస్థితిగాంచి దైవముర్
బోలెడునయ్యతండు కలిపూరుషవైభవ జృంభణార్హమా
కాలమునందుగూడ విధికల్పిత పాతకవృత్తినాపుచుర్
దాలిమినాల్గుపాదముల ధర్మము వర్తిలజేసెనార! దార్.

వ॥ అపుడట్టిరాజర్షియగు పరీక్షిన్మహారాజు నానావిధంబులును సుధామధురంబులును నగు మధుసూదన కథావిశేషంబుల నాకర్ణించియును నాత్మ పరితృప్తినొందక సకల వేదవేదాంగ పారంగతుండును నిగమతత్వజ్ఞుండును తత్త్వవేత్తలలో నగ్రేసరుండును నుపశమంబుచే విషయాభిలాషంబును శకలంబులుగావికలంబులుగావించువాఁడును నపరమిత మహిమాన్వితుండును మహితుండును భగవంతుడును బాదరాయణుండునునగు శ్రీశుకయోగీంద్రుంగాంచి సాదరంబుగా నిట్లువచియించెను.

వ॥ ఓభగవంతుడవగు మునీంద్రా! పాండునందన ప్రశంసా మాంసలంబులును, జగదుద్భవ ప్రసంగసంగతంబులును, రుచిరతరంబులగు మురజిదవతారలీలా నికరంబులచే, గరంభితంబులైనవియును, ధృవ, పృథు, పురంజన, చరితభరితంబులును, దక్షాద్వరవిధ్వంస ప్రపంచంబుచేఁ గంచుకితంబులైనవియును, ప్రియంవ్రతచరిత్ర విచిత్రితంబులును ధరణీ

గోళపరిమితి నిరూపణ సురూపితంబులును సముదంచితజామిళ చరిత కవచితంబులును, వృత్రవధ విధానవృత్తాంత సంధానితంబులును, ప్రహ్లాదకథాకదంబ కందళితంబులును, వర్ణాశ్రమధర్మ మర్మసముదయమేదురంబులును, మకరకాతరీకృత సింధురవరకథానిబంధన బంధురంబులును, దుగ్ధపయోనిధి మథనోదంత దంతురంబులును, బలిబలనియమన కథానుషంగ తరంగితంబులును, మిహిరహిమకరకుల నృపాలగుణపరిశీలన కీలితంబులును, భవదీయవదనారవిందంబునుండి జారుచుండెడు మకరందబిందు బృందంబువలె వెలయుచున్న వాక్సుధారసవిసరంబుతో మిశ్రితంబులును నగు హరిచరితంబులాకర్ణింపబడినవిగదా! మహానుభావా! 21

వ॥ ఇవ్విధంబున నమృతాసారసరసంబగు త్వదీయవచననిచయంబు నాస్వాదించినదయ్యును నాదుమానసంబనెడు మానసచరంబుసముపజాతపరితోషపోషంబుగానిదై యొప్పుచున్నది. 22

వ॥ కావునమిముబ్రార్థింపదగినదికొంచెముగానున్నది. ఈ నే నిపు డాశానితంబినీనితంబ బింబంబులకు దెల్లనగు పట్టుపుట్టంబువలె వెలయు యశోనికురుంబంబుగలిగి యున్నట్టియు, నపారకృపావారిధియైనట్టియు, యదురాజాన్వయంబుననుగ్రహించినట్టియు, సకలలోక హితార్థంబుగానవతరించినట్టియు, సాక్షాద్భగవంతుడును నగు గరుడధ్వజుని

మహిమానువర్ణనంబు నాకర్ణించి నిరతిశయసుఖంబు ననుభ
వింపగలనని యభిలాషగలిగి యున్నాడను. 23

చ॥ జనవరుడట్లుపల్కిన వెనక్ శుక్రితికిక్ మధురంబు మోదదం
బుననగునట్టిసద్వచన ముక్ వినిశ్రీశుకుడాదరంబునక్
బూనరు కృపారసాంబుపరిపూరితసారలసత్కటాక్షవీ
క్షణముల జూచిచూచిసరసంబుగఁజెప్పదొడంగెనయ్యెడన్

ఉ॥ భూరమణా! త్వదీయమగుపుణ్యవశంబునబ్రిజ్ఞయంతయున్
దీరుగఁబక్వమొందె జగతీపతిసత్కథలక్ వినక్ మహో
దారపు వాంఛయుక్ గలిగె దానికిమానితహేతువైన శ్రీ
భూరియశుల్ త్వదీయులగు పూర్వులొనర్చిన సత్తపంబునీ
ధారుణినిట్టిదట్టిదని తప్పకనొప్పుగఁజెప్పశక్యమే. 25

గీ॥ ముఱియునభిమన్యుసుతునతి ముదితుజేసి
గరిమమీరగ నల పాగి కాంక్షి విభుఁడు
అమితమధురతఁ బూదేనెనణచి వెలయు
వాక్యమిటుబల్కె నాదరభరము మెఱయ. 26

అది యుక్తమేగదా!

చ॥ అరయనలక్షితార్థకములయ్యుశుకాంహ్వాయనద్విజోక్తులే
రమనులాలనీయములుగాదగుతన్మృదుసూక్తులెంతయున్
సరసములర్థయుక్తములు శౌరివిలాసకులాయ రూపతక్
గర మలరారుచుండగని కక్ వచియింపగ నేలచాలగక్. 27

*చ॥ అచిరపదార్థగౌరవములయ్యనురూఢిగనాశుకనామసద్ద్విజ
ప్రచురవచశ్చమత్కృతులు భాసిలివీనులకింపుజేయుచో
నచిరపదార్థగుంభనలు సన్నుతవిష్ణువిలాసగోపనో
పచితకులాయరూపముల భాసిలుచోనికఁ జెప్పశక్యమే.

వ॥ పూర్వకాలంబున నిఖిలసమాన బిరుదధురంధరయై నదయ్యను, వసుంధర దుస్సహామదమేదురులగు కంసాదిదుష్ట మేదినీపతులైన ధూర్తనిశాచరుల భరంబును, భరింపజాల నిదై గోరూపంబుధరించి కన్నీటిజడులు కడువడివెడలుచుం డుటచేత గలుషితంబగు గన్నుగవతో శోకపావకునిచేఁ బరవశంబగు నిజాంతరంగంబుగలదియై పరివేదనారావంబు చే హరిదంతరంబులను దంతురితంబుగాజేయుచు భగవంతుం డగు నంభోజసంభవుని చరణయుగళంబు శరణంబునొందెను. 28

వ॥ ఆచతురాననుండును నామొని వేదనంబువలనతద్వే దనం దెలిసికొని దానింబరిహరింప శతమఖముఖనిలింప నికర పరివృతుండై గోరూపధారిణియగుఁ బుడమిచేడియతోడఁ గూడ పాలకడలి దరికరుగుదెంచెను. అక్కడ 29

—♦ బ్రహ్మాదులు వైకుంఠుని నుతించుట. ♦—

చ॥ ఘనశుభమిచ్చువాని ననుకంపనుఁబెంపుఁగ బూనువానిదు
ర్దనుజుల ద్రుంచువాని సతతంబును నాశ్రితపాపరూపవా
ర్ధిని దగఁగ్రోలువానిస్వసతిఁ సిరినెయ్యెడఁగాంచువాని లీ

లనుగొని సర్వవిశ్వతతులన్ ధరియించినవాని శౌరినిన్
బనుపడసన్నుతించిబహుభక్తిని మ్రొక్కెనజుండు మెండుగాన్.

క॥ నిరవధిక సత్కృపారస
పరిపూరితమానసమున బరగెడుశౌరిన్
సరసతర వేదవాక్తతి
బరపుచుఁ జతురాననుండుపాసనజేసెన్. 31

చ॥ అజుఁడుసమాధినిష్టగొను నయ్యెడనంబరవీధినుండి బల్
రుజువుగనొక్కవాక్యమది రూఢిగవెల్వడె వక్త్రహీనమై
విజితసుధారసాకృతి యభీష్టకలానుగమైన దాని దా
నిజముగనాలకించి కడునెమ్మదిసర్వసు పర్వపాళితో
బ్రజలసృజించుధాత యిటుబల్కెను దిక్కులుపిక్కటిల్లగాన్.

వ॥ మేఱమీఱిన యీవసుంధరా పరితాపంబు సుంత
యుందెలుపబడనిదయ్యును భగవంతుఁడగు చతుర్భుజునిచే నం
తయుం దెలియబడినదిగదా! 33

వ॥ ఈపరమపురుషుం డవనీవ్యసననిరసనంబునకై వసు
దేవతనుజ భావంబునొంది ధరణీతలంబున బొడముటకు బ్రి
యత్నించుచున్నవాడు. 34

వ॥ కావున నిపుడు సత్వరంబుగా దదారాధనంబుకొఱ
కు మీరుగూడ యదుకులసముద్భవంబు నొందదగినది. 35

వ॥ ఇవ్విధంబున సురవరవర్ణినులచేతం జూడహరిచరణ
పరిచరణంబునకై మానవమానినీభావంబువరిగ్రహింపదగినది.

వ॥ మహర్షులచేతంగూడ పురుషోత్తమ పరితోష పోషణంబుకొఱకుగోరూపధారణంబై పరమాదరణీయంబైనది.

వ॥ శేషాహివిభుండును వాసుదేవ సేవనంబుకొఱకు దదగ్రభవుండు కాగలడు. 38

వ॥ భువనమోహినియగు మాయయును మురశాసన శాసనంబువలన ముందుగావసుంధర యందవతరించుచున్నది.

వ॥ కమలాలయయగు కమలయును నిలాతలంబునతదీయకుల పాలికాపదంబు నలంకరించుచున్నది. 40

వ॥ కావున నతిత్వరితంబుగా యథోక్తప్రకారంబున జేయబడుగాక యని యివ్విధంబుగా సురసభాసదులతోఁబలికి సుధాధారాకల్పంబులగు జల్పితపరంపరలచేత వసుంధర నూరడించి సారసాసనుండు నిజనివాసంబునకేగెను. 41

క॥ అలశూరసేనదేశం
బులయందలి మధురయనెడుపురము మధురమై
యలరుపురాతన మదె యదు
వులకుఁ ఘనరాజధానివొల్చు మహితమై. 42

గీ॥ ఒప్పుచుండెడు నప్పురినుగ్రసేనుఁ
డనెడు భూపతి వసియించునతని కనుజుఁ
డన్ని సద్గుణములచేత నన్నవలెనె
నలరుమనుజోత్తముఁడు దేవకాహ్వయుండు. 43

గీ॥ అతనికాత్మజ దేవతయనగబరగి
దేవకీదేవియను పేరదేజరిల్లు
నుగ్రసేన మహీపతికగ్రసుతుఁడు
కంసుడతిహింసకుడు కులపాంసనుండు. 44

వ. అటుపిమ్మట నొకప్పుడు వసుదేవుండు మధురానగరంబున దేవకీదేవింబెండ్లియాడి యతులహర్ష ప్రకర్షంబు నొందుచు భార్యతోడం గూడుకొని పరిజనవృతుండై యానగరీలలామంబునుండి బయలువెడలి నిజభవనంబునకు వచ్చు నిచ్ఛచే ననుపమాతమనోరథుండై రథారోహణంబుగావించెను.

సీ. భగినీజనంబుపై బరగువాత్సల్యంబు
ప్రకటించుచును మోదభరితుఁడగుచు
బంగారురథములు పదివేలు దనతోడ
రాఁ గంసుడపుడు సారథ్యమొందెఁ
గూతుపై ప్రేమచేఁ దాతయాదేవకుం
డమితహర్షంబుగా హారణమొసగె
ప్రాజ్యపూజ్యంబులై రహిమీరు రథములు
నశ్వరత్నంబుల హస్తితతుల
గీ. మంచిగుణరూపములతోడ మించునట్టి
దాసదాసీజనంబును దగుధనంబు
భూరివస్తువిశేష సంపూర్తిమీర
నట్టి విభవముగాని వచ్చునట్టియెడను. 46

మ. అరయన్ వారవిలాసినీ శుభదవాద్యాంకూరముల్ గీతనా
దరవంబుల్ ఘనకాహళీ కలకలధ్వానంబులున్ భూనభోం
తరముల్ నిండగఁ గంసనిర్వృతివిఘాతంబొప్ప నాకాశవా
ణిరహిన్బల్కెను నీదుచెల్లిగనుపున్నెంపుంసుతుండష్టమో
దరుడెన్నన్నిను జంపగాదగునికన్ తథ్యంబుగానంచొగిన్.

సీ. ఆవాక్యమును గంసుడాలించి వికలిత
హృదయుఁడై దేవకినదయుఁడగుచు
గొప్పగట్టిగబట్టుకొని క్రోధమున నామె
నటుజంప నుద్యుక్తుఁడగుటఁ జూచి
కష్టాయమానుఁడై కఠినాత్ముగంసుని
గని వసుదేవుండు కరమువట్టి
సారమృదూక్తుల నూరడించిన దన
మదిమరలింపక మారువలుక

గీ. వినుచు బ్రాణప్రియాభంగ భీరుఁడగుచు
నెద్దియునుసేయ దోచకయ్యెడనుశౌరి
పరవశత్వముగొని కొంతవడికిఁదెలసి
మరల ప్రకృతినిగొని యిట్లు మదిఁదలంచె. 48

గీ. సాంత్వనోక్తుల వీనినిశ్చయమునిపుడు
గరిమవారింప శక్యంబుగాదటంచు
దలచి ప్రియయెడ బ్రేమవిహ్వలతబూని
ధీరతనుబల్కె నిటువసుదేవుఁడపుడు. 49

వ. భగవంతుండవగు నోభోజకులతిలకా! ప్రసిద్ధంబగు దీనదయాళుత్వంబుగలిగి దిగంతవిశ్రాంతంబగు యశోవిభవంబుగొన్న నీకిటుల గరుణింపదగినదియును, దోడబుట్టినదయ్యును నాత్మజంబోలె నానందంబు నొందింపదగినదియును నగు నీదీనయగుదానింబట్టి చంపసమకట్టుట యుక్తమైనదేనా! కాబట్టి యిక 50

వ. ఏమంటివా! నీకెంతయు మహాభీతిహేతుభూతంబగు సంతానంబీమెకు బొడమునెడల తత్క్షణంబుననే నీచేఁ జంపబడుగాక! యని నుడివెను. 51

క. పరిణామకాలమున గడు
గరమగునానుడువు హితముగావిని యపుడా
దురితుఁడు గంసుఁడు మరలెను
వరభగినీవధ విధానపరుషమెడలగన్. 52

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వసుదేవుండు కంసునికింగల తన సతిం జంపునిచ్ఛను దొలగించి ముదంబున దనసదనంబునఁ బ్రవేశించెను. 53

గీ. తీరుగానంత మరికొన్ని దినములకును
వరయశంబును, నామంబుబడయునట్టి
సుతునిగనె, దేవకీదేవి సురుచిరముగ
నిండ్రదిశయల పరిపూర్ణచంద్రునట్లు. 54

వ. తరువాత యదుపతియగు వసుదేవుండును తన తనయజననంబును వినుటవలన గలుగు నానందంబు ననుభ

వించి సత్యవ్రత్యాసంబునకు వెరచుచు నట్టిసుతునింగొని చని
బహుకష్టతరంబుగాఁ గంసునకు సమర్పించెను. 55

గీ. కంసుఁడాతని యనివార్యకలిత ధైర్య
మమితవీర్యంబుగని కొనియాడివలికె
భయములేదీతనివలన బాలునితని
భవనమొందింపుమీ! యెన్మిదవకుమారు
వింటిమునుఘాతకుండను వింటినుడువు. 56

వ. అని యిట్లు కంసునిచే ననుగ్రహింపబడినవాడ
య్యును దనమనంబున శంకించుకొనుచునే వసుదేవుండు నం
దనుంగైకొని నిజనివేశంబు బ్రవేశించెను. 57

వ. అటుపిమ్మటఁ గంసుఁడొకప్డు డనవరతంబు బృం
దారకబృందంబుచే వంద్యమానచరణారవిందంబులు గలుగు
వాఁడును, నరవిందభవనందనుండును, నమరమునిబృందారకుం
డును,నవిరతవిగ్రహాసముత్సుకుండయ్యును సముజ్ఝితవిగ్రహాభి
నివేశంబుగలవాఁడును,నధరీకృతగుణగణంబుగలవాఁడయ్యును
మురరిపుగుణగణంబు వీణాగానంబున గొనియాడువాఁడును
భగవంతుండును నిఖిలనిగమ ధర్మమర్మనిర్భేదన విశారదుం
డును నగు నారదుంగనుగొనియెను. 58

వ. అటుపిమ్మట నారదుండును యథావిధ్యుక్తంబుగ
గంసునిచే బూజింపబడినవాడై వానితోనిట్లని వచించెను. 59

చ. అలరెడువృష్ణివంశ్యులును నావసుదేవుఁడు దేవకాదులున్
గులికెడునందముఖ్యులును గోపకులున్దగువారికాంతలున్
బొలుపుగ దేవతాళులను బుద్ధినివ్యాకులసేయవద్దు నిన్
గలయు బకాదులాసురులు గా నిను మున్నగు కాలనేమిగాఁ
దెలియుము శ్రీరమావిభుఁడి దేయదునాథుఁడుగాజనించుదాన్.

వ. అని యీరీతినీతినుపదేశించి నారదుండుజనినవెనుక నతని వచనరచనచే దెలియబడిన యాదవదేవభావంబువలన గలిగిన భయంబు దొలగించుకొనుటకై దేవకీవసుదేవుల సంకెళులంగట్టి కారాగారంబునంబెట్టి తనజనకునింగూడ దిరస్కరించి సూరసేనవిషయంబును నిజశాసన విషయీకృతంబు గావించుకొని చాణూర,జరాసంధ, కేశి, మహాశన, ముష్టికా, రిష్ట, ధేనుక, బక, తృణావృత్తాది, దానవాళులతో బరివృతుండై యపుడమితంబగు యదుకదనంబొనర్చెను. 61

వ. తరువాత భగినీగర్భసంభూతంబగు నర్భకషట్కంబునం దునిమివైచెను. 62

చ. అలరుచునుండు తద్భగవదంశను బూనిన శేషనామకున్
గలిమిని దేవకీసుదతి గర్భముదాల్చెను శౌరిభీతుఁడై
వెలయగనట్టి గర్భమునువేగొని నందకులంబుభ్రాంతిచే
నలరిచిరోహిణీజఠరమందిడ నాజ్ఞనిడెన్ స్వమాయకున్.

*సీ. శ్రీమీరుభగవదుద్ధామానువిద్ధమా
శేషాఖ్యగర్భంబుఁ జెన్నుమీర

గా వినతుల్ గాంచు దేవకీదేవి దా

ధరియించియుండుట హరియెరింగి

కంసుభయంబునన్ గాపాడుటకు దాని

నాకర్షణ మొనర్చి యతిరయమున

సర్వజనంబులన్ సమ్మోహ మొందించి

పటుయుక్తి జని నందు వ్రజమునందు

గీ. సరసతరరోహిణీ సతీజఠరమునను

పొందుగానుంచుమని తగుబోధచేసి

శీఘ్రగతిజనుమనుచునుఁ జెన్ను మీఱ

నపుడు తనమాయకట్టుల నాజ్ఞయొసగె.

గీ. అప్పుడామాయచే హరిసెప్పినటుల

భద్రముగ నంతయునుఁ జేయబడినపిదప

ప్రవిగళితమయ్యె దేవిగర్భంబటంచు

పురజనంబెల్ల నాక్రోశమునురచించె. 64

గీ. తెల్లనగుదేహకాంతిచే నెల్లదిశలఁ

దెల్లముగసేయు కొమరుని యుల్లమలర

రోహిణీదేవి గనిమెను రోహిణిగతి

పొందుగను వ్రజబృందమానంద మొంద. 65

వ. తరువాత భగవంతుండగు హరి వసుదేవుని మనో రథంబు బూరించుటకై దేవకీజఠరంబునం బ్రవేశించెను. 66

వ. అపుడొక సమయంబునం గంసుండు ననుభూత పూర్వంబగు శోభనొందియున్న యామెనుజూచి నిశ్చయం

బుగ గర్భవతిగనెంచి శీఘ్రింబుగా నిపుడీమెకు బొడమెడు సంతానంబె నాకత్యంతభయహేతుభూతంబైనదని తలంచి చింతాసంతానతంతువితానంబుచే నెంతయుంగట్టుబడు నంతః కరణంబు గలవాఁడాయెను. 67

—♦ బ్రహ్మాదులు దేవకీగర్భస్థుఁడగు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. ♦—

వ. అటుతరువాత సురలందరును బితామహాపురస్సరులై నారదాదిసురమౌనులతోఁ గూడ లోకంబునకుడిగివచ్చి చతుర్దశభువనంబులను గర్భంబున ధరించియున్నవాఁడయ్యును దేవకీగర్భగర్భభవనమధ్యంబున నధివసించియున్న భగవంతుం డగు నంభోజనేత్రు నివ్విధంబున వినుతించిరి. 68

వ. అటులనే

క. దూరీకృతాతి దురితా
దారిద్ర్యారణ్య దావదహనా సదయా
ధారుణిధర దామోదర
దారుణచారణవినతులు దానవహరణా. 69

క. నీలాభ్రకాంతిచయసమ
నీలాకళ్యాణజాల నిధి కరుణాబ్ధీ
లీలాలయ పలలాక్ష ప
లాలాధికవాతజాత లక్ష్మీశనుతుల్. 70

గీ. అన్నిటికి ద్రష్టవీవె దృశ్యమదిగాద
టంచునెంచియు పిదపదృశ్యమదినీక

నన్యభూతముగాఁగని యట్టిమతియు
విడిచిసంవిత్సుఖైకకోవిదులునిన్నె
ధ్యాన మొనరింతుర్ స్వస్వరూపానుగతిని. 71

గీ. లీలజగము సృజింప బాలింప జంప
కర్తవీవని యనుచుండ్రు గానిసదయ
హృదయుఁడవునీవు సంహారమెట్లొనర్తు
వనుచు నది నమ్మగాజాల మనఘచరిత. 72

గీ. ఘనతరానంద జలబిందు కలితనయన
ముద్గమితకంపముద్భూత గద్గదంబు
విపులతరరోమ హర్షంబు వెలయునటుల
సంవిదరవింద మకరంద స్వరసబిందు
పొందుగ్నినుగొల్చి ముదమొందుచుండ్రు మునులు. 73

చ. వలనుగ నీదుపాద నవపల్లవముల్ గొని పాపవారిధిన్
జెలువుగ దాటుచున్న ముని శేఖర మానసముల్ బలిష్ఠమై
యలరెడు గాత్రయష్టిగొని యారసుఖామృతపూరదీర్ఘికా
వళిని మునుంగుచుండె ననివారణకారణ, కారణాత్మకా!

చ. శ్రితగతినీదుపాద సరసీరుహజాత పరాగజాల సం
గతి శిలయుఙ్ జలించి నిజగాఢజడత్వము బాయు దేహులం
చితహృదయంబునందు నినుజేర్చి సదాపరిరంభ మొంది య
ద్భుతముగ స్తంభ భావమును బొందెద రెంతొ విచిత్రమీశ్వరా!

గీ. గోరులను జీరఁబడుట విదారితమగు
హృదయమునుగొంట గర్వియై యెసగునీదు
వైరికుచితంబెకాని నీభక్తవరుల
హృదయసద్గ్రంధి భేదిల్లునిదె భవద్వి
లోకమునవింత నరహరీ! లోకమునను. 76

చ. తెలియగరానిచోట భవదీయయదార్థత జెప్పలేక దా
దెలిపెస్వశక్తిలోపమును దెల్లముగాశ్రుతియొక్కవాక్కుచే
వలనుగనట్టులుండ నినువర్ణనసేయగ మాకుశక్యమే
పొలుపగు నీకృపాబ్ధిముబ్రోవగ నోప్పునుగాకమాధవా.

క. అరవిందనయను నిటులన్
విరివిగ నుతియించి కంసపీడితయగునా
వరదేవకి నోదార్చియు
వరసురలపుడేగిరి తమభవనంబులకున్. 78

వ. అటుపిమ్మట దేవకీదేవి దౌహృదలక్షణంబుతో
నుపలక్షితయై విలక్షణంబగు కొండొక శోభావిశేషంబునొంది
మెల్లమెల్లన వివిధభూషణగణంబును విడచి యపచితబలం
బైనదయ్యును, సముపచితరుచినిచయంబుగల యవయవంబు
లను ధరించెను. 79

గీ. చెలువుగాక్షణమెవ్వాని చింతనమున
నిరతసారూప్య మొందగానేర్తురట్టి
యభక్తిసీలుని గర్భమందలరదాల్చి

గౌరయగుచును వసుదేవ దారయపుడు
విమలమగు తద్విరూపభావమువహించె. 80

గీ. స్వల్పమగునామె మధ్యంబుఁబ్రబలగర్భ
భరముచే గౌరవమునొంది బరగుచుండ
సతత తద్దార్ఢ్య కృద్వళిచ్ఛలముగొనిన
కనకదామావళుల్ గడుతునియలయ్యె. 81

గీ. మున్ను గాంభీర్యమునుగాంచి పొల్చునట్టి
యామెనాభి మహాబిలమగుచు నలరు
గర్భవిస్ఫురణను నిప్డుగాధయయ్యె
విష్ణుపదమిషమున మహాబిలతగొనియె. 82

— ♦ శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించుట. ♦ —

వ. తరువాత నొకశుభదినంబున సకలమానవలోకంబు సమోదానందకందళితంబై యొప్పుచుండ దళితంబులై మనుజభువనకలుషంబులును, కలుషంబులై విమతహృదయకమలంబులును, విమలంబులై సకలసలిలాశయంబులును, విమలాశయంబులై విబుధజనసమూహంబులును, సమ్మోహితంబులై సకలాసురగణంబులును, భాసురతరంబులై సకలదిశాంతంబులును, శాంతంబులయి జీమూతగర్జితంబులును,తర్జితంబులయి వ్యసన నిర్ఝరంబులును జర్ఝరంబులయి సకలసమయాశిష్టంబులును వృష్టిదంబులయి కల్పపాదప సుమతరంగితంబు

లును తరంగితంబులయి గీర్వాణ వరవర్ణినీ నృత్తంబులును వృత్తంబులయి గగనకల్లోలినీ కల్లోల మాలికా కలకలంబుచే విడంబించి దట్టంబులై నిర్జర జయడిండిమాడంబరంబులును గలిగి వెలయుచున్న సమయంబున నమ్మధురానగరంబున నర్ధరాత్రింబునందు చంద్రసూర్యాగ్ని తేజః త్రితయంబును దిరస్కరించి జగత్త్రయంబు నుద్భాసితంబుగా జేయుచు ననుద్భూత పూర్వంబగు నొక్కమహాతేజంబు ప్రాదుర్భ వించెను. 83

గీ. దేవకీదేవికి జనించె ధీరుఁడగుచు
లలితగతినప్డు శ్రీవత్సలాంఛనుండు
అపుఁడతనిగాంచుటకువలె నలరుశశియు
నొనరప్రాచీదిశాంగన కుదయమయ్యె. 84

సీ. వసుదేవబహుతపః ఫలరూపకుండును
బాలారుణప్రభా భాసురుండు
ఘనపుణ్యులకు సదా కరతలామలకంబు
భవ్యకృపారస వారిరాశి
సారసుధారస ధారాధరాయిత
నయనధారాంచితానన యుతుండు
అమిత తేజఃపుంజమై రహిమీరెడు
శుభలక్షణాన్విత శుభమూర్తి

గీ. మైననిజబాలకునిచాల హర్షమొదవ
మరలమరలను వీక్షించి మదినిముదము
గదురతల్లలక్షణంబుల గరిమగాంచి
కాంచివసుదేవుఁడానంద కలనజెందె. 85

సీ. యదువంశమునకు మహాభాగ్య విభవంబు
కళ్యాణనిధి రమ్యకళలవాఁడు
నెరిమించు నలయింద్రనీల కాంతులమీరి
దనరారు శ్యామల తనువువాఁడు
తగుశంఖచక్ర గదాధనుర్బాణముల్
కరములధరియించి మెరయువాఁడు
మస్తకంబున రత్నమకుటంబు గలవాఁడు
పీతాంబరము మేన వ్రేలువాఁడు
గీ॥ వక్షమున కౌస్తుభముతోడఁ బరగువాఁడు
ప్రిస్ఫురల్లీలలనుచాల బ్రిబలువాఁడు
నైనతనబాలకునిగఁడు హర్షముగను
గాంచివసుదేవుఁడానంద గరిమమొందె. 86

సీ॥ అలపాండునృపతనయుల కులదైవంబు
గురుకరుణారసం బొరయువాఁడు
తరళలావణ్యసుధావారిరాశికి
వేలయౌతనువుతో వెలయువాఁడు
సుగుణరత్నములకు సురుచిరాంభోనిధి
పుణ్యమూర్తియనంగ బొల్చువాఁడు

చకచకలీనుభాస్వరదీప్తి దశదిశల్
వెలుగొంద జేయుచు నలరువాఁడు
గీ. నైనదననందనుని గడుహర్షముగను
మరలమరలను వీక్షించి మదినిముదము
గదురదల్లక్షణంబుల గరిమగాంచి
కాంచి వసుదేవుఁ డానందకలననొందె. 87

వ. తరువాత నయ్యానకదుందుభి యివ్విధంబుగా నత్యద్భుతానుభావుండును నభూతపూర్వుండునై యావిర్భవించిన యయ్యర్భకుంగాంచి చతుర్భుజునిగా నిశ్చయించి నిర్భరానందసింధు నిమజ్జనంబుగావించియును మరల సలిలావగాహనంబొనర్చి మానసంబునందె గోశతంబును బ్రాహ్మణసాత్కృతంబుగావించి భావించి భగవంతుండగు నయ్యంబుజలోచనుం బ్రస్తుతించెను. అటులనే— 88

—• వసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. •—

ఉ. ఈవు పురాణపూరుషుఁడ వెన్నగుణోన్నతిలేదు చేష్టయున్
వావిరిగానరాదు హితవాక్కుల కందవు చేతనత్వము
న్గేవల మూనితీవహహా! నీయెడలన్ శ్రుతివామలెట్లు దా
మేవిధిరక్తి జెందెదరొ యెల్లజగంబుల మోహపెట్టునీ
తావున డాయుమాయ సతతంబున జేయగదా! గదాధరా.
గీ॥ ధరణిఁగళ్యాథనిధివి యుదారుఁడవు ద
యాళుఁడవునీదుభటులు గృతార్థులనియు

దలచినినుఁగొల్చు సేవకధనమెగొందు
వందుచే నతిరిక్తుఁడై యతఁడుపిదప
నాత్మలబ్ధియె లాభమంచరయు నహహా ! 90

చ॥ స్థిరననురక్తిమీరగ సుదృగ్జనవశ్యత గొన్నయట్లనిన్
బరజనతాదురాపునిగ బాగుగనెంచి యభీష్టయూ భవ
ద్గురుతరభక్తిప్రాపుగఁగొందురుసుబుద్ధులు తద్విశేషతన్
బరగిన మేలొనర్తు వదిబాసిన లేదుఫలంబులేశమున్. 91

చ॥ పరులగునీదుసద్గుణనిబద్ధులు భక్తులుముక్తులౌటెటుల్
గురుతరవేదనాన్వితులుగూడ సుఖాబ్ధినిమగ్నులౌటెటుల్
వరమగునీదుధ్యానమున ద్వత్ప్రకృతిన్ గొనువారలెట్లునీ
చిరతరమాయదాటెదరు చిత్రమహో! జగదింద్రజాలభా
స్వరతరపింఛ! నీదుఘనవాంఛ, గదాధర! శ్రీపరాత్పరా!

చ॥ అలరుతమంబుచే విరసమౌభవకూపమునొందు ధీరులా
వలనుభవద్గుణంబులను బట్టుకునెట్టులొపైకి వత్తుర్, నిన్
గలితసుధాబ్ధిమగ్నతనుగాంచు మహాత్ములునైనవారికిం
పలరమఱింజఱింపనిరయంపు తలంపును నెట్టుబుట్టెడున్.

*చ॥ అతిదళమౌతమఃపరిచయంబునశుష్కభవాంధువొందితా
మతులితలీలదావకగుణాంచితరజ్జువులూని ధీరులా
యతగతి బైకివత్తురు సుఖాంబుధి [illegible] సియెడన్
సతతసమగ్నులౌతఱి వె [illegible]
గతమతిగూడవీరలకు గల్గుటదెట్లగు [illegible] రా.

ఉ॥ తీరుగనిట్లు శౌరినినుతించి నుతించి నమస్కరించె బల్
సారులుచూచిచూచియును సౌహితినొందగజాలడయ్యెనిం
పారగగాంచి కాంచి సుకృతాత్మునిగాఁ దనుదాదలంచెత
ద్వైరినియెంచియెంచియమితంబగుభీతిని జెందెనాత్మలోఁ

—• దేవకీదేవి స్వామిని స్తుతించుట •—

వ॥ పిమ్మట దేవకీదేవియును నమందానందకందళితుం డగు ముకుందునకు వందనంబుగావించి సుధాసారసారంబుల గు నమితనుతులొనర్చి యిట్లని ప్రార్థించెను. 95

వ॥ భగవంతుండవగు వాసుదేవా! యిట్టియనను భూతచరంబును నదృష్టపూర్వంబును ననురూపంబును నగునీ రూపంబు నస్మాదృశులగువారి చర్మచక్షువులకు జూపవలదు. దీనింబరిహరింపుము. 96

వ॥ మఱియును దేవా! నీవుతనయవిరహాదూయమా నమానసయగు నీమె నానందింప జేయుదువుగాక శత్రుభ యంబునుగూడ నెడబాపుదువుగాక, స్వామీ! యని వధూ వరులిర్వురుం బ్రార్థించిరి. 97

వ॥ ఇవ్విధంబున బల్కుచున్న తనయవిరహాతురు లగు మాతాపితృలనుగూర్చి మురశాసనుండు సాదరంబుగా నిట్లు వలికెను. 98

గీ॥ పూర్వమున మీరలిర్వురు పొందుగాను
పృశ్నిసుతపాంహ్వయంబున వెలసినన్ను

బూనితప మొనరించుటఁ ముదితమాన
సాన్వితుఁడనై తియటు పరమాదరమున. 99

గీ॥ అరయగనుమీకు తనయుఁడనగుదునను చు
వర మొసంగితిగావున వన్నెమీర
నిపుడిటుజనించినాఁడ నేనిచటమీకు
ప్రియముగావించుటకు గడువేట్కతోడ. 100

గీ॥ భవ్యులగు మీరలు మదనుభావమునను
నెంతలోశోకవార్ధి దరింతురంత
లోనవన్నెవ్వరును గానరానిపగిది
నందుమందిర మొందింపు డంద మొంద. 101

గీ॥ పెంపుమీఱుభవాబ్ధి దరింపజేయు
ప్రౌఢభగవంతుఁడిటువల్కి ప్రాకృతుఁడగు
శిశువులీలనుగొని చవుల్ జెవులనెనయ
ఘనతరధ్వని వెలయరోదన మొనర్చె. 102

గీ॥ మాయయును నయ్యెడలనందజాయయందు
బొడమెనాహరిమాయచే మోహితులుగ
నైరికంసునిదగునట్టి యంతిపురిని
పాలన మొనర్చుచుండెడు బంటులెల్ల. 103

వ॥ అనంతరంబున వసుదేవుండును జనార్దనప్రేరితుం డై నందుమందిరంబునొందఁగోరెడు డెందంబుతోఁ దక్షణం బున నిగళబంధవిగళితుండై, సుతునింగొని సూతికానికేతనం

బునుండి బయలువెడలి గత్యనుకూలంబుగా నప్రియత్నసం
భవంబగు నర్గళవిఘటనంబుగనుంగొని ఫణిపతిఫణాగణంబు
చేత వారిధారలునివారితంబులగుచుండ నతిత్వరితంబుగా నం
తఃపురంబునుండి బహిర్ద్వారంబువెలువడి యమునానది గమన
మార్గంబు నొసంగుటం జేసి నావయెక్కనక్కరలేకయే దానిం
దరియించి, నందవ్రిజంబును బ్రివేశించెను. 104

గీ॥ నందుమందిరమొంది యానందముగను
శౌరియర్భకుని యశోద శయనముననె
యుంచియపుడామెసుతను గ్రిహించి సంత
సమునగొనివచ్చి నిజనివేశంబుజొచ్చె. 105

గీ॥ ధన్యుఁడాతఁడు దానిని దారయెదుట
నుంచిచరణంబులకును మున్నెవ్వచున్న
నిగళయుగళంబుమఱలను నగనుబోలె
దాల్చి యెప్పటియట్లను దావసించె. 106

గీ॥ నందసుందరివసుదేవ నందనుఁదన
నందనుండను భ్రాంతినానందమొందె
నట్టిదచ్చట నిశ్శంకనగుపరత్వ
బుద్ధిచేనామెకు సుఖంబు బొందదగునె. 107

వ॥ తరువాత నంతఃపురద్వారంబులును, పురగోపురగం
బులును, నెప్పటివలె నావృతంబులగుచుండునప్పుడు బాలికా
కలకలంబాలకించి,నిలయ పాలికలు దెలిసికొని త్వరగొని కం
సునితో సుతావతరణంబును విన్నవించిరి. 108

వ॥ అపుడాకంసుండును, తద్వాక్యంబును వినునంతనె పిడుగుబడినవానివడువున, వజ్రఘాతంబునొందిన ధరాధరంబు చందంబున సమధికంబగు హృదయవేదనంగొని నిజవిలయ హేతుభూతుండగు నంతకుండనిభయంబు నొందుచు బురుద గోతంబడిన కరికరణి నేమిసేయుటకుందోచక ద్వివిధంబగు నరిష్టంబునొంది కృత్యాకృత్యంబులందెలియక కరుణమాలి హింసించుటకు తనయనిమ్మని దేవకతనయను యాచించెను. అపుడామె పాపాశయుండగు వానికిట్లు మారుబలికెను. 109

ఉ॥ చక్కనిచంద్రసన్ముఖులసౌమ్యులరమ్యులమాననీయులన్
బెక్కురసూనులన్ దునిమి పీడయొనర్చితి భీరువై నదీ
తక్కినదీనపై ప్రియముదాల్పుము ఖేదమొనర్పవద్దికన్
దిక్కరుచెల్లినాధి నిహతింగొనుదానను గారవింపుమీ
వక్కలపర్వతాళికిఘనాశని తాపమునబ్బుఁడార్పఁడే. 110

వ॥ అని యివ్విధంబున నతికరుణంబుగా దీనారవంబున ముఖరితంబులగు హరిదంతరంబులుగలుగునటుల నాలపించు చున్న దేవకీవసుదేవులను గణనసేయకయే యాబాలిశుఁడా బాలికను బలాత్కారంబుగా గ్రహించి పైకెత్తియొక శిలా తలంబునంబడవైచుట కారంభించెను. 111

గీ॥ దేవకీదేవియబల యధీరగాన
నా మెమాటను వినకుండుటది యుచితమె

సంత తానకదుందుభి శబ్దమైన
వినడనెడుమాట గనయ్యె విస్మయముగ. 112

వ॥ అపుడామాయాబాలికయును సత్వతనలీలాకాశ లంబుగొని తత్క్షణమంతరిక్షమార్గమున నటించుచు సురసుంద రీరూపంబునొంది యామె, విస్మయమానమానసుండై డిల్ల వడి నిశ్చేష్టుండై చూచుచున్న కంసుంగాంచి యిట్లనియెను.

వ॥ ఓరీ! మూర్ఖకులతిలకా! యిట్లు బాలికనగుబా లను ననుజంపుటచే నీకేమి ప్రయోజనమున్నదిరా? 114

వ॥ మఱియును నిన్నుఁ బూజించుటకొఱకు నిరంకుశ మహిమానుభావుండగు మహానుభావుం డొకఁడీ భూతలం బునసముద్భూతుండైవర్ధిల్లుచున్నవాఁడు సావధానంబుగా నది నీవవధరింతువుగాక! యని యంతర్ధానంబునొందెను. 115

వ॥ అపుడు కంసుండు నత్యంతమర్మచ్ఛేదకంబులగు ఆద్వచనంబులచేత జర్ఝరితహృదయకోటరంబుగలవాఁడై కొం డొకకర్కశదశావిశేషంబునొంది వసుదేవుండే శరణంబుగా జేయదగినవాఁడనెడు బుద్ధినొందెను. 116

గీ॥ తనయపీడన వజ్రఘాతములనొంది
నట్టి ఘనవసుదేవాద్రియపుడు కంస
వారిధరకృత వాక్యాంబు ధారలుగొనె
శిరమునను, గుర్విగద! యుర్వి, జీననాశ! 117

వ॥ దేవకియును నూరడింపుమాటలచే హృదయోల్లాసంబునొనర్ప నేర్పుగలిగి పశ్చాత్తాపంబునొంది ప్రార్థించుచున్న కంసుని దక్షిణంబునసె యానందింపఁజేసెను. 118

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బుండరీకలోచన విలోకనంబువలన సకలబంధఁబులచే విడివడినవారి దంపతులకుంగూడ నిగళబంధంబులు విగళితంబులుగానొనర్చి ప్రసాదమేదుర హృదయారవిందంబులు గలవారలుగనొనర్చి వారిచే నోదార్పఁబడి కంసుండు నిజసదనంబునకుం జనెను. పిమ్మట—— 119

వ॥ తరువాత నపగతరుచినిచయంబు గల విధునితో విరహావిధురితయగు రజనీయువతి పరిదేవనవిరావంబులుగా వెలయు నానావిధవిహాగవిరుతంబులచే ముఖరితంబులగు దిఙ్ముఖంబులు వెలయుచుండ, పూర్వధరాధరంబుచే నవలంబ్యమానంబగు భాసురమణిముకురంబైయుండునో, లేక పరిసరంబులందు విస్ఫురరకేసరంబులుగల వాసరకమలావిలాస క్రోకనదంబైయుండునో, యాహా! లేక యవనీతలావతీర్ణుండగు మధుసూదనుని సేవించుటకు బలిసదనంబునుండి బయలువెడలిన భుజగేంద్రుని శిరంబునం దగుశిరోమణియైన పద్మరాగంబైయుండునో! అట్లుగాక రథాంగవిహంగంబులచే దూరీకృతంబగు విరహానలజ్వాలాపటలంబయి యుండునో! లేక ద్విజరాజవసుహరణంబుచే సముపగతంబగు విగర్హణంబును నిబర్హణంబును గావించుటకై దినకరకరినసము ద్ధృతంబగు తప్తలో

హాఫలకంబై యుండునో! యని యనేక భేదవచనంబులచే నుల్లేఖ్యమానుండగుచు ప్రాగ్దిశాముఖంబును జుంబించుచున్న భగవ తుండగు భాస్కరుం డలరుచుండునపుడు 120, 121

గీ॥ పాపహృదయుండు సంతానహానసుండు
నైన కంసుఁడు దుష్టాత్ములైన మంత్రి
జనులతో దన దురభిలాషంబుఁ దెలుప
సభకు జనుదెంచె తక్కినజనులవిడచి. 122

వ॥ అపుడు కంసుండు కపటబాలికయగు బాలికచే బలుకబడిన సల్లాపంబునంతయు వారలతో జెప్పి పిమ్మట, తరువాత జేయందగినపనియును దెలియబలికెను. 123

వ॥ ఆమంత్రులును తదాజ్ఞాపరతంత్రులై జగంబునం దెల్లెడలను గలుగు నర్భకజనంబుల మర్దించుటకు గృతనిశ్చయులై బయలువెడలిరి. కంసుండు దానును నిజభవనంబునకు జనెను. 124

గీ॥ అపుడు నందుఁడు సుతభావ మొందియున్న
పరమపురుషుని ప్రత్యక్షభావకలన
నొఁదె నిర్వాణమానక దుందుభి కట
బంధమయ్యె నెదుట పరాత్పరుఁడులేమి. 125

గీ॥ అట్టిసుతుఁ గౌగిటనుజేర్చి యయ్యశోద
యతులితానంద మొందుట యబ్బురంబె!
సుముదమున నాతనిని హృదయమున జేర్చి
యతివిరాగులు లీలాప్తులగుటవింత. 126

క. వరవసుదేవజుమాయన్
బరవశయగు నందసతియెబడసె ముదంబా
తెరగున దేవకిబడయదు
పరతత్త్వము గనినదయ్యె బహుచిత్రముగాన్. 127

వ. నందుండును నందనోదయ సమయంబున సముచితానందంబునొంది యపరిమితగోశతంబులను గనకనికరంబును భూసురోత్తములకొసంగి నికేతనంబులను బతాకానికాయ భూషితంబులనుగావించి దిశాముఖంబులను పటహాదుందుభి నిస్సాణరవముఖరితంబులుగాజేసి వేశ్యాంగనలు లాస్యలీలాలాలసలై నటనంబుసేయుచుండ గాయకులు కర్ణరుజంబు నణగించు గానరసాయనంబుగా గానంబొనర్చుచుండ సుమనోగణంబులు సుమనోగణంబులు జల్లుచుండ నెల్లవల్లవులును సముదితానందపల్లవులై యొప్పుచుండ వందిమాగధులు కళ్యాణగాథలు ప్రకటించి కైవారంబులు సల్పుచుండ బ్రాహ్మణజాతంబులు మంగళసూక్తజాతంబులు వల్కుచుండ దక్షిణంబున నందనునకు సానందంబుగా జాతకర్మమంగళ మహోత్సవంబును బ్రవర్తింపజేసెను. 128

గీ. తనువునువహించి విలసిల్లు ధర్మమట్ల
విష్ణుడు క్రమంబుగా నభివృద్ధినొందె
నట్లె కంసునిదుర్వినయాంకురంబు
విపులను నిరంకుశంబుగా బెరుగుచుండె. 129

వ. తరువాత నొకప్పుడు నందగోపకుండు, వ్రజపరి
త్రాణభరంబునంతయు దన యనుజీవిజనంబున కొప్పజెప్పి
కాన్కలొసంగుటకై, మధురానగరంబునకు వచ్చి సమస్త
వస్తు సంపూర్ణుఁడగుటఁజేసి రాజును సంతోషపరచివచ్చియుం
డెనను మాటవిని వసుదేవుండు సత్వరంబుగా నతని దన నివే
శంబునకు దోడ్కొనివెళ్లెను. 130

గీ. పిదప మిత్రితభ్రాతలై విధివశమున
సంఘటననొందువారలు సంభ్రమమున
నొకరినొకరటు కౌగిటనొనరగూర్చి
యపుడనామయవార్తల నడిగికొనిరి. 131

గీ. చ్యుతసుతాశుఁడవగునన్న ! సొరదినీకు
నచ్యుతసుతస్పృహాజనించె నందువలన
మధురతరమగు సుతసారవిధముచేత
సంతతము వృద్ధిగాంతువే సంతసమున. 132

గీ. భవ్యుఁడా ! రోహిణేయుఁడు భాస్వదమల
భవదుదవసితమున, తాతభవనముగను
దలచునా లేక ప్రొఢిమన్ దానినతఁడు
మిత్రగృహముగదలచు నోమిత్రివర్య. 133

గీ. అర్పితకరుండవై యిటులొప్పనీకు
నీదగనిదించుకయు లేదదిప్పుడిచట
నుండుటయు నర్హమునుగాదు మెండుగాను
వ్రజమునకునేగుటుచితంబు భావుకముగ. 134

గీ. సంతతోత్పాతతతశత సంకులముగ
నైన వ్రజమును వేక్షింప నర్హమగునె
అన్న! యనినందుతోడ నయంబుమీర
నొప్పుగా జెప్పి వసుదేవుఁడూరకొనియె. 135

ఉ. శౌరికిసంతసంబొనగి చక్కఁగఁదెల్పినవాని వాక్యముల్
కూరిమితోఁ గ్రహించి గుణగుంభితులౌనను జీవులెయ్యెడన్
జేరికఁగల్గు గోపకులు జెన్నుగదన్గవగూడి రాగమేల్
శ్రీరహిమీరుమందిరము జెందెనుబొందుగనందుడయ్యెడన్.

—♦ కంసునిచే పూతన యను రాక్షసి పంపబడుట. ♦—

క. చేతనపీడాతత్పర
యాతనలొందించు నిపుణయగుచు దురాశన్
బూతన, యఖిలార్భకజన
పాతనచణయప్డు నందభవనమునొందెన్. 137

వ. ఆ యీపూతన కంసశాసనంబును శిరంబునధరించి కమనీయతరంబగు కామినీరూప సంపదనువహించి యిలాతలంబునంగల బాలిశబాలకులను వంచించి హింసించుటకాసక్తిగలదియై నందభవనభూషణీభూతుండును కపటబాలిశుండును నగు వనమాలినిగని బాలలీలావిలోకనంబుల నాలోకించుట కాసక్తిగలదానిచందంబున దనహస్తంబుల నతనిం గ్రహించి తదీయమధురభాషణ శ్రవణభరంబున బరవశంబగు నాశయంబుగలదానిపగిది కొండొకప్రమోదభరంబు నభిన

యించుచు హాలాహలనిలయంబగు దనకుచయుగళంబునందలి స్తన్యంబును బానంబు సేయించెను. 137

వ. ఆయదునందనుండును త్రిభువనంబుల మోహింప జేయు సమర్థుండనగు నన్నుగూడ నిది వంచించుటకు బ్రయత్నించుచున్నది గదా! యని దాని యభిప్రాయంబు దెలిసికొని తదపరిమిత శరీరబలంబును గర్వంబును ప్రాణవాయువులతో గూడ సర్వంబును బీల్చివై చెను. 138

గీ. పూతనాప్రాణవాత సంఘాతములను
స్తన్యపానమిషంబునదాని నీతఁ
డందుచే, జక్రి యనవచ్చునైన నితఁడు
జెందు గరుడాదరంబును జిత్రముగను. 139

గీ. పూతనయును జగత్ప్రాణములను గ్రోలు
హరియుదత్ప్రాణవాయువు లాహరించె
నపకృతి సమానమాగాని యద్భుతముగ
నలమరుత్తతికది శత్రువతఁడుహితుఁడు. 140

గీ. చాల విషపూరములు దానిపాలు ద్రావి
యతఁడొకింతయు వ్యథనొందడయ్యెనపుడు
విషధి యతనికినిలయమై వెలయుచుంట
తత్సుతయునిష్టతమయౌచు దనరుచుంట. 141

గీ. అపుడు పూతన చాల్చాలుననుచు భిన్న
మైన సర్వాంగసంధి బంధానుగతిని

ప్రాణములుబాసి ధరణిపైఁబడియె వజ్ర
ఘాతమునుగొన్న ఘనతరగ్రావమట్లు. 142

గీ. ఘోరమగు దానిదేహంబు నూరబైట
వైచి శిశురక్షసల్పిరి పాలక జను
లాప్తయుతుఁడౌచు భవనంబునందె నందు
డాత్మజచరిత్రవిని విస్మితాత్ముఁడయ్యె. 143

— ♦ శకటాసుర సంహారము ♦ —

వ. తరువాత నొకప్పుడు బాలుండులేచి తప్పటడుగు లిడుచుండ నోద్ధానికంబుపేరిటి మహోత్సవంబు సేయు సమయంబున వేడుకపడుచుండు సకలవల్లవ విలాసినీజనంబుల కలకలంబుచేత దిశాంతరాళంబులు గబళితంబులై యుండ బాలుఁడ్రావెడు కోర్కెచే, నాకులంబునొందు యశోదా కిశోరుని చరణతలంబుచే నెగురగొట్టబడి నికటంబునందు ముక్కముక్కలుగా వ్రక్కలింపబడియున్న వికటశకటంబును విలోకించి యదియె యుత్పాతశతంబుగా శంకించుచున్న నంద గోప పురస్సరులగు గోపకులందరును నిట్టి దుష్కరకార్యంబుచే, బరిభూతుండుగాని బాలకునాలోకించి కొండొక సంతసంబు నొందిరి. 144

వ. ఇవ్విధంబున గలుగు నుత్పాత శతంబులైనను దిరస్కరించుచు నమితమహిమగలిగి వెలయునర్భకుని యశోద

రొకప్పుడు దన తొడలపై నిడికొనియున్న సమయంబున గిరి శిఖరభరంబునుబోలె నబ్బాలకుని కళేబరంబునునిమిషమాత్రం బైన సహింపజాలదయ్యెను. 145

గీ. ఉదరమున సర్వలోకంబు లొప్పుచున్న
శుభతరుండాతఁ డబలయశోదయరయ
విస్మయమునొందరాని యీవిషయమునసె
యబ్బురమునొందిరయ్యెడ నవనిజనులు. 146

గీ. అపుడు పరమాద్భుతమునొంది యయ్యశోద
బరువును సహింపజాలక బాలునచట
బుడమిపైనుంచి గృహకృత్యములను జక్క
బరచుటకునేగె నల గర్భభవనమునకు. 147

గీ. పరగుసుడిగాలివలె తృణావర్తదనుజుఁ
డర్భకునిదూదివలెగొను చరిగిపైని
బరువుకోర్వక విడుచుచో బాలుఁడతని
గళముఁబీడింపఁ బ్రాణవిగళితుఁడగుచు
నవనిపైగూలె రక్కసుఁడద్భుతముగ. 148

వ. అటుపిమ్మట యదుకుల పురోహితుండగు గర్గ మహాముని వసుదేవునానతిం గొని నందుని మందిరంబునొంది యతనిచే యథావిధిగ బూజితుండై బాలురకిర్వురకును రహస్యంబుగా నామకరణ మంగళంబును విధిపూర్వకంబుగా జేయ నారంభించెను. 149

గీ. రోహిణేయుఁడు బలుఁడని రాముఁడనియు
నరయ సంకర్షణుండన బరగుననియు
జిష్ణుఁడగువాసుదేవుండు కృష్ణుఁడనియు
నామధేయంబు లిడియె నాభూమిసురుఁడు. 150

ఉ. పోతముగాడితండు భవపూరితసాగరపోతమౌఁగదా
యాతఁడుగాఁడుపాకమును యాదవపుణ్యసుపాకమౌఁగదా
యాతతబాలలీలనిటులయ్యును మేలగునాత్మలీలలన్
భాతిగనల్లకృష్ణబలభద్రులిలన్ ఘటియింతుమోదమున్.

ఉ. శ్రీగిరిజాకృపారసఝరీభరసౌరభవత్కటాక్ష శో
భాగురువీక్షణంబు లలభాసురకల్పలతాసుమావళుల్
గాఁగొని సత్కవీంద్రుఁడనగాదగుశ్రీనవకాళిదాసుమున్
బాగుగ దారచించెనిది పండితమానస సద్విలాసమై
భాగవతాఖ్యచంపువున బాగుగనాదివిలాస మొప్పెడున్.

చ. శివగిరిజాకృపారస విశేషపరీతకటాక్షవీక్షణో
ద్భవతతసాహితీసుకవితా రసభాసురసుందరాఖ్య స
త్కవికృతమానసౌరభ సుధారసధారలమీఱు నాంధ్రభా
గవతపుచంపునన్ బ్రథమగణ్యవిలాసము పూర్త్తియైతగెన్.

గద్య.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్ష వీక్షాలహరీ పరీత
సంగీత సాహిత్య సరసకవితా చాతురీధురీణ లౌకికవిద్యా

విశేష ప్రవీణ సత్యవోలు కులకలశ జలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కృపావంశ పవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్ర చంపూభాగవతమునందు
ప్ర థ మ వి లా స ము
సం పూ ర్ణ ము.

శుభమస్తు.   శ్రీరస్తు.   అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీశాంకరీదేవ్యైనమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతము.

ద్వితీయవిలాసము.

— ♦ శ్రీకృష్ణ బలరాముల బాలక్రీడాభివర్ణనము ♦ —

ఉ. నాదగుభవ్యజీవితమ, నాదగుసర్వధనంబ, ప్రాణమా!
నాదగుమాత, తాతయని నందునిసుందరిమాటిమాటికిన్
మోదముమీరగా నతనిముద్దిడు ప్రేమకు బాలశౌరిదా
నాదట నెద్దియోబలుకు చంబకుజూపునమూల్యహాస లీ
లాదృతసద్విలాసములకంచిత లీలనమస్కరించెదన్. 1

చ. గుణరహితంబునిశ్చలముగూఢము నెంతయునల్పమాత్రమై
యొనరుచునెప్డుదానసదనుచ్ఛపు భూతతతిన్ వహించు న
మ్మునిజనచిత్తడోలికను బొంది సుఖించు జగద్గురుండు, చే
కొనిసగుణంబునంచలముగొప్పగుడోలను మోద మొందడే.

గీ. సంతతంబును నమృతం బొసంగునేది
యెలమినిగ్రహించి మధుసారమేదిగొనియె

నట్టి తనచేతిదగు వేళ్ళిలు నల్లబాల
హారియు జుంబించుటదియొక యబ్బురంబె!

గీ. తొల్లిపుట్టువునను హారితోకమైన
గాల్పగాజాలనట్టి యాస్వల్పవహ్ని
యిపుడు నాకెంతయని మదినెంచియేమొ
బాలహారిదీపశిఖనంటఁ బాలుపడియె.

గీ. మనమునందనప్రతిబింబమునుగ్రహింప
గోరి శౌరియు మనమునుజీరివైచె
నదెదలచి తనప్రతిరూపమంద, బాల
హారియునద్దము గోరులనదిమివైచె.

గీ. వెలయునలపూర్వభక్తనవీన భక్త
తతికినిర్వాణమే రమాపతియొసంగు
జగతినాహారికొక మహోత్సవమునందు
ఘనతరనవీన భక్తసంగతినిజేసి
యధికనిర్వాణసుఖమయ్యె నబ్బురముగ.

గీ. ఋషిమునిచిత్తమునను నిరుద్ధతయును
బరగుస్మృతితంతుసంతతిబద్ధతయును
బడసియున్నముకుందుఁడాబాలకునకు
దనరెనిమ్మఁబ్రిమణోత్సవమున నిరర్గ
ళప్రమోదము యుక్తమా లలితగతిని.

గీ. తల్లియునుదండ్రియునునీవు ధరణినెవతె
కైతివని మాతప్రీతిచేనడుగు నర్భ

కుండు, నీకెయటంచునుఁగూర్మివలికె
నది యబద్ధముగానిదైయలరెఁ బ్రకృతి
బడయుబాలునిసరియైన సుఖువువలన. 8

గీ. భవనముననుండు స్తంభంబుబట్టిలేచె
హరికిశోరము తద్విలోకరుచివలన
దనరుబ్రహ్లాదవృద్ధితజ్జనకునకును
ఘనతరప్రశయంబది గలుగకున్నె! 9

గీ. ముగ్ధులగువారుగూడ నబ్బురముగాఁగ
నెవనిస్మరియించి సద్గతినెనయుచుందు
రట్టిబాలుండు ప్రతిపదమంను దొట్రు
పడుచునడుచుట మాకుశుభంబులొనగు. 10

గీ. అరయనెవరు విపద్భావమందియెట్టి
బాలునిస్మరించి యురుగతిబడయుచుంద్రు
ధరణినాహరి మందమందంబుగాఁగ
నడుచునడకలుమాకునానందమొసఁగు. 11

గీ. ఎవనిపదమాత్రకలనచే నెసగుసుగతి
యట్టిబాలుఁడు హంసవిఖ్యాతిఁగొనఁడె
కృష్ణపదమదిస్పష్టమౌ జిష్ణునందు
ధార్తరాష్ట్రతలేమి చిత్రంబుగాదె. 12

గీ. అతని పదపద్మములను ముద్రితములైన
భూములను లక్ష్మినిలువకపోవుటెట్టు

లట్టి స్థలబద్ధ గయునుదానలసరోజ
కలితలక్ష్మిని మీఱుటగాదెవింత.

గీ. అక్క యంబరో తాతయటంచు బాల
శౌరికెలమిని తల్లి భాషలు గ్రహింప
జేసె నలవాక్కు లెపుడు స్పృశింపవతని
ననుచు శ్రుతియెట్లువలికె దానబ్బురముగ.

గీ. సంకరతలేనిలీలను సర్వవర్ణ
ములనునిర్మించుచాతురి గలిగివెలయు
నితరసాధ్యంబుగానిదై యెవనియందు
నట్టికృష్ణుఁడు సర్వవర్ణాళిఁగూన గ
శిక్షితుండయ్యె గురులచే జిత్రముగను.

గీ. చెలిమి నక్షరముగ్రహింప జేయుటకును
బ్రోడలనుగూడదండికి బోవనీక
బద్ధులుగజేయు ప్రౌఢడింభకుఁడితండు
అక్షరాప్తికినిడి గురునాజ్ఞమీఱి
పారిపోవుట చిత్రమై బరగుచుండె.

గీ. నాదియీగజ మీయెద్దు నాదెయనుచు
కట్టబొమ్మలతోనాడ గడఁగెనతఁడు
ప్రోడతనమందుగూడ తక్కిడనంబు
వింతకాష్టాశ్రయంబగు వృషముచేత.

గీ. వత్సతతిగూర్చి యాదుటవలననితని
కలరువాత్సల్యమని మదిదలచుచు దు
మనికమటుగానిచో జనార్దనుని యందు
వత్సలత నెట్లు నమ్మగావచ్చునహహా ! 18

గీ. అమృతకల్పంబుగా నొప్పునన్నకబళ
ములనుభుజియించె శ్రమనిడి ముదిత శౌరి
సతతపరితృప్తుడై యుండు నతనిబట్టి
ప్రీతికబళమున బాధించి బలిమిపెట్టు
వారిదగుగాని ముగ్ధత వానిదగునె. 19

గీ. అన్నమునుదిన దల్లిచే బాధితుడగు
టదియొక విలాసమాత్రమై యలరుగాని
పరమభక్తానురక్తుడౌ బాలహరియు
భక్తవైరస్యమును తాను బడయుటెట్లు. 20

గీ. పాలనుహరించుచుండు నాబాలశౌరి
వామనత్వము గనుగొని పాలకడవ
లెత్తుగానుంచినను హరియించుచుండె
నెలమివానిమహోన్నతి నెవడుగాంచు. 21

గీ. తల్లిచే దొంగతనముచేతను లభించు
పాలఝురిగోలి సంతృప్తిబడయనట్టి
బాలవనమాలిని దలంచి పాలకడలి
నేలనితడుండె ననుశంక యిపుడుదోలగె. 22

చ. అనిశముఁబొల్చు తానువిధుఁడయ్యును నయ్యెడనాఁడు వేడుకన్
జననినిఁజూచి యావిధుని సమ్మతిఁదెమ్మనిగోరెనట్టి యూ
హనుగొని చూడనెప్డుస్వపదాశ్రితుఁడై తగునాతఁడొందరా
డనియెడుబుద్ధియుక్ గొనినయర్భకు ముగ్ధతమోదమియ్యదే

సీ. చిరునవ్వుగల మోము జెలువొందగనకార
ణంబుగా పలుమారు నవ్వువాఁడు
అవ్యక్తవర్ణంబులలర నత్యంతముక్
బహుమధురంబుగా బల్కువాఁడు
మోదంబుగొను నయ్యశోదచే గరములక్
బదములందున గట్టబడినవాఁడు
జెలువుగా బద్ధుఁడై చేతులన్ద్రిప్పుచు
నడుగులు దొట్రిలక్ నడచువాఁడు

గీ. నైన నల బాలకృష్ణుని హాసములును
ముద్దుమాటలు మురిపెముల్ బొలుచునడలు
కరయుగళవిభ్రమంబులు గాంచుటకును
గూర్మిమీరగ నెవ్వాడుగోరఁడిలను. 24

చ. అతిమధురంబులస్ఫుటతరాక్షరముల్ గల ముద్దుమాటలున్
సతతమహేతుజాతమగు చక్కనినవ్వులు మందహాస సం
గతముఖుఁడై నిబంధనముగల్గియు జేతులుద్రిప్పియాడుటల్
హితమిడు తద్విలాసముల వెంతయు సంతసమొందఁజేయవే

చ. అలయక దొంగిలించి ముదమారగఁ బాలనుగ్రోలి వారిక
వ్వలనమృతంబొసంగునటస్వల్ప ఫలంబుగ్రహించిపిమ్మటక్

బలుఫలముల్ దదీశులకు బాగుగ దానిడు నల్పవిత్తమున్
దలకక గొంచు వెన్కస్వపదంబునె వారికొసంగునట్టి వాఁ
డలుగక సేయు నయ్యవినయాదిక మేరు సహింపరిద్ధరన్.

ఉ. పాలనుచాలఁ గ్రోలి కడుబర్విడియేగుచు సాంత్వనంబులన్
మేలుగఁ జీరజేరుచును మేనఘృతాన్విత దుగ్ధబిందువుల్
గ్రాలఁగనవ్వుచున్న తరిఁ గాంచితదీయ విలాసచేష్టలన్
దాలిమినంబయెంతటి ముదంబును జెందునొ చెప్పశక్యమే.

చ. అలరెడుబాలకృష్ణు సకలావయవంబుల గ్రాలుధూళిచే
గలువమణంగు దచ్చరణకంజమునందలి పంకపాళిచే
వలనుగ బంకమెల్ల నెడబాయును దన్ముఖజాతలాలచే
లులితపుమేనలేపమది లోపమునయ్యెడు నయ్యశోదకున్
దెలియఁగలేము కారణముతీరుగ తత్కృతపుణ్యమెట్టిదో.

చ. గొదగొనియశ్రుశూన్యముగ గుందుచుపాలిడుమంచు నెప్డుప
య్యెదగొనిలాగుచున్ బుడమినెంతయుదొర్లుచునూరడించినన్
వదలక సేయునప్రియము భవ్యతపఃఫలమైన డాటస
మ్మదమున మాతకెప్పుడును పూర్ణహితంబొసఁగూర్పకుండునే

ఉ. అమ్మరొ! పాలనిమ్మనగ నయ్యవి యిప్డెటులన్న నెప్డనన్
రమ్మపుడా పితృప్రసువు రాగనె, వచ్చునె, తాతతల్లి సా
యమ్మునఁ జీకటుల్ గలుగునప్డన నిప్డల గర్భగేహమం
దిమ్ముగఁ జీకటిన్ గనవె యిట్లనికృష్ణుఁడు నయ్యశోద జి
తప్రమ్ముగ బల్కుసూక్తులవితద్దయుమాకుశుభంబులీవుతన్

చ. మురరిపుపూర్వసత్కథలుపొందుగ బాడుచుజాత మోదసం
భరిత యశోదడోలికసబాలక నూపుటయున్ సుతుండు ని
ద్దురగొను:రీతివించుగనుదోయిని మోడ్చిసుఖించుచుంటయ
య్యురువురలీలమాకెలమి నీవుత శాశ్వత సర్వసంపదల్. 30

— గోపికలు శ్రీకృష్ణుని దుడుకుచేతలు యశోదతో చెప్పుట. —

వ. ఇవ్విధంబున నతిదుర్లలితుండయ్యును గమనీయ
చరిత్రుండగు నతడు వల్లవపల్లవాధరల వంచించి నవనీత
చౌర్యంబునందాసక్తిగలవాడై యొప్పుచుండ నప్పుడాయర్భ
కుని నిరోధింప సమర్థంబుగానిదై గోపసీమంతినీసంతతి యం
తయు నొక్కమారుగా నేకీభవించి యతనిదుర్భరంబగు యవి
నయంబునంతయుం దల్లికి విన్నవించెను. 31

వ. సతతప్రమోదయగు నయ్యశోదయును బిమ్మట
నధికతరంబగు పుత్రవాత్సల్యంబుచేత వారు విన్నవించిన
సమస్తదూషణాలాప భాషణంబులనువిని వినిపించుకొననట్లూ
రకొని వారింబరిభవించి రహస్యంబుగా నందనుని మంద
లించెను. 32

సీ. చలితంబులును దంభకలితంబులును నశుభ్ర
లులితంబులైన యాలోకములును
దీనంబులు సుధాసమానంబు లపరాధ
మార్జనపరములు మంజువులును

నతిభీరువులు గద్గదారావసహితముల్
లలితంబులైన యాలాపములును
నలసత్వభరములు నానందకరములు
నయవినయాన్విత నటనములును
గీ. వెలయమనమునకును బ్రీతిఁగలుగఁజేయు
నట్టిమాయావియగు హరియాననంబు
మోదముగఁజూచిచూచి యశోదయపుడు
సుతునిపై సుంత కోపంబుఁ జూపదయ్యె. 33

సీ. బాలేందులీలను బరిహాసించుచునుండు
తనురుచి రుచిమీఱఁ దాౘివిత్రాౘి
సంతతంబును సుధాసారసారోదార
విలసితవాక్యముల్ వినియు వినియు
మురిపెంబునెరపెడు మోమునఁ ముదముతోఁ
గొనబాఱ ముద్దులుఁ గొనియుఁ గొనియుఁ
దనరారు నలదివ్య తనువనురక్తిమై
జెలువొందఁ గౌగిటఁ జేర్చిచేర్చి
గీ. అలరుచుండెడు సుతునవయవములెల్ల
హర్షమెనగగ మరిమరి యరసియరసి
యపుడు పరిగత సమ్మోద యయ్యశోద
తనివిదీరగ పరితృప్తి నెనయదయ్యె. 34

—• స్వామిమృద్భక్షణ - విశ్వరూపప్రదర్శనాభివర్ణనము. •—

వ. తరువాత మరియొకప్పుడు చెలికాండ్రగు బాలకులందఱుంగలసికొని యదునందనుఁడు మన్నుదిన్నవాఁడని యశోదతో విన్నవించిరి. 35

వ. అప్పుడామె వారువిన్నవించు నుడువులవలనం గట్టుబాటుసేయుటకునై సరభసంబుగా, తనయునింబిలచి ఓదుర్లలితుఁడా! యట్టి నీచకృత్యంబొనర్చితివేల? యని రోషయుక్తంబుగా మందలించెను. 36

వ. అపుడాబాలకుండును సవినయంబుగా నోజననీ! వారిమాటల నెంతయు నమ్మవలదు. వీరలందఱును నసూయాపరులగువారలని పలికి తననోరు దెఱచి తల్లికింజూపించెను. 37

వ. అమితామోదయగు నయ్యశోదయును దన్ముఖంబున, నెన్నఁడుంజూడఁబడని సమస్త చరాచరంబు నవలోకించి విస్మయమాన మానసయై యితండు సాక్షాత్పరమపురుషుం డేయని పలుకుచు దక్షణంబుననే మరల మోహగహనంబున బ్రవేశించెను. 38

—• ఉలూఖల బంధనాదివర్ణన •—

వ. తరువాత మరియొకప్పుడు నిరాఘాటంబుగాఁ బెరుగుకుండను బగులఁగొట్టుటంజేసి సంజాతరోషంబుఁగలదియై యశోదగోపించుటచేత యదునందనుండఱ్యెడ దూరంబుగాఁ దొలగిపోయెను. 39

వ. పిమ్మట నతనిననుసరించియేగుచు నతిరుచిరుండును జిత్రవిచిత్రంబుగా గిరగిరఁదిరుగుటయం దతిచతురుండును నగు నర్భకుంబట్టుకొనుటకు సమర్థురాలుగానిదై దుర్భరంబగు పరిశ్రమంబునొందెను. 40

వ. అది యుక్తమేయగును. 41

గీ. జగతిజంఘాలుగతితోడ సామ్యమొంది
దిట్టమగు మనసెవ్వానిఁ బట్టలేదొ
యట్టి కృష్ణునిబట్టుట కలవియగునె
సుమదగజయానయగు యశోదకరయ. 42

గీ. యోగమునగాని యీ మహాభాగుఁడెపుడు
బట్టుబడడని మానంబువడసి గాఢ
గతినిగొనిపట్టె కరమున గట్టముగను
నామెకెట్టిది ముక్తిప్రయత్నమికను. 43

వ. తరువాత నాబాలశౌరింబట్టుకొని రోటంగట్టుటకు సమకట్టెను. 44

గీ. అతనిబంధించుటకు గుణాయుతములైన
జాలవయ్యెనునయ్యెడ జాలనబ్రి
మొందిశ్రమగొను తల్లిచే నొనరనెటులొ
బద్ధుఁడయ్యె గుణాతీతభవ్యతనుఁడు. 45

వ. తరువాత నట్లుబద్ధుండగు యదుపతియా బాల శౌరియుఁ బూర్వకాలంబున విమమశరనంగతింగొని వస్త్రనిచ

యంబులు విడనాడి యువతీశతంబుతోఁ బరివృతులై యప్రా వృతకళేబరంబులు గలవారలయి క్రీడించునాక్షణంబున దమ్ము వీక్షించి కోపించిన నారదుండిడిన శాపంబుచేత మద్దితరువులై మణిగ్రీవ, నలకూబరనామంబులుగల కుబేరకుమారులు మందిరసమీపంబున నుండుటవలన వారినిర్వుర ననుగ్రహించుటకు నులూఖలంబు నాకర్షించుకొని తత్సమీపంబున కేగెను.

చ. అలగిరిబోలు రోలుగొని యడ్డుగనీడ్చుచు బాలుఁడవ్విధిన్
మలగుచునేగి భూజయుగమధ్యమునుండి బిరానలాగుచో
ఫెళఫెళమంచుఁ బెల్లగిలి పెల్లుగగూలె మహీన్మహీజము
ల్వాలగొనె భూనభోంతరములన్ దగుతద్ధ్వనిభీకరంబుగాన్.

క. ఘన యదుతనయుని బంధము
మునిశాపవిపత్తినొంది భూరుహములుగాఁ
దనరు కుబేరసుతులక
య్యెను బంధవిముక్తికొఱకు నిలచిత్రముగాఁ. 48

గీ. హరికరుణచేత వారలిర్వురును బ్రికృతి
రూపమునువీడి తమ నిజరూపమొంది
ధన్యతరులౌచు వారలు దక్షిణమున
ఘనతరంబగు నుత్తరగతిని జనిరి. 49

వ. తరువాత నందగోపపురస్సరులై గోపకులందరుం బ్రావృట్కాల జలదసముదయంబుల, నిర్ఘాతనిర్ఘోషపరంపరకు సహాధ్యాయియై యాకస్మికంబుగా భూరుహపతనసంభూతం

బగు చటులపటుపటారావంబును విని యిదియెద్దియో భయా
వహంబగు మహోపద్రవంబు సంభవించెనని విస్మయమాన
మానసులై వేగంబుగా వచ్చి శతధార విదారితంబగు
ధరాధర శిఖరయుగళంబునకు మధ్యభాగంబున ఘూర్ణిలుచు
నులూఖలనిబద్ధుండై యెందువలనను భయమొందని నిజార్భ
కుంజూచి యిదియంతయుం బాలకునిచేఁ జేయబడినదని తత్ప్ర
దేశంబుల మెలంగెడు గొల్లపిల్లలు దెల్పుచుండు మాటలచే
నది నమ్మక పిమ్మట నబ్బాలుని రోటివలనను విడిపించి యా
పదం బనేకయాపదల కాస్పదంబైనదనియును నుత్పాతశత
విపరీతంబైనదియునుగాఁ దలంచి యిది నివాసయోగ్యంబు
గాదని మంత్రులతోడ నాలోచించి తత్క్షణంబుననే కొమ్ము
బూరల యారవంబుచే దిశలం బూరించుచు గోధనంబులను
ముందిడుకొని కుంభినీరంభాయితంబగు నాభీర భీరువారంబును
గైకొని వస్త్రభూషణాది సమస్తవస్తునిచయంబును శకటంబు
నందుంచుకొని యతివిస్మయనీయంబును నతిరమణీయంబును
నై సార్థకనామంబుగల గోవర్ధననగంబునందలి ధారాధరప్రవ
ర్తనములచే నతిమనోహరంబై కైలాసంబువలె నీలకంఠ
నిలయంబును వైకుంఠపురంబుచందంబున హరినికేతన విలసి
తంబై చతురాననునిపగిది సకలాగమసేవధియై యా మునీయ
పులిన శోభనీయంబగునట్టి బృందావన ప్రదేశంబునందుఁ
బ్రవేశించిరి.

క. బృందావనమునదీనను
బృందావనతత్పరతను విలసిల్లుచునా
నందాదులొనర్చిరి సా
నందత గోపాలనంబునకు నొకమందన్. 51

క. బలరాముడుఁ గృష్ణుండును
వలనుగ జనకాజ్ఞ వత్సపాలనపదమం
దలరిరి వసుదేవునికడ
దలగుట ప్రేపల్లెనుంట దగుఫలమదెగా ! 52

ఉ. సారెకుమల్లయుద్ధములు సల్పెడుక్రీడల నల్లమల్ల చా
ణూరవిఘాతఁదెల్పగ ననూనగతిందగు బంతులాటలున్
గోరి చరించుచుండుటది కూరిమితో నలగోపభామినీ
చారుకుచావమర్దనసుచాతురిఁదెల్పగ శౌరియాడెడున్. 53

గీ. వృషవివర్తపదంబది వెలయునెవరి
కట్టివృషభనువేషంబు నందియున్న
గుణసమున్నతులగువారు గురువిలాస
మొప్పశిశుచాపలముచేత నొకరి నొకరు
బలిమిఁజే నాక్రమించుటబ్రింబుగాదు. 54

గీ. సకలసత్వగుణాస్పద పక్రకటలీల
యెవరియెడసంశయములేక నెసగుచుండు
నట్టిసంగతులగువారి కఖిలసత్వ

ఘనతరాసక్తి సత్కార్య కలనవలన
సంతతసుఖంబుగల్గుట వింతగాదు. 55

—• వత్సాసుర, బకాసురవధ •—

వ. ఈ విధంబుగా నతిశయించుచున్న వత్సపరిపాలనలోలుండును సంతతానందుండును దండ్రి యగు నందుని యాజ్ఞ శిరంబున ధరించియున్నవాఁడును నగు బాలశౌరిం గబళించుటకు ధర్మవిధ్వంసుండగు కంసునివలనం బ్రేరితుండై వత్సాభిధానుండగు నొక్కరక్కసుండు సత్వరంబుగానచ్చటికి వచ్చెను. 56

గీ. హితము నహితంబు నెరుగని హీనబుద్ధి
నిరతము పరాశనాశచేఁ దిరుగువత్స
వీఁడు గోవిందభుజదండ తాడనమున
భగ్నతనుఁడై తృణావర్త పదమునొందె. 57

వ. తరువాత బకనామధేయుండగు నొక్కబక్కరక్కసుండా యదునందనుని భుజించు దుర్బుద్ధి గొనివచ్చి యాతని చెంతం జచ్చి పూతనాసాహచర్యంబు నొందెను. 58

గీ. అనిశమాశ్లిష్టవరకమలాకరంబు
నధిక సన్మాన సావాస మతులబలస
మేతమగు హంసమునకిపుడెంచిచూడ
నిలను బకకృత పరిభవమెట్లుగలుగు? 59

గీ. తనివిమై గుద్దులాటలఁ బెనగుచుండు
నపుడు హరిచేఁ బరాజితులగుచు గోప
బాలు రాశ్చర్యమొందిరి బలినడంచు
వానిసత్వంబు చతురత వానిగూఢ
మగుచతుర్భుజతను నెవ్వఁడరయఁగలఁడు. 60

గీ. విమల యమునానదీ సైకతముల శౌరి
సేతుబంధన విధులతోఁ జెలగియాడు
చున్నఁగా మున్ను జలనిధి నింపుమీర
సేతువొనరించు సంస్మృతిన్ జెప్పుచుండె. 61

వ. ఇవ్విధంబున వసుదేవనయనారవింద దుర్లభంబులైనవియును, నాభీరశాబకభాగధేయ పరంపరలచేత పరిణతంబులైనవియును, నంభోజసంభవప్రముఖ బహిర్ముఖులచే లోభనీయంబులైనవియును, నగుబాలలీలా జాలంబులచే నశేషభువనంబుల నానందింపఁజేయుచు, వసుంధరాజ్వరనివారణంబుకొఱకు మర్త్యలోకంబునొందిన యాశ్వినేయులవలెనలరుచు మదనమాధవులలీల వనంబులందిరుగుచు, భూలోకవిలోకనలోలురగు జయంతనలకూబరులవలె వెలయుచు, విగ్రహంబును ధరించి సంచరించుచున్న యిష్టాపూర్తజన్య సుకృతనిచయంబుల తెరంగునం దనరుచు సర్వరామణీయక సర్వస్వంబునకు విశ్రమప్రదేశంబులచాట్పునం బొల్చుచు, వత్స పరిపాలనంబుకొఱకు విపినమార్గంబున సంచరించుచు, గురివింద

పూసల పేరు లురంబున ధరించి పెక్కువిధంబులగు పూల మాలికలు శిరంబునం జుట్టుకొని వనదేవతలచేతం గూడ విస్మయంబుగాఁ జూడఁబడుచు ననేక గోపాలబాలకులతో, ననుగమ్యమానులై యొప్పుచున్న యా బలరామకృష్ణులఁ బ్రత్యక్షంబుగాఁజూచి క్రూరచిత్తుండును మత్తుండును సార్థకనామధేయుండును నగు నఘాసురుండు సమీపించి నిజసోదరమారణంబువలన సంజాతంబగు వైరంబునకు ప్రతీకారంబు సేయు నాసక్తిగలవాఁడై వేడుకతో నొకమహీధరంబునువిడంబించుచున్న మహోరగ కళేబరంబునవలంబించి నోరుఁ దెఱచుకొని విపినవీథిని దారికడ్డంబుగా నివసించియుండెను. 62

—♦ అ ఘా సు ర వ ధ ♦—

వ. అట్టివాని నెల్లెడ నల్లగొల్లపిల్ల లెల్లరును జూచి యా బృందావన ప్రదేశంబునందగు నొక మహీధరంబుగాఁ దలచుచు నీనగంబు పన్నగంబువలె నున్నది చూడుఁడని తదీయకందరాగర్భంబును దానియాననంబుగను, గహ్వరంబున కిరుగడలం గల గండోపలయుగళంబును దాని దంష్ట్రాద్వయంబుగను, దద్గుహాంతరంబునజూపట్టుచున్న ఘంటాపథమార్గంబును నతిదీర్ఘంబగుదాని జిహ్వాయనియును, నచట నున్న దావపావక ప్రయుక్తంబగు సమీరణంబును దాని శ్వాసానిలంబనియును, దవవహ్నిదగ్ధంబులగు జంతుసంతతుల దుర్గంధంబును దానిచేతఁ దిని విడువబడిన పిశితపూతి గంధం

బనియును, శిఖరంబుపైని దిరుగుచున్న మేఘపటలంబును దానిఫణామండితంబగు నీలమణి నికురుంబంబనియును. నత్యంతంబు విశాలంబుగానున్న దరీముఖంబునుగని యది మనల నందరినిం గబళించుటకు వేడుకగలదాని వలెఁ గానవచ్చుచున్నదనియును, నిట్లు పరస్పరంబు నుత్ప్రేక్షించుకొనుచునిది యంతయు నిజంబుగా నగంబుగాక పన్నగంబేమైనచో బకాసురునివలెఁ జంపబడు ననుకొనుచున్నవారలై సాభిప్రాయంబుగాఁ గరతాళశబ్దంబులుసేయు మురహరు నాలోకించుచును విమర్శింపక సత్వరంబుగా దూడలతో గూడ దాని వదన గహ్వరంబునం బ్రవేశించిరి. 63

వ. భగవంతుండగు శౌరియును నామాయావియగు నఘాసురుని మాయానుభావంబును భావించుచున్నవాడై తన నెచ్చెలి కాండ్రగు గోపాలబాలురకు కుశలంబును గోరుచున్న తానును వాని ముఖగహ్వరంబును బ్రవేశించెను. 64

సీ. వానిదా వదనగహ్వరమధ్యమునుఁజొచ్చి
నిశ్వాసవాయులన్నిగియబట్టి
ప్రకటత్రివిక్రమప్రక్రమంబునుబూని
చక్రితానయ్యెడ విక్రమించె
దానిచే నయ్యఘదైత్యుండు బలిచక్ర
వర్తియయ్యెను శిరఃపదమునుండి

ప్రాణవాతంబులు పైకిబోవుచునుండు
నపుడధఃప్రస్థితి నందకతగు

గీ. నట్టియున్నతపదమును నాశ్రయించె
బుడమిశ్రీహరిచేఁ జంపబడినయట్టి
యఘజనుండైన మోక్షంబునందుననుచు
ధరణినరులకు బోధించు కరణినహహా! 65

గీ. హరి కరుణచేత నయ్యెడ నఘవిముక్తి
గలుగ జనులుమహానంద కలితులైరి
బుధులును తదీయ సిద్ధాంతవిధికి, నెటుల
నధికమగుప్రీతినొందిరో యద్భుతముగ. 66

వ. తరువాత శౌరియును వానిశిరంబునుండి బయలు వెడలిన తేజఃపుంజంబుతో మిళితుండై యమమందిరంబునుండి వెలువడినలీల వానిముఖగహ్వరంబునుండి వెడలివచ్చుచుండెడు వత్సములతో గూడుకొనిన వత్సపాలురచేత నభినంద్యమానుండై యయ్యద్భుత కార్య సాహసౌదార్య శౌర్య ధైర్యాదులకు సంతసించుచున్న బృందారక బృందంబుచే నమందమందార కుసుమ వీచీపరంపరలచేత నభిషిచ్యమానుండై యవాఙ్మానసగోచరంబగు కొండొక పరమహర్షంబు నొందెను. 67

—• గోపకులతో శ్రీకృష్ణుఁడు చల్దులారగించుట •—

గీ. అఘముఖవిముక్తమైన గోపార్భకతతి
గొలువ యమునాతటంబునఁ గూర్మి శౌరి

లలితసరోజ్ఞక్తులను వేడ్కఁగొలిపి వారి
తోడఁ బరితృప్తుఁడయ్యెనుఁ గూడుగుడిచె. 68

గీ. శౌరిచరితమె,రుచియగునూగుగాయ
గాఁగ నమృతరసాస్వాదకబళములను
నొప్పఁగాఁ బత్రిపటముల నుంచుకొని ని
జాన్నరుచిఁ దెల్పుకొనుచు ముదాప్తిగోప
బాలకులు చల్దిగుడిచిరి బాగుగాను. 69

గీ. గోపబాలకకులసమాకలితమూర్తి
గలిగి విలసిల్లెయామున పులినమునను
కలితరాకాసుధాకర కరనికరుఁడు
నంబరస్థుఁడు తారాగ్రహాదియుతుఁడు
నైనచంద్రుని వేషంబు నధిగమించె. 70

ఉ. శౌరికథాసుధారసము సారెకుఁగ్రోలుచుఁ గూర్మిమీరనా
భీరకుమారకుల్ మిగులవిస్మృతినొందుటఁ జేసి యెంతయో
దూరముగాగనేగు పసిదూడలఁజాడనుఁజూడరైరి కం
సారికథల్ మదిన్ మఱపునందగఁ జేయవె యెట్టివారికిన్. 71

—బ్రహ్మ గోవత్సములను గోపబాలకులను నంతర్ధానంబు సేయుట.—

వ. అటుపిమ్మట నెల్లకడలను గనులు విప్పిచూచి లోచనమార్గంబు నతిక్రమించి చనిన వత్ససంచయంబును గానక గోపాలబాలకులు విస్మితులై విషాదంబు నొందుచు నుండుచున్న సమయంబున, 72

చ. అలరెడు శౌరియప్డు కరుణాన్వితుఁడై పరితాపమానసా
కులులగు గోపబాలకుల గుండెదునెచ్చెలికాంద్ర మోదసం
కలితులఁజేసి వత్సములఁ గన్గొనఁ దప్పదలీలనేగి బెం
పలరువనంబుఁజొచ్చెనుస్మితాననుడౌచునతాక్ష్ణిఁదీర్వగన్.

వ. అట్టిసమయంబున నంభోజసంభవుండుసరభసంబుగా నఘాసురుని గర్వసంరంభంబు సర్వంబును విఘటనంబు సేయుట నెఱింగియును చతుర్భుజుని మహామానుభావంబు దెలసియుండి యును నది విశ్వసింపక మరల విమర్శించుటకు గోర్కెగల వాడై యచ్చటికి వచ్చి వత్సంబులను వత్సపాలురం గూడ నపహరించెను. 74

వ. భగవంతుండగు శౌరియును గాననమధ్యంబున గొంతవరకు వెదకి యచ్చటనెచ్చటనుం వత్సంబులను గానక మరలివచ్చి పులినోపకంఠంబునొంది యచ్చట వత్సపాలురం గానక యొకముహూర్తమాత్రంబు విస్మితహృదయుండై చిత్ర గతుని తెరంగున నూరకనిలచి పిమ్మట నదియంతయుం గమల సంభవదంభసంభూతంబుగా దివ్యదృష్టిచే నారసి తత్క్షణంబుననే వత్సవత్సపాలక సమూహాత్మకంబుగా దానెయై వెలయు చుండెను. 75

చ. హరిమయమైన వత్సములు నర్భకసంతతి వారివారి మం
దిరములకప్డు సాయమున దీరుగవచ్చుచు స్వస్వమాతలన్
మురిపెమునంద జేయుదురు మున్వలె నట్లొకవత్సరంబు శ్రీ

హారిదగు గూఢవర్తనము నాబలుఁడైన నెరుంగఁడయ్యె న
బ్బురమదిగాదువారియెడపూర్వపు సంస్థితిమారకుండుటన్.

గీ. గొల్లలకు గోవులకుఁ దమపిల్లలందు
వత్సములయందపూర్వమై బరగుప్రేమ
గనిబలుఁడు విస్మయమునొంది కడకనెటులొ
శౌరిరూపాంతరులటంచు వారినెంచి
వత్సరాంతమున దృఢపరచె మదిని. 77

—♦ శ్రీకృష్ణుని బ్రహ్మస్తుతించుట. ♦—

వ. చతురాననుండును సంవత్సరావసానంబున మరల భూలోకంబునకు వచ్చి పూర్వరీతిగనే, విహరించుచున్న వత్స, వత్సపాలకుల నవలోకించి కొండొక మోహగహనంబునంబడి యాథార్థ్యంబుదెలసికొనసమర్థుండుగాక వినయపూర్వకంబుగా బురుషోత్తమునిట్లని వినుతించెను. అది యుక్తమైనదేగదా! 78

సీ. చెలువొందదగు జగజ్జీవేశ్వరాభేద
వాదంబు దగదెల్పు వేదవాక్కు
స్వగతాన్య గతభేద విగతుండవగు నీకు
ద్వైతంబు లేదని తగవచించె
నటులైన నియ్యెడ నత్యద్భుతంబుగా
మించెనీయెడల నేవంచజనత
ఘనతగాంచుచునెప్డు గణనకు మీరిబల్
ప్రాగల్భ్యము వహించి ప్రబలుచుండె

గీ. నదిమెనీమాయచే సమాక్రాంత మూఢ
హృదయమును గొని సంసృతి నెనసియున్న
మమ్ము మోహాంబురాశిని ద్రిమ్మరించి
వెలయు వంచన కలయంచు దలతుమీశ! 79

చ. దొరకొని సత్యరూపమగు దుఃఖము నాశమునొంది పోవలే
దరయ నసత్యరూప సుఖమైనను గల్గదు నీవుగన్వడ౯
నెరనిజరూప మాత్రమున నిల్చుటయే ఫలమిట్టిదైన యీ
పరమగు తత్వమెంచకయె బాలిశులెద్దియొ కోరికొల్వగాఁ
బరగెదు వారికిందగుఁ భ్రాంతి దొలంగుటెలబ్ధి శ్రీవరా!

ఉ. నీవు పురాణ రూపుఁడవు నీసతి మాయయు ముట్టదెప్డునీ౯
నీవు నసంగివౌదువట నిచ్చలు నీదగుచెంతనిల్చి తా
నేవిధి నీజగంబుగనె నిట్టిప్రవాదము కల్లయంచు సం
భావిత నిశ్చయుల్ బుధులు బాగుగనెంచరె శ్రీసతీపతీ. 81

చ. ధరణిని స్వేచ్ఛమీఱుగ సదా, జరియించుమనంబుఁబట్టి స
ద్గురుఫలమానటంచు భ్రమఁగొల్పి నిరంతరబోధసాధకాం
కురమును బెంచనేర్పరచి కూర్మిసుధామయమైన తత్ఫలం
బరయుచు నీవుశాంతజడమైనమనంబును మాటుఁజేసి యే
మరక భుజింతు నీదయిన మాయమరల్ప సమర్థులేజనుల్.

చ. ఎనగుపురాణపూరుషుఁడ వెంచగనీదగుజాయ మాయదా
నసతి త్వదీయజాతతతి యంతజడావళియా! జగత్ప్రభో!

మొసగదు నీకెసంసృతి నొకింతసుఖంబని యాశ్రితున్ రుచిన్
మసలగనీక నీకటసమానునిఁ జేసెదవద్భుతంబుగాన్. 83

చ. జలజవిలాసమిశ్రములు సారదయారసపూర్ణతుంగముల్
కలితసుధాబ్ధివీచిసుభగంబులు నౌత్వదపాంగవీక్షలన్
జిలికి ప్రతప్తునన్నుఁ బరిపక్వుని జేయుము నీవు నాదు చా
పలము సహింపుమిప్డు మదవజ్ఞకృతంబగునట్టిదీశ్వరా. 84

గీ. ధాత యీరీతి శ్రేయఃప్రదాత తాత
బ్రీతిమై ముజ్జగంబులఁ బెంచునేత
యైన సర్వేశ్వరునిగాంచి యభినుతించి
ప్రమదమున నాతఁ డపుడాత్మపదమునొందె. 85

క. కరుణావరుణాలయుఁడా
హరిసఖులగువత్సపాలకాళికిముదముల్
నెరపివ్రజమొందెఁద ఘా
సురవధకథవెలసె నచట చోద్యంబగుచున్. 86

వ. అటుతరువాత, నొకప్పుడు మదపుటేనుగుల శుండా
దండంబులతాడనంబులచే గదలుచున్న సమస్తవృక్షశిఖరంబు
లనుండి రాలుచుండెడుకుసుమవిసరంబులమధ్యభాగంబులనుండి
జారుచుండెడు మరందధారలచేత దట్టంబులైనవియును, యము
నాతరంగిణీతరంగమాలికాసలిలంబులచేత జలింపఁజేయఁబడిన
రాయంచల పక్షపుటంబులచే నెగురగొట్టఁబడిన బిందుబృందం
బులచేత బలిష్టంబులైనవియును, సురగవరుండగు శేషున

కపరావతారంబైన బలరాముని సేవించుటకు మలయశైల తటంబుల నివసించియుండు సురస్వరవిలాసినులచేత సాదరంబుగా బ్రేరితంబులై వచ్చుచున్నవియును, సుదరంబులంగల మకరందబృందంబు నాస్వాదించి మదించిన గండుతుమ్మెదల తండంబులచేత ముఖరితంబులైన వికచ కుటజ చాంపేయ కుసుమ పరిచయంబువలన సముదంచితంబగు నామోదంబుచే మేదురంబులైనవియును, వనదేవతావదనమారుత పరీరంభంబుచేత విజృంభితంబులైనవియును, నగు బాలానిలంబులచే నుపలాల్యమానంబై నందనవనంబువలె హరినందనంబును, సదనుగ్రహంబుచందంబున సకలఫలాస్పదంబును నై యొప్పుచున్న బృందావనాంతరంబునంగల తాళవిపినంబునం దనుచరప్రార్థితులై సంకర్షణ మధుసూదను లిర్వురును వారలతోడంగూడఁ బ్రవేశించిరి. అక్కడ— 87

—• ధే ను కా సు ర వ ధ. •—

గీ. తనరురోమదపరుషనితాంతరావ
ములను వనమెల్లఁ బూరించి బలుఁడు సఖుల
మదికి సంతుష్టికొరకు సమ్మదమెసంగ
తాళఫలములుఁ బడరాల్చె తనివిమీర. 88

గీ. ఘనముగా తాళఫలపాతమునజనించు
చటచటారావమెసగె నచ్చటవని, నది

వినుచుఁ గోపించి ధేనుకుఁడనెడు దనుజుఁ
డపుడు ఖరరూపమునవచ్చె నదిరిపడుచు. 89

గీ. వత్సనాశనమునగడు వనటజెందు
ధేనుకాగమనముఁగని ధీరహలియు
వత్సపదమునుజెందించె బాలురపుడు
బలుని బొగడిరి సంతోషకలన నీతఁ
డెటుల బలజయ్యుఁడగునని యెంచిమదిని. 90

వ. తదనంతరంబున వానియనుచరులగువారలును నతి భయంకరంబుగా ఖరతరంబగు, జంబుకరూపంబులు ధరించి వచ్చినతత్క్షణంబె బలరామకృష్ణు లిర్వురును వారినందరిం దరిమి తరిమి సమూలచ్ఛేదంబుగా నాశనంబు నొందించిరి. 91

—♦ శ్రీకృష్ణుఁడు కాళీయమర్దనము గావించుట. ♦—

గీ. పిదప మూర్ఖభుజంగసంపీడితయును
బ్రకృతిచేతనె విమలస్వభావయునగు
దురితనికరశమనసహోదరిని దాని
బ్రోవనటకేగెఁ బురుషోత్తముఁడు బిరాన. 92

వ. అచ్చట నాత్క్షణంబుననె ప్రభాకరకిరణసంపాతంబుచేత, నుద్రేకించిన పరితాపాతిశయంబువలన గలిగిన సలిలపానేచ్ఛచేత కాళీయవ్యాళంబుచేఁ గ్రక్కఁబడిన గరళంబు వలన శబలవర్ణంబు నొందియున్న కళిందనందనాజలంబులం

గ్రోలి వత్సలతోఁగూడ వత్సపాలురగు బాలురందరు మూర్ఛ
నొందియున్న సమయంబున. 93

శా. కారుణ్యామృతపూరసారభరణాకల్పంబు లుత్తుంగముల్
పారంబొందనివౌ నపాంగములచేఁ బాదాంబుజాధీనులౌ
వారిన్ బ్రాణములొందఁ జేసియమునావార్మధ్యగంబున్ విషో
ద్గారాగ్నిజ్వలితంబుసర్పగృహముల్ దర్శించుచున్ శౌరి, మే
లిమ్మరన్ సాలశిరంబునుండియురికెన్ లీలాకులాయుండుదాన్.

కం. ఖరకాళీయుఁడు స్వభవన
పరిభవరోషంబువలన వచ్చెను నపుడ
య్యరుచిరచరితుఁడు మురహరు
గొరికెన్ ఘోరంబులైన కోరలచేతన్. 95

గీ. భుజగవిషవహ్నికీలలఁ బొడము పరిభ
వంబు విషధరశయనుండు బడయఁడయ్యె
చక్షులకు నగు నన్యోన్య జన్యమునను
నొకరికిని గల్గదలగరళోగ్రబాధ. 96

గీ. భుజగభోగపినద్ధుఁడై వొల్చు శ్రీశుఁ
డపుడు జలియింపగాజాలఁడయ్యె నహహా!
నిది విచిత్రముగానొప్పు నితనియందు
భుజగభోగజబంధంబు బొసగుటెట్లు. 97

చ. హరిమెడఁగాళియాంహ్వయఖలాహికృతంబగుబంధరూప
పరిభవమట్టిదుఃఖమునుబాలకులారసిమందబుద్ధులై [మా

పరపగు మోహ మొంది యదివ్యర్థముగా, గనజాల కెట్టులీ
తరిని విముక్తి గల్గు హరి దర్శనసౌఖ్య మదెట్లుగల్గు నీ
యరుదగుగుం డెటుల్ దొలగునంచవశత్వమునొందిరయ్యెడన్

—• నాగాంగనలు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. •—

వ. భగవంతుండగువాసుదేవుండును గొంతవరకు బాల భావంబు నభినయించి తన సహచరు లగువార లందరును నితాంతచింత చే దంతురితంబులగు నంతరంగంబులుగలవారలై చూచుచుండఁ జమత్కారంబుగాఁ బై కెగసిపడుచు, సారె సారెకుం జరణతాడనంబులచే మస్తకంబు నణగఁద్రొక్కుచు, భుజంగంబు ననమర్థుంగావించి మిగులమర్దనంబు నొనరించెను. 99

వ. అటుతరువాతను తమప్రాణేశ్వరుని ప్రయాణోన్ముఖంబులగు ప్రాణంబులుగలవానిగాఁ దెలిసికొని వానిప్రాణప్రియలగు కాంతాజనంబులు సరభసంబుగా వచ్చి యధోక్షజుని శరణుజొచ్చి సవినయంబుగా నిట్లు వినుతిగావించిరి. 100

చ. నెలకొనుమత్సరత్వమున నిన్స్మరియించినవారికైన బల్
జెలువగు మోక్షమిచ్చెదవు చిత్తములేక యెనీదునామమున్
బలుచనుబల్కువాని భవభీతిని బాపెదవౌర కొంచెమౌ
ఫలములో నీరమో తులసిపత్రమొ భక్తినొసంగునంతనే
వలచిగ్రహింతు వెంతయు నపారకృపారసపూర శ్రీవరా!

చ. మరుపున దేనిచేత క్షణమాత్రమువీడని సద్రసార్ద్రిభా
వ రహితయయ్యెడుఀ హితయు ప్రాణసమానయు నా
సతిఀ బ్రియఀ
బరికరసేవకాదులను బాసి గజేంద్రకృతాతిదీనవా
గ్భరరవమాలకించి కడుభ్రాంతుఁడవైతి తదీయరక్షణా
దరగతి, నట్టినీదయ సదా శిరులీవుత మాకు శ్రీకరా!

గీ. సాధుదీనాత్మకులయపరాధరీతి
నరసభవదీయసిద్ధరసప్రభావ
కలన కళ్యాణభావంబుగాంచకున్న
వలదనర్థా ప్తివారింపబడునె? కృష్ణా! 103

గీ. ఆత్మ నెరుగని యజ్ఞాని కగును గుందు
ప్రభుఁడవగు నీస్వరూపంబు బడయునాతఁ
డుపశమము నొందుటొప్పు వాఁడిపుడు మరల
శోక మొందుచునున్నచో నీకునెటుల
దగు కృపాంబుధివనుఖ్యాతి ధరణినాధ. 104

గీ. భోగిచూడామణి యతండు పుడమియందు
మేము భోగినులమటంచు మించెఖ్యాతి
గరుడవాహుఁడవగు నీదు కరుణలేక
భోగభాగ్యావమెటులను బొందగల్గు. 105

క. భూభర్తవగుచు నంబుజ
నాభా! నీవల, రమాసనాధత వెలయఀ

శోభనకరుణాబ్ధీ ! మా
సౌభాగ్యోపద్రవంబు శమియింపు హరీ ! 106

వ. ఇవ్విధంబునఁబలికి నయనయుగళంబునుండి బాష్పవారిపూరంబుజారుచుండ హృదయంబునుండి వెచ్చనగునిట్టూర్పువాయువుల వెలిబుచ్చుచు నొచ్చియున్న యయ్యాజగరవధూమణులచేతం జల్లబరచబడిన యుల్లంబుగలవాఁడై కారుణ్యకల్లోలమాలియగు వనమాలియు నటులనే యని యంగీకరించి వారలనోదార్చి తత్క్షణంబ సాగరంబునకేగుమనియును నిచట నొకనిముషమాత్రంబైన నిలువదగదనియునుం దెలిపి యాకాళీయాఖ్యబివేశయంబున కాజ్ఞయొసంగి దుఃఖించుచున్న సహచరనిచయంబుల నూరడించి, వారితోఁగూడ నిజసదనంబునకుం జనియెను. 107

—♦ వేసవికాల వర్ణనము. ♦—

వ. అటుపిమ్మట మరియొకప్పుడు మదనకదన శంఖారావంబులగు మధుకరనికరఝంకారరవంబులతో మిశ్రితంబును మనోహరాకారంబులు గలవౌటంజేసి వనదేవతలచేతం బోతె నడుగబడుచుండెడు కుశలప్రశ్నంబులుగలవియై వెలయుచున్నవియును, వికసితంబు లగునట్టి మల్లికామతల్లికాపాటలీపటల చాంపేయ కుసుమంబులం గల సౌరభంబు నాస్వాదించుట చేత సురభిళంబులై నవియును, ననిళంబును బ్రవర్తించుచున్న

ధారాయంత్రంబులనుండి నిరర్గళంబుగా జారుచుండెడు వారి ధారలతో విహారంబులు సల్పుచున్నట్టివియును, మిగుల జలిం చుచుండెడు శిఖరదేశంబులుగల తరుపంక్తులచేత సానందం బుగా నభినంద్యమానంబగు సమాగంబుగలవివలె నొప్పుచు న్నవియును, ప్రతిదిశలను నశనంబుకొఱకుఁ దిరుగుచుండెడు నురగకులంబులచేఁ గబళితంబులగుటంజేసి విరళప్రచారంబులు గఁవియును, నగు బాలానిలంబులచేఁ బ్రాణంబులు ధరించి యున్న ప్రాణికోటులు గలదియై పరగుచున్నదియును, స్వకీయపరితాపోద్రేకంబు సహింపఁజాలక ప్రతిబింబదంభం బున నభ్యంతరంబు జొచ్చి మునుగుచుండెడు ప్రభాకర కిరణనికరంబులచేత నించుకంత వేడి నొందింపఁబడిన సకల సలిలాశయంబులు గలదియును, సముదంచితంబులగు నెండ మావులయందగు సలిల వీచికానిచయంబనెడు, మనోరథంబు నిష్ఫలంబుగాఁ జేయుచున్న దినమధ్యంబునందు విజృంభించు చున్నదియును, సముదితంబగు యౌవనంబు గలిగియున్న యన్నుమిన్నలచేఁ జెన్నుమీఱ వెతుకఁబడుచుండెడు పుష్ప సమయంబు గలదియును, చిరతర విరహిణీ జనంబుల నయ నయనంబులందు మాత్రము విశ్రమించుచున్న వర్షాసమున్మే షంబు గలదియును, పితామహ పురుషాయుష్యమాత్రంబు నవలంబించియున్న శరదా యామంబు గలదియును, ప్రబల తరంబుగా నూహింపఁబడుచుండెడు ననర్ధంబును బరిహరించు

కొను నిచ్ఛచేతంబోలె తుషారగిరి కందరాంతరంబున తపంబు గావింప వేడుకపడుచుండు హేమంత సమయంబుఁగలదియును, తరుణీ కుచకలశయుగళ మధ్యంబునంగప్పఁబడి వర్తిల్లుచున్న శిశిరభావంబుఁగలదియును, భోజ్యవిశేషంబులందు విరసంబును పిపాసాధిక్యంబును గలిగియున్న సకల జనంబులు గలదియును నగుటంజేసి,యంబువునకుజీవనభావంబు సమర్థింపఁజేయుచున్న చలువ పందిళులగములు, నిలయంబులుగా నివసించియుండు విలాసిజనంబులతోనగు చిరకాలపరిత్యాగంబువలన గలిగిన శోకాతిరేకంబునఁబోలె నూష్మవ్యాజంబున నిరంతరంబుగా బయలువెడలిన నిశ్వాసవాయువులు గర్భంబునంగల భవనా భోగంబులు గలదియును, ద్రాక్షాసవాది పానకంబులు పానం బొనర్చుటయందె ముఖ్యతాత్పర్యంబును, మంచిగంధపుపూత యందె సదాసక్తియును, పుష్పశయనంబులందె శయనించు వేడుకయు, పానీయశాలలందె నిజాశయప్రవృత్తియు, జలకేళు లందె సాదరతయు, పద్మమాలికల ధరించుటయందె కుతూ హలంబును, హిమకరకిరణావలోకనంబునందె కోరికయు, నిశా సమయంబునందె పెక్కుమక్కువయును, విషయలోలురగు కాముకజనంబులకుఁ గల్పించుచు, సులభంబుగా సలిలావగా హనంబుసేయుటకును, సుగమంబుగా నీడలం బ్రవేశించుట కును, తలగడలు లేకయే శయనంబు గావించుచుండుటకును, బానీయ శాలలం దొరుకుచుండెడు చల్లనగు నతిమధుర

తరోదకంబులు గ్రోలుచుండుటకును, తాళవృంతంబులతి సుకరంబుగా సంభవించుటకుందగినదియై యొప్పుచు దరిద్రులకుం గూడ నించుక భోగసుభగత్వంబుఁ గలుగఁజేయుటకు సమర్థంబై యొప్పుచు బయలువెడలెడు నంతరంగ పరితాపమాత్రంబు ననే పరిభవంబునొందుచున్న విరహిణీజనంబుల ప్రాణంబులను సత్వరంబుగా హరించుటకు వెలుపలంగూడ నపరిమితంబుగాఁ బ్రబలుచుండెడు వేడిమికిం గ్రీడానిలయంబై వెలయుచున్న గ్రీష్మాగమనసమయంబు విజృంభించెను. అక్కడ——

గీ. యామభావంబుచేత ద్రియామయగుచు
సకల యగుచుఁ గలానాథ సహితయగుచు
నపు డనాయామయగుచుఁ గృశాంగి యగుచు
కామనీయకమును జెంది కనుఱుచించె
యామినీ కామినీమణి సేమ మెసఁగ. 109

గీ. మాధవ బలాక్రమణమున మహిమగాంచి
యల్లబృందావన పదంబదెల్ల గంధ
కలన శోభిల్లుచున్నను గల్గదయ్యె
నల పలాశ విజృంభణ మబ్బురముగ. 110

గీ. రమ్యబృందావన పదాంతరమున మెలగు
యాదవేంద్రుని మృదు వేణునాదకలన
దగు వినోదంబువడయుచు జగతినెట్టి
మందజనులైన నానంద మొందకుంద్రె ? 111

వ. అది యుక్తమేయగును.

చ. జననమునందెకొన్ని యనుజన్మము జెందిన వెన్కఁగాయకుల్
గొనబుగఁ జేయనొప్పునవికొన్ని యునై తగురంధ్రపాళులన్
వనరుచుఁ జుల్కనైన యలవంశము శౌరికరాప్తిచేత దా
ఘనసరసత్వమూని శ్రుతిగైకొని మోదము సేయుటబ్రమే ?

వ. అట్టిసమయంబున గోరూపంబు ధరించి ప్రలంబ నామకుండను నొకనిశాచరుండు బలరాముని బరిభవింపం గడంగి వచ్చి యతనిచేతహతుఁడై ధేనుకాసురునకు సిద్ధించిన పదంబుననె వీఁడునుం బ్రవేశించెను. 113

—• శ్రీకృష్ణుండు దావాగ్నినిమ్రింగి గోగోపసంఘమును రక్షించుట. •—

వ. అటుపిమ్మట నటవులందహించుచుండెడు దావానలజ్వాలావళులచేత వత్సపాలురగు గోపాలకురందరును నాక్రమింపబడియున్న తరుణంబున. 114

క. హా! రామకృష్ణ సురగిరి
ధీరా! కరుణారసాబ్ధి దీనార్తిహరా!
తీరుగఁబ్రోవవె యను క్షుర
రీరావసమార్త నాదరీతి హరివినెన్. 115

గీ. శ్రీశుఁ డాశ్రితవాత్సల్య శీలుఁడపుడు
ప్రళయకాలాగ్ని సదృశమై బ్రబలువహ్ని
నమిత యోగబలాన్వితుండగుచు సంహ
రించి సఖులకు ముద మొనరించి మించె. 116

గీ. ధరణిజనులట్లు దాను నాతపముచేత
తప్తయగుటనో మురవైరి దరికిఁ జేరె
నురుములనియెడు మిషచేత మొరలనిడుచు
వానయన్ మిషగుందుచున్ వర్షరామ. 117

గీ. సర్వమామోదితంబై యెసంగెనపుడు
భవ్యకాదంబ జృంభణవైభవమున
నైనకాదంబ పరిజృంభణాతిమోద
కలన లేదయ్యె చిత్రంబుగా ధరిత్రి

గీ. దేనియాగతి విరహిణీ మానినులకు
హానియొనరించు ప్రావృడత్యంతచటుల
విసరణ వ్యాప్తినొందుచు నెసగునట్టి
వాయువు సదాగతి యగుచు బరగు టెట్లు? 119

గీ. మలినుఁడతి చంచలుఁడు విషమయహృద[illegible]
సద్గుణ తిరస్క్రియలఁ జాలసల్పు [illegible]
డైన వినుతింత్రుకొందరు దీనుల[illegible]
జీవన ప్రదుఁడగుటచేఁ జెన్నుమీ[illegible]

గీ. గర్జితంబులచేతను తర్జితయయి
బెడగు మెరుపులచేతను భీషితయయి
ప్రావృడిందిరచేతను భయముఁజెందు
నట్టి సర్వంసహాన్ స్థిర నమలసేయ
వచ్చెనప్డు శరద్రమ భవ్యగతిని.

గీ. అయ్యెడ ఘనాగమాంత భాగాప్తిఁగిలిగి
రమ్యవిమలాశయము పంకరహిత మగుచు
వెలసె మధ్యమలోకంబు విశద ముగను
నచ్చటను హంసదర్శనమగుట యరుదె ? 122

గీ. ధరణి నయ్యెడ పక్షపాతంబు మిగుల
నీలకంఠైక విషయమై నెగడుచుండ
వాసుదేవునియెడ రక్తిబడసె జగతి
యహహా ! యిదియెంతొ చిత్రమై యలరుచుండె. 123

వ. అటుతరువాత శరత్కాల మతిక్రమించినదై యున్న సమయంబున.

చ. అరయసుదృగ్జనుల్ మనసిజార్తినిగుందుచు తద్వ్రజంబునన్
హరిగొననట్టిసంసృతి నిరర్థకమంచు దలంచి తద్గుణో
త్కరనుతిసేయుచున్ గథలుగానముఁ జేయుట మోమనంబొయా
హరిగవ సాధనంబనుచు నాకులచిత్తము నొందిరయ్యెడన్.

గీ. అఖిలజగములకును నాథుఁడై నహరియె
మాకునాథుఁడుగా నగుగాక యనుచు
మార్గశిరమాసమున గొల్లమగువలెల్ల
నెరపిరయ్యెడ కాత్యాయనీవ్రతంబు. 125

వ. తరువాత వివిధగంధాక్షతపుష్పమాల్యానులేపనాభరణాద్యనేకోపచారంబులతో భగవతియగు భవానింబూజించి యివ్విధంబున సన్నుతించిరి. 126

—• గోపికాగీత దేవీనవరత్నములు. •—

ఉ. దేనిమరందబిందువులు దీనతయన్ శిఖినార్పుచుండు నె
ద్దానినిఁ గేళియుద్ధమున ధన్యశివుండు విసర్జించు సం
ధానితవాళి, చంద్రకసుధారసధారల ముంచునేది సు
శ్రీనిధిపద్మశోభను హరించి రుచిన్ రహిమీరుచుండు న
ద్దానిని నీదుపాదవరతామరసంబును గొల్తుమంబరో. 127

చ. జనని! నుతించునానలువ శక్రుఁడు మ్రొక్కుచునుండె, శౌరియ
య్యనఘతకల్పమాల్యసమమైనభవద్గుణముల్ వచించునం
చునునలపార్శ్వగుల్ తెలుపఁ జూపులనింపుచుఁ గేళికీరమున్
గొనునలలోకమోహినిదగున్ విజయంబుగమాకుముంగిటన్

చ. అలరుమదశ్రుపూరభరితాత్ములతో దగుమేన నొప్పుబల్
పులకలతోఁగడున్ జెమటబూసినదేహముతో సగద్గదో
జ్వలనినదంబుతోఁ దెలియవచ్చెడు నెద్దియులేనివృత్తితో
నలవడుధన్యులెందరో దయారసవార్ధిని జిన్మయిన్ వాలా
హలధరమోదకందమును నంబను నిన్ భజియింతు రీశ్వరీ.

చ. అనిశముదారధీరులుమురారిపురారిముఖుల్ దమోదయుల్
ధనవినుతిప్రియాత్ములగు దైవములెందరులేరు? భూమినై
ననుదగినాదుమానసము నవ్యదయారసపూరితాత్మయై
జననుతకల్పవల్లి సదృశంబయి శంకరమోదహేతువై
దనరెడునట్టి తేజనను ధన్యతమీరగ కోర్కెదీరగాన్.

చ. పనియొనరింపమింతయు తపంబునొనర్పము దైవతంబులన్
గొనినుతిసేయమెన్నడును గోరమొకించుక యైననెమ్మదిన్
మనియెడు మంగళంబులకుమంగళమై రహిమీరియాత్రిలో
చనునితపఃఫలంబుగ, నెసంగుమహంబుదలంతుమాత్మలోన్

చ. అలహిమశైలజాతము సురాధిపనీలసమాలకంబు స
ల్లలితవిలాసకీరము కలాధర నవ్యకలాధరంబునై
వెలయుదయామయంబుశశిబింబసమాస్యమదారుణంబునై
యలరెడుహారిహారమరుణాకృతినమ్మహమెంతుమాత్మలోన్

చ. అరయసుధారసాతిమధురాధరమున్ స్మరవైరిమానసా
దరసుమదావహంబు నిజదాసజనాధికదైన్యదావమున్
సురుచిరపద్మరాగరుచిసోమకలాన్వితమస్తకంబునా
సరసమహోమహంబునను సారెమునుంగుత మామనంబికన్

చ. దినకరుతేజమున్ తుహినదీధితుకాంతియు నగ్నిదీప్తియున్
దనరెడుకన్నుదామరల దాల్పుసుధారసమోదదంబు స
ద్గుణగణసౌరభంబు పరిగుంభకదంబవనీ నివాసియా
ఘనతరతేజమందలరుఁగావుత నాదగుచిత్తమెత్తరిన్. 134

చ. స్ఫురితదయారసాంబుపరిపూర్ణములబ్జరిపుల్సుధారసో
త్కరవిలసత్తరంగములు తావకవీక్షలనెప్డుమాపయిన్
నెరపుముధన్యతన్గనెద నీకునుదానశ్రమంబులేదు సు
స్థిరయశ మొందెదీవు నిలసేవకరక్షణచేత మాతరో! 135

క. నీ యమితదయ యశోదా
దాయాదుం డధికతరదయామయుఁడును నా
నాయదుపతి మాదయితుని
నేయుము దానన్శ్రమంబు జెందెద! దేవీ! 136

వ. ఇవ్విధంబున మరలమరల వినుతించి భగవతియగు భవానిం దమమనోరథంబు సఫలంబుగావింపుమని గోరుచు వల్లవపల్లవాధరలందరుం గమికూడి వేడుకతో నామాసంబు నంతయును వ్రతంబుగావించిరి. 137

ఉ. శ్రీగిరిజాకృపారసరుచిశుభసారభవత్కటాక్షతో
భాగురువీక్షణంబులలభాసురకల్పలతాసుమావళుల్
గాగొనిసత్కవీంద్రుఁడనఁగాదగు శ్రీనవకాళిదాసుబల్
బాగుగదారచించెనటఁ బండితమానస సద్విలాసమా
భాగవతాఖ్యచంపువున బ్రౌఢిద్వితీయవిలాస మొప్పెడున్

చ. శివగిరిజాదయారసవిశేషపరీతకటాక్షవీక్షణో
ద్భవతతసాహితీసుకవితారసభాసురసుందరాఖ్య న
త్కవికృతమానసారభసుధారసధారల మీరునాంధ్రభా
గవతపుచంపునన్ వినుతిగాంచుద్వితీయవిలాస మొప్పెడున్.

గద్య.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్ష వీక్షాలహరీ పరీత సంగీత సాహిత్య సరసకవితాచాతురీధురీణ లౌకికవిద్యా

విశేష ప్రవీణ సత్యవోలు కులకలశ జలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివంశ పవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్ర చంపూభాగవతమునందు
ద్వితీయవిలాసము
సంపూర్ణము.

శుభమస్తు. శ్రీరస్తు. అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీశాంకరీదేవ్యైనమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూ భాగవతము

తృతీయవిలాసము.

గోపికా వస్త్రాపహరణము

క. జలవిహారణ సాదరలై
యలవల్లవ వనితలెల్ల నయ్యెడలననా
విలయగు యమునను జేరిరి
జలజాక్షుని హృదయముననుస్మరియించుచొగిన్. 1

క. తమవలువ లచట విడిచియె
సుమశరతర వారిలీల సొగసొందెడునా
యమునాలహరిం జొచ్చిరి
వలపులు వెదజల్లునెల్ల వల్లవయువతుల్. 2

క. హరియపుడు నేత్రనిచయము
హరియించి సమీప నీపమయ్యెడ నెక్కెన్.
దరుణీమణులది గనజా
లరయిరి జలసంగ నిరతలాలస లగుచున్. 3

వ. తరువాత చిరతరంబగు జలక్రీడా విహారంబువలన మిగుల నలసినవారలైన యా వారిజాక్షులందుండి బయలు వెడలెడు నిచ్ఛచే సరోవరతటభూమి నవలోకించి యచ్చట తమతమ పట్టుపుట్టంబులంగానక, సరస్సమీప నీపపాదప శిఖరంబునందు తమ పరిధానంబులు గ్రహించి పట్టుకొనియున్న యన్నవనీత చోరుండగు బుండరీకాక్షు నవలోకించి, విస్మితంబగు మనంబు గలవారలై యుండిరి. 4

గీ. అయ్యెడ మనోహరంబుగా నంగనలకు
నగవులు పరస్పరాలోకనములు, శంక
లమిత సంకోచములు విభ్రమములుజూపు
నాంగజంబగు పాండిత్య మతిశయించె
నది యధోక్షజు మదిగూడ నపహరించె. 5

వ. అటుతరువాత నాభీర తరుణులందరు నయ్యదు తనయున కివ్విధంబున సవినయంబుగా విన్నవించుకొనిరి—
ఓ కరుణారసముద్రా! యశోదానందదాయకా! 6

క. కనుగొన నేదిశలను నీ
ఘనతర గుణగణము గప్పగా లేదా? స
ద్గుణ నిధికి నీకు దగునే!
పనిగొని యబలాంబరములు వలసి హరింపన్. 7

క. వ్రతమునకు ఫలము నీదగు
హితదాస్యము మాకునదె, విహితముగనాసా

దితమయ్యె నికనోసంగుము
కృతగోపన చేలములను కృష్ణ! మురారీ! 8

వ. ఈలీల మృదుమధురంబులగు చతురవాక్కులచే వారలందరుం బ్రార్థించుచుండ, సకౌటిల్యంబుగా నరవిందలోచనుండిట్లు మారువలికెను. 9

క. తనరుకువిందుఁడ! మాచే
గొనువ్రతమున చేలపాలకుఁడవై తివటం
చును జతురత బలికినమీ
పనుపడునల శ్లేషవాక్య ఫణితిసరసితిన్. 10

క. నదినుండి మీరలొక్కరొక
రిదెరండిక వేరువేర నిపుడీదాసుం
డదిగని మీమీ వలువలు
విదితముగా మెచ్చియిచ్చు వినయముమీరన్. 11

వ. ఈరీతి నర్థాంతరకల్పనలచే విడంబనా తత్పరుండై భగవంతుండగు వాసుదేవుండు వల్కుచుండ గత్యంతరాభావంబువలన లజ్జానుభావంబుతో జలమధ్యంబున నిలచి చలిచే గడగడ వడంకుచు దక్షిణహస్తంబుచే నాచ్ఛాదింపబడిన గుహ్యాప్రదేశంబును, వామకరతలంబున గప్పబడిన వదన గహ్వారంబును, గలవారలై వారిమధ్యంబును విడచి వినమితావయవములతో నతి కష్టతరంబుగా జలాశయంబు నుండి బయలువెడలిరి. 12

గీ. అపుడు తీరముజేరియు నలత్రిపాధి
మునిగి తేలుచునుండెడు ముగ్ధతరుణు
లొకరినొకరటుగ్రైకొని యుంటెకాని
వేరె యవలంబనము లేదు వారికెల్ల. 13

గీ. కప్పబడు నూరుమూలంబు గలుగుగోప
ముగ్ధరమణీమణీ గణములనుజూచి
వారలట్లుండుత్రిగావ్రత వ్రితవిశేష
మిటుల ఫలియించె నాయెడ నిపుడటంచు
మదిదలంచెను గోపాల మౌళియపుడు. 14

గీ. అఖిలమును జూపునట్టి మురారియపుడు
గనుగొనని గుహ్యమేది యాకాంతలందు
నైనవారల మదికి మోహంబుగొలుప
దగనిటులబలికె హరి చిరునగవుమీర. 15

గీ. అంజలులు శిరముననుంచి యతుల నతులు
బరగసల్పుడు మీమనో భావమరసి
స్పష్టముగజూచి మిగుల సంతుష్టినొంది
మీయభీష్టము లొనగూర్తు మేరమీర. 16

వ. ఇవ్విధంబున బల్కుచుండెడు నీవంచకుండు నుడి వినవడువున గడువడిం జేయకుండు మేని తనకృతనిశ్చయంబు నుండి మరలనివానిగా నెంచుకొని, యావల్లవసుందరు లంద రును నవ్విధంబున నొనర్చుచున్న సమయంబునఁ గరుణించి

గీ. హరియు నయ్యెడ నామోదమంది వారి
వారి వసనంబులెల్లను తీరుగా, నొ
సంగుచును నిజసంబంధ సద్వ్రతమున
కిదెఫలార్పణ మనిపలికె ముదముమీర. 18

గీ. అపుడు తమవల్వలనుగొని హర్షముగను
వ్రజమునొందిరి వల్లవ వనితలెల్ల
కేశవాదేశమున జేసి యాశయనెడు
పాశమున బద్ధమైనట్టి యాశయమున. 19

—— మునిభార్యలన్నమును దీసికొనివచ్చి శ్రీకృష్ణునారగింపజేయుట ——

గీ. అప్పుడశనాశగొను వివశాత్ములమము
పాలనమొనర్పుమా ! శ్రితపాలక ! యని
పలుకుచుండెడు నర్భకవాక్యములను
వినిహరివచించె నిట్లని ప్రియగిరంబు. 20

గీ. బహుసమీపముననె యజ్ఞవాటికగల
దచ్చటికినేగి యాచింపుడన్నములను
హితముగైకొన దలచితి రేని యిపుడె
సరగున జనంగవలయునో ! సౌమ్యులార ! 21

వ. ఈలీల బలుకుచున్న కేశవు నాదేశంబువలన నాశాపరవశంబగు నిజాశయంబు గలవారలై వారలందరును దొందరగానేగి సవనసదనంబునొంది ప్రసాదంబు నొసంగుడని

మునివరులం బ్రార్థించి నీతిమాలినవారివలనం దిరస్కరింపబడి మరలివచ్చి యచ్చటి వృత్తాంతంబంతయుం గృష్ణునకు విన్నవించిన విని మరల సమ్మునివనితాజనంబు నుద్దేశించి జనుం డనియును మీకోర్కె నెరవేరు ననియునుం జెప్పిపంపిన, వారటులనే యచటికేగి వేగిరముగా నోగిరము నొసంగుమని వేడు కొనగ, తద్విమణీమణులు నిజరమణనివారిత లయ్యును, నయ్యెడ నమృతకల్పంబగు భోజనపదార్థంబు సమృద్ధిగా నొసంగిరి—అదిబహువిచిత్రముగా నున్నదిగదా! 22

గీ. గొల్లపిల్లల కవమతి గూర్చునచటి
పురుషులె ప్రదీపదర్శను లరయ నహహా!
స్త్రీలుగారు ప్రతీపదర్శనులు తత్త్వ
మనుగ్రహించి చరించుటన్ బుణ్యులగుట. 23

వ. అపుడు వారలతో గూడ సకలపదార్థ సంపన్నంబగు నన్నంబు సుధాసారమధురంబులగు బిండివంటకములును గొనితెచ్చి భగవంతుండగు శౌరికర్పించి వారిట్లు శ్లాఘించిరి.

చ. నరులకయేఁ యథావిధినొనర్చిన యాగశతాళినైన శ్రీ
కరమగు నీప్రసాదమును గాంచుట దుర్లభమట్టి నీవు మ
మ్మరసి కృపారసంబునఁ గృతార్థులఁ జేసితి వెంత భాగ్యమో
మురహర మేమొనర్చుతపముల్ ఫలియించెనునీదుతత్త్వమున్
గురిగొనలేనిమూఢులగుకొందరు మోహముగొందు రెంతయున్

వ. ఇట్లుబల్కుచున్నట్టియు, యా హరి పరిభావంబు దెలిసికొన్నట్టియు నగు నబలాజనంబుల ననుగ్రహించి వారలు సమర్పించిన సకలమైన భోజ్యపదార్థంబును గ్రహించి భుజియించి యానందనందనుం డమితానందంబు నొందెను.

గీ. మరియొకప్పుడు నప్పురందరుని యెడల
నాదరముగొని పూజింప నమిత కుతుక
మొందు నందాదిజనుల ముకుందుఁడరసి
యింద్రవైరంబు దెల్పుచు నిట్టులనియె. 27

వ. అమిత సంభారంబులు సమకూర్చుకొని సేయఁ బూనుకొనిన యాసంక్రందనపూజా సంరంభంబుచేత నిక చాలుచాలు నిట విసుండని వారలతో నిట్లనియెను. 28

సీ. అత్యుచ్ఛ్రయము సకలాగమపరిణాయియై
నిచ్చనిచ్చలు రహినెనయుచుండు
గోగణంబునకెల్ల గొనబుగాఁదనరారు
విశ్రామభూమియై వెలయుచుండు
అఖిలఫలాస్పదంబగుచును నిరతంబు
నలశుకవినుతి శోభిలుచునుండు
సంతతామోదం బొసంగుచు సుమనఃప్ర
కరసేవ్య మగుచును బరగుచుండు

గీ. గానసీయచలంబును బూనికొలువు
డల వనస్థితులకు శ్రేయములనొసంగు

ముగ్ధసురరాజపూజన బుద్ధి మీాక
దెట్టి దెట్లయ్యె! మోహామహేతుకముగ. 29

— శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధనపర్వతము నెత్తుట. —

గీ. అపుడు హరికృత పక్షపాతాప్తిఁగొనిన
గిరివరంబతి సంతోషభరముఁనొందె
పాకశాసన చిరకృత పక్షపాత
మునను విరసతఁగొనె చిత్రముగనుజగతి. 30

క. హరివచియించిన వాణిం
బరమహితంబని ప్రమాణ మరయుచువారల్
గురుతర విధిపూర్వకముగ
సరగునపూజించిరపుడు జగతీధరమున్. 31

క. వరగోగణమును ద్విజులన్
సురుచిర కేలాప్తహుత భుజుని విధిలీలన్
వరితృప్తిపరచి గొల్లలు
ధరణీధరమునకు బలిని దగనిడిరెలమిన్. 32

క. హరియచలాంతర్గతుఁడై
కరమదిచైతన్యమొందఁ గదలగఁజేసెన్
సురుచిరబలియును దినెనా
హరిచరితము వినినవార లద్భుతపడరే. 33

గీ. అమరనాథుడు బలరిపుడగుటఁదనకు
నహితుఁడేయని కాదలహరిహయునెడ

హరికివైరమదేలన నచలమిషను
బలిని తనె దినువేడ్కచే గలిగెనిజము. 34

వ. తరువాత దనకువైరియగు మురరిపుని చరితంబు విని కోపించిన వాసవునిచేఁ బంపబడిన ప్రళయకాల విజృంభితంబులైనవివలె వెలయు ధారాధరంబులు, ధారాళంబగు వారి ధారలచే నిరంతరంబుగా గుమ్మరించుచుండెడు సలిలాసారంబులచే గబళింపఁ బడుచుండు నశేషనివేశప్రదేశంబులు గలుగుటంజేసి కర్ణపరుషంబులు నతివిషమంబులు నగు దీన భాంకార రవంబులుగల సురభినికరంబులతో సమంబుగ మిగులఁ బీడింపఁబడుచుండెడు గోపతులందఱును దన్నుశరణంబుజొచ్చియున్న సమయంబున వెరపుమాలి వనమాలి, తనమనంబున నిట్లుఁదలంచెను. 35

గీ. హరికి గోత్రభిదుండను నపయశంబు
జెలగెనదియెంతొ భువినని చింతజేసి
దాని దొలగించుటకు నయత్నముగను హరి
యపుడుగోత్రిసముద్ధర్తయై యెసంగె. 36

గీ. తడియుటనుజేసి గడగడ వడకుజెంది
యార్తిగొనిగోగణంబుతో నల్లగొల్ల
లెల్లరును హరియాజ్ఞచేఁ గొల్లలుగను
గలసిచేరిరి జీమూత తలమునకును. 37

గీ. విగతమర్యాద నీచప్రవృత్తజడవి
తతులచే నిలగలుషమై తనరె నైన
హరిమహిమచేత పశువుల కైననపుడు
పంకసంస్పర్శమింతయున్ బరగదయ్యె. 38

గీ. హద్దుమీరిన జలసమూహంబుచేత
మాధవాశ్రితులైన యామానవులకు
పరిభవముగల్గదయ్యె సత్పథమునుండి
జారిపడువారిచే గతి సన్నిరోధ
పంకతతియె యుపార్జింపబడియె జగతి. 39

*గీ. సత్పథచ్యుత నిస్సీమ జడసమూహ
కృతపరిభవము మాధవాశ్రితులకగునె?
పుణ్యమార్గానురోధి ప్రభూతవిదిత
పంకమదిభువి నార్జింపబడుటెగాక.

గీ. పరమపురుషున కవమతిఁ బరగజేసి
తనదుప్రభావమును ప్రకటనమొనర్చె
శకుంతల గోగణముల స్వేచ్ఛావిహార
మునునిరోధించుటది చిత్రముగనుదనరె. 40

గీ. అపుడు హంసోదయముచేత నఖిలభువన
ములును శోభాశ్రయంబులై బొల్చుచుండ
బహుతమోవృత్తి సంధత బడయుట బ్రతి
కూలగతి కౌశికాత్మకాంగూడదెచట. 41

వ. అటుతరువాత నందనందనుండొనర్చిన యయ్యద్భుతకృత్యంబును విని తక్షణంబవిగళితంబగు దుర్గర్వసంభృత సంభారంబుగల యాజంభవైరిచేత వారివాహంబులు నివారితంబులై యంతరిక్షంబు దొలగియున్న సమయంబున నిరపాయంబుగా నివాస, సమీపభూమిపై గోపాల బాలకులందరును శయనించియున్న సమయంబున. 42

గీ. గిరియథాస్థానముననుంచి మెరయుచున్న
హరిసి ముదమొందజేయగ నమరవిభుఁడు
దివమునుండిల కవ్వేడదిగియె నయవి
నయములలరగ తలవంచి నమ్రుఁడగుచు. 43

వ. హరిదరికింజేరి మరలమరల సాష్టాంగ దండప్రమాణంబులాచరించి యివ్విధంబున సన్నుతించెను, అది యుక్తమే గదా. 44

—• ఇంద్రుడు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. •—

చ. నిరతము సన్మునీంద్రకృతనీతి యుతస్మృతిజాతపూత సు
స్థిరతర రశ్మిసంతతులచే బరిణద్ధుడవైననీవహో!
పరులకుముక్తినెట్లిడెదో? వారలభక్తిమహాబ్ధిమగ్నతన్
దెరలనినీవు వారినెటుదేల్చెదో? నీకగునట్టిచిత్రమౌ
చరితమునెన్న నెవ్వరివశంబగు సత్కవిజీవ! మాధవా! 45

చ. తెలియకపెద్దయాసగొని తీరుగఁగొందరనేక వేషముల్
నెలకొనినీవుజూడగను నీటుగసంస్కృతి నాటకంబు దా

మెలమిరచించుచెప్ప ఫలమించుకనొందక నీయుదారతన్
దెలసినవెన్క చాలునని ధీరతఁగోరుచునుందుమ్రమాధవా.

చ. సతియగుచోజగంబులకు సంతతబాధయెలేదుగాక యా
సతివయినట్లు నమ్మకయొసంగుటచేతనుగాదు దా సదా
సతియునటంచు నీప్రకృతిసంస్థితినేమనిజెప్పకూరకే
యతులితరీతినార! పరమాత్మసుఖాకృతిగొల్తురాబుధుల్.

చ. మనసువిచారదగ్ధమని మానుగనిర్వృతినొందగోరి యం
దనెనమృతంబుజిల్కునలతావక పాదమునుంతురామునుల్
దనరువిపత్సహాయి యగు త్వద్హృదయంబునశించునంచుత
ద్ఘనవిహాప్తికేవలతగల్గునటంచు నెవండెరుంగుదాన్. 48

ఉ. శ్రీమహితాన్వితా! ప్రకృతిచేతనె నన్నిటికెన్నగాఁబర
ప్రేమకునాస్పదుండవుగదా! చిరసేవలచేనెవండొ నీ
ప్రేమకుపాత్రుడౌనగుటరిత్త సదంభమునౌనునన్య స
త్ప్రేమమునట్టులైన జగతిన్ నిరుపాధికృపాంబురాశివన్
భూమయశంబునీవెటుల బొందితివోర!మహాద్భుతంబుగన్.

చ. వరవినతాపరాధగణ వహ్నికణంబులు సత్కృపాబ్ధివై
పరగెడునిన్స్పృశించుచునుబాగుగనెన్నియొశాంతినొందవే
వెరవుగనట్టులన్ సురగవీజపయోలహరీనమంబులై
బొరలుభవత్కటాక్షములముంచుమునన్నుగృతాపరాధునిన్.

క. సురధేనుపయోధారల
హరినభిషేకించి యింద్రుడయ్యెడనరిగెన్

త్వరితగతి స్వర్గమునకున్
బరిపూర్ణమనోరథంబుఁబడసిముదమునన్. 51

—• శ్రీకృష్ణుడు నందుని వరుణనగరంబునుండి తెచ్చుట. •—

వ. తరువాత మరియొకప్పుడేకాదశీవ్రతం బొనర్చి నట్టియు నిది స్నానార్హకాలంబుగాదని విచారింపకయే యర్ధరాత్రింబునందు కాళిందీనదీజలంబుల నవగాహనంబుసేయుచున్నట్టియు, సముపజాతానందుఁడగు నందుని నతిమాత్రకోపంబుగలవరుణదూత తనయధీశనివేశంబునఁ బ్రవేశపెట్టెను. అదియుక్తమేయగును. 52

గీ. అటుజనె నశాంతనిదుర్గ్రాహినట్టినందు
డసమయమటంచుదలపకె యరుణసుతను
గోరి, నిజగృహమువినీతి జేరుటవిని
పటుమజలరాజు సహనంబుఁబడయుటెట్లు. 53

క. తరువాతను మురహారుఁడ
య్యురుదగువృత్తాంతమంతనరయుచునతిదు
ద్ధురరోషరూషితుండై
వరుణాలయమునకునేగె బహుశీఘ్రగతిన్. 54

క. హరిఁగనుగొని సవినయముగ
వరుణుఁడుపూజించియపుడు బహుచిత్రముగా
బరమానందత్యాగము
నెరపియు నానందగరిమ నెలకొనెమరలన్. 55

గీ. అలవరుణలోకయాత్రను నలరజేసి
మహితగతిమీరునానందసహితుఁడగుచు
నట్టికృత్యావసానంబునందుసుకృతి
పుణ్యవంతుఁడు పురుషోత్తముండుగడక
మరలక్షితినొందె మాయికమానవుండు. 56

వ. అటుఁతరువాత భగవంతుండగు వాసుదేవుండొకా
నొక తామసీప్రారంభంబునందు పొందబడిన ప్రయోజనంబు
సమర్థించుటకు బృందావనపరిసరంబున గ్రీడించుటకై యాశ్ర
యించియుండెను. 57

వ. పిమ్మట దిగ్గజంబుల, కుశలఁబు నడుగుటకుం బోలె
దిగంతంబుల నుల్లఘించుటకు సమర్థంబులగు నంధకారధార
లచే నాపాదింపబడియుండు నద్వైతంబు గలదియై జగంబు
వెలయుచుండు నవసరంబున. 58

వ. ఇది పూర్వపర్వత శిఖరంబునందలి, కురువింద
మణి కందళంబులకాంతి కదంబైయుండునా ! లేక సకల విలా
సినీజనంబులను మోహింపజేయుటకు సాధనభూతంబగు మనో
భవమణిమయ బింబంబైయుండునా ! కాక పురందర దిగంగ
నకు నయనాంజన స్ఫటికకరండంబైయుండునా ! అదిగాక బంభ
రసంభరితంబగు రజనీభామినీ విలాసకోకనదంబై యుండు
నా ! అటుల గానిచో చకోరనికరంబులు భుజించుటకు పరి
కల్పితంబగు మాషవటకంబైయుండునా ! ఆహా ! అదిగాని

యెడల ననవరతప్రహారంబులచేత శిథిలీకృతంబగు మధ్యభాగంబుగల పురందర మందిరప్రాంతంబున వెలయుచున్న ఘటికాయంత్రఫలకంబైయుండునా! యని యివ్విధంబున నాలోకనజనంబుల కగు సంశయశలాకలచే శకలితంబగు శరీరంబును వహించి పురుహూతదిశారంభ పరీరంభంబునందలి సంరంభంబు నొంది షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండు, సుధాకరకిరణుం డలరుచుండు తరుణంబున. 59

కం. వందారు జనులపాలిటి
మందారుండైన శౌరిమంజుల గీత
స్యందిత మురళీరవముల
నందముగ హరించె గోపికావళి మనమున్. 60

—♦ గోపికాగీతలు ♦—

చ. హరికృత గీతినప్డు గడు హాయిగ నల్లనుదృగ్ఙనావళుల్
సరగున నాలకించి గృహసఖ్య సగర్భ్య హృదీశమాతృ, తా
త, రుచిరపుత్ర మిత్రులను ద్రవ్యములన్ విడి వల్దు వల్దనన్
మరలక, శౌరినారయగ మానుగ, గానకు నేగిరప్పుడ
బ్బురముగనాత్మసౌఖ్యమునుబొందెడువారికిగుందడెల్లగున్.

చ. ఎరువుగ జూచుటన్ మదికి నెద్ది రుచింపక సారసాక్షుఁడౌ
హరిమధు రాధ రాంచితసుధామితధారలు గ్రోలఁగోరుచున్

మరపున క్షీరదోహనము మాని మహాద్భుతలీల గ్రాలమం
దిరమును వీడి యేగనొక ధీరసుదృగ్జని తత్ప్రవృత్తి చేన్.

గీ. పరగునా యాంతరంగిక ప్రాణమైన
ప్రభునివిడిచి బహిశ్చరప్రాణములగు
ధనములే లని తెల్పెడు ధనము గృహము
వదలి కేశవు దరికేగ ముదిత యొకతె. 63

గీ. కూర్మి సంతానసుఖ మది గోరబడిన
నెలమి హరియోగ సౌఖ్యమ దెట్టులబ్బు
ననుచు నాకలిచే గుందునట్టి శిశువు
లను గృహంబును విడి యొక్తు జనియెనపుడు. 64

వ. ఇవ్విధంబున గురుజనవచన నిచయంబును గూడ
దిరస్కరించి యాభరణగణంబును వ్యత్యయంబుగా ధరించు
కొనుటయుం బరిగణింపక, యేనె ముందేగెద, నేనె మున్న
జనియెదనని వచ్చుచున్న యాగ్రవేత యన్నుమిన్నుల సంత
సంబు నొందించి యావెన్నుండు సాదరంబుగా వారలతో
నిట్లనియెను. 65

ఉ. శీలము బాసి యీకటికిచీకటి నిట్టి నిశీథమం దెటుల్
బాలికలార ! యేల వనవాటికి, మాటికినందె చప్పుడుల్
గ్రాలగ నేగుదెంచుటకు కార్యమదేమి ప్రియంబ దెట్టిదో?
చాలగ దెల్పుడా ప్రియుల సంగతిబాయుట స్త్రీలకొప్పునే?

వ. ఈలీలను భగవంతుం డగు వాసుదేవుండు వల్కు
చున్న సమయంబున.

గీ. ఇతరవంచనఁ జతురుఁడౌ నతని మతిని
సతులు దెలియక లజ్జచే నతినతలయి
జొక్కివే మారుబల్కనిం బెక్కు పెక్కు
వాక్కు లక్కజముగ నెంత్రు మక్కువెక్క. 67

వ. అట్టిపిమ్మట నాభీరధీర తరుణీమణులు తదీయ మాయం దలంచి యనుమానించుచుఁ దమ!తమ యంతరంగంబును వెల్లడించి తదనుకూలంబుగాఁ గుటిలస్వభావంబుతో నివ్విధంబున నమ్మత్తకాశిను లుత్తరంబొసంగిరి. 68

గీ. అనిశరామానభీష్టదమగు విరాగ
మును వహించిన నీసన్నిధిని వచించు
ముగ్ధదృక్తతుల మరతిబూని మిగుల
నలభవ ప్రతికూల చర్యాప్తిఁగొన్న
మాకు నిర్వాణ సుఖమెట్లు గాకయుండు. 69

గీ. అరయ భీరులము మనోభవాధి మిగుల
బూని నిన్నిపు డఖిలేశ! బుద్ధిచేత
శరణు జెందితిమో! యీశ! సంతసముగ
నిట్టియెడను పరిగ్రహమందు విరస
మొంది యెట్టుల పౌరుషమూనితీవు. 70

—• రాసక్రీడాభివర్ణనము •—

వ. ఈలీల బలుకుచున్న వల్లవపల్లవాధరలయుల్లంబు గ్రహించి యపుడెంతయును నివారింపబడని ధైర్యంబు గల వారినిగా నిశ్చయించుకొని వారలతోడఁ గ్రీడించెను. 71

గీ. కమల రమణీయనయనయా రమణి యొకతె
యలశ్రమ ఘురాధరయు మధురాధరయును
రుచిర యచిరాంశు రుచిరయై శుచిహృదయుని
కలితమురళునితరళునిగా నొనర్చె. 72

గీ. లలితమలయా నిలాలోల కలితతరుల
వాసిగొను కాన నెందు కలాసమాన
మరియొక మనోరమ సమాగమ పరహారికి
రక్తి గలిగించె నల రమారమణికరణి. 73

సీ. స్మరవరనారాచ సహజంబులును దర
స్మేరంబులును ద్రపాభారములును
మందస్మితాంచిత మధుపరీరంభణ
మహిత రసాత్యంత మధురములును
మహనీయ సత్త్వమలహారీల లఘ్న
కల్లోల వక్త్రప్రభాకలితములును
పటుసమంచిత పంచబాణ సమేతముల్
శోభిత సౌందర్య సుభగములును

గీ. నైన రంగదనంగ మోహాబ్ధితుంగ
ఘనతరంగములగు నపాంగముల గముల

నపుడొక కృశాంగి యామురరిపునిపైని
నెరపె నిరుపమలీల బల్ నేర్పుగాల.

వ. అటు తరువాత.

గీ. స్మరపరితాప విధురలున్ సరసతర సు
ధారస, సుమధురాధర ధారిణులును
చంచలా పాంగదృశలునౌ సతులను హరి
నర్మవాక్సుధచే ముంచె శర్మమలర. 75

గీ. శాణఘర్షణముల మణిస్వర్ణములకు
బోలె మృదువగు నీకెట్లు బొందుశోభ ?
యనుచు సీతను వొనరించి యల విరించి
గడగి లావణ్యరసమున దడపెనేమొ ! 76

గీ. నీదు లసదూరుశోభచే నిర్జితాభఁ
దనరు రంభాతరుల్ దమ దంభము విడి
సార్థముగ నల మోచాఖ్యనందియుండె
జడులిల సదూరుసామ్యంబు బడయు టెట్లు. 77

గీ. ఉర్విలతలకు నెచట పుష్పోద్గమంబు
గలుగు నచటనె ఫలములు గల్గుచుండు
ధరణి తరుణీ స్వరూప లతామతల్లి
వైన నీయెడ నిటగల్గె నద్భుతముగ
పుష్ప మొకచోట కాయలుబొడమె నొకట ! 78

గీ. పరమనంబు హరించు నీ గురుకుచంబు
లంచు గట్టితి విట్టులఁ గంచుకమున

నైన నవి మానవయ్యెను, నైజగుణము
కఠినతరులు పిడుతురె నిగ్రహామువలన ? 79

గీ. చెలగి మున్నెన్ని పున్నెముల్ జేసికొనెనొ
యిట్టి కంచుకమో తన్వి ! యెరుకపడదు
తపముచేనైన పొందగా దగని నీదు
నిరత కుచకుంభ పరిరంభ నియతిగొనుట. 80

గీ. విధిగ నీమోము విధునిచే విధి విధించి
యచటి సారంగ సారాంశమా హరించి
వదనమున మృగనేత్రముల్ ఫాలమునను
తన్మదమునుంచె నిజమది తరుణి ! వినుము. 81

గీ. తన్వి ! యీమోవి నీముఖాదర్శమునను
వెలయు తుండీఫల ప్రతిబింబమగును
గాక యుండిన బింబ విఖ్యాతి యెట్లు
దనరుచుండును, దత్ఫలంబునకు జగతి ? 82

గీ. అరయ నీదగునట్టి సర్వాంగములను
విమలతరమగు పసుపుచే విధి విధించి
విధిగ నధరమునను నిల్పె సుధ నచటను
గాక రాగాతిశయ మెట్లు గలుగు నబల ! 83

గీ. అరయ బహుదూర దర్శినులయ్యు నీదు
నయనము లవారిత శ్రుతినియతి దాట

నల మలినవాలభారంబునందు నెట్టు
లెనగదు తమోగణ ప్రణయిత్వమతివ ! 84

కం. రంగచ్చాటూక్తి రసత
రంగంబుల దడిపి యలకురంగాక్షుల, నా
నంగీ ప్రక్రమమోహారు
చింగాన నంగీకరింపజేసెను హరిదాన్. 85

శా. కేళీగోపవధూనవీనవిలసత్క్రీడన్ విలాసంబుగా
బాలావిద్రుమ పాటలంబులగు నీపాదంబులన్ బట్టనా?
లీలన్ మేనను మంచిగంధమును నాలేపంబుగావింతునా?
హాలిన్ బాలనుగొప్పునన్ ముడుతునాయంచున్ముదంబొప్పగో
పాలుండాడిన చాటువాక్యరచనల్ భవ్యంబుమాకీవుతన్ 86

గీ. అలబహిఃకేళిరిపుతను బరగులజ్జ
విడిచిపూబోదరింటెనిఁబడసియటకు
మరలనదివచ్చిపడునని పరమభీతిఁ
గాంతయపుడు కవాటంబుఘటనపరచె. 87

గీ. పరగుచుండెడు మందాక్షభావమునను
కామసంగరసాహాయ్య కలనయందు
శక్తిజాలమినలలజ్జనడలెనపుడు
పరుని నిరతాశ్రియముగల్గివరలుచున్న. 88

గీ. శౌరితనశయ్యనొందించు సరసమిషను
నబలలకరగ్రహంబుదా నపుడొనర్చె

నదియెమదనాగ్ని సాక్షికమైనపెండ్లి
గానసతడెట్లుజారుడన్గణనగాంచు. 89

క. సల్లాపలోలయై బలు
కొల్లదు జూచుటకువేడ్కనొందియుగనద
పల్లరతిగోరియును నొక
వల్లవి వారించెనీవిబంధమువాపక. 90

గీ. హరిసమాగమమున సతియంతరంగ
మెంతసుఖమొందెననుచునునెంచుచుండ
వెలుపలనురోమహర్షంబె వెల్లడించె
నందుచేనమ్మృచున్నారమధికముగను. 91

గీ. ముందుగానన్నిధికివచ్చు మోహనాంగి
సరసమగుమోవిచుంబించుశౌరికదియె
కలుగనైయున్నమన్మథకదనమునకు
పీఠులొనరించుపానమైవెలయుచుండె. 92

గీ. నీదువక్షోజలక్ష్మికాచ్ఛాదికయగు
నిట్టికంచుకమెటుధరియించితబల
యనుచుఁబ్రియసతిమోహంబు నందజేసి
దానిజడవట్టిలాగెశ్రీధరుఁడువేడ్క. 93

గీ. కోకతతులను నీరజకుట్మలముల
గాంచినిర్జించునీచన్నుగవకునిపుడు

వెలది! కంచుకధారణవృథయటంచు
రవికముడివిప్పివైచె శ్రీరమణుఁడపుడు. 94

క. ముదితరో! నీనిర్మలమగు
హృదయమునుఁ గఠోరకుచములిటులాక్రమణన్
బొదలెననికృథను రవికెను
విదిలిచిహరిదానురోజపీడయొనర్చెన్. 95

గీ. వలసియొకపరి గుచకుంభములుగరముల
నెలమిగ్రహియించి తద్హృదయేశుఁడైన
యించువిలుదొర కుపహారమిచ్చులీల
నలరెనయ్యెడ నెంతయునమ్మురారి. 96

గీ. ఒకపరిస్పృశింతు నీకుచయుగమురమణి!
యంతకన్నను మరివేరయడుగనిన్న
టంచు మాయికుఁడిటునటియించి యట్టి
తన్వి కుచములుగైకొనెన్ దన్వమీర 97

గీ. అలరుపయ్యెదకొంగుదాఁదొలగఁజేయఁ
జనులుకరములచేఁగప్పుకొనెనొకర్తు
అదియె సమయమనుచు దానిపెదవిగ్రోలె
కరనిరోధంబులేమినిఁత్వరనుశౌరి. 98

గీ. అతివకపుడు కుచాగ్రంబునందు కర న
ఖక్షతము లుదయాద్రిశిఖరసదరుణ
సన్మణీఘృణిలిప్తమౌ చంద్రఖండ
మునః విడంబించుచుండెనుబొలుపుమీర. 99

గీ. అలప్రియాకుచపరిపీశ నాదులందు
దనరహారియెంతనిర్దయత్వమువహించె
నదియొకింతయుబాధింపదయ్యెసతులఁ
జిత్తజుఁడుమది మత్తిల్లఁజేయుకతన. 100

గీ. ఎన్నఁడును హృదయమునంటియున్నవైన
నితరమెరుగకె మోముముద్దిడెఁబ్రియను
జారుకుచముల నెదనించుచాయనతఁడు
కౌగిటనుగట్టిగనుఁబట్టికౌగలించె. 101

గీ. మానుగానీవిసడలింపఁబూనుహరిని
తన్వి, తలనున్నపువ్వుల దండచేతఁ
గరములనుఁగట్టమాయికాగ్రణియొనర్చె
బంధమెడలించుకొనలేని భవ్యనటన. 102

క. తనపోకముడినివిప్పఁగ
గనుగొనివారించువనిత కాంచికమువ్వల్
ధ్వనిజేసెను స్మరదేవా
ర్చన, సూచకఘంటికావిరావంబనగన్ 103

క. వలువనొలుచుతరి నాయువ
కులకిర్వురకైనయట్టిగురుకలహమునన్
జెలిమధ్యస్థయయిన మే
ఖలయదివారించుటకునొ గలగలమ్రోగెఁ. 104

క. అలరదుకూలాపహృతిన్
వలదనివారించుతరుణివలయంబులు నె
చ్చెలి! నీప్రియమప్రియమున్
బలుకవిదేమని యదల్చుభాతినిమ్రోగెన్. 105

క. హరియొకకరమున జడనొక
కరమున, చుబుకంబుబట్టి కల్కికుచంబుల్
దారకొనని తరకరద్వయి
బరగమి వివరింపదలచె స్వచతుర్భుజతన్. 106

క. ముదమున పోకముడినివడి
విదళించి తదూరుమూలవీక్షణపరుఁడై
యదుబాలుఁడుండ దనకను
లదిమూసికొనంగ నొకతె హరికనుగప్పెన్. 107

గీ. అరయమందాక్షమోహమాయలుదొలంగ
దట్టమైన మనోజాధిదాటఁబడియె
నలరెనపుడొక యానందమతివలకును
నీవిమోక్షమె మోక్షమై నెగడకున్నె. 108

గీ. లజ్జచేరతివిముఖయై లలనయొకతె
మరలుచుండగగనియప్డు మాధవుండు
దానిసుందరమైన నితంబబింబ
మునుగనియభీష్టముగనెంచె ముదముమీర. 109

చ. అరయుపలాయయత్నములునార్ద్రములున్స్మితగర్భసంగతు
ల్స్మరిపెపుభర్త్సనంబులును ముగ్ధకటాక్షములున్ గిరప్రరో
ధరుచిర ముఖ్యరీతులగు ధన్యవిలాసములన్ రచించి యా
హారికి ముదంబుగా నొకలతాంగిమెలంగెననంగలీలలన్ 110

* క. తరుణులకు వివిధబంధము
గురుతరరసయుతరతానుకూలంబయ్యెన్
బరజారసంగమైనన
పరబంధముగాదుశౌరి పరిచయకలనన్

ఉ. కోరుచుగోపికాళిహరిగూడగ బంధమనేకరూపమై
సారరతానుకూలముగ సౌఖ్యమొనర్చెనుగాని కానిదై
జారహృదీశసంగమని, సద్గతిరోధకబంధమాట లే
దారయనమ్మురారిప్రణయమ్మనసైనప్రభావసంపదన్ 111

క. అలరురతాంతరమున ని
శ్చలతనుగాని సుఖవిశేషసంగతిచేఁ గ
న్నులుమోడ్చి యొకవిలాసిని
యల మదనుని జింతసేయునట్లు రహించెన్. 112

క. పరమైక్యముగ, యువద్వయి
సురతక్రీడారసాబ్ధిఁ జొక్కుటగని యా
మరుఁడిరువుర ఘటియించుట
కొరకైకొను శ్రమమువిడిచికొనె విశ్రాంతిన్. 113

వ. ఈవిధంబున ననంగసంగర దీక్షాధిగత దీక్షితులగు
నాభీరమృగాక్షుల కతిశయించియున్న పతివాల్లభ్యంబునం దగు

గర్వావష్టంభ సంభారంబును, విఘటనంబును, గావింపఁదలంచి యశోదాదారకుం డగుశౌరి యపు డంతర్ధానంబు నొందెను.

చ. అరయఁగఁ గానుపించుచును,నంతనదృశ్యతనొందుచున్దటి
ద్వరకలనన్ హసించు హరి భవ్యవిలాసములన్ నిజేచ్ఛమై
నరయఁగ నీని శత్రువగు సాంఖ్యమువా రపుట్టి దొందిరో
హరివిరహంబునంగొనినయాంధ్యమదట్టిదిగాదు చూడఁగన్.

కం. హరి విరహమునను వల్లవ
గరితలు గడువడిని మోహగహనము గొనియున్
మరలను గహనమె జొచ్చిరి
మురహరు నరయుటకు నప్డు ముదమెద గదురన్. 116

కం. శ్రీమన్మథ మన్మథుడగు
నామాధవు సురతకేళి నలరించితివా
నేమాధవి? హరిబోధక
మా మాధవి యనుపదంబు నంపతిగానక. 117

గీ. ఆమ్రమమా! శౌరి యేదారి నరిగెనిపుడు
త్వరితముగ దెల్పుమా! యల్లవల్లవగతి
పల్లవప్రణయివి నీకు బాగుగాను
బోధపడుచుండుగాదె విస్ఫురణ మెరయ. 118

కం. పరమ సుఖహేతువై తగు
హరి ప్రత్యక్షంబు గంటివటవె! యశోకా!
మరి యటుగాక యశోకత
యరయఁగ నీకెటులగు సకలాగమములలోన్. 119

కం. ధుత్తూర ! శౌరి నీతో
గుత్తంబగునట్టి చెల్మిగాని విడిచెనొకో ?
యిత్తరి విరహిణివలె ను
న్మత్తత నిటు జూపుచుంటి మది జింతిలుచున్. 120

గీ. ఈవిధంబున నున్మత్తభావమూని
ప్రలపిత మొనర్చు వల్లవ వనితలెల్ల
నల్లయదునంద నాద్వైతమంది రపుడు
భవ్యతద్భావ నాఖిలబలముచేత. 121

గీ. ఒకతె పూతనలీలతో నొప్పుచుండ
నేనె హరినని యొక్కతె దానిచనులు
పాన మొనరించె మొదటిది ప్రళయ మొంద
నగును రెండవదియు నొందె నబ్బురముగ. 122

గీ. ఒకటి మధుసూదనుడ నని యొప్పుచుండ
నయ్యెడ భుజంగభావంబు నొందెనొకతె
మొదటిది భుజంగజయమును బొందదగిన
విజితయయ్యె భుజంగ సద్విలసనముల. 123

గీ. మురహరాద్వైతమునుగాని ముదితయొకతె
మానుగానల్పదావాగ్ని పాననటన
దానిచే తాపభరమును దాల్చెనహహ
యల్లవిరహాగ్నినగుగుందుకల్లయనగ. 124

చ. కనుపడకుండె నాహరిసుఖంబుగఁ దత్పదపద్మముద్రిచే
గొనునెడ నక్షిగోచరుఁడగున్ మరి వేరగు యోగ మేలటం
చనుకొని యందెలగ్నమతులైన సుదృగ్జనపాళికద్దియుఁ
జనఁగనరాదదొక్కెడరజంబుననొక్కెడనత్తృణంబునన్. 125

వ. ఇవ్విధంబున నతిదూరతమంబుగా, వికటాటవీప
ర్యటనంబుగావించుటం జేసి పాటవంబుగలవైనను బాటలవర్ణం
బునొందిన పాదయుగంబుగలవారలై, యావల్లవలోలలోచన
లు సాలోచనులై యొక్కచో నితాంతనిమగ్నంబగు నరవిం
దలోచన చరణకమలముద్ర నవలోకించి యిప్పుడొక కాముక
యగు మగువ ననురాగభరంబున నన్యశోదాచారకుండు
దనభుజంబున వహించియున్నవాడని నిశ్చయించుకొని ధై
ర్యవిపర్యయంబునొందినవారలై యుండిరంతట. 126

చ. ఘనతరపంకమందుఁ గడుగాఢగజఃప్రకరంబునందునున్
గనబడుచుండు బెట్లగు జగద్గురుచున్నతవరాపదంబు కా
మనమితమై జలించునలమానసమూనిన వారికెన్నడై
నను బరతత్వనిత్యమననఁ బొనరింపకఁ గాంచశక్యమే. 127

ఉ. ప్రేమసుధాబ్ధినెత్తిపడవేయఁగ గోరినవానిలీలదా
నీమెయినొక్కప్రేయసినిదే! ప్రియుఁడెత్తుక మోచెనానుగా
కామెయు పెక్కుతాతపములంది తపించి స్వకీయలీలలఁ
బూమెలచేతనింకొరులుబొందనశక్యనిజేసెనేమొకో. 128

గీ. చాలుచాలును విడువుము సరగఁజనెద
గురుజనులవలనను భీతిగొంటికితవ
యని పలుకునన్ను మధురోక్తులాడికలియు
నట్టిహరియిష్టుకడఁ దానెట్టువిడుచు. 129

మ. వరలావణ్య సుధారసామలపరీవాహాశ్రయుండౌచు దా
గరిమన్ మ్రోలనుగానుపించుదయితుఁ గన్నారవీక్షించియో
హరి! శౌరీ! వరవల్లభా! ప్రియుడ! పద్మాక్షా! దరిం జేర్చుమం
చురహిన్ గాలము నెట్లులీలజరుపన్ జూతున్, నిమేషంబుఁ గాన్ 130

ఉ. ధర్మకథన్ ద్యజించి కడకన్ నిజనాయక కేళిజన్యమా
శర్మమువీడి మోహమున సంతతముచ్ఛసుఖానుభూతికై
నర్మములాడుచుండునినె నమ్మతినిప్డు దయారసార్ద్రమా
నిర్మల సత్కటాక్షముల నింపకపోయితివేని రెండిటన్
గూర్మిని బాయుమాకెవడుగోప్యడికన్ గతియేది శ్రీపతీ? 131

గీ. ఈశ! నీముగ్ధమధురమై యెసగుమోము
నొక్కపరిజూపుమిప్డు వేరొకటిఁగోర
నిరపరాధ వధూవధనిరతుఁడైన
కితవశశి, లజ్జఁగొనుగాక! కృశత, గాంచి. 132

గీ. ఓరి! కందర్ప! యబలలనొంచునట్టి
యార్యనింద్యపరాక్రమ చర్యయెంత!
రూపశౌర్యాదులను నినుఁ రూఢిగెల్చు
హరినెదిర్చినఁబురుషుఁడ వౌదువపుడు. 133

గీ. అనితరకళ్యాణజాలసమాశ్రియుండు
సవ్యకరుణారసార్ద్రుఁడానందమయుఁడు
నబ్జముఖుఁడు త్రిలోకమోహనుఁడు ఘనుఁడు
నగువరునిగాంతుమెట నభాగ్యలమికయ్యొ! 134

చ. పరపగురోషమానెడల పయ్యెదకొంగుఁదొలంగఁజేసి మ
ద్గురుకుచకుంభమర్దనముఁ గొబ్బున సేయుమునిర్దయుండవై
కరనఖదంతజాలమునఁ గాయమొనర్చికపోతనాదభీ
కరతసుఖాబ్ధిఁద్రోయుముదగన్‌వివశన్‌ననుఁబ్రాణవల్లభా. 135

చ. అరయనకార్యమంచు గురులందరనర్థమునిర్ణయించిరా
పరమపతివ్రతాత్వమదిభగ్నమునొందెననింద్యసౌఖ్యమా
బరగుటలేదికన్ దదనువర్తినియై తగునాశవోదహా!
మురియుచునెంతజేసితివి మూర్ఖశిఖామణివైనయోవిధీ.136

వ. ఇవ్విధంబునబల్కి రోదనంబొనర్చుచు నతిశయిం చుచున్న విరహకృశానునిచే గృశించుచుండునను భావంబులు గలవారలును, శ్యామలయ్యును, విరహపాండురలును, దరుణు లయ్యును బురాణపురుషాభిలాషిణులును నగు నాభీరభీరువుల చే నార్ద్రీకృతహృదయుండై యశోదానందనుం డానందంబు గ్రాలనపుడు వారిమోలిల సాక్షాత్కరించెను. 137

వ. తరువాత నల్లవల్లవ పల్లవాధరలును నకాండపతి తంబగు సుధాసారంబుపగిది నలరు నరవిందలోచనాలోకన సుఖంబు ననుభవించి, రొకతె పాదంబులువట్టియును, మరి

యొకర్తె కరావలంబనంబొనర్చియు, నికనొకర్తుక, చామరంబున విసరియు, వేరొక్కతె చెమటపుటంబులం దుడచియును మరియొకతుకపరాగజాలంబును బరిహరించియు, వేరొక్కరితె తాంబూలవీటికనొసంగియు, నికనొకర్తె తాంబూలకరండంబు నుధరించియును వేరొకరితె జిగురుటాకులచేఁ దల్పంబుగల్పించియును వారివారి కోరికదీర, శౌరినారాధించి సేవించి పరిపూర్ణమనోరథంబుగలవారలైరి- అదియుక్తమేయగును. 138

గీ. హరిపరోక్షమునను మాయనలరుశోక
జనితవహ్ని, సుదృగ్జనజాతమునకు
జల్లనగుచెట్లు శౌరిదర్శనవిశేష
ఘనరసాంచితసంతోషముననుగాక. 139

గీ. అపుడు హరిగోపికావళినాదరించి
భాసురవిలాసములనలరాసకేళి
గురుతరానందరసమొనగూర్చిరతుల
నెనసివిరహాగ్ని పరితాపమునుహరించె. 140

గీ. ప్రమదలయ్యును గోపికారమణులపుడు
ముదితలై తమతమ గృహములకుజనిరి
శౌరియనుభావమునజేసి సంతతమును
సరసమగుపతి వాల్లభ్యసరణిగొనిరి. 141

చ. వినునృప! మింటికై యెగసి వేజనుకన్యక నయ్యశోదికా
తనయగ, నల్లకృష్ణునిపదంపడి దేవకిసూనుగాబలున్

గనునదిరోహిణీసతిగ గాంచుమికన్ వసుదేవుఁడిట్లు లా
ర్తినిగొని చేసెనంచును ధృతిన్గలహాశనుఁడైనమౌనియా
జనవరుఁడైన కంసునకు సర్వముదెల్పెను సంతసంబునన్. 142

—• శ్రీకృష్ణుఁడు కేశివ్యోమాసురల సంహరించుట •—

వ అపుడు కర్ణపరుషంబగుదానిని విని మిగుల విషమ
రోషావేశంబున మండుచుండెడు మానసంబుతో గంసుండ
య్యెడ నారదనివారితుండై దేవకీవసుదేవులం జంపుటమాని,
సంకెళులచే బంధనమాత్రంబు గలవారినిగా నొనర్చి, కేశియ
నుపేరుగల యొకనిశాచరునిం గేశవుని జంపుటకై యంపించి,
మంత్రిపుంగవులంబిలిపించి నారదునిచేఁ దెలుపఁబడిన యావృ
త్తాంతంబునంతయుం దెల్పి, ముష్టికచాణూరులనెడు మల్లుర
నిర్వురను, హలధరవాసుదేవులకుం బ్రతిమల్లురగా నేర్పరచి,కు
వలయాపీడంబను మత్తగజంబును ద్వారప్రదేశంబుననుంచి,
రంగస్థలంబు నున్నతాసనాదులచే నలంకరించుఁడని, కంచుక
లంబంది బాణాసన సవనంబునుగాంచెదరను మిషంబు గల్పిం
చి, సపరివారంబుగా నయ్యశోదానందనుం దోడితెమ్మని య
థార్థనామకుండగు నక్రూరునింబంపించెను. 143

వ. అపుడక్రూరుండును వచ్చినవాడయి యట్టిసమ
యంబున, యమునివలె నతిభయంకరుండై హయరూపంబు
నొందియున్న కేశినామకుండగు నిశాచరు నఖర్వగర్వ సర్వం

కషంబగు ముష్టిప్రహారంబులచేఁ బశుమారణంబుగావించుకైవడిం బరిమార్చి, మరలి గృహంబునకువచ్చియున్నట్టి, మధుసూదనుంగాంచి, దండప్రణామంబుగావించి, యాకృష్ణబలరాములచే గౌగలింపంబడి, క్షేమసమాచారంబుల నడుగబడి, సహభోజనాదులచే మిగుల నుపలాలితుండై, తానువచ్చినకారణంబును దెల్పి, వారినిర్వురనరదంబునంగూర్చుండఁజేసినము పహారంబులు గైకొని వచ్చుచున్న నందాదిగోపకులతోనను గమ్యమానుండై మధురానగరంబునకు బయలువెడలెను. 144

గీ. అశనిపాత సమంబగు నట్టివార్త
వినిసుదృక్తతి పరవశతను వహించి
యెట్టి దశనొందెనది దెల్ప నెవ్వఁడోపు ?
ప్రకృతి సుఖహీన కఠినుఁడౌ శుకుఁడు దక్క ! 145

కం. ధరబ్రహ్మపుత్ర గతియ
ట్లరయఁగ నాపాతరమ్యమగు నామముతో
దురిత పరిపాకకలనా
కరుఁడ క్రూరుండు క్రూరకర్ముఁడు గాఁడే ! 146

చ. వరమతితో గృపావతినిఁ బార్వతిఁగొల్చి స్మరస్మరుండనన్
బరగు మురారి నాదుప్రియభర్తగ సేయుమటంచునెయ్యెడన్
దురితములేమి యావిభునితో విరహంబును లేమి గోరితిన్
గరమదియెంతయున్ విధివిఘాత మొనర్చెనికేమి సేయుదున్.

చ. మురియుచు మాటిమాటికిని భుక్తము నొందియు గ్రొత్తరీతి, బే
మరుచికినాస్పదంబు భయమానసనంస్ప్రశమయ్యలభ్యతా
స్ఫురిత మనోహరంబు గడుమోహదమై సురతాంచితస్రగూ
త్కారకరణాదు లొందకె సుఖంబిడు నీదగుచౌర్య సంగమం
బిరవుగనిష్ఠ నాదుమది నెట్లు దలంపకయుందు మాధవా !
గీ. లీలగా నీవు నిమిషంబు లీనమొంద
ననవలంబనవై యాపదబ్ధిబడితి
సతత విరహాగ్నిని సహింపఁజాలనిపుడు
మరణమె శరణమని యెంతుమదిని శౌరి ! 149

వ. ఇవ్విధంబున మిగుల దిగులొంది విలపించుచు, వివే
కంబువిడిచి వల్లవ విలాసినీ సమూహంబు ప్రయాణాసక్తి గల
దియై సపరివారంబుగా నపుడు రథారూఢుండై బయలువెడలు
చున్న మురరిపు నవలోకించి రోదనంబు గావించెను. 150
కం. తరళభ్రువు లగువారికి
విరహానల తాపకలన వెడలెడు నశ్రూ
త్కారమది ప్రయాణమంగళ
గరిమ విఘాతంబు సేయగా దగదయ్యెన్. 151
గీ. పిదప మృదుమధుర వచనల
మదయువతుల నూరడించి మరలించి త్వరన్
ముదమొదవగ, హరి, యమునా
నదిదరికిని నరిగెనపుడు నయగతి వెలయన్. 152

చ. బలిమి మరల్పఁగా బడియు వల్లవభామలు నన్నిపీడి దా
మలరెడు కృష్ణవర్త్మగతి నందిరి వేగమె యట్టులయ్యునిం
పలరగఁ గోరు తత్ప్రియ సమాగమ మందగరైరి దీని క
ట్లలవడుచుండుజారదయితాశ్రయమేయగుహేతువెన్నగాన్.

వ. అటు తరువాత భగవంతుండగు శౌరి నయన
మార్గంబు నతిక్రమించి యుండునపుడు. 154

గీ. శౌరి సందర్శనాభావజనితఖేద
మెనసి యల్ల సుదృగ్జాలమెల్ల నప్పు
డస్తసర్వాశయై నివృత్త్యభిముఖముగఁ
దనరఁజేసెను తన మనంబును మరల్చి. 155

—• అక్రూరుండు యమునను శ్రీకృష్ణుని దర్శించుట •—

వ. అటుపిమ్మట నధ్యాసిత స్యందనులగునయ్యదు నంద
నుల నిర్వురనల్ల యమునాతటంబుననుంచి యక్రూరుం డపుడు
స్నానంబొనర్చు నిచ్ఛగలవాడై, తదీయజలంబుల మునింగి
యచ్చట, కరుణాపూరుండయ్యును సమున్నత ప్రవణుండును,
ననుకరదర్శనుండయ్యును, సుదర్శనకరుండును, నిరంతరాజ్ఞాస
క్తకరుండయ్యును, నజ్ఞాహితకర యుగళుండును, నవిరతాను
షక్తగదుండైనను, గమనీయ విగ్రహుండును, దివ్యగంధాను
లిప్తసకలాంగుండైనను, నిర్లేపుడైనవాడును, ననావృతమూర్తి
యయ్యును, పీతాంబరావృత శరీరుండును, మాధవుండయ్యు
ను, పలాశవికాశ విరోధియును; విధుడయ్యును, విగళిత కళం

కుండును; న శేషాధారుండయ్యును శేషాధారుండును, మీనరూప ధరుండైనను, సుధీవరదురవాప్తుండును; నుపగతకమఠాకృతియయ్యును భూభారంబుసహింపనివాఁడును; నవిరతవసుమతీదయితుండయ్యును, నొకప్పుడుభూదారభావంబుగలవాఁడును; నాలంబితనరసింహరూపంబుగలవాడయ్యును, పరిపాలితమదావళుండును, నత్యున్నతుండయ్యును, పరిగృహీత వామనభావంబు గలవాఁడును, ననంత విక్రమయుతుండయ్యును, త్రివిక్రమ సంగతుండును, నిగృహీత భక్తబలియయ్యును, భక్తబలిపరిగ్రహోనక్తుండును, రాజరుధిరవిరచిత పితృతర్పణుండయ్యును, రాజవంశాభ్యుదయంబు గలవాఁడును; మనుష్యధర్మానువర్తియయ్యును, పౌలస్త్యపరిపంథియైనవాఁడును; నమోఘశరప్రసరంబు గలవాడయ్యును, వశీకృత శరభంగుండును; నుపగతబలభావుండయ్యును, సుత్రామసహజ మైత్రీపాత్రుండును, నర్జున గుణప్రణయియయ్యును, దమాలనీలుండును; చక్రియయ్యును, విగతభోగాభిలాషుండును, బభ్రువయ్యును, భుజంగరాజ బద్ధాదరుండును; బుష్పవద్విలోచనుండయ్యును, గమనీయ నయనుండును, విష్వక్సేనుండయ్యును, ప్రకటితాద్వైతుండును, నస్వప్నరక్షకుండయ్యును, నిద్రానురక్తుండును, భవవల్లభుండయ్యును, భవసన్మూలన తత్పరుండును; చతుర్దశ భువనశరణుండయ్యును, త్రివిష్టప పరిపాలకుండును, నఖిల ఖేచరాధిగమ్యుండయ్యును, బుధైకగమ్యుండును, ముకుందాంహ్వయయుతుడయ్యును, కిన్న

కేశరక్షణా నపేక్షియును, ధార్మికజనదయితుండయ్యును, పుణ్యజనమారణపారాయణుండును, నిత్య పరితృప్తుండయ్యును, భక్తైకతత్పరుండును సకలాగమశిఖర లక్ష్యుండయ్యును, వట పత్రశాయియును, శమప్రధానుండయ్యును, శతమన్యుసంశ్రయుండును, నపరమితరుగాశ్రయుండయ్యును, విగతశోకుండును, నపునర్భవపదుండయ్యును, సపునర్భవపదుండును, పురాణ పూరుషుండయ్యును, నిర్జరుండును, హంసాఖ్యనలరుచున్నవాడయ్యును, మానసప్రవృత్తి రహితుండును, నజుండయ్యును, పితామహోపలాలితుండును; ననంతుడయ్యును, సంవర్ధిత మరుద్గణుండును; జనార్దనుడయ్యును, కరుణాతరంగితాంతరంగుండును, నతిదక్షిణుండయ్యునుసకలోత్తరుండును, భగవంతుఁడును నగు దామోదరునిం గాంచెను—అపుడిట్లు వినుతించెను. 156

—♦ అక్రూర స్తవము ♦—

చ. ఇలస్వపదంబె సేవకుల కిచ్చెదనంచు వచించి పిమ్మటన్
బలిమి ప్రపన్నులన్ విపదభావులజేతు వహో! పరాత్పరా!
వళులను జేరువారె మరివత్తురు తత్తర నీదుపాదముల్
గొలిచెడువాడురాడు మరికుంటెగనై యెపుడున్ పరాత్పరా!
చ. జనునొకనింగొనం బ్రకృతిజంబగు దుర్భవరోగమేగు ర
మ్మనుచు బలాత్కరించి విషమంబుగ జేసి తదీయవిత్తమున్
గొని,ననుగొల్వకున్న తరిగొందువుమృత్యువునంచునార్తునిన్
ఘనభయమొంద జేసికడకన్ బహుమానము గొంతువో హరీ!

చ. అనిశము సేవసేయవలె నాఫలమున్ మదిగోరరాదు మె
ల్లన చిరసంచితంబగు ఫలంబె భుజింపవలెన్ గృతిన్ గణిం
చినదియు నీకొసంగవలె జెల్లునుగా కటు ప్రాంతమందహా!
బనుపడుచుండునయ్యమృతభావమెగొప్ప ఫలంబుమాధవా!
గనబడ దిట్టి సేవదొరగన్ సతిసేయుదు నీదుమాయకున్.

చ. శ్రితుల ననుగ్రహింతునని, చేకొని వారిధనంబ దెల్లనా
యతగతి నాహరింతు వది యట్టులనుండగ నెచ్చటోలస
ద్గతి మతికందరానిదియు దద్దయు నీవె యెరుంగు, నాప్రభా
పతి శశివహ్నిభవ్యరుచి పద్ధతిలేనిదిమళ్ళిరాని య
ద్భుతమగు తత్పదంబునను ద్రోసెదునీకిదియుక్తమే?హరీ!

చ. అనువుగ నీవు ముందుగను నస్ఫురితాంగుఁడవౌచు నీలస
ద్గుణ కృతజాల మల్లద్విజకోటికి గూర్చి సలగ్నమై జలిం
చునెడల తద్గుణచ్యుతునిసొంపుగజేయుచుఁబతిపాతముల్
బనుపడనల్పి యప్పు గతిబాసిన దానిని జేర్తువాత్మతో
బొనరగనీదు సద్ద్విజ విముక్తి కృపన్వినిని చూడలే దహా!

చః కరము కృపాబ్ధివన్ బ్రధనుఁగాంచితి వీవును నేనుదీనతన్
బరగితినీకు దాసుఁడను వారకనియ్యెడఁగూడ దైన్యమున్
దొరకొనియుంటి నిట్టిదగు దోసము నాదియొనీదియో జగ
ద్గురుఁడవునీవున్యాయమునుగూర్చిస్మరించుచుభక్తరక్షణం
బురువడిసేయుచుండుటదియుక్తమునుమ్మి,మురారి!మాధవా.

గీ. సకలకలుష పరిశాంతినేసంగితిపుడు
ప్రకటయత్నము కాలయాపనముకొరకు

నరయ నీపదకమలా శ్రయంబుగల్గు
నంతదనుకయె పాపాప్తియలరుననెడు
నిగమవాదంబు నెరుగనే! నీరజాక్ష. 163

వ. ఇట్లక్రూరుండు స్తవంబుగావించి పిమ్మట భగవం
తుండగు నరవిందలోచనుం డంతర్ధానంబు నొందియున్న తరి
నూరకొని జలంబులనుండి సరగున లేచి యొప్పుగా నెప్పటిలీల
శతాంగసంగతుండై యుండు నక్రూరునింజూచి యావాసుదే
వుండు నీవేమి యపూర్వంబు నవలోకించితి వక్రూరా! యని
సకపటంబుగా బ్రశ్నగావించెను. 164

—• శ్రీకృష్ణుఁడు మధురానగరప్రవేశము •—

వ. అపుడతండును సకలవిస్మయంబులకు భాజనంబగు
భగవంతుండవైన నినువినాగా నేనెద్దియు నెరుంగనని సదుత్తరం
బొసంగి త్వరితంబుగా రథతురంగంబులం జేరిపించితత్క్ష
ణంబున మధురానగర పరిసరంబునొందించి యచ్చట సపరివా
రంబుగాఁ గేశవుంబ్రవేశపెట్టి తానును నగరంబు బ్రవేశించి
కంసునితో తదాగమనవృత్తాంతంబునంతయుం దెల్పి నిజసద
నంబునకేగెను. 165

క. మధురాకారమునొందిన
మధురానగరమునుజూడ మాధవుడెలమిన్
బ్రథితబలభద్రయుతుఁడై
యధిగతభూషావిశేషుఁడై యటువెడలెన్. 166

వ. తరువాత పుండరీకలోచను నవలోకించుటకుఁ గుతూహల సమాకులులగు పౌరజనుల కలకలధ్వనిచే గబళితం బగు శబ్దాంతరంబుగలదియును, అమరనగరంబును దీనితోసాటి సేయరాదనినిషేధించుచున్నవి వలె వెలయు చలాంచలచేలాంచలంబులగుని కేతనంబులతో నుపశోభిల్లుచున్నదియును, భూదేవికి తాటంకంబులవలెవెలయు కాంచనప్రాకారంబులతో నొప్పుచున్నదియును, నాకసంబు నొరయుచున్న సువర్ణవిరచితంబులగు మేడలతోఁ గూడుకొని యలరుచున్నదియు, నవిరతధారాయంత్రంబులనుండి జారుచుండెడు సలిలశీకరంబులచే దడుపబడుచుండెడు రాజమార్గంబులుగలదియు, ముత్యాల తోరణంబులతో నలంకరింపబడియున్నదియు, నమరావతికి ప్రత్యాదేశంబుకరణి సత్యలోకంబునకు లబ్ధమనోరథంబువిధంబున, భోగవతీపట్టణంబునకా మ్రేడితంబుకైవడిని, కైలాసంబునకు బ్రతిబింబంబు చందంబున, వైకుంఠంబునకు ద్వితీయాభావంబు భాతి విలసిల్లుచు, సకలభోగంబుల కాస్పదంబై, సర్వసంపదలకాలవాలంబై, యొప్పుచున్న యమ్మధురానగరంబు బ్రవేశించి, పురసుందరీనయనకమలంబులచే నభ్యర్చ్యమానుండగుచును, లాజజాలంబులచేఁ జల్లబడుచును నిరంతరా లోకకజనంబుల కలకలధ్వానంబులచే నభినంద్యమానుండైయశోదానందనుండపుడు, ధౌతాంశుకనికాయంబును వహించి వచ్చుచున్న యొకరాజసంబంధియగు రజకునీక్షించెను. 167

వానిదరికేగి యిటుల యాచించెను. 168

గీ. లలితమగునీదుకూల జాలంబునిపుడు
మాకొసగునెడ సుకృతివైమనియెదీవు
నేత్రదోషంబు నమృతంబు నెరపివెలచి
జగతికుపకారమిదునీకు దగునునిదియు. 169

వ. ఈవిధంబున సవినయంబుగా బ్రార్థించుచున్నయా శౌరిని దుర్బుద్ధితో నప్పటపటల వాహియగు రజకుండు సక పటంబుగా నిట్లు మారువలికెను. 170

గీ. పృథుక! గోపక! వనచర! విమలమృదులు
చలువవలువలుగాక కచ్చరపటచ్చ
రములు నీకెట్లురుచియించు రాజుచిరము
గట్టువిడచినవివినీకు గట్టదగవ
లైన బలిమినిగొన ప్రాణహానియగును. 171

—♦ శ్రీకృష్ణుడు వాయకసుదాముల పూజగొని మేలిడుట.♦—

వ. ఈరీతినతి గూఢంబుగా విప్రియంబులు పల్కునట్టి జల్పాకునల్పాయువుగా దలంచి, ఖరతరంబగు కరనఖరశిఖరంబుచే వానిశిరంబును విదళనంబునుగావించి తదనుచరనికరంబు పలాయమానంబై దశదిశలకుం బర్వులిడుచుండ వానికరతలంబునుండి విగళితంబులగుపట్టుపుట్టంబుల స్వేచ్ఛానుసారంబుగా, గట్టుకొని తక్కినవి తదనుచరుల కొసంగి యటనుండి మరలి మరియొకవైపునకుం జని వాయకనామకుండను వానివలనరూ

పాను రూపంబులగు నలంకారంబులుగ్గైకొని వానికి సారూప్య ప్రిధానంబుగావించి యనుగ్రిహించి పిమ్మట సుదాముకుండ నువాడు భగవత్ప్రిభావంబు దెలిసినవాడుగాన వానిచే సమర్పితంబులగు నానావిధ సుగంధ బంధురంబులగు బూవుదండలు దండిగా నాదానపూర్వకంబుగా గ్రిహించి యపుడు సురభిగంధచందన విలేపనంబుగల గందపుగిన్నెనుబట్టుకొని వచ్చుచున్న కుబ్జయను నొక యబ్జాక్షిని బుండరీకాక్షుండు వీక్షించెను. 172

వ. అదియును జక్రిధరునిచే గోరబడి సానంగయై తదంగసంగతింగావించి ప్రచురంబులగు కాశ్మీరమృగమదఘనసారాదుల సౌరభంబుచే సముంచితంబగు మంచిగందంబును మేన నలంది యమందానందంబు నొందించెను. 173

వ. అపుడు భగవంతుండగుశౌరి, దయారసాంతరంగుండై తత్క్షణంబున గుటిలయగుదాని నకుటిలంగావించి మరియొకప్పుడనంగ సంగరంబునకై తదంగసంగతి నంగీకరించెను. అది యుక్తమేయగును. 174

క. ధృతవామన భావముగొను
నితడును నదికుబ్జవారలిర్వురుగొను సం
గతి యనుగుణగతియని
యంచితమతిగొని యెవరువినుతిసేయరుజగతిన్. 175

గీ. ఆయుధాగారమును జేరి యపుడు శౌరి
పాలకులు మొరలిడుచున్న వారక నొక
చాపముగ్రహించి యెక్కిడి శరముదొడగు
నపుడె యది భగ్నమైచనె నబ్బురముగ. 176

గీ. గొప్పవంశమునను బుట్టి గురుగుణమున
నమ్రతనుగొనియున్నను నయము మీర
నెనయు మార్గణ భృతినిసహింపకున్న
భగ్నగురుకాష్టతన దెట్లు బడయకుండు. 177

వ. అటుతరువాతనుఁ బిడుగువడుటకుముందుగా నురుముచుండెడు నంభోధరంబుల గంభీరగర్జితంబులకు ప్రతిభటంబగు నుద్భట దనుర్భంగనిర్ఘోషంబు జగదండకరండపిచండంబు నిండియుండునపు డీతనిం బట్టుకొండు వీనిం జుట్టుకొండనిపలుకుచు త్వరితంబుగా వచ్చుచుండెడు చాప పరిపాలకులను శరాసనశకలంబుచేతనే శకలితులంగావించి యదివిని విస్మితాశయుండగు భోజరాజగు కంసుని దృణప్రాయునినిగా దలంచుచున్నవారలై వసుదేవనందనులగు బలరామకృష్ణులిర్వురు నానందంబునొందుచు దత్పరత్వంబున దత్పుర శోభనంతయుఁబరిపూర్ణంబుగా నాలోకించి నిజనివాసంబునకుంజనిరి. 178

వ. కంసుడపుడు కర్ణపరుషంబగు దానినాకర్ణించి యా రేయినంతయుంజాగరణంబొనర్చి తెల్లవారునపుడె మల్లాహావ మహోత్సవంబు జరుగుట కేర్పరచెను. 179

గీ. అయ్యెడను దుందుభి ధ్వానమనుపమముగ
నలరెనది వినికొందరుజలధినినద
మనగ కొందరు గరుడవాహనుడొనర్చు
పటుధనుర్ఘోషమున బీటవడునజాండ
జరఠనిర్గత సలిలనిస్వనమనంగ. 180

క. అలదుందుభిరావముచే
బలుజెలమిన్ బిలువబడినవారివలెముదం
బలరార రామకృష్ణులు
వలనుగజనిరటకుపౌర వర్గముగదులన్. 181

—♦ కువలయాపీడమను గజమునావధించుట ♦—

వ. అటుల వారిర్వురు నగరంబు నిర్గమించి రంగస్థ
లంబునొంది యచ్చట ద్వారంబున కడ్డుగానుంచబడినదియును
నాధోరణాధిష్ఠితంబైనదియును గువలయాపీడనామంబు గలది
యునగు మదావళంబు నాలోకించి, లోనికిజనుటకుందగు మా
ర్గమునొందక యామావటీనితో నిట్లనియెను. 182

గీ. రెచ్చిమద్గతి నంగీకరింపవేని
యీవె యమగృహభాగంబు నెనయుచుందు
వపుడు వారణమునశక్తినలరెదేమొ
వెలయు స్వాత్మావబోధమున్ దెలియనట్టి
విధురుడవునీదు భ్రిమమెల్ల వృథయెనుమ్మ. 183

వ. ఈవిధంబున మర్మభేదకంబులగు భాషణంబులచే రోషణుండగు నాధోరణునిచేఁ బ్రేరేపింపఁబడి మిగులఁగోపించినదై మీఁదికి నెదురుగా వచ్చుచున్న యాకుంజరంబు; జముని తఱిత్రాటితోటి సాటియగు తన తొండంబుతో జుట్టఁబెట్టి పట్టుకొని యుండునపుడు సచమత్కారంబుగా విడిపించుకొని దాని చరణంబుల నడుమ నిమిడియుండ నపుడు మరలం బట్టుటకుఁ గరంబుఁ గరంబు సాచుచుండు నెడ వీకం దానితోఁకం జేకొని ఝంఝావాతూలంబు తూలంబును దూలించులీలనవ్వారణంబునవారణగతి నతిదూరంబుగా బారవైచెను. 184

వ. మరల నతిరోషంబుతో నది మీఁదికివచ్చి పడుచుండు నవసరంబున నాహరి యటు నిటు బరిభ్రమించుచు నడుమ నడుమ దానిం గొట్టుచు దానుగొట్టఁబడక దానినే మిగుల నలసటనొందించి చేతంబట్టి కడువడిం బుడమిపయిం బడవైచెను. 185

వ. బలిమిన్ బెరికివైచినదాని దంతంబుచేతనే సమూల ఘాతంబుగా వధియించెను. 186

కం. హరి దాకిశోరమైనను
కరిఁ దునుముట యద్భుతంబుగా దరయఁగ నీ
హరిచే మతంగజం బది
పరిరక్షితమయ్యె ననుట బహు చిత్రమగున్. 187

కం. హరి బాలభావమందును
గరి దునుముట నైజమచట గనమద్భుతమా?
హరి గరుణమీఱ నొకతఱి
గరిబ్రోచుట చిత్రమగుచు గనవచ్చె గదా. 187

కం. తనువొందిన తనయళమో
యనదగు గజదంతమూని యల రంగతలం
బును జొచ్చెను హరియపుడే
పనుపడ జనె బ్రకటబలుఁడు బలభద్రుండున్. 188

మ. సతులా మన్మథరమ్య విభ్రమఝరీ సర్వస్వదామంబుగా
గత దుస్సంస్మృతి దుఃఖశీర్ణహృదయుల్ కారుణ్యవారాశిగా
గతిమద్మల్లులు కల్పనాశమున నొకాలాగ్ని రుద్రాత్ముగా
బితరుల్ బాలనుగోలుబాలునిగనాభీరుల్ స్వమిత్రంబుగాన్.

శా. ధన్యుల్ దుర్గమవేదపాదప శిఖాతత్త్వ ప్రవాళంబుగా
మన్యూగ్రుండగుకంసుడల్లస్వరమన్ మార్గించుకాలాత్ముగా
నన్యుల్ రాజునకా బ్రజాళు లిడనానాపూర్ణ పాత్రంబుగా
జన్యస్థానగతున్ హరిందలచి రంచద్రాముని గాముగాన్.

గీ. ప్రేమమై ముచ్చటింపగ బ్రీతినెనయ
గౌగలింపగ నరికట్ట గాముకేళి
నెరప ముద్దుగొనంగ నే తరుణు లపుడు
యత్న మొనరింపరైరి తదంతరాయ
రూపమున వచ్చెగాని యాపాపలజ్జ. 191

వ. కంసునకైనచో నపుడు పైత్యోద్రేక ప్రకృతిగల వానికి మధురరసంబువోలె మధుసూదనుండు గడు వెగటుగా గానుపించెను. 192

గీ. అసమ తేజంబు శాంతి రసార్ణవంబు
స్మరణ గొనువారి కానందసాంద్ర పదవి
యభిముఖముగొను నరుహృదయంబు గరుగు
నది యితని కెట్లు దుస్సహమయ్యె నహహ! 193

వ. తరువాత నుపహారంబులు సమర్పించియున్న నంద సునందాది గోపాలకులను గాంచుటకు సంతోషంబు గాంచి యున్న మరికొందరి రాజపురుషులను నొక్కచో వేత్రాసనం బుల గూర్చుండ నియమించి తానును రాబోవు నూర్ధ్వగతిని సూచించుచున్న వానివలె నొారసమున్న తాసనంబున గూర్చుం డి యుండెను. 194

ఉ. శ్రీ గిరిజా కృపారసఝరీ శుభ సౌరభవత్కటాక్ష శో
భాగురు వీక్షణంబు లలభాసుర కల్పలతానుమావళుల్
గా గొని సత్కవీంద్రు డనగా దగు శ్రీ నవకాళిదాసు బల్
బాగుగదా రచించెనటం బండిత మానస సద్విలాసమౌ
భాగవతాఖ్యచంపువునం బ్రౌఢికృతీయవిలాస మొప్పెడున్.

చ. శివగిరిజా దయారస విశేషపరీత కటాక్షవీక్షణో
ద్భవతత సాహితీ సుకవితారసభాసుర సుందరాఖ్య స

త్కవికృతమా సపౌరభ సుధారసధారల నొప్పు నాంధ్రభా
గవతపుచంపువన్ వినుతి గాంచు తృతీయవిలాస మొప్పెడున్.

గద్య.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్ష వీక్షాంచిత పరిత
సంగీత సాహిత్య సరసకవితాచాతురీధురీణ తార్కికవిద్యా
విశేష ప్రవీణ సత్కవివరాలు కులకలశ జలనిధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివ శపవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతమునందు
తృతీయవిలాసము

సంపూర్ణము.

శుభమస్తు. శ్రీరస్తు. అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీశాంకరీదేవ్యైనమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతము

చతుర్ధవిలాసము.

—♦ శ్రీకృష్ణ బలరాములు చాణూర ముష్టికులను వధించుట ♦—

గీ. ఆహవపరుండు చాణూరుఁ డపుడు హరిని
గాంచి బలగర్వమునఁ బల్కె కపటముగను
సహజబలయుక్తుగని బలరహితునిగను
గాంచువాఁ డెట్లు మూఢుండు గాకయుండు. 1

గీ. మీరలిర్వురు బలిమిచే మీఱిరనుచు
వేట్క నిచటికి మిమ్ము రప్పించె విభుడు
సత్యమిది మీరు యుద్ధకౌశలము జూపి
ఘలగు నీతని మనము రంజించు టొప్పు. 2

వ. ఇవ్విధంబున బల్కుచున్న యనాత్మవేదియగు
వానితో మధుసూదనుండు సకపటంబుగా నిట్లుపలికె. 3

గీ. మొనసి యీనృపు నుపకంఠముననె ప్రాణ
ముసు ఘటించెద నిది నాదు ముదమె యగును
గాని బాలా నుచితకార్యకలన మెలగు
నీ కిది శుభంబుగానిదై నెగడుగాక. 4

గీ. మానితోత్సాహకలనను మాటుసేయ
దీనవాక్యముచే హరి మానసమును
బడయఁజాలని వీడెయా బాలిశుండు
తత్వము గ్రహించునట్టి మాధవుఁడు గాడు. 5

కం. శూరుండగు కేశిని మద
వారణమును దునిమి బాలభావము నెల్లన్
దీరుగఁ జూపితివయ్యెడ
వారకనిపు డెట్లు బాలభావం బలరెన్. 6

వ. అని యీలీల చాణూరుండు వల్కుచుండ భగవంతుండగు వాసుదేవుం డది సరియే? యని నుడివి మిగుల యుద్ధ విద్యాపారీణుని తీరున గొప్ప చప్పుడప్పు డుప్పతిల్ల కరతలాస్ఫాలనంబు గావించి చాణూరుగదియు నవసరంబున బలభద్రుండును ముష్టికునిపై గదిసెను. 7

చ. అతుల శిరీషపుష్ప లలితాకృతి బాలకు డీత డెక్కడ
ద్భుతమగు నమ్మహాభుజగ భోగకర్కశ శరీరధారి యు
ద్ధతుడగు నీత డెక్కడ నధర్మము మీఱగ జూచుచున్న దు
ష్కృతియగునీనృపాధమున కెట్లుశుభంబులభించునియ్యెడన్.

వ. ఇవ్విధంబునం, బురజనులందఱును జింతాసంక్రాంతంబగు నంతరంగంబు గలవారలైయున్న సమయంబున. 9

సీ. తోరంబుగా సముద్ధూతంబులైనట్టి
సింహనాదంబులు చెలగుచుండ
ఘనతరధ్వనుల నుద్గతములై తనరారు
వీరవాదంబులు వెలయుచుండ
పటుతరోద్యత్పరి భ్రమణంబు లెంతయున్
బహుళంబు లగుచును బరగుచుండ
రహిమీఱ నూహిత రంధ్రమార్గంబులు
సాంద్రంబు లగుచు నెసంగుచుండ
గీ. శత్రువున కభిముఖముగా సరగఁ జనుట
మిళదపక్రమణంబుల మెలగుటయును
[illegible]యును లేచుచుండుటఁ బరగుచుండ
నద్భుతంబగ మల్ల కృతాజియయ్యె. 10

చ. ఘనముగ స్వేదబిందువులఁ గ్రాలెడు మేనునుదీతకంపమున్
దనరెడు లోలదృష్టులును దారపునూర్పులచాలు గ్లానియున్
బెనగొను ముంగురుల్ గలుగు వీనిముఖంబునుఁ జూచునట్టివే
శనుగతినాత్ములైనను గరంగిదయార్ద్రులుగాకయుందురే !

తరువాత—

ఉ. బాలుడనంచు నెంచవెడ భావమికేలను వీరవాదముల్
మాలిమిసేయు బెందు కిక మత్తతవీడుము నీకు నియ్యదే

గాలము లీలఁ గ్రాలు ఫలకాలమటంచను శౌరివాకు, ధా
జాలము గ్రోలువారుఁగడుసంతసమొందిరి డెందమందొగిన్.

వ ఇవ్విధంబున బలికి చమత్కారంబుగా వైకెగిరి వాని కరయుగళంబును బట్టుకొని గరుడుండురగంబునుం బోలె నంబరతలంబున కెగుర వైచి మరలం బట్టి కొంతవరకుం గిరగిరం ద్రిప్పుచు మిగుల శిథిలంబులగు సకల సంధిబంధంబులు గలిగి రక్తధారలం గక్కుచున్న చాణూరుని మధువైరి కడు వడిన్ బుడమిపయిన్ బారవైచెను 13

వ. అపుడు సంకర్షణుండు ముష్టియుద్ధ సమర్థుండన నెడు దురభిమానంబుగల ముష్టికుని గర్వంబు సర్వంబు నెడలించి పిడువుల వడువుల నడరుచుండు పిడికిటి పోటులచే నురమ్మ్ర గ్రమ్మవైచి శరీరబంధంబును గొన్న కంసమనోరథంబును బోలెఁ బుడమిపయిం బడవైచెను. 14

కం. చాణూర ముష్టికుల ని
ర్వాణంబను గ్రతుసుపూర్తి బడయుగఁ బూర్ణా
నూనాహుతిగా నపుడు వి
లూనత, చల, కూట, తోసలులు మడిసిరటన్. 15

గీ. ఐదుగురు మల్లురును మృతినంద, మిగులు
వారితోఁ గూడజనెఁ గంసు ధీరతయును
బాల! జయ! జీవ! బాగను పౌరజనుల
వాక్కుతోఁ గూడ భేరీరవంబు వెలసె! 16

—• శ్రీకృష్ణుడు కంసునివధించుట •—

ఉ. బాలుర నీయవార్యులను బాపుడికన్ పురినుండియంచు నీ
వేళనుబట్టికట్టుడిదె విత్తవిహీనులజేయుడెల్ల గో
పాలురనాదుతాతనుసపత్నగుఁ, వీడుడు మాయులన్మహో
ద్వేలురగన్నయట్టి వసుదేవుని జంపుడటంచుఁగ్రోధియై
బాలిశుడైనరాజు శభవాద్యములాపి భటాళికిట్లనెన్. 17

వ. ఈరీతిం గంసనృపతి వల్కుచున్న సమయంబున భగవంతుండగుశౌరి యనివారితరోషణభీషణుండై త్వరితగతిం భూతలంబులనుండి మీఁదికెగసి సమున్నతాసన శిఖరంబు నొందియున్న యతిపాంసనుండగు కంసుని మత్తమాతంగంబు నలహరితెరంగున గరంబులం గట్టిగాబట్టుకొని పుడమిపయిం బడవైచి యతనిమీఁద తానునుంబడియెను. 18

గీ. పెక్కురాత్రులనిద్దుర విడిచిచింత
చేత జాగరమొందుటఁజేసి శ్రాంతు
తీరుగాను నక్రశాంతంబు దీర్ఘనిద్రఁ
జెందెనయ్యెడ గంసుండు చిత్రముగను. 19

శా. హాహాశబ్దము భూమిపై నరులకష్టయ్యెన్ విషాదంబుచే
నాహా శబ్దము నద్దివిజసురలకష్టయ్యెన్ బ్రమోదంబుచే
దేహాంల్ ఖన్నతఁగంసుగాంచిరిటభూదేవీసమాక్రాంతునిన్
ప్రాహర్షంబునఁజూచిరప్సురలుఁ స్వర్గాంగనాలింగితున్.20

గీ. కంకముఖులగు నెనమండ్రు కంససహజు
లైన దుష్టులురుష్టులై యాహవమున
కమితకండూతితోఁ రాగ నల్లశౌరి
పశువులనుఁబోలెవధియించె వారినచట. 21

వ. అది యుక్తమేయగును.

గీ. అరయనే కామిమపరిణయమువహించి
కంకముఖతతిమృతుడగు కంసుగాంచి
యుద్ధభూమికి నేతెంచి యుండుగాక
కోపమున హరియెదుటను గూరుచుండ
ప్రకటతరజీవితాశ వ్యర్థంబుగాదె. 22

వ. అటుపిమ్మట నిజనాథుని ప్రమథనవార్తచే విరా
వార్తలై సంగతమనోగదలచే సంచలితాంగదలై తదంగనలు
సరభసంబుగావచ్చి రోదనంబుగావించుచు నతిదీనరవంబుతో
నిటుల విలపించిరి. 23

గీ. చెల్లమోనాథ! ప్రియ! త్రిజగల్లలామ!
యెందుచే నిట్టిదశను నీవొందితిప్రభు
రూఢిచేసెదు రూపానురూపకలన
వంచన మొనర్చి దివమునొందించబడితె
నిరతసురతాప్తి సౌరసుందరులచేత. 24

చ. హితములుగానినీదగు నహీనచరిత్రలమూన మొందు భూ
పతినటు ప్రేమబంధమున సారెకునూరడఁబల్కికౌఁగిటన్

గుతుకముఁ గొంటి వింత వరకుఁ ననఁ జూచుతి వట్టినీవు నం
గతి విరహార్తిఁ జేరియపినికన్ ననుజూడవు పల్కవేల నీ
గతి నశరణ్య నన్గరుణఁ గైకొనునాథ! యనాథని య్యెడన్ 25
చ. పరగుచు నెప్డు నేనలస్వభావముచే బెడమోము వెట్టినన్
త్వరగొని యూరడించెదవు తద్దయు శంకవహించి యట్టినీ
వరుదుగ నూరకొంటి వరయన్ గురరీరవరీతిగుందుచో
నిరవుగ వీనులన్ వినవదేల! దయాకర! మోమనోహరా. 26
గీ. ప్రియవు నీవయి నాసక్తి వెలయునాదు
బుద్ధిస్వర్గాంగనలఁ దృణంబుగనుదలవ
దనిసదఁ దెల్పి తద్వశ్యుడైతివిగద!
ప్రేమఁ నన్మృతవచన చాతురీధురీణ. 27
గీ. నీదుతోడవీడి లజ్జచేసిరతశంక
గర్భగృహగాఢతమమునఁ గ్రాగుచుండి
వ్యర్థజీవననై మరణాప్తిఁ గోరి
దివసములనెట్లు గడుపుదునవని, నాథ. 28

వ. ఇట్లు మిగుల విలపించి దరినున్న హరినరసి యిట్లు
పలికెరి. 29

క. కరుణాంబుధి! మామక దు
ష్కర కర్మసమీరణంబు గదపనిచో మా
గురుతర సౌభాగ్యవిభూతి
కరయఁగనీబుద్ధి కలుషయగు టెట్లుహరీ. 30

చ. గురుకృధ వైరి యైన నృపకుంజరునిన్ దయమాలిజంపు బల్
హరివగునీకు యుక్తమనయంబును దత్సహచారిణీస్థితిన్
దొరకొనియుంటిమవ్విధియుఁ ద్రుంపగజాలనికూరిలన్ సుదు
ర్భరమాదమున్ దొరంగుమము వారక జూడవదేని శ్రీవరా. 1

శ్రీకృష్ణుడు దేవకీవసుదేవుల చెఱమాన్పి యుగ్రసేనునికి పట్టంబుగట్టుట

వ. ఈవిధంబున జీవితోపక్రోశంబుగా నాక్రోశించు చున్న తదీయ ప్రాణనాయకలగువారి నూరడించి తల్లిదండ్రులను కారాగారంబునుండి విడిపించి యదునందనులగునాబలరామకృష్ణులిర్వురును సానందంబుగా వారికివందనంబుగావించిరి.

గీ. అంబ యని తాత యనివారలాత్మనుడులు
గాంచి తలిదండ్రులట చిరకాలమునకు
వెలయు కారాగృహాప్తిచే నలరునార్తి
నెల్లవిడిచిరి ముదముచే నుల్లమలర. 33

వ. అటుపిమ్మట తల్లిదండ్రులగు దేవకీవసుదేవు లిర్వురును దమనందనులగు బలరామకృష్ణులం గాఢతరానురాగంబుచే గౌగలించుకొని మరలమరల సందిటంబట్టి నిరంతరానందబాష్ప జలాభిషేకంబుచేతఁ గంససంహారదీక్షాపరిసమాప్తియందగు నవభృధస్నానంబునుంబోలె నొనర్చుచున్న పితృలనుగాంచి మధుసూదనుండు మధురంబుగా నిట్లువలికెను. 34

గీ. బాలలీలలమిము మోద పరుపలేదు
మీవిపత్తులనెల్ల శమింపలేదు

యేనుతనుజుండనై నందుకిపుడు మీకు
ముక్తిమాత్రమె ఫలముగా బొల్పుచుండె. 35

గీ. తనదులీల విజాతీయ జనునిగూడ
చెలగి రంజించు సుతనిర్విశేషుడగుచు
ధరణినబ్బాలుడె, పురుషోత్తముడు దూర
మందునాపితరులకేన నందనుడను. 36

గీ. మధురతరములు తత్వమర్మస్పృశంబు
లయ్యు లోకానుసారంబులైనవాని
ధన్యవాక్కులచే తలిదండ్రులపుడు
నొనర మోహితులగుటది యుచితమగును. 37

వ. తరువాతను యదువుల కవనిపరిగ్రహంబునకు యయాతి శాపరూపాంతరాయంబును దెలిపి మాతామహుండగు నుగ్రసేను ననునయించి రాజ్యభారంబునం దనువర్తించుట కొప్పఁజెప్పి, నందగోపాలుని ప్రార్థనాపూర్వకంబుగా వ్రజంబునం దుండ నియమించి యదుకుల పురోహితుండగు గర్గమహర్షిచేత వసుదేవునాజ్ఞగొని యదునందనులిర్వురు నుపనయనసంస్కారంబులు గలవారలై తేజరిల్లుచుండిరి. 38

గీ. వరలు నిజసూత్రలబ్ధమౌ బ్రహ్మచర్య
మునకు మున్నె వ్రజాంగనాతనుసుసంగ
మున గృహస్థాశ్రమము శౌరిపొందెనద్ది
జెలగె వాత్స్యాయనునిసూత్రసిద్ధమగుచు. 39

క. యదునందనులిర్వురు నటు
పిదపన్గురుకులముఁ జేరి వేదములెల్లన్
జదివిరి గాని హరిన్శ్రుతి
ముదమున గ్రహియింపఁదయ్యె పొల్పుగనెపుడున్ 40

క. హరికలశ్రుతి భావమునం
దరయఁగను పద, క్రమంబులం దెచ్చుటఁజా
తురిగల్గదైన ప్రథవే
మరుగొనె త్రిపదక్రమాప్తి మాత్రమువలనన్. 41

వ. తరువాత నరువదినాల్గురోజులలో సకలకలాకలాపంబునొంది భగవంతుండగు శౌరి యొప్పుచుండెను బలభద్రుండునటులనే యొప్పుచుండెను. 42

క. ప్రకటవిధుండగు నీతడు
సకలకళలవృద్ధినెరపి చౌవష్టిడిన
ప్రకరమునకైన నటుపీ
నికళలు క్షీణింపకుండె నెలకొనియెపుడున్. 43

వ. అటుతరువాత యదునందను లిర్వురును జలధిమధ్యంబున నణగియున్న తనతనయుం దెచ్చి యిచ్చుటయే గురుదక్షిణగా గోరుచున్న మునివరుండగు గురునిచే ప్రేరేపింపబడినవారలై వరుణాలయంబునొందిరి. 44

వ. అచ్చట ససంభ్రమంబుగా బూజ గావించుటం జేసి ప్రసన్నుండైన సముద్రంబునుండి వచ్చుచున్న జలచరుండగు

పంచజనాహ్వయంబుగల రక్కసుండొక్కండు శంఖరూపం
బును ధరించియున్న వానిం గని శరదపహారకుండు వీడెయని
తెలిసికొని సలీలంబుగా సలిలంబునందు మునిగి వానింబట్టు
కొని తదుదరంబునం దక్కొఁడం గురుతనయుం గానక
వానిం జీరితద్గర్భంబునుండి యర్భకుంగొని యాశంఖంబును
గూడ గ్రహించి సంయమినీ నామకంబగు శమననగరంబునకుం
జనిరి. 45

గీ. అపుడు హరికాలవశమున నాద్విజసుతు
గరిమమీరఁగనుపనీతుగా నొనర్చి
గురుని సన్నిధి జేర్చెను కొమరు మిగుల
నదిద్వితీయపు జన్మమై యలరుటరుదె ? 46

గీ. శాంతుని ధరామరకుమారు శౌరి యతని
తనువుచేతనె భూమి స్వశునిగ జేసె
నబ్బురము మాయియై విధి నతిశయించు
నత డొనర్పని చెద్ది పరార్థకాంక్ష. 47

—— జరాసంధుడు మధుర మీద దండెత్తి కృష్ణునితో
యుద్ధము సేయుట ——

వ. అటుపిమ్మట నొకప్పుడ స్త్రిప్రాస్తియను నామం
బులు గల కంసభార్యలు నూతన వైధవ్య విధురలై దుర్బో
ధంబు సేయుటవలన మగధదేశాధీశుండగు జరాసంధుండు
దండెత్తివచ్చి మధురానగర ప్రాకారంబు నాక్రమించెను. 48

సీ. పూర్వపు ద్వారముఁ బొలుపొంద
సాళ్వాది మేదినీపతు లాక్రమించి రపుడు
దక్షిణద్వారమున్ దగులీల విందాను
విందు లాక్రమణంబు నొందిరపుడు
పశ్చిమద్వారంబు ప్రమదద్రుమ ముఖులు
బలిమిని నరికట్టి తరలిరపుడు
నుత్తరద్వారంబు నొనర శకున్యాది
ముఖ్యులావరణను బూనిరపుడు
గీ. కలిత కల్పాంత తాండవా ఖండఖండ
పరశు నుద్దామథక్కా ప్రవటునినాద
సోదరంబగు డిండిమాత్యుగ్రరావ
భరముచే నిండె బ్రహ్మాండ భాండమపుడు. 49

వ. తత్క్షణంబున తద్వృత్తాంతంబు నంతయుం దెలిసికొని యదుకదనంబని దెల్పుచు నారోహితస్యందనుండగు నయ్యాను నందనులు నగరరక్షణకై కృతవర్మసాత్యకి ప్రముఖుల కాజ్ఞయొసగి నియమించి వివిధాయుధంబులం గైకొని యుద్ధంబుకొర కుత్తరద్వారంబునుండి కడువడిం బయలువెడలి రప్పుడు. 50

మ. హరిబూరించెను బాంచజన్యమునముద్యద్వైరిసైన్యంబుదు
ష్కరభీతిన్ జన, భూమిఘూర్ణిలగ లోకంబుల్ జలింపన్ బయో

ధరముల్ రాల గిరుల్ బడంగ నరిదిన్ దానన్ గళన్మాగధీ
శ్వరుమ్రాత్కుందరనుండి ధైర్యహరిదా జన్దెంచె వెన్జూచుచున్.

వ. అప్పు డనేకవిధంబులను యశోధనంబగు నాయో
ధనంబు బయలుదేరెను—అది యుక్తమేయగును. 52

చ. సరయము శౌరిసంగరము శత్రువిదారణ కారణంబుగా
మెరయుటలొప్పునయ్యది యెమిత్రఘనాంగవిభేదహేతువై
బరగు శుచిత్రమానతని వైరులు దారితగాత్రులౌట వే
మరుశరభాధచేనుపయమంబును జెందుట లొప్పుఁజూచునా
మరతరుణీగణంబుపయమంబునుబొందుటచిత్ర మెంతయున్.

చ. ఉరుతరసంగరంబున సముద్ధతుడై హరి కాలరుద్రుడై
వెరవుగ విండ్లయందు నవి వేట్కధరించునరాజులందు జ్యా
విరహము సేయుచుండు నతివేగముగా నలవంశఖండనం
బిరవుగ సేయు చాపములకెంతయుఁ దుచ్ఛనరేంద్రజాతికిన్
సరగున స్వీయచక్రమును శాత్రవచక్రముపట్టెనొక్కెడన్.

చ. పరగ ననేకయుద్ధముల భానునిజీల్చి నిజప్రతాప భా
స్కరుని సృజించు శౌరి, యదిగాక కళంకితరాజమండలం
బురువడిమాటుసేయుచునిజోన్నతిజాతయశస్సుధాంశునిఁ
బరపెడుస్వప్రయోజన వివర్తిజగద్ధితుడౌట యెట్లొకో !55

వ. తరువాత శిశుపాల జరాసంధుల కెదురుగా వచ్చు
చున్న మధుసూదనుని గాంచి జరాసంధుడు గర్వోద్రేకంబు
తో నిట్లు పలికెను. 56

గీ. శౌర ! హరి ! రాజసింహుఁడనైన నాదు
యెదుట నీగంతులివి శోభనెనయుటెట్లు
తనవునను వ్రాలు నీగలు దలగుటకును
వాలహస్తంబుఁ గదుపుట ప్రకృతిగాదె. 57

వ. ఈరీతిని ధీరదూషణంబులగు వీరభాషణంబులు వలుకుచున్నవానింగని యమితరోషంబున భగవంతుండగు వాసుందేవుం డిట్లు సంభాషించెను. 58

ఉ. ధీరత నూరుమారులు మదీయ శరాహతిచేత నీతనూ
భారము జీరినన్ మరల బాగుగ నజ్జరగూర్చునంచు నా
శారుచి బూన వద్దికను శక్తియు మాకు బరాఖ్యనుండెఁగా
మారియనన్నినున్దునుము మానుగ నత్తృణతన్వహించునీ
కారయఁగృష్ణవర్త్మదరినందెడు నంతకె ప్రాణముండుటల్.

వ. ఈవిధంబునఁ బలికి మధుసూదన మాగధాధిపతు లిర్వురును శరంబులు సంధించుటయు విడుచుటయునుం గూడ జూడక మిగుల నన్యోన్యజయంబును గోరుచున్నవారలై యధికతరంబగు బాహుబల కుశలతం జూపుచు కలహాలాలసుండగు మునివరునిచేతనైనను మున్నెన్నఁడుం గన్నదియును విన్నదియు గానిదియు ఆరాధించుచుండు సురాసురులు గలదియు నగు సంగరంబుఁ గరంబు గావించిరి. 60

వ. అటుపిమ్మట హలాయుధునిచే పట్టుబడి రథంబువిడిచి శిగ్గుచే దలవంచుకొని యున్నట్టి యా జరాసంధునిం

గార్యగౌరవంబునంజేసి కరుణచేతంబోలవిడిపించి మధువైరిమథురానగర బునకుంజనియెను. 61

—• శ్రీకృష్ణుని కాలయవనుడు వెంటనంటిపరుగెత్తుట •—

వ. ఈపగిది పదియేడుమారులు సంగరంబుజేసినదియె మరలంజేయుచుం బరాజితుండై మరల పదునెనిమిదవమారుగూడ జరాసంధుండు సంగ్రామకామంబుచే సన్నాహంబు సేయుచున్నవాడై యున్నసమయంబున నారదప్రచోదితుండై జవనుండగు యవనుండు మధురానగరంబునొంది యామధుసూదను నాహవంబు కొరకాహ్వానంబుగావించెను. 62

వ. యదుపతియును నావృత్తాంతంబువిని యతివిషమస్థితి సముపస్థితంబైనదని మంత్రులతో నాలోచించి స్వజనగోపనంబుకొరకు సముద్రమధ్యంబున పదిరెండామడ వైశాల్యంబుగల ద్వారకానగరంబను పేర నొక పట్టణంబు విశ్వకర్మచేత నిర్మింపజేసెను. 63

వ. అపుడా సలిలదుర్గంబున నిజదాయాదులగునయ్యాదవులనందఱనుంచి యాయదునాయకుండు బలభద్రునితో గూడి సంగ్రామ కామంబుచేత మధురానగరంబునుండి బయలువెడలెను. 64

వ. ఆలీల వచ్చియున్నయతనింజూచి మును నారదునిచే దెలుపబడినరూపరేఖలనెంచియరవిందనాభునిగాగ్రహించి

మనంబున నిశ్చయించుకొని దురితభవనుండగు యవనుండు స్తోక్కాంతరంబుగా నతని యుపకంఠంబున కేగెను. 65

వ. అప్పుడు భగవంతుండగు వాసుదేవుండు శీఘ్రింబుగా నబలునింబోలె పలాయమానుండగుచు దనతోగూడ బట్టుకొనుటకుఁ బర్విలిడి వచ్చుచున్న నయవిహీనుండగునీయవనుని ధరాధరకంధరంబునొందించి తానంతర్ధానంబునొందెను.

వ. దుర్బుద్ధియగునయ్యవనుండచ్చట గిరిగుహాంతరాళంబున, మాంధాతృసుతుండును నిక్ష్వాకుకులుండును సురాసురసంగరసంగతంబగు శ్రీమనివారించికొనుటకు నిందాద్రిది దేవతలచేత ననుజ్ఞగొని శయనించియున్నవాడును నీదునిద్రాభంగంబు సేయువాడు భస్మీభూతుండగునని వరంబు గొనియున్నవాడును నగు రాజర్షియైన ముచికుందునిగని ముకుందుండని యెడు బుద్ధితో సక్రోధంబుగాఁ గాలితోడందన్నెను. 67

వ. ఆముచికుందుండంతట మేలుకొని లేచి కన్నుదెరచి నలుదిక్కులంజూచుచు నక్షిపాతంబువలన నెదుటనున్నవాని భస్మంబుగావించి చూచి. యాహా! యేమిదీ! యిట్లనుచితంబగునిది తటస్థించినది యని మనమ్మున జింతించుచున్నవాడై తనచెంత సముపవిష్టుండైయున్న యక్షీణమహిమాన్వితుండగు నధోక్షజు నీక్షించి యిట్లునుతించెను. 68

— ముచికుందుడు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట —

చ. అనిశమసత్తులౌ గుణములన్నియునీయెడఁగొల్పి సన్నుతుల్
మనిపెడువారిపై కృపను మత్సరమెద్దియు లేదులోకమం
దనుచును నాత్మసన్నుతినయంబునఁ దెల్పెద మట్టివాక్కుల
య్యనువగునట్టి నీపరిచయంబది తోరముగాఁగ మిథ్యలౌ
ననునిరహంకృతిన్ గొనెదవంచుయశంబుజనించెచిత్రమా. 69

చ. కనభవదిష్టమై యసతిగా దగుమాయనిసర్గ గ్రహించిదా
బెనగొను భేదబుద్ధి నొదవించి స్వజాతిజులైన జీవులన్
ఘనమగునట్టి నీగృహముఖంబునుఁజూడనివారిఁగాఁగ బెం
పొనరిచినీవునైన యటనుందువొ లేవొయటంచుసంశయం
బునుఘటియించెదానినికబోవగఁ ద్రోయుము మాకులాభమా.

చ. పటుతిగుణంపు తాళ్లదులను బాగుగ దేహులఁగట్టి వేదనో
త్కటులయియంతదీనులము తద్దయుఁబోవుమటంచుముక్తికై
పోటుకునఁబల్కు జీవితులముక్తులఁ జేసెదు లాభమద్దియం
తట నమృతంబు దుర్గమునదార్చెదవద్దియునార్తిలేమికిన్.

మ. మనుకళ్యాణమనంతమీవఁగొని రమ్యంబౌచు నిస్సారమై
యనువాక్కోశములన్ ఘటించుచునుజీవాళిన్ గడుం వేరుగా
ననిశంబున్ రచియించి మోహమిడుమాయావిన్ నినున్ గాంచియా
ర్తినిగొంచున్ భవదైక్యలబ్ధికయి భుక్తిఁ మాని ఖేదింతుర
య్యనఘుంబౌ శ్రుతిధర్మ మర్మములనాహా! నీకళాచాతురిఁ.

చ. పరువడినిన్ ద్రివిక్రముడవంచు నెరింగియు బండితుల్ సదా
దరమున మానసంబునను దాల్తురదే మొకొయజ్ఞానవిద్యచే
మరచినస్వాత్మముల్ గలుగుమత్తులకయ్యదియే హితంబగున్
గరిమనుముందుగా మదినిగైకొనివెన్కత నాత్మనెంతయున్
దొరకొనిస్వాత్మలో నెరపిత్రుంతువు వారలనామరూపముల్. 73

చ. కరములులేకె చేకొనెదు కాళులులేకయె పర్వులెత్తెదా
గరిమనుఁ కన్నులన్ గొనకె కాంతువువీనులు లేకెవిందువా
పరమగుచూపు ప్రాచ్యనకుప్రత్యకుగా నెటులయ్యెనంచు ధీ
విరతిభ్రమింత్రుతత్వపదవిన్ గనజాలక బ్రహ్మముఖ్యలున్

వ. ఇవ్విధంబున మిగులదూరతరంబుగానన్నుతించుచు
న్న యా ముచికుందుని ముకుందుడు సాదరంబుగా నభినం
దించి వరంబుగూడ ప్రసాదించి సకలతుష్టి సంహారంబుగావిం
చి మధురానగరంబునకు మరలివచ్చెను. 75

వ. తరువాత ముచికుందుండు కందరోదరంబునుండి
బయలు దేరి గంధమాదనగంబునొంది యచ్చట నరనారా
యణాశ్రియమందలి బదర్యాశ్రిమమందు మురహారియగు శౌరి
నిమిగుల నారాధించి పూజించెను. 76

—• జరాసంధుడు ప్రవర్షణగిరిని దహించుట •—

వ. అపుడు భగవంతుండగు వాసుదేవుండును యవను
నికి దోడుగావచ్చియున్న తుచ్ఛులగు మ్లేచ్ఛులనురుముఁజేసి
తదీయంబగు సర్వధనంబును ద్వారకానగరంబు నొందించి

యున్న సమయంబున జరాసంధుండుమరల సమీపించి మకర వ్యూహంబుగావించి మురవైరికడ్డుగామార్గంబునరికట్టెను. 77

వ. మరియు నానావిధంబగు సమరంబుగావించి జాత రూపజాతంబు నాక్రమించి సముపజాతకుతూహలంబుతో సంగరాకాంక్షియై యరవిందనయనుని సమీపంబున కేగెను. 78

వ. అప్పుడు భగవంతుండగు శౌరి తదీయసంరంభంబునుసహింపలేనివానివలె బలరామునితోఁగూడి చపలంబుగా పలాయమానుండై పవమానవేగంబుతో కరవీరపురంబునందారాత్రిని వెళ్లించి సూర్యోదయసమయంబుననే గోమంతంబను పేరుగల సానుమంతంబు నారోహించెను. 79

వ. అచ్చట ప్రవర్షణాభిధేయంబుగ గిరిశిఖరంబునారోహించి ఫలమూలాశనంబుల గావించుచున్న యదునందనులనిర్వురంబట్టుకొన నిచ్ఛగలవాడై మాగధుండు సపరివారంబుగా నాశిఖరిం బరివేష్టించి దానిపైకెక్కియచ్చటెచ్చటనో! డాగియున్నవారిం బొడగానగ యాపర్వతంబునంతటను నగ్నినంటించి కాల్చివైచెను. 80

వ. అపుడనలపరీతంబగు నప్పర్వతంబును వారిర్వురును విడిచి సచమత్కారంబుగా నెగిరిపోవుచు దశయోజనంబులు గడచి బహువేగంబుగా సాహసించి భూమికిందిగిరి. 81

గీ. మాగధునివంచన మొనర్చి మాధవుఁడును
బలుఁడుద్వారకకేగిరి భద్రముగను

ముగ్ధుఁడగుమాగధుఁడు వారుదగ్ధులైర
టంచు ముదమొంది తనపురికరిగెనపుడు. 82

వ. అటుతరువాత మరియొకప్పుఁడానర్త దేశాధిపతి
యగు రైవతుండనెడు రాజు చతురానన నియోగంబువలన
దననందనయగు రేవతియను గుణవతిని బలరామునకు భార్య
నుగానొసంగెను.

గీ. రమ్యసన్మార్గవర్తియౌ రౌహిణేయు
డట్టివిధివశతను కన్యనందకున్నె!
యైనను సమున్నతగృహప్రీతిహర్షితుడయి
యటఁగృతాశయతఁజెలింపడద్భుతముగ. 84

—♦ రుక్మిణీకళ్యాణ కథాప్రారంభము. ♦—

గీ. విమలగుణలోలయౌభీష్మ విభుని బాల
విధునికరముగ్రహింపగా వేడ్కఁగోరె
ముగ్ధత సమున్నతుడు దురాపుడగునతని
నామెమదిగోరుటది యపహాస్యమగునె. 85

గీ. కామమోహితుడై రాజకన్యకనల
విధుడుమోహించె ప్రియయౌచువెలయుటకును.
సరగనిదితగుఁ దగదను సంశయుంబు
నెట్లుగొను విధినిరసించియేగువాఁడు. 86

వ. ఈవిధంబున నన్యోన్యగుణాకర్ణనంబువలన నిర్ణ
యించుకొనబడిన సంపర్కంబుగల రుక్మిణీకృష్ణులకు ప్రీతికూ

లచారిణియై శిశుపాలపక్షపాతియగు రుక్మికగు దృష్టహృదయం
బుదెలుపుటకై రుక్మిణీదేవి, సందేశహారియు నాప్తుండునునగు
నొకబ్రాహ్మణోత్తమునిమధుసూదనుని సన్నిధికంపించెను. 87

గీ. ద్విజుఁడు దెల్పినయామె సందేశమపుడు
హరివినుచు ముందెకాదగునట్టిశుభము
ననుభవించెను తద్వివాహామహోత్స
వంబుగనుటయె మిగిలెను వసుధనింక. 88

వ. అపుడు సందేశహారుండగు భూసురునితో యదు
నందనులతివినతానందనంబగు స్యందనంబు నధిరోహించి యొ
కరోజునకు పరివారంబుతోఁగూడ రుక్మిణిం బరిణయ మొంద
గోరినవారై కుండిన నగరంబునొందిరి. 89

వ. అపుడె శిశుపాలుండును సాల్వజరాసంధాది స్వప
రివారంబుతో రుక్మిణిం బరిణయమొందగోరినవాడై కుండిన
నగరంబునొందెను. 90

గీ. అంతలోశౌరి వేట్కతోనలరుచుండ
నామె విమతినిశంకించి వ్యసనమొందె
దైవమనుకూలభావంబుఁ దలచుగాక
యట్టిదియెరుంగవశమె బ్రహ్మకునుగాక. 91

వ. అటుతరువాత భూసురవరుండును శీఘ్రగమనంబు
తోవచ్చి యదునాయకుండగు హరివచ్చియున్నవాడనిరుక్మిణి
కివిన్నవించుట కంతఃపురంబునకేగెను. 92

గీ. మహితద్విజరాజు దర్శనమాత్రమున నె
శుభదముదమిడె నలరాజసుతకునా మె
నిచితరుచిభంగకృత్యుడై నిరతమంద
తనుజభాక్సవిత్రునిభీతిఁ దాల్పదయ్యె. 93

గీ. మహీసురుడు దెల్పవిని సుదృగ్మణికినపుడు
శౌరి యాపాతబుద్ధినిశ్చయముగల్గె
దానిచేతను ప్రత్యక్షదర్శనమున
బరగునటు పరమానందభరమునొందె. 94

వ. తరువాత విదర్భాధిపతియగు భీష్మకుండు వసుదేవనందనులిర్వురును నిజతనూజయగు రుక్మిణీ వివాహమహోత్సవంబు నాలోకించుటకై వేడుకగలవారలై వచ్చియుందురని నిశ్చయించుకొని వారలకెదురుగా జని విధిపూర్వంబుగానర్ఘ్యపాద్యాదులిచ్చి పూజించి బాహ్యోద్యానంబునందున నివసింపజేసెను. 95

వ. అప్పుడే చేదిరాజతనూజుండగు శిశుపాలునిజామాతగా దలచుచున్నవాడై లెస్సగాబూజించి నగరంబునకుదోడ్కొనివచ్చి ప్రవేశపెట్టెను. 96

క. దమఘోషవిధశ్చైశులు
తమసుతునకు సుతకునపుడు దగుశుభమలరన్
విమలాంగమంగళక్రియ
లమరగనిజ జనులచేతనలరించిరొగిన్. 97

వ॥ ఆహా! యిది మిగుల నాశ్చర్యముగానున్నది.

గీ॥ చెలఁగి శ్రుతిమంతయయ్యెను చేదిపతికి
కౌతుకాప్తి శుభోత్తరగానిదయ్యె
ద్విజునిలౌకిక మంత్రసిద్ధినివహించు
నదియె శౌరికి శుభమునకయ్యెనహహా! 98

రుక్మిణీదేవి వర్ణనము — గౌరీనిలయంబున కరుగుట.

99 వ॥ అటుపిమ్మట ననర్గళంబగు మంగళతూర్యరావంబుచే దిశాముఖంబులు ముఖరితంబులగుచుండ, వారింపదరముగాని పరివారవారవరవర్ణినుల గళవిగళితంబులగుమంగళగీత కలవరంబులచే దిగంచలంబులు వాచాలితంబులగుచుండ, విపణిశ్రేణులు నానావిధంబులగు నుపహారంబులతో మనోహరంబులై యలరుచుండ మహోత్సవంబును జూడవచ్చిన నాగరికజనంబులాలోక శబ్దంబులు బల్కుచుండ, మండజనసమూహపరివృతయై వివిధాయుధ విశేషంబులచే సమధిగతంబగు యోధయూధంబుతోఁ బరివేష్టింపబడినదై శచీదేవి విధంబున హరిపరాయణయు స్వాహాదేవివలెఁ గృష్ణవర్త్మదత్తచిత్తయును సంయమినింబోలె జీవితేశహృదయయు తామసిలీల నిరంతరాశాశ్రితులగు పుణ్యజనులచే ముఖ్యముగాఁ బొందదగినదియు భార్గవిచందంబున భువనాధిపానురక్తయు, సదాగతి రీతి ప్రియస్పర్శనాభిలాషిణియును, సర్వసంపత్కాలనవమువున మనుష్య ధర్మానువర్తినియు, పార్వతిగతివృషాకపి

ప్రిణయినియు, భారతితీరున విధ్యానుకూల్యకామయును, ఛా యకైవడి పద్మాప్తాభిలాషిణియు, రోహిణికరణి విధుసంగమా భిలాషిణియు, తారతీరునకమనీయధిషణయు దేవసేనవిధం బున కౌమారవిభ్రమప్రిణయినియు రతిగతికందర్పవశగయు ద్రుపదాత్మజంబోలె ధర్మానురక్తయు సుభద్రపగిదినపార్థ గామవర్జితయు చిత్రాంగదభంగిప్రియ విజయాభిలాషిణియు, నిలవలెబుధశ్లాఘనీయయును, సతిగతి తా తానభిమత పతికా ముకయును, నూర్మిళలీల రామానుజానురక్తయు, దేవయానిం బోలె కమనీయకచయు నహల్యవలె రచితాతిరిక్తపతికాము కయు మరియు పాతివ్రత్యంబునకు రూపాంతరయగు దానిం బోలె వెలయుచున్నదియు, గతిరామణీయకంబుచేతను, హారి సమీపంబునొందు నిచ్ఛచేతనుంగూడ హంసగామినియు, హారిద్ర వసనంబు ధరించుటచేతను మాధవానురక్తతగలద గుటచేతనుంగూడఁ బీతాంబరప్రిణయినియు, సత్యకామత చేతను హరివాంఛచేతనుంగూడ నచ్యుతకామయును మంజీర మంజుల శింజితంబుచే రంజితయగుటచేతను జలజవిజిగీషచేత నుంగూడ గర్జవలె పదయుగళంబును బుడమిపైనుంచుచున్న దియు తపఃప్రభావంబువలన సంభూతంబగు జంగమభావంబు గల రంభాస్తంభయుగళంబువలె వెలయు నూరుయుగళంబు ను ధరించియున్నదియు, కాంచీపదత్వంబుచే మదనునకు తపఃసిద్ధిక్షేత్రంబువలె నలరు నితంబబింబంబు నవలంబించి

యున్నదియుఁ దదంగనిర్మాణసమయంబున లంబోదరు నారాధింపనివిధిచే, మరువబడినదివోలె వెలయు నవలగ్నంబును ధరించుచున్నదియు, హృదయంబున శయనించునంగజ మతంగజంబునకు గల జగతీధరలంఘనేచ్ఛచే ముందరకుజూచిన ముఖంబునందలి కుంభంబులననుకరించు కుచయుగళంబుతోడను శుండాదండంబుననుకరించు రోమరాజితోడను శోభిల్లుచున్నదియు, ముఖచంద్రసేవ సేయుటకు వచ్చియున్న నక్షత్రమాలికలీల వెలయునిరువదియేడుముత్తెంబులుగల నక్షత్రమాలికచే వలయితంబగు గళ ప్రదేశంబుగలదియు, చంద్రునిదిరస్కరించి యున్నదైనను వాస్తవంబువలన నిదిచంద్రసహోదరంబనియెడు దుష్కీర్తినిం బరిహరించుకొనుటకుం బోలె జన్మాంతరంబును స్వీకరించిన, వదనారవిందంబుతోఁ బ్రకాశించుచున్నదియు, ముందుగా మధుమాత్రవైరియు, దరువాత ననేకప్రకారంబుల చేఁబరిత్యక్తమధురుండగు హరిచేవాధింపఁబడుచుండు మాధుర్యధురీణంబగు నధరంబును ధరించి యున్నదియును, బింబాధరమాధురి నభ్యసించుటకుంబోలె సమీపంబునకువచ్చియున్న సుధాబిందువు చందంబున నలరు నాసామౌక్తికంబుచేనలంకరింపఁబడినదియు, అపరిపూర్ణంబగు వదనసౌందర్య సాగరసేతువు రీతినొప్పుచున్న నాసికచే విరాజిల్లుచున్నదియు, మధుపసోదరతచేతశ్రుతివిలంఘనమందు నిర్విశంకంబగునట్టి నయనయుగళంబుచే రంజిల్లు

చున్నదియు, కిన్నరేశపరితారణంబునకు ముకుందకళ్యాణ నిధివిలోకనంబున కనుకూలంబగు సిద్ధాంజనంబు కైవడినలరు కస్తూరీ తిలకంబునళికదేశంబున ధరియించియున్నదియు, నను భూతసీమంత కర్మంబులుగల శ్రుతియువతుల గర్భకుహరంబు నుండి యావిర్భవించిన వాలజాలంబును శిరంబుచేత శ్లాఘిం చుచున్నదియు, తటిల్లతికపోలిక ప్రావృషేణ్యతగలిగి యతి నైల్యంబునొంది యమృతంబును విడుచుచున్న ఘనునను వర్తించుచున్నదియు, తారకవలె విష్ణుపదలోలయు, చంద్రిక వలె కువలయామోదినియు, వాసరలక్ష్మివలె రాజమండలం బును మలినంబుగావించు వేడ్కగలదియు, దీపశిఖవలె ననం తస్నేహానిక్షేపయోగ్యయు, కల్పలతతెరంగున జగదాదర ణీయ పల్లవానుషక్తయు, కామధేనువువలె గోవిందాధీనజీవ నయు, చింతామణింబోలె నభీష్టస్పర్శనంబున బద్ధాదరమైన దియు, నమృతధారతీరున ముఖ్యంబుగాఁ గాదగిన విష్ణురథా పహారంబుగలదియు సిద్ధరసంబుహారి కరణి జాతరూపరూపౌన్న త్యలాలస ధన్యజనై కలభ్యయు దివ్యౌషధివలె సకలాంగజ రుజాపహారిస్పర్శయుఁ గుముదినిపగిది విధుస్పృహణీయపుష్పో ద్గమంబుగలదియు, రత్నమయమేఖలంబోలె కళ్యాణసంబద్ధ యు, మణిమంజరిరీతి నాలంబిత గుణగణయు, రత్నమాలిక పోలిక నంతరావేశిత నాయకరత్నయు, శాంతిచందంబున హరియోగాను కూలయు, కరుణకరణి పరసుఖావహాయును

క్షమవలె పురుషోత్తమనిర్వాణ హేతుభూతయు, శ్రీద్ధవలె పురుషోత్తమసత్కృత సకలేష్టసాఫల్యసంపాదికయు, ముక్తికైవడి విబుధశ్లాఘనీయయు, తీర్థయాత్రచందంబున శిశుపాలదురవాపయు సురభిభాతిగదాధరభీరు భావోచితయు, భాగీరథిపగిది జగతీపతి తపోలభ్యయు యమునతీరున కృష్ణగుణప్రిణయియు సరస్వతివలె విశ్వంభరాంతర్గతజీవనయు,కవేరతనయంబోలె చోళదేశగత మధురతరపయోధరయు, సరయూనదింబోలె హంసావాసంబగు మానసంబునుండి ప్రసరించుచుండెడు సర్వతోముఖ సంభ్రమంబుగలదియు, విరజవలె వైకుంఠసమీపగామినియు, తుంగభద్రచందంబున మధురతర సర్వతోముఖాటోపయు కుసుమ మంజరిరీతి సదాళికదంబకరంభితయు కీర్తింబోలె సుఖస్వరూపయు సుకృతపరంపరలీల హరిప్రీతి జనకయు భగవతియు నగు భీష్మకతనయయైన రుక్మిణీదేవి స్వయముగనె సర్వమంగళోపాసితయయ్యును సర్వమంగళనుపాసించుటకు నంతఃపురంబునుండి బయలువెడలిపురమార్గంబు నిర్గమించి భవానీ భవనంబునొందెను. 99

వ. అట నామెను యథావిధింబూజించి తన్మందిరంబు వెలువడి సఖీజనంబులతో గూడ నడుచుచు దేవమాయంబోలె మనుజదురవాపయు నఘటితఘటనాపటీయసి చందంబున పూర్వపక్షవాస్తవ్యంబగు సకలమైన రాజమండలంబు ననాలోకపాత్రతా పాదనంబుచేత స్వల్పంబుగా జేయుచున్న కృష్ణప

త్సాశ్రితరాజ మండలంబు నభివృద్ధినొందించుచు లజ్జతోఁగూడుకొన్నదై మంద మందగమనంబుతో ముకుందస్యందనాభిముఖంబుగా నేగెను. 100

—• శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణీదేవిని గొనిపోవుట. •—

క. దరినున్న రాజమండలి
వరువడి విడనాడి చక్రభాసురపద్మా
దర రథమునుఁ జేరె మనో
హరసవిత్రృప్రేమ పాత్రమగుటసతియుదాఁ. 101

క. అరయఁగ ప్రేయసి హారణమె
హారణము మరియెద్దిగొనక హర్షముతోడఁ
వెరవరి రాజులు జూడఁగ
మురియుచు రుక్మిణినిగూడి మురహరివెడలెన్. 102

వ. అటుతరువాత జరాసంధాదులు యుద్ధంబునకుబద్ధాదరులై మధుసూదను ననుసరించి పర్వెత్తుచు, ననేకప్రకారంబుగాసమరంబువిఁచి పరాజయంబునొంది భగ్నరథులునుశిథిలమనోరథులును నయి తిరిగివచ్చి త్రిదివంబునుండి పరిభ్రష్టుండగు నహుషునిచందంబున, పురుహూతునిచే ద్రోసివేయబడిన త్రిశంకునికై వడిని ప్రమాదగళిత విద్యుండగు పండితునిరీతి, పశ్యతోహారుండగు స్వర్ణకారునిచే నపహృతంబగు రత్నంబుగల షాహుకారునితీరున నతిదూనమానమానసుండై దుఃఖించుచున్న శిశుపాలునూరడించి పలికి వానితోఁగూడ తమతమ భవనంబుల కేగిరి. 103

క. హరి ననిమిషుమక నాసో
దరిఁగొనకయె వత్తునే ముదంబున ననుచున్
వరరుక్మి కోపముననిటు
నెరపుప్రతిజ్ఞయును నపుడు నిజమైయలరెన్. 104

వ. ఈవిధంబున రాజబంధువులయెదుట సక్రోధంబుగా బ్రతిజ్ఞగావించి యక్షౌహిణీపరిమితంబగు సైన్యంబుతోఁ గూడుకొని మధుసూదను ననుసరించి బర్వులిడుచుండెను. 105

గీ. కనుగొన స్వదారమాదాయగతయనంగ
నలరు నలపశ్యతోహరుడతడు రుక్మి
కిపుడు మరల నోసంగునే యిటుస్వమృత్యు
వునకునై కృష్ణవర్త్మను బొందువాని
విపులనెచ్చట గనలేదువినగలేదు. 106

వ. అట్లు మధుసూదనుని దరికరిగి యిట్లుపలికెను. 107

గీ. కర్కశముఖాప్త మార్గణౌఘంబురుక్మి
బ్రతికియుండ స్వసారమపాస్యయనగ
మరలిరాదిక ఖలభావ మలినవిడుము
గాఢముష్టిని విడకున్న గలుగునీదు
స్వపరిపాలన బుద్ధిదుష్టయగుగాదె. 108

వ. రుక్మి యిట్లుపల్కుచుండునపుడు.

గీ. అరయశౌరియెకాదు గతాహింభీతి
సతనిసదృశమును చంద్రహాసమొందె

నపుడు రిపువపువులనేకాదమరసతుల
తనులతలసాత్త్వికాసముల్ దడిపెనహహా. 109

వ. తరువాత నిహతవాహినీ వాహనుండును సముప
జాతపరాజయుండును నగు రుక్మియనువానిం జంపుటకు యో
ధయూథంబులుఁ గాంక్షించుచున్న సమయంబున. 110

క. సారెకు రుక్మిణిదైన్యా
సారంబగు వాక్సుధారసము హరిగ్రోలఁ
గా రుక్మికదియె మరణము
వారింపగ హేతువయ్యె బహుచిత్రముగాఁ 111

వ. తరువాత కేశవునాజ్ఞచే రుక్మిని ముండితముండుని
గాజేసి వైరూప్యంబునొందించి ప్రగ్గపు త్రాళ్ళచే యోధవరు
లు బంధించిరి— అది యుక్తముగనేయున్నది 112

గీ. అలధనుర్వేదనైపుణ్య మంత మొందు
తరిని సేయగ దగునదే దగెనువీని
కరయ సంగసమావర్తనాప్తిచికుర
ముండనంబు శిరశ్శ్మశ్రుముండనంబు. 113

— శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణీదేవిని పెండ్లాడుట —

వ. అటుపిమ్మట పరమకారుణికుండగుబలభద్రునిచేత
విడిపింపబడినవాడై రుక్మియనునతండు ప్రాణమాత్రావశిష్టుం
డై మరలిపోవుచుండునపుడు శౌరియును త్వరితంబుగా ద్వార
కానగరంబునొంది యథావిధిపూర్వకంబుగా రుక్మిణిం బెండ్లి
యాడెను. 114

క. హరిచేపాణిగ్రహణము
బరువడి ద్వివిధంబునొందబడియెను దొలుతన్
ధరణీసురసాక్షికమును
సరసంబుగఁ బిదపనగ్నిసాక్షికమునుగాన్. 115

వ. తరువాత నొకప్పుడు పూర్వకాలమున పురారి నయనానల జ్వాలలచే దగ్ధుఁడగు కాముండు శరీరకామంబు నొంది కమలాపతి హృదయంబునం బ్రవేశించెను. 116

వ. తరువాత వైదర్భి గర్భసంభూతుండైన ప్రద్యుమ్న నామకుండగు నీతని బురిటిదినంబులలోననే శంబరాసురుండు తనకువైరిఁగాదలంచి యపహరించి సముద్ర మధ్యంబునం బడవైచెను. 117

గీ. మీనకేతనుఁడీతండు మేటిమీటి
గంబమునమము చిరముగాఁ గట్టైననుచు
వైరివలెమీనమయ్యెడ వచ్చికడగి
యామహాశిశువును మ్రింగెనద్భుతముగ. 118

వ. అపుడామీనంబును శంబరాసురుని కొరకు బల్లె వాండ్రచేఁ గానుకగానర్పింపబడినదపుడువంటలవాడు దానిం గొని చని కత్తిపీటచే దరుగు సమయంబున దానిగర్భంబునం దున్న శిశువునుఁ బైకిదీసి పాకశాలాధ్యక్షురాలయి యచ్చట వశించియున్న మాయావతియను నపరనామంబుగల రతిదేవి కొరకు నివేదించెను. 119

వ. ఆమెయపుడి దేమిచిత్రమని శంకించుకొనుచున్నదై పిమ్మట నారదవచనంబువలన నితని యాదార్థ్యంబును దెలిసి కొని పతిలాభంబువలన పరితుష్టాంతరంగయై బాలకుం బోషించెను. 120

వ. తరువాత మఱికొంత కాలంబునకు సంజాతయౌవనుండై యాప్రద్యుమ్నుండు స్వశరంబులకు లక్ష్యభూతుం డయ్యెను. 121

గీ. సొంగుడయ్యెనుఁ దన్నుదా స్వశరములను
కొట్టుకొను నెట్టులగునది యట్టితగును
క్షీణమయిన మధ్వపాయి దా గాకయున్న
నచట స్వహితాజ్ఞతయు గల్గుటబ్బురంబె. 122

వ. అపుడు ప్రియురాలగు మాయావతిచేత ప్రతిగ్రహింపజేయబడిన మాయాభంజన విద్యచేత ప్రకాశించుచున్న వాడై ప్రద్యుమ్నుండు సత్వరంబుగా శంబరాసురుని సమరంబున కాహ్వానంబుగావించెను. 123

వ. అవ్విధంబున బిలచి వానియెదుట నావిర్భవించి మిగుల మాయను సృజించి యమితాయాసంబునెరపుచున్న యాశంబరు నంతకసాన్నిధ్యంబు నొందజేసి విధేయురాలగు మాయావతితోఁగూడ వానిగృహంబును విడచి యంబరమార్గంబునకెగసి నిర్గమించి నిజోత్పత్తి స్థానంబును బొందెను— అచ్చటను. 124

గీ. అపుడు కాంతాసమేతుఁడై యరుగుదెంచు
వాని పరుడని యవరోధవధువులెల్ల
లజ్జనొందిరి రుక్మిణీ లలనదెలసి
తనకుచక్షీరధారలు దనర నతని
గన దనన్యజుఁడైనను కామమతిని. 125

గీ. పోయినధనంబు మరలనుబొందినటుల
గాంచెరుక్మిణి ప్రద్యుమ్న కలననెంచి
భూరిలాభంబుగా నామె ముదమునెంచి
చెలులును స్వలాభముగ సంతసించిరపుడు. 126

శ్రీకృష్ణుడు లోకాపవాదనివృత్తికొఱకు శమంతకమణినిదెచ్చుట.

వ. తరువాత మఱియొకప్పుడు సత్రాజిత్తను నతండు దినమణి ప్రసాదంబువలన పొందబడిన శమంతకనామంబుగల దివ్యమణిని ధరించి రెండవసూర్యునిభాతిం దేజరిల్లుచు ద్వారకానగరంబునకు వచ్చి నిజభవనంబునొందెను. 127

వ. అపుడు చూడశక్యంబుగాని మణి కిరణంబులచేత మసృణిత శరీరుండగునతనింజూచి యాకర్మసాక్షియగు సూర్యుండు నిన్నుజూచుటకై ప్రత్యక్షుంబుగావచ్చెనని శ్రీకృష్ణునితో నాగరికజనులు చెలుపుచుండునపుడతండు మందహాసంబుజేయుచు లోకంబు మోహదృష్టి గలదని భావించి సత్రాజిత్తుని మందిరంబునకేగి తనకామణినిమ్మని పార్థింపగా నతండా పార్థనంబును వ్యర్థంబుగావించెను. 128

వ. మఱియొకప్పుడు సత్రాజిత్తునకు సోదరుండగు ప్రసేనుండను వాడమ్మణి నలంకరించుకొని మృగయా వ్యాపారంబుచేత నయ్యరణ్యమార్గంబున దిరుగుచు మణిలోభంబుగల్గు నొక సింహంబుచే జంపబడియెను. 129

వ. అటులాసింహంబు శేమంతకమణిని గ్రహించి కందరాంతరంబుజొచ్చుచుండ దానిని వధించి జాంబవంతుండా మణినిగైకొని నిజతనయాక్రీడనంబుకొరకై యుపయోగించి యుండు నవసరంబున సోదరవిరహావిహ్వలుండగు సత్రాజిత్తుచేత నిశ్చయంబుగాఁ జక్రపాణి మణిలోభంబుచే నతనివధించి మణినపహరించెనని యారోపింపబడిన ప్రవాదవాక్యంబును విని సహింపజాలక హరియపు డరణ్యమార్గంబున కేగి యచ్చట జచ్చియున్న ప్రసేను నాలోకించి పరిచరజనంబుల వెలుపలనుంచియే జాంబవతీకన్యకచే నధిష్ఠితంబగు గిరిగహ్వరంబునుఁబ్రవేశించెను. 130

వ. అచ్చట మణిని గ్రహించుటకు బాలికామణిసమీపంబునకు శౌరిఁ జేరియున్నతరుణంబున జాంబవంతుండతిరోషణుండై సత్వరంబుగాఁబ్రవేశించి గర్వించి హరితోముష్టాముష్టినవష్టంభంబుజూపి సంపిండితాఖిలావయవంబులు గలవాడగుటచే క్షీణబలుండై క్షితితలంబునంబడి యప్పుడు సంజాత ప్రత్యభిజ్ఞుండై హరియని గుర్తెరింగి యయ్యరవిందలోచనుని మిగుల వినుతించి మణితో గూడ నాత్మజయగుజాంబవతియను రమణీమణి నతనికి సమర్పించెను. 131

వ. ఆహరియునుతదీయరమణీయరమణీమణులం గైకొని కందరాంతరంబునుండి వెడలివచ్చి యనుచరసమేతుండై పురం బుఁజొచ్చి సత్రాజిత్తునింబిలిచి తదాహరణప్రకారంబు నంత యుం దెలిపి యామణినతనికొసంగెను. 132

వ. సత్రాజిత్తుండును లజ్జాక్రాంత చిత్తుండై యానం దనందను నానందింపజేయుట కుపాయంబెద్దియని యోచించి పిమ్మట నమ్మణితోఁగూడ సత్యభామయనుపేరుగల తనతన యంగూడ శౌరికి సమర్పించెను. 133

క. హరి, రమణీమణిఁమాత్రమె
గరిమఁగొని రత్నమేల! గైకొనుమనుచుఁ
సరసమృదుసూక్తితోఁగ్ర
మ్మర సత్రాజిత్తునకును మణినొసగెదగన్ 134

గీ. ఎలమికురుపులఁగనహరి యేగుసమయ
మరసి యక్రూరకృతవర్మ లాప్తులుగను
గూడి శతధన్వుడనువాఁడు క్రూరతమణి
గొనగ సత్రాజితునిజంపె కోపమునను. 135

క. జనకునిమృతికిని దుఃఖముఁ
గొనిచని యాసత్యభామ కురువులదరిశౌ
రినిపురిఁ జేర్చగనతడున్
గొని శతధన్వునివధింపగోరెను మదిలోఁ. 136

క. మణినపహారిరుని యెడనిడి
ఘనభయమున బర్వులిడుచు బారెడునతనిన్
గనిశతయోజనములు హరి
వెనువెంటన్ దరిమివాని విడువకజంపెన్. 137

క. అతని దరి మణినిగానక
నతిఖేదమునొంది యడిగెనపహారిరుని దా
నతడిడగమణినిగొని తన
సతికిచ్చెను మరలశౌరి సంతోషముతోన్. 138

—• శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రప్రస్థమునకరుగుట, •—

గీ. ఏగెనర్జునుఁ గనుగొన నెలమిశౌరి
యాహరి ప్రస్థపురమున కతిముదమున
పార్థుడు జనార్దనుని యాయపార్థఖేద
సాదరునిగని పరభాగసక్తుడయ్యె. 139

క. అలకృష్ణార్జును లిర్వురు
గులుకుచు నవగూహానంబు గొనిరక్తులుగా
నలరిరి చిత్రముగాదది
బలుమిత్రత వారియెడల భాసిల్లుటచేన్. 140

వ. తరువాత మరియొకప్పుడు కృష్ణార్జును లిర్వురును దూరీకృత దురితులయ్యును పాపర్ధికాంక్షులయి విగతమోహులయ్యును గహనావగాహనంబొనర్చి వృషైకగవేషణానురక్తులయ్యును నానామృగాన్వేషణ పరులై తరువాత పరి

తృప్తులయ్యును తృష్ణాపరీతులయి యమునానదీ సమీపంబున కువెళ్లి వివీతపరజీవనులయ్యును స్వాదూదకంబును పానంబు గావించి యామార్గంబున సంచరించుచున్నవారలయి యొక కమలలోచన నచ్చట నవలోకించిరి—శౌరియాజ్ఞచే నర్జునుం డామెతోనిట్లుపలికెను. 141

వ. ఓకళ్యాణీ నీవొక్కదానవె వనదేవతవలె నీకాననంబున నేమికోరికచే సంచరించుచుంటివి అని యడిగెను. 142

వ. ఆమెయును సవ్యాజంబుగానిట్లు నదుత్తరంబిచ్చెను నీచేత యుక్తముగనే పలుకబడినది సూర్యతనయనగునేనీ వనదేవతనేయగుదు నీక్షేత్రంబునకు మనోహర తరుణాతిలోభనీయంబును నాసన్నపుష్పోద్గమయును నగు మాధవుసమాగమంబును గోరుచున్నదానవై యీవనమధ్యంబునం దిరుగుచున్నదానను. 143

—• శ్రీకృష్ణుడు కాళింది మున్నగువారల బెండ్లాడుట. •—

క. అనవిని హరికొరకై తగఁ
గనుచుండిన సూర్యపుత్రి కాళిందిగ, నా
మెను నిశ్చయించి హరికిఁ
గొనబుగ విజయుండు దెల్పెకూర్మిదలిర్పన్. 144

క. హరి తనరథమున నామెను
సారదిగనెక్కించి కుంతి సుతులకనుజ్ఞం
దొరనిడి ద్వారకకుంజని
వరుదుగఁబెండ్లాడెనప్పుడామెను విధిగాన్. 145

క. హరి, పితృకులవీర్యంబున
సురుచిరవిందానువింద సోదరియగుచుఁ
బరగునలమిత్రవిందను
హరియించి విధిని వివాహమయ్యెనపుడుదాఁ. 146

వ. అటుపిమ్మట కోసలదేశాధీశ్వరుండగు నగ్నజిత్తు
నాత్మజయగు సత్యయను నామెను వృషభసప్తకవిజయలబ్ధను
గానెఱింగి పరిణయంబునొందు కోరికతో నాశౌరి కోసలపతి
పురంబునొందెను వృషభంబుల జయించెను. ఆమెను పరిణ
యంబుగూడ నొందెను.

గీ. శౌరి భద్రాత్మగోపతి, సతనువృషుడు
గానెరింగియు వృషసప్తకంబునెట్టు
లీతడు జయించెనంచును నెల్లవార
లాత్మలోనబ్బురమునొంది రపుడుమిగుల. 148

క. శ్రుతకీర్తి సుతనుభద్రను
ధృతిమాద్రిని లక్షణను బరిణయమొందెన్
ధృతలక్షణుడీవిధుడీ
క్షితివికలంకుండు నగుట చిత్రముగాదే. 149

నరకాసురవధ — శ్రీకృష్ణుడు దేవలోకంబునుండి పారిజాతంబు దెచ్చుట.

క. తరువాత నరకనిశిచరు
బరిమార్చి మురారితాను బడసెనలనిశా
చరవరుడార్జించిన యా
నెరవగు పదియారువేలనృపకన్యకలఁ. 150

క. ప్రేమను కన్యారాశియు
భామునితో భోగనిరతి బడయనిదయ్యెన్
ధీమతిని విధుడు స్వగృహము
గామదిగని యనుభవించెకడు చిత్రముగాన్. 151

క. ధరకుసుతుని జీవనమున
జరుగు ననర్ధంబటంచు జంపెనతని త
త్తరుణులభోగించెనుహరి
కరమబ్రంబైన నరకకధలేదయ్యేన్. 152

వ. అపుడు ప్రేయసీప్రేరణంబున నందనవనజాతంబగు పారిజాతంబును బెల్లగించియుపగతసమరులనందఱం జయించి శౌరి, సత్యభామాగృహారామంబునొందించెను.

క. అందమగు పారిజాతము
నందమునసతికెసఁగ నందనందనుడెలమిఁ
నందనమునుండి తెచ్చియు
నందనమొందించె ప్రియకు నయమలరారన్. 154

గీ. కలిత దివ్యశిలీముఖగణముపారి
జాతహారుహారివెన్నాడి చనుచునాప్త
గంధమై సుమనస్తతికడఁ జనెమటి
భాసిలుటయెట్లు మధుహరాప్రాప్తినద్ది, 155

గీ. అరయ జగదాదృతసపల్లవాప్తిముదము
తనరు హరిచేత పారిజాతముననైన
నవిదచే జగపతియు నియుక్తుడయ్యె
నరసతత్సుమనః పరీక్షణముకొఱకు 156

ఉ. శ్రీగిరిజాకృపారస ఝరీశుభసౌరభ వత్కటాక్ష శో
భాగురువీక్షణంబు లలభాసుర కల్పలతానుమావళుల్
గాగొని సత్కవీంద్రుడనగాదగు శ్రీనవకాళిదాసుబల్
బాగుగ దారచించెనటఁ బండితమానస సద్విలాసమా
భాగవతాఖ్యచంపువునఁ బ్రోఢిచతుర్థవిలాసమొప్పెడున్.157
చ. శివగిరిజాదయా[illegible]విశేష పరీతకటాక్షవీక్షణో
ద్భవతతసాహి[illegible]కవితారస భాసుర సుందరాఖ్యస
త్కవికృతమా సుసౌరభ సుధారసధారలుమీరునాంధ్రభా
గవతపు చంపునన్ వినుతిగాంచుచతుర్థవిలాసమొప్పెడున్.

గద్య

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్ష వీక్షాలహరీ పరీత
సంగీత సాహిత్య సరసకవితాచాతురీధురీణ లౌకికవిద్యా
విశేష ప్రవీణ సత్కవిశ్లోలు కులకలశ జలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివంశ పవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్ర చంపూభాగవతమునందు
చతుర్థవిలాసము
సంపూర్ణము.

శుభమస్తు. శ్రీరస్తు. అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీశాంకరీదేవ్యైనమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతము.

పంచమవిలాసము.

శ్రీకృష్ణుడు కేళీగృహంబున రుక్మిణితో విరసోక్తులాడుట.

క. హారికారమణులతోఁ దగ
నరయఁగ సురతాపవర్గహారి విహారం
బరిదిగ నిటువనమాలి ద
నరమోదంబు సుమనోగణంబపుడొందెన్. 1

వ. తరువాత మఱియొకప్పుడు సకల మహోత్సవమ
హనీయంబునం, గగనంబునుం బోలె చంద్రికాంతాలకృతం
బును రజనీకర హృదయంబుభాతి బుధ్య రాగాశ్రితంబును
సత్యలోకంబు చందంబున ముక్తౌఘ సంకులంబును కమలాక
రంబుకరణి పద్మరాగ శోభితంబును కేసరామోదితంబును పా
కశాసనునికైవడి వజ్రరమణీయంబును వాసంతిక వనంబువగిది

పరివాళసమృద్ధం బైనదియు శరత్కాల గగనంబుమాట్కి సితా భ్రిభాసురంబును హంసమండితంబును నందనవనంబు చందం బున నానన్న పారిజాతంబును హరి చందనామోద వాసితంబు ను గోష్ఠంబులీల భద్రిరసాస్పదంబును గోపాలవాసయోగ్యం బును స్వర్గంబురీతి సుమనస్సంకీర్ణంబును సురతాధిగమయో గ్యంబును కైలాసంబుభాతి సదాశివైక నిలయంబును నీలలో హిత స్ప్రహణీయ రత్నాస్పదం బైనదియు శరత్కాలపులినం బువఱువున హిమవాలుకాలంకృతంబును శార్దూలంబును బోలె మృగమదామోదహారిణియును మయూర మేచకంబుపరికారంబున నుపబ్వర్హ భాసురంబును చంద్రి మండలంబుకైవడి నాదర్శ లేఖానువృత్తం బైనదియు భాగ వతంబులీల శుకాలాపరమణీయంబును బౌద్ధదర్శనంబుపోల్కె సాధుదూష్యం బైనదియు పాండుసంతతిపగిది పాంచాలికార మణీయంబును కల్పపాదపంబు తెఱంగున రమణీయచిత్రిఫల కంబును మేరుశృంగంబుభంగి కళ్యాణనిలయంబును సురతసమ యంబుచాడ్పున కపోతకూజిత రుచిరం బైనదియు పుష్పకంబు భాతి విష్ణుపదసంచారయోగ్యంబును బలిభవనంబునిభంబున ననంతభోగాస్పదంబును మేరుకందరంబు చందంబున భల్లూక బాలాలంకృతంబును హరిశ్చంద్రి చరితంబు వఱువున సత్యాస పాయిని యైనదియు రామచరితంబునట్లె లక్ష్మణాన్వేతంబును మహారాజకులంబుగతి భద్రాసనయోగ్యంబును గంగాపరివా

హాంబు చందంబున కాళిందీమిశ్రితంబైనదియు న్యాయదర్శనంబుభాతి జాతిమాలానపేతంబును చైత్రరథంబు విధంబున మనుష్యధర్మాశ్రిత లోకపాలవిహారయోగ్యంబును పాగ్వంశంబు పగిది నిష్టగంధసంపన్నంబైనదియు సత్కావ్యంబు చందంబునసుత్తమశ్లోకగర్భంబును స్వయంవరస్థలంబువలె జగతీపతిసమాశ్రితభూరిమంచాంచితంబును సుగ్రీవసైన్యంబుకైవడి కుముదామోదితంబును హిమగిరి కందరంబువిధంబునపుండరీకకపాలాలంకృతంబైనదియు నిందిరామందిరంబుచందంబునస భాళిగీతాదృత కమలానుషక్తంబైనదియు నగు నొక దివ్యభవనంబున, పర్యంకంబు నధిష్టించియున్నట్టియు, సత్ప్రబంధంబువిధంబునవిదర్భసుదృక్ఛాశితిరీతిబద్ధాదరుండును సారసంబుతీరునలక్ష్మణాలాపలోలుండును ధర్మాత్మజునికైవడి సత్యోల్లంఘనభీరుండును. భార్గవుని వడువున రవితనయానురాగియు ఋక్షరాజసుతానురాగియు సిద్ధరసంబుకైవడి ప్రద్యుమ్నజనకుండును నారామంబుపోల్కె భద్రాగమనంవర్ధితామోదంబు గలవాడును బ్రహ్మలోకంబువలె ప్రసన్నమానసుండును దుర్యోధనుని తెఱంగున మిత్రవిందానురక్తుండును మందహాసముఖారవిందంబుగలవాడును నగు ముకుందునారాధించుటకు సంతోషాంతరంగయై భగవతియగు భీష్మకతనయ సన్నిధికివచ్చి

సీల చేసె.

ఉ. అంతటిలోవ భీష్మసుతసయాంచిమా ననురాగసంపదన్
వింతగ నాత్మలోననిడి వేపరిహాసకథాప్రధానుడై
సంతతజీవితేశుని దిశావశయై తగునట్టిభీరువున్
చెంతను నుగ్రశబ్దములశీఘ్రహరికంపమునొందఁజేసెదాన్. 3

వ. అటులనేకదా! ఓబాలామణీ! విదర్భరాజపుత్రీ! నీవట్టుగా నాసన్నజీవితేశపదంబునొంది పుణ్యజనాగ్రగణ్యత వహించి యతిమృదుహృదయుండగుటచే భీరుజనానురక్తుండై ఖద్యోతాతిశాయితేజస్కుండై సంపదయందు కిన్నరేశుండై శాంతనవకీర్తిగలిగి నీసహజప్రేమ పాత్రుండై గురుస్పృహా విషయతగలిగి మదుపసర్పణావసరంబున మిగుల నభీకవగునీచే నవలోకింపబడినవాఁడును గనుకనే, యనుసదృశుండును ననంగైక తులనీయరూపుండునునై యసుకుమార ప్రభావతగల మాచేతనుగూడ ననాక్రమణీయుండై నాపైని నిశ్చితాసు హృద్భావంబుగలిగి యంతర్గతధనుర్వేదనిపుణత్వంబు నహించి పరాశుపీడనప్రవీణుండై తనకు నిరపాయతాత్రాణంబుకొఱకా శ్రయింపబడిన భూభృదంతరంబుగలవాఁడై విశేషంబుగా మాగధభావానువర్తియై యర్జునగుణంబునకుంగూడ మాలిన్యసంపాదికయగు నన్యకీర్తినార్జించుచు నాశ్రయాశతేజస్కుండై నిజప్రతాపంబున బాకశాసనునందుగూడ నశక్తిని వ్యక్తీకరించుచు నిగీర్ణపరపక్షరాజమండలత్వంబుచేత దర్శానుకారియై బలాత్కారంబుగా ధాత్రినాక్రమించి యుపభోగించుచు

పురుషర్షభుండై యుండునట్టి శిశుపాలుని విడనాడి, దోషాకర కులసంభవుండనై యసత్ప్రకృతి కాశ్రయుండనై యెయ్యెడలను బరాక్రమావిషయుండనై బలివిరోధంబున సంకుచితాత్మ ప్రభావంబుగలవాడనై భూతలంబున పరోత్కర్షంబుగాంచి యిపుడు విశేషంబుగా క్షమనాశ్రయించి యక్షమవిషయంబున శాసనకామంబుగలవాడనై యభద్రాసనయోగ్యుండనై యనతిదుర్లభరూపంబుగలిగి పరాసక్తహృదయవైనను దైవాధీనవగు నీచేతంబొందబడినవాడనై యత్యున్నతబలానువర్తనంబున కాలంబుగడుపుచు భుజంగభోగంబులందాసక్తుండనై సర్వదార్జునవాహినీశు, ననువర్తించుచు నగణితరిపుభయంబువలననిపుడు పరవాహినీశు శరణంబుగోరినవాడనై యజాతరూపసంపన్నుండనై హరిపూజానివారణంబుచేతను గోత్రోత్పాటనంబుచేతను గువలయాపీడనాశంబుచేతను నధేనుశకటంబువలన గలుగు స్వలాభంబుచేతను పరసుదృగ్భోగ్యతచేతను నతిరిక్తకీర్తిగలవాడనై యనంగలేశుండనై యదూరదర్శనుండనైయుండు నన్నువెండ్లియాడితివిగదా. 4

గీ. రాజపుత్రిక! నీవనురక్తి మెరయ
నిష్టవరలాభ మొందుమీవిపుడు వేట్క
నందుచేనీకు పరలోకహాని లేదు
విమలమతి దీనికై మది వెరువవలదు. 5

వ. ఇవ్విధంబున నెన్నండును గని, విని, యెరుంగని, విప్రియాభాసభాషణంబులు వాసుదేవుండు బల్కుచున్న సమయంబుననామె యశనిహతయగు లతగతి దవదహనపరీతయగు హరిణి కరణి దశవదనకరగతయగు సీతభాతి దృష్టాపరాధగౌతమకాతరయగు నహల్యాసుందరి చందంబున దూర్వాసక్రోధ విషయీకృత యగు శకుంతలవలె సంజ్ఞావిరహితయైపుడమిపయింబడియెను. 6

గీ. గణనసేయనసామాన్య గుణయునట్టి
గతియదృచ్ఛానుశబ్దసంతతిదలంప
నటనుదృగ్మణికవుడు క్రియకనుసంజ్ఞ
కొఱకుఁగాదయ్యె నాశ్చర్యసరణికయ్యె. 7

చ. సతికటు విప్రియంబొనరసల్పుటఁ దాపము శౌరిబొందగా
నతివకు జూడనప్డు సకలావయవంబులస్వేదమొప్పెనం
చితదయితాపరాధమున చిత్తము శౌరికి వ్రక్కలైనచో
నతిహృదినస్రిధారలు వెసంబ్రవహించెను చిత్రరీతిగాన్ 8

—• రుక్మిణి శ్రీకృష్ణలాలితయై యతనిస్తుతించుట. •—

వ. పిమ్మట నబ్భగవంతుండును శతవిధంబుల శకలితహృదయుండై శయ్యనుండిడిగి పరిహాసకౌశలంబు నెరుంగని యాప్రాణప్రియను దొడపై నిడుకొని యమృతమధురంబులగు మాటలచే నూరడించి మరల మరల గౌఁగలించుచు గండస్థలంబులందు ముద్దుగొని యిట్లనివచించెను. 9

చ. కనుఁగొననాఁడుప్రాణములకన్నగడున్ప్రియురాలవై తపం
బునయినన్ లభింపకనుమూర్తినిబూనఁపతివ్రతాత్మమా
నినునలక్షించురాయివలెనే కడుగుందఁగఁ జేయు పాపినా
ననుఁగుచశైల పాతనమునన్ దగుశిక్షవిధింపుబాలికా. 10

క. వడినిటులాశ్వాసింపం
బడిమరలఁ బ్రసన్నవదనపంకజయై యు
ప్పుడు శ్లిష్టవచనతత్వము
గడకనుగ్రహించి భీష్మకన్యకబలికెన్. 11

గీ. నెరతనంబునఁజక్రివాసి నిగూఢ
వదనువిన్యాసమియ్యెడ ప్రౌఢిమీరఁ
గానజింహ్వాగతినిగ్గొను నేనెరుంగ
దగుటయెట్లగునిది విచిత్రంబుగాదె. 12

క. పురుషాధమతనుఁ జైద్యుని
దరివటుసర్వాతిశాయితనఁనీర్ఘోషలన్
బరగునలనీదువాక్కుల
బరతత్వంబెఱిగి సుఖముఁబడసితినేనున్. 13

గీ. తనపరప్రేమ కపపాయమునరజేయ
దగువరాసక్తి నెరుపగాదగునటంచు
ప్రాంతమందునఁ బల్కితివటులదాని
నిపుడునే గోరుచుంటినిహితవుమీఱ 14

వ. ఈలీల ప్రాణవల్లభయగు రుక్మిణి పల్కుచున్న యెడల. 15

క. వెలయగవిదర్భభూరమ
వలదిష్టాయోగశంకఁబడమాధవుకున్
గలితతదయోగభయమున
నలరకుశంకామమార్జయడఁనగఁజేసెన్. 15

అనిరుద్ధవివాహాదికము.

క. తరువాత నల్లసతులకు
నరయఁగ ప్రత్యేకదశ దశాత్మజులలరన్
ధరవారి పుత్రపౌత్రులు
వరసంఖ్యావంతులైరి బహుజనులయ్యున్. 16

క. ఆరయ బ్రద్యుమ్నుఁడు దా
వారకరుక్మిసుత రుక్మవతికరముగొనెన్
భూరితరకాంతుఁ డగునత
డూరకెటు మనోజుభ్రాంతినొందఁడు దానన్. 17

క. అనిరుద్ధుఁడామెయందున
జనియించె సదానిరుద్ధ చణవిక్రముఁడై
ఘనరోచనయగు రోచన
జనియించెను రుక్మిపౌత్రిసంతసమొనరన్. 18

వ. పిమ్మట ననిరుద్ధ వివాహమహోత్సవవిలోకనంబు

కొరకు బలరామకృష్ణులిద్దరును రుక్మిణీదేవితోఁగూడ రుక్మి నగరంబగు భోజకటకంబునకుం జనిరి.

వ. అచట కరగ్రహణమహోత్సవంబు సమాప్తినొంది యున్న సమయంబున. 19

గీ. ఘనుడు జయరాముడితడ నక్షజ్ఞుడనుచు
రమ్యకాళింగుడతని బేరిరణమొనర్ప
నక్షములతోడనాడె భీష్మాత్మజుండు
నతనిదగు పాణములతోడనాడెయముడు. 20

క. మునురామదాసు డగుకపి
కినిజతక్షజయంబుగలిగె కీర్తిం గరా
మున కే యీయెడనహహా!
కనఁ దదపజయంబుగలిగెఁ గడుసబ్రముగాఁ. 21

వ. పిమ్మట మరలనధిగత విజయుండయ్యును గతవిజయుండగు బలదేవునింగాంచి కాళింగునితోఁగూడ నికగోపాలకుల కక్షకౌశలంబెక్కడదని రుక్మి బరిహాసింప బలరాముడు రోషంబున బయలుదేరి పరిఘదాల్చి కాళింగునింబట్టి పండ్లూడగొట్టి రుక్మిని, శమనభవనంబునొందించెను. 22

క. ఘనుడగు ననిరుద్ధుని రో
చనునిన్ రథమందునిల్పి శౌరియపుడు దా
ననుచరులగూడి వెడలెను
దనపురికిఁ దగుమనోరథంబలరారఁ. 23

వ. పూర్వకాలంబునం దాండవంబుచే నారాధింపబడి న ఖండపరశునిచే నొసంగబడిన బాహుసహస్రంబులుగలబలి తనయుండగు బాణాసురుండు స్వసంరంభలక్ష్మీ భూషితుండగు ప్రతిపక్షునింగానక ప్రమథనాథునిట్లు ప్రార్థించెను.

వ. ఓ భగవంతుండగు పరమేశ్వరా! యప్రతిహతుండ నగు నాకీభుజసహస్రంబు భారంబునకేయగుచున్నది! గాననేనీతోడంగూడ బోరొనరింపగోరుచున్నాడను. 25

వ. కర్ణకఠోరంబులగునట్టి మాటలువిని మిగులగోపించి యావృషభకేతనుండగు నీశ్వరుండు, నీకేతనభంగసమయంబున నాతో సదృశుండగు నొక్కరుండు నిన్నునిగ్రహించుటకుద్భవించునని దెలిపియంతర్ధానంబునొందెను. పిమ్మటను.

గీ. స్వప్నమున బాణసుత యుషాసతిరమించె
క్రియననుభూతపూర్వుడైన యనిరుద్ధు
డాత్మసుఖలాభమగుటచే నట్టిస్వప్న
మామెకానందమయకోశమయ్యెనపుడు. 27

క. ననువిడిచినాథ! యెచటికి
జనెదనుచును దెల్విగొనె విచారమునన్ దె
ల్వని సుఖమగునని యలశ్రుతు
లననీమెకు దుఃఖమునకెయగు తెల్వియహో!

వ. అపుడిట్లు స్వప్నంబునుండి మేలుకాంచినయామెను జూచి బాణాసురుని మంత్రియైన కుభాండకుని పుత్రికయగు

చిత్రలేఖ యనునది సమీపంబున శయనించియున్నదిగావున
నదివిని లేచి నీకు వల్లభుండెవండు మెవనినిట్లు వెతుకుచుంటి
వని యడిగెను. అమె యిటులమారుపలికెను. 29

చ. ఒనయముసెట్టివాని వినసంతనె మోహముగాంతురాసుదృ
గ్జనులన జూచితీరవలెగాని వచింప దరంబె యాతనిన్
ననసుఖవార్ధిముంచుచుగనంబడె చేతికిచిక్కినట్టు లా
వెనుక గురుప్రభావుడయివింతగమాయమునొందెసుందరీ.

వ. అట్లయిననుం జెప్పెదవినుము.

క. ఘనపీతవాసుడును గుణ
గణవాసుడు శ్యామలుండు కంజాక్షుండున్
తన మధురాధరమును వే
ట్కను గ్రోలగనిచ్చి యంతగనబడ కేగెన్. 31

వ. అదివిని చిత్రలేఖనకుశలయగు నాచిత్రలేఖ నర
సురాసుర గంధర్వ కిన్నర విద్యాధరలందు సౌందర్యముచేబెం
పొందు పురుషుల నెల్లర చిత్రపటంబున లిఖంచి నీకిందెవ్వడ
భిమతుండని యడుగునెడల నామెయును గడుసంతసించి యీ
తండే యగునని యాపటంబునందలి ప్రద్యుమ్న కుమారుం
డగు ననిరుద్ధుంజూపించెను. 32

క. వరచిత్రలేఖ! నీవే
దరయగ నన్వర్థమయ్యెనని మోదముతో
బరగియు ముగ్ధమరలపతి
చరణము వ్రాయుటను నీర్ష చాలగగొనియెన్. 33

క. గురుకృత్యయామె యటువే
సరి ద్వారవతీపురంబు జనియునునిశనా
తరి రక్తుని ననిరుద్ధుని
మురియుచు శోణితపురంబు బొందించెదగన్. 34

క. అలచిత్రరేఖ దెచ్చిన
వలపిడుననిరుద్ధుగూడి ప్రాణసమునిగా
దలచి యుషాకన్యక క్రి
డలు సలిపెను నరులకగపడని చోటులలోన్. 35

వ. పిమ్మట మరికొన్ని దినంబుల కంతఃపురజనంబుచేత దత్సంకేతస్థానంబట్టికేలకు దెలియబడినదై యుండునపుడు. 36

గీ. కన్యలు శుభగ్రహోర్ధ్వమై గానబడిన
వారలప్పుడసత్క్రియాపాత్రతగని
యప్పుడగల్గిన దుస్సమయంబు దెల్ప
దవిలిగోపించె దోషజ్ఞతను ప్రభుండు. 37

క. తనకన్యాకాముని దై
దనరు కరగ్రహముకొరకు తద్దయురతుడై
తనకింకరులననేకుల
బనిచెనుపయమమున కజ్ఞ బాణుండంతన్. 38

వ. తనచే బంపబడిన భృత్యజనంబులెల్ల నిహతులై యుండ నంత నితాంతరోషణుండై, బాణుండు కన్యకాంతః

పురగతుండగు నయ్యనిరుద్ధునింబట్టి భుజంగ పాశంబులంగట్టి హాహాయని మిగుల విలపించెడు నుషాకన్యనుగూడ గణింపక యొక కారాగారంబునంబడ వైచెను. 39

—♦ బాణాసురుని యుద్ధము ♦—

వ. పిమ్మట నారదవచనంబువలన యావద్వృత్తాంతంబు నెరింగి ప్రద్యుమ్న సాంబపురస్సరులై యాదవులందరునుబలరామ కేశవులం దోడ్కొని సేనాపరికరసమేతంబుగా యుద్ధసన్నద్ధులై బాణనగరంబగుశోణితపురంబుప్రాకారంబునరికట్టిరి.

వ. అటులనే భగవంతుండగువృషకేతనుండును కింకరకరుణాపరవశుండై సానందంబుగా నందివాహనంబు నధిష్ఠించి షణ్ముఖునితోడను పరిపంథి ప్రమథనులగు ప్రమథులతోడనుగూడి తత్ప్రదేశంబున కేగెను. 41

ఉ. ఆరయనచ్చటన్ దగుమురారి పురారి భటాళికయ్యెగం
భీరరణంబు భారతియు భీతిలి దానిని దెల్పజాలదా
సూరుడు నాత్మఘాత భయశోషితుడౌచువిలీనుడయ్యెదా
వారక ఛాయయున్మిమను భాసురనందక మందుశోణితా
పూరితమాట నానగరపున్వరనామము సార్థతన్దగెన్ 42

సీ. అలపాండుకీర్త్యావహావిజయగరిమమి
ద్వరకుస్వాధీనమై వరలుచుండ
నునాసీయ గజదైత్య మర్దనరసముని
ద్వరకు సామాన్యమై బరగుచుండ

ఘనసత్కళాపినాకగ్రహంబెన్నని
రుద్వరకు తుల్యంబుగా మెరయుచుండ
క్రూరతరఖలాంతకారి చరిత్రమి
రుద్వరకుసాదృశ్యమై గెరలుచుండ
గీ. పశుపతిత్వము సమమాచు బరగుచుండ
మిగులదుర్ధర్షతనుగాంచు మేనకాత్మ
జానిశపాత్రునింగాంచి సంతతంబు
నందిలంఘించె రణమున హరియతండు. 43

మ. అరయన్ స్కంధుని యందుశక్తిదగెబ్రత్యక్షంబుగానట్టిద
త్తరిపద్యుమ్నునియందులేదతడాగిన్ దాల్చెన్ మహాసేనతన్
ధరనీతండు బలాల్పతగానియెనాతండాందెపృష్టంబునన్
దరి మీరంగను నీలకంఠధృతి యీతండన్యఖేలద్బలో
త్కరుడున్ గాడటులైన షణ్ముఖుని నీతండేజయించెన్భళీ

మ. కరమన్యోన్యన దృక్షలక్ష్యమున వేట్కాయుద్ధసంబద్ధులై
యురుబాహాన్వయజాతకండువునసెట్లో వీడిరయ్యుర్వరున్
గరిమన్ తదర్గిణ వర్ణనాకలనచేకావ్యామృతోత్పాదియా
గురువిద్వత్తతి నాల్కపై దురదబోకుండెన్గదానేటికిన్ 45

వ. ఈవిధంబున గదాధరునకు పశుపతితోడను హారికి
శౌరమున కజాత్మజునితోడను ముసలికికుభాండకుని తోడను
కృతవర్మకు బాణునితోడను గొప్పయుద్ధంబు గలిగియుండకృ
ష్ణునకు విజయపరిణయిత వ్యక్తమైయుండునపుడు బాణునితల్లి

యా కోటర, యనునామె తనయరక్షణకొరకు గేశవునిశర
ణొంది బాణుని మరణంబునుండి విడిపింప నతండు నిజనగరం
బొందుసమయంబున. 46

క. పరమాహేశ్వరు జ్వరమును
బరిమార్పగ శౌరిఁబనిచె వైష్ణవుజ్వరమున్
గురుతరసమరంబయ్యెను
బరువడి యారెంటికపుడు పటుగతివెలయన్. 47

వ. తరువాత వైష్ణవజ్వరంబువలనం దిరస్కరింపబడి మాహేశ్వరజ్వరంబు మధురిపుని శరణునొంది యిట్లు సన్నుతించెను. 48

—♦ శివుండు బాణుని రక్షింప శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. ♦—

సీ. నీకిష్టతమయామ నెగడు ప్రకృతినైజ
గుణములచేతబల్ కూరిరయామ
బంధించి జనులను బాధించునీవును
వారిధనంబులవారిగొనుచు
గుణబంధమునుబాపి గూఢమానమృతాఖ్య
దుర్గమంబగుచోట దోంచివైతు
భళిర నీదగుకృపాపారంబునెంతయు
వరయంగమాకిప్డు తరముగాదు
గీ. మీరలిర్వురు నొకరీతి మెలగుచున్న
నరయ నంతయు నీమాయ ననతియనుచు

నిన్ను సద్గురునిగ బుధులెన్నుచుందు
రార జగమున నిదియెంతో యబ్బురంబు. 49

అరయంగ నొకపురియందె నిచ్చలు భక్త
కాంక్షినై దినకరు గాంచుచుండ
స్వేచ్ఛమీర జుగుప్స జెందక యే స్వాదు
గాభుజించును వీడుగరిమనాత్మ
విడుడుగాడని చాల మదిలోననెంతయు
తదపరాధంబునుదాల్చి పిదప
శ్రీశుడీతండని జెన్నుగాగ్రహియించి
వరమతిదరి జేరు పాపరహితు

గీ. డైన జీవునిగైకొని వానికైన
నామమును రూపమునుగూడ నాశనముగ
జేయుచుందువు గదనీవు జెన్నుమీర
నట్టినీయెడ దయయెట్లుగలిగెభళిర. 50

సీ. అనువొందనించుకైనను గానరాని ద
నుత్తమంబయి యొప్పుచుండునట్టి
సూర్యచంద్రాగ్నులు జొరరాని మత్పద
మందు బొందగదగునదియులేదు
కనుగొన నిహసౌఖ్యకాములకని తెల్పి
యరయనీవొకడవె యాసుఖంబు
ననుభవించుచునుంటి వనిశంబు నీరహ
స్యంబునుగన్న పుణ్యాత్మునెంచి

గీ. యట్టి పదమున జేర్చెద వాదరమున
మరలనాధన్య విడువవు మరచియైన
నిట్లు రహిమీఱు చాతుర్య మెట్లునీకు
గలిగి విలసిల్లుచుండెనో తెలియరాదు. 51

సీ. ముగ్ధత కనఃరూపముగ నుత్తరోత్తర
గురుతనొందియు నల్పతరము లైన
వవియొసంగుచు మర్త్యదివిజాధిపముఖుల
వంచించి నీవు బల్ బలిమిమీఱ
నానందకోశంబు నపహరించెదవప్పు
డదిగోరువారలకాశదొలగ
నేనించు కైనను నెరపువాడనుగాను
భోగవైధుర్యంబు బొందువాడ

గీ. సంగరహితుండనగుచు నెసంగుచుందు
బొల్పుమీఱిన మద్పదంబుననునేను
దక్కనించుకమరి లేదు నిక్కమనుచు
నొప్పగానిజకృశతను జెప్పెదార. 52

సీ. ఖరతరంబగువహ్నికన్నను ఛండతన్
బరగుచుండెడునుష్ణకరునికన్న
పూర్ణమానలవిషపూరంబుకన్నను
పటుసర్వలుంఠనపదముకన్న
పరమునిర్భయము నై బరగునావాసంబు
నాశ్రయించిన వాడవగుచు ధన్య

సర్వస్వమును తమస్సంచయంబగుతరి
హరియించుచుండెదవది దలంప

గీ. నద్భుతముగాదు దగుబోధమతడు జెంది
యట్టి ధనమునకై దుఃఖమందడపుడు
ధనముతోగూడ ఖేదంబు దగహరింతు
వట్టి నీచౌర్యచాతుర్యమద్భుతంబు. 53

వ. ఇట్లు వినుతించి యభయంబునొంది మాహేశ్వర జ్వరంబు మరలునెడల బాణుండు మరల సమరవాంఛచే మాధవునెదుర్కొనునెడలనంత. 54

గీ. సకలదోషాపహృతిసల్పి చక్రియపుడు
బాణునిచతుర్భుజునిజేసె వాడునటుల
నయ్యును భవానువర్తియై యలరుచుంట
ఘనవిశోకత యయ్యెడ గల్గదయ్యె. 55

వ. పిమ్మటను భుజచతుష్టయంబుతో విశిష్టుండగుబాణునికొరకై క్షోభనొందిన శంభునోదార్చి ప్రద్యుమ్నసుతుండగు ననిరుద్ధుని యుషాకన్యకను దనరథంబునందిడుకొనియదునందనుండు సానందంబుగా దన నగరంబునకేగెను. 5

గీ. అటుపిదప శాపవశతకృశానుభావ
మొందుచు నృగుండు తొండయైయుండనతని
హరియు శాపవిమోచనన్ మరలనృగుని
జేసి దేవగు నొనరించె చిత్రముగను. 57

—• కృష్ణుడు పౌండ్రికవాసుదేవుని సంహరించుట. •—

వ. తరువాత మరియొకప్పుడు పౌండ్రికనామధేయుం డగు కరూషాధిపతి తనయాత్మను పరమాత్మునిగా నెంచుకొ నుచున్నవాడై యొకసందేశహారుని హరిదరికంపించెను. 58

వ. ఆసందేశహారకుండును హరిసన్నిధినొంది సందేశం బు నిట్లు విన్నవించెను. 59

గీ. పుడమిరక్షింప వాసుదేవుండనౌచు
నేజనింపగ నసముండవీవెవండ
వవని! శరణొందు లేనిచో ననికిరమ్ము
మాయవేషంబు గొననీకుమంచిగాదు. 60

వ. ఈవిధంబులగు కర్ణపరుషంబులగు మాటలువిని తత్క్షణంబరథంబునధిష్ఠించి యదునందనుండు సపరివారంబుగాఁ గాశీనగరంబునకేగి పార్ష్ణిగ్రాహుని కాశీరాజుతోగూడ పౌం డ్రికునిం గృతాంతనిశాంతంబున కతిథినిగావించి పంచి మరల నిజభవనంబునకు వచ్చెను. 61

వ. తరువాత కాశీరాజతనూజుండగు సుదక్షిణుండను వాడు తనతండ్రి కుత్తరక్రియాదికంబులుగావించి పితృవధచే తనైన శతృత్వంబుసాధించుటకై పురోహితునిగూడముందు గానాకిది యహితంబని సత్వరంబుగా మధుసూదనుంగూర్చి యభిచారహోమంబు గావించెను. అపుడయ్యభిచారకానలం బు భయంకరంబగు పురుషవేషంబుతో శీఘ్రింబుగా ద్వార

కానగరంబునొంది యచ్చట వాసుదేవ ప్రచోదితంబగు సుద
ర్శనంబుచే,బీడింపబడి మరలివచ్చి యాజకునయ్యాజ మానుండ
గు సుదక్షిణుంగూడ భక్షించివైచెను. 62

గీ. అపుడలసుదక్షిణేష్టిజమైన వహ్ని
చక్రిభయవారణమున కెసంగదయ్యె
హరివిముఖుఁడౌచు నున్నచోనట్టి యష్టి
శ్రుతివిధినొనర్చినను నెట్లు సఫలయగును. 63

గీ. వరవృషాకపివైరియై వరలునట్టి
దక్షయజమానుడొనరించు తరినియష్టి
నష్టగుణయౌట నెంతయు నయశుభహిత
ములనిడునె సర్వమంగళామోదమగుచు. 64

గీ. పరగుచుండు గుణాల్పతబడయునప్త
తంతుజాలంబుచేతను దవిలిహరిని
బద్ధునిగసేయబూనిన బాలిశుండు
త్వరగనసుదక్షిణుండౌచు దనరెనహహ. 65

వ. తరువాత సుగ్రీవమిత్రుండును మైందసోదరుం
డునునగు ద్వివిదుండను వానరుండుఁ గృతపాతకివలె నరకప్రి
ణయియు చక్రివాకంబుపగిది మిత్రవిపత్తిపరితృప్తుండును నై
మిత్రునిఋణంబుదీర్చుకొనుటకు నత్యంతంబు నానర్తవిషయ
కదనంబు నాపాదించుచు నొకప్పుడు మదిరాస్వాదనంబున
మేదురీకృతమదుం డగు బలదేవుని లలితగీతంబు నాలకించి
రైవతకునిం బొందెను. 66

గీ. ధన్యనీలాంబరుని, చలత్తారకలగు
రామలవృతు, నమందకరప్రచారు
సాధుతరగీతు రేవతీనాధుగాంచి
బాలహరి యాక్రమింపగాఁబర్వులెత్తె. 67

క. కిలకిలరావంబులతో
బలువికృతులనిర్మ్మలముగ బరపుచుఁగపియా
లలిశృంగారరసాంచిత
జలజాక్షుల బరిహసించె చంచలవృత్తిన్. 68

వ. అట్టి వానరుండు సకలాగమాగ్ర లక్ష్యత్వఁబుచే
తను హరిపరాభిధేయత్వంబుచేతను పూర్వకాలంబునందగు
సుగ్రీవమైత్రికి బాత్రతగలుగుటచేతను వనవాన రసికత్వంబు
చేతను రామసామ్యంబుగలిగియున్నను దా నచ్యుతాగ్రజుండ
గుటచేత శత్రువులనుగూర్చి యసహాయశూరత్వంబు గలిగి
బర్వులిడుచు నచ్యుతాగ్రజుండగు నీ బలదేవునితనకన్నతక్కు
వవానిగా దలంచుచున్నవానివలె నిశ్శంకగా ఘాతసేయుటకు
నతనియెదుట కుపసర్పించెను. 69

వ. ఆబలరాముండును నవ్వానరుని బూర్వంబున బ్రి
యానయన సాహాయ్యకారియు నిపుడుగూడప్రియానయనాను
కూలవ్యాపారంబులచేత నుపకారియునైనను వారుణీమదంబు
వలనలక్ష్యంబుసేయకయే వివిధాయోధనంబుగావించి వానిని
శమనభవనంబునొందించెను—అటుతరువాత 70

క. ఘనధర్మరాజసుత ల
క్ష్మణయను కన్యకను బలిమిమెయి జాంబవతీ
తనయుఁడు సాంబుం డొక్కఁడె
దనరు స్వయంవరము నందదగహారియించెన్. 71

వ. అపుడా కౌరవులందరును సుతాపహారియగువానిచే వృద్ధినొందింపబడిన పరితాపంబు గలవారలయి యాతనిం గ్రహించుటకు నిచ్ఛగలవారలగుటచే వెళ్లియును నచ్చట క్రోధయుక్తులగు కృపణులవలె మార్గణవ్యథితులై యతికష్టంబుగా విరథుండగు నతనింగట్టి స్వనగరంబునొందించిరి. 72

వ. పిమ్మట నారదవచనంబుచే విదితోదంతంబుగలవారలును సమర్షప్రకర్షంబుచే రూషితులగువారును నగు సమస్తవార్ష్ణేయుల నుపలాలించుచు బలదేవుండు స్వయంబుగా హస్తినాపురంబునకేగి దన్నెదుర్కొనిన సుయోధనాదుల ననామయప్రశ్నపూర్వకంబుగా నిట్లువలికెను. 73

చ. మహితనృపాలమౌళిమణిమండితపాదసరోరుహుండుదా
రహిఁగొను నుగ్రసేనుఁడు గరంబిటులన్ వచియించె నెట్లనన్
స్వగ్రహానబలావశత్వమును జెందినయీహరి సత్కుశోరుదు
స్సహానముచేత భర్జనము సల్పుటకెంతయు సార్వభౌమన
న్నిహితమదాభివృద్ధిఁగొనునీకిదియుక్తమెయించునెంతయున్ 74

వ. కర్ణపరుషంబులగునట్టి మాటలువిని యాయంధకవృష్ణినాయకుని శాసనం బతిక్రమింపదగనిదా, విశేషించియు

తంషు వృద్ధుండుగదా! యని పరివాదజల్పితంబులతో సమం
బుగ నమర్షజ్వలితహృదయులై బలదేవుని బురస్కరించుకొన
కయే యాకురువీరులందరును మరలిపోవునవసరంబున. 75

చ. వేడుకమీరగా భువనభుత్కృతి నచ్ఛపలాంతరంగుడై
వీడక గర్జఁజేసి పృథివిం దగనిర్గత ధార్తరాష్ట్రగా
పాడొనరింపనెంచె బహుభంగుల నయ్యెడ సీరపాణిబల్
పోడిమిసేయు క్షోభమున భూమిజలించె జడాశయాళికిన్
జూడక హాని గల్గుననుచున్ మదినూహయొనర్పగాదగెన్.

—♦ బలరాముడు హస్తినాపురంబును గంగలోఁద్రోయఁబూనుట. ♦—

వ. తరువాత నభ్రగంగాప్రవాహమార్గానుసారంబు
గా నిజభవనీభూతంబగు రసాతలంబు నొందించుటకుం బోలె
విలాసమాత్రంబుగా లాంగలాగ్రంబుచేత హస్తినాపురంబు
నున్మూలించుచు రెండవకాలాగ్నిరుద్రునివలె నున్న బలభ
ద్రుని సుబోధన పురస్సరులై కురువీరులు ససంభ్రమంబుగా
సమీపించి సలక్ష్మణుండగు సాంబునిగానుకగా సమర్పించు
చున్నవారలై యనేకవిధంబులగు ప్రస్తుతస్తుతులొనర్చి యతి
కష్టంబుగా బలభద్రు నుపశాంతునిగావించిరి. 77

గీ. విధుడు లక్ష్మణయుక్తుడై వెలయుచుండ
విధుసుతుడు దానులక్ష్మణాన్వితుడుగాడె
యతడు మును గలుషుండు దదాప్తివలన
విమలుడైయుండె నితడెంతొ విస్మయంబు. 78

గీ. అప్పుడు మిత్రులచేతఁ దా ననుమతిఁ గొని
కొమరునలకోడలను గొని కౌతుకమలర
ద్వారకకు జేరె నటుబలభద్రుఁ డరయ
పూర్ణమైనమనోరథమును గ్రహించి. 79

పదాఱువేల గోపికలతో విహరించు శ్రీకృష్ణుని మహిమ
నారదుండు చూచుట.

వ. అటుపిమ్మట మరియొకప్పుడు నారదుండు వేడుకగా నొక్క కేశవుండెట్టుల ననేక ప్రేయసీజనుల నేకకాలంబున సముచిత క్రీడల రంజిల్లఁజేయుచుండునని యవలోకించుటకుఁ గోర్కెగలవాఁడై రమణీయరూపంబగు ద్వారకాపురంబు జేరి యచ్చట విశ్వకర్మదగు శిల్పికౌశలంబు మూర్తీభవించినలీల నలరుచు నవలక్షప్రాకారమండితంబును పీతామృతంబుగలదాని చందంబున ప్రకటితసౌధరుచివిశేషంబు గలదియు చంద్రమండలంబుకైవడిని సుధాధవళితంబును సేవితదివ్యౌషధంబు గలదాని తెరంగున ముక్తామయంబును షోడశసహస్రాంతఃపురగర్భంబునునగు యదునందనుని సదనంబునొంది యచ్చట నొకయామె యంతఃపురంబున దుర్వర్ణభిత్తి బహుళంబైన దయ్యును మనోజ్ఞభిత్తికలితంబునగు నొకదివ్యభవనంబున ప్రియురాలితోడంగూడ బర్యంకంబునధివసించి యున్నట్టియు గల్పతరువు తెరంగున సుపర్ణలోభనీయుండును వసంతునిపోల్కె శ్రీవత్సానపాయియు కామధేనువుపగిది వృషానురక్తుండును భద్రాశ్రీను

రాగియును చింతామణివలె భువనైకయోనియు సకలరుచివిష యుండును సిద్ధరసంబునుంబోలె రుక్మిపరిభవానుకూలుండును సుకృతి సంచయంబుభాతి నరకధ్వంసియు విద్యుత్పుంజంబుభంగి ఘనాగమలభ్యుండును జ్వలనునిచందంబున సమిత్ప్రిచండుడును సుధాకరుని కరణి రోహిణీయానురాగియు సుకుమార భావంబువలన సహింపదరముగాని కుశేశయభావంబును విడిచి విదర్భభూవిశదంబగు పీతాంబరావృతకోమలోత్సంగంబు నాశ్రయించిన కమలయుగళంబువలె వెలయునదియు, నిరవధికరుచి సంపాదనంబుకొరకు మరలమరల కమలారాధితంబైనదియు కమలాకరనిరత సేవ్యత్వంబుచేత నర్ధసిద్ధంబగు కమలంబుచేసేవ్యమానంబైనదియు సారస ప్రతిమల్లతచేత లక్ష్మీణాశయ సంస్పర్శంబునొందినదియు పునర్భవరుచిప్రకాశంబువలన సకల జగన్మోహంబైనదయ్యును సంసారక్షేమజంబగు పదయుగళంబుచేత లోభనీయుండును సకలోరుసేవ్యతగలదిగావున ప్రకటితనిరుపమ భావంబుగలదియు హరిప్రతీతభావంబుచేత పొందబడిన ప్రసిద్ధిగలదాటచేత హరిభీరుకవేదండ శుండాదండంబును గణనసేయనట్టి యూరుయుగళంబుతో నుపశోభితుండగువాడును సర్గోపసంహారంబులకు చతుర్దశభువన నిర్గమద్వారంబువలె వెలయు నాభీకుహరంబుతో బ్రకాసించుచున్నవాడును ననేక పౌరుషకృత్యంబులొనరించుటవలన గలిగిన యశోమండల మాలికలవలె నలరు ముక్తాహారంబులచేత నాలింగి

తంబైనట్టియు నీరస భద్రాశ్లిష్టమైనదయ్యును సరసభద్రాలిం గితంబైనట్టియు శ్రీనికేతనంబయ్యును విశాలంబై నట్టిదియు నగు వక్షస్థలంబుతో రంజిల్లుచున్నవాఁడును నిరంతర పలాశా క్రాంతిచే గలుగు ఖేదంబుదొలంగించుకొనుటకుపలాశశంకక నాస్పదుండగువాఁడును సకలాగమశిరోమణియని తలంచి యా శ్రియించిన కల్పతరుశాఖాయుగళంబువలె నలరు బాహాయు గళంబుతో దేజరిల్లుచున్నవాఁడును సకలోత్తరత్వంబు గలదగు టచేత పరిణయ సమయంబున నిందిరాకరాధరీ కరణంబును సహింపనిదానివలె తక్షణంబున తత్పీడనాభి నివేశంబుగలకర యుగళంబుతో విరాజమానుండును ద్విజరాజలంఘన జంఘా లంబును ననధరప్రభాశ్రితంబును నతిశుచియును నగు మంద స్మితంబుతో స్పృహణీయుండైనవాఁడును తాను సదాదర్శపరి భావియగుటచేత సదా దర్శాభిభూతుండగు కుముద బంధు రుని దృణంబుగా దలచుచున్నట్టి వదనారవిందంబుచేత లోభ నీయుండును వాస్తవంబువలన కమలౌజ్జ్వల్యంబును నిరంతరం బును గ్రహించుచున్నదగుటచేత సమారోపిత కమలకాంతి స్తేయంబువలన నిఖిలసుందర పురుషనయన యుగళ మాత్రం బుకన్నఁ నుత్కృష్టంబగు నేత్రయుగళంబుతో దీప్యమానుం డును నుదాసితకర్ణతన్ ప్రసిద్ధుండగు వానికింగూడ నిరవధికరు చినంపాదనంబొనరించుటంజూచి సముపజాతానందంబు గల సహజరుచిశాలియైన నయనయుగళంబుచేత నాలింగితం బగు

కర్ణయుగళంబును భరించుచున్నవాడును బూర్వ జన్మంబునం దంతటను దన్నావరించిన హిమకరకరంబులచేనగునట్టి పరిభవంబునగల్గు రోషంబుచేత నిపుడాననరూపంబు నొందియున్న చందురునంతటను నాక్రమించిన కళంకంబుచేతంబోలె శ్మశ్రుమండలంబుచేత నలంకరింపబడిన వాడును సకలసుమనో విలక్షణంబగు మధుహర, విరోధితచేత జేయబడిన యపయశంబును దొలగించుకొనెడు కామంబుచే దపోబలంబువలన సకల సుమనోభి మతంబుగల మధుహరముఖ చుంబనంబున కనుకూలంబగు చంపక కలికవలె నలరు నాసికతోడ విరాజమానుండైన వాడును నవచనీయ వర్ణాశ్రియత్వంబుచేత వచనీయ వర్ణాశ్రియంబైన లలాటమాత్రంబువలన నుత్కృష్టంబగు ఫాలఫలకంబుతోడ విలసిల్లుచున్న వాడును భగవంతుండునునగు నమ్ముకుందుని మూర్తి భవించిననిజతపః ఫలంబునుంబోలె విలోకించెను. 80

క. హరి త్వరగ లేచి యమ్ముని
నురుతరసింహాసనమున నునిచి యెలమి న
చ్చరణములు గడిగి తజ్జల
మిరువుగ శిరమున ధరించెనెంతయుభక్తిన్. 81

గీ. శాంతకాముడ వగునట్టి సంయమీంద్ర
యెటుల లభియింతువైననీవెలమినాదు
మందిరము జెందుటది యెన్న మామకీన
క... గొనరించు బహుతపఃఫలముగాదె.

గీ. నిహతదుష్టాముడగు భవానీదృగాప్త
కోటుల లభియించు నైన దానెంతొవేట్క
నెనసి గృహాసక్తి గొనుటదియెంచిచూడ
గోత్ర జైకతపఃఫల గురుతగాదె. 82

వ. మహాత్మా! మీకిష్టమగు విధేయ విషయంబులం దు నన్ననుగ్రహించి నియోగింపుమని సుధాసారసరసంబగు వాక్యంబును బలుకుచున్న భగవంతుండగు శౌరితోడ నారదుండిట్లు పలికెను. 83

క. నినువిడిచి మరివిధేయము
లనుగనుగొన నిపుడు నిన్నులక్షించుటచే
తనె సుకృతార్థుడనైతిని
గన నద్భుతమైననీదు ఘనలాభముచేన్. 84

వ. ఇట్టులఁ బలికి మరియొక రమణీగృహంబును నారదుండు పొందియున్న సమయంబున. 85

గీ. అవునె! పద్మిని! ప్రియయిది యెట్టిదగునొ
హరికి ప్రణయానుబంధ సంసరణమిట్లు
పాదతాడనముల గోపభరముగొనక
యిదియె ప్రియదయయనిమదినెన్నునతడు. 86

గీ. కేళికలహామునందు దాగినియు కాంత
నొప్పుగానిట్లు దరిజేరి యూరడించు
చునె యటకు వచ్చునారదుజూచి మరల
స్వాగతమొనర్చి ప్రశ్నించె శౌరి యపుడు 87

వ. నారదుండూరకయే మరలనొక సుందరీ మందిరంబు జేరు నవసరంబున. 88

ఉ. తాలిమి బాలునిన్ బిలిచి తాతవు తల్లివి నీవె యీాదు పీ
మేలగుపండు బాలకులు మెండుగనెవ్వరు జూడకుండ నీ
వేళను నీకొసంగితిని వేగమె గైకొను మన్యు డైన యే
బాలుడు గానకుండునటు బాగుగ బెల్లముగూర్చి ధానముల్
జాలగ నీకొసంగెదను సమ్మతిమై జనిరమ్ము బాలకా. 89

గీ. బాలునీలీల నెంతయు లాలనంబు
సేయుచును మాయమాటలు సెప్పుచున్న
హరిని గనుగొని నారదుడపుడు మరల
నన్యతరుణీ గృహంబునకరిగె త్వరగ. 70

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రతిగృహంబునందును విలక్షణవ్యాపారానుషంగంబు నొందుచుండియును నదృష్టపూర్వునింబోలె స్వాగత కుశలాను యోగాదుల నభినందించుచున్న వెన్నునింగని కడపటి యంతఃపురంబునం బ్రవేశించి నారదుండు నవ్వుచు నిట్లనియెను. 91

గీ. జనులనెంతయు విశ్వేంద్ర జాలములను
మోహపెట్టుట నీకు నద్భుతముగాదు
వింతయిదె మాయయనియెడు పింఛమిచట
నర్ధచంద్రావిషయమందునందు మెపుడు. 92

క. నారదుఁడిటు పలికి యపుడు
శౌరివలన ముదముఁ గొంది సరసతదీయం
బౌరుచిరయోగమాయా
భారముఁగని విస్మయంబు బడయుచు నేగెన్. 93

—• శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజు రాజసూయంబుఁజూడ నేగుట. •—

వ. మరియొకప్పుడు నారదవచనంబువలన నజాతశత్రుం డగుధర్మరాజు యజ్ఞంబుగావింప దలంచియుండెనని విని మధుసూదనుం డవరోధవధూజనసమేతుండై కొన్ని దినంబులలో నింద్రప్రస్థంబునుగూర్చి సమీపించి సంతసంబుతోనుండెను. 94

వ. అపుడు పాండవులును, తన సతులతోఁగూడ వచ్చియున్నట్టియుఁ దమ కారవపాత్రిణంబువలె వెలయుచున్నట్టియు నక్షయంబగు తమకుల ధనంబైనట్టియు నంగ దేవతాసహితంబగు చేయబూనిన యాగ ప్రధాన దేవతవలె నలరుచున్నట్టియు నణిమాద్యష్ట విభూతులతోఁ గూడుకొనిన ధనదునివలె నున్నట్టియు పృథివ్యాద్యష్టమూర్తి పరివేష్టితుండగు శశిశేఖరునివలె నున్నట్టియు లోకపాలమాత్రాష్టక, నలయితంబగు రాజన్య తేజః పుంజంబు చందంబున నున్నట్టియు నలయష్టమహాసిద్ధిపరివృతంబగు సిద్ధ మంత్రాధి దేవతలవలెనున్నట్టియు పద్మాద్యష్ట విధసౌందర్యనిధి సహితంబగునట్టియు నవకుందలావణ్య నిధియగునట్టియు నవరత్న మాలికయందుమధ్యస్తంబగు నింద్రనీల మాణిక్యంబుకైవడి నున్నట్టియు నామా

ధవునకెదురుగా జని పరిరంభకుశలానుయోగాదులచే నభినం
దించి వానితోఁగూడ తమ భవనంబునొందిరి. 95

క. అలకుంతియుఁదన తనయుల
గలసియు నేతెంచునట్టిఘను మేనల్లున్
గులుకుచు తగునుపచారం
బులచే సుఖముగను స్వగృహమునునుంచెదగన్. 96

క. అతులితమయ మాయాని
ర్మితమగు సభనుండి ధర్మనృపవరుడంతన్
నతుడై హరితోనిట్టుల
హితవుగ బ్రార్థించి పలికె నెలమిదలిర్పన్. 97

గీ. శుభదనవరాజమగు రాజసూయమనెడు
మఖమొనర్చెద నినుగూర్చి మాధవ! యిక
దీనికర్హుండనై యుంటి నేని నన్ను
గూరిమి ననుగ్రహింపగా గోరుచుంటి. 98

వ. ఇటుల బలుకుచున్న యజాతశత్రుం గాంచి భగ
వంతుండగు వాసుదేవుండిట్లు పలికెను. 99

ఉ. వీరుడవైతి వుచ్చపదవిన్దగి యుంటివి సుస్థిరుండవై
మీరు బుధుండవౌట నిక మించితి సోమరసాతిపాత్రతన్
నేరనిమంఘుడున్ చలుడు నీచపదాధి నివాసుడై సదా
క్రూరతరాగ్రహాక్రమ ఖలుండగునన్యుడునీకుసాటియే. 100

గీ. గొప్పదగు నీసహజతేజ మొప్పమీఱ
జగతి నాక్రణమొనర్ప జాలియుండ

నమితకళ్యాణలాభంబు నగుచునుండు
నగుటనది యిష్టసాధన మనితలంతు. 100

ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణుని యనుమతిని భీమార్జునాదుల
దిగ్విజయంబునకు బంపుట.

వ. తరువాత యుధిష్ఠిరుండును చతురులగు చతుస్స
హోదరులను మధుసూదను నాజ్ఞగొని నలుదిశలకుంబం
పించెను. 101

వ వారును కొలదికాలంబునకు యోగులవలె వశీకృ
తాశులై యపుడధ్యయనంబువిడిచిన వారలవలె గురువుకొరకు
గనకోచ్ఛయంబును సమర్పించి ప్రమదాశ్రితులై యొప్పు
చుండిరి. 102

గీ. పాండవులచే పరాభూతి బడయడయ్యె
మాగధుండని చింతించి మాధవుండు
వాని ప్రాణమె హరియింపబూని మదిని
జెన్నుమీఱదలంచెను చిత్రముగను. 103

గీ. బాడబాకృతి వహియించి భాసురముగ
నపుడు భీమార్జునులును జనార్దనుడును
ననిశపరవాహినుల మ్రింగునట్టివాని
గ్రసనమొనరింపనేగి రాగ్రహముతోడ. 104

వ. అపుడు జరాసంధుని జెంది యశనోద్యుక్తతంగొను
నతిథులవలె యాచించిరి. 105

గీ. అలజరాసంఘటితమూర్తి వగుట నిన్ను
దుర్గతంబగు మార్గణవర్గముగను
బొందితిమి మేము నిర్వృతి నొందగలము
జీవనగ్రహణప్రాప్తి చేతనైన. 105

వ. ఇవ్విధంబున, గపటంబుగా బలుకుచున్న వీరలను
గలహాలంపటులనుగా నెరింగి మాగధుండిట్లు మారువలికెను.

మ. పరగన్ రావణబిక్షుగార్జునగతిన్ వామార్థులైముగ్ధభూ
సురభావంబు వహించు మీరలెవరో చూడంగనాత్మప్రకా
శ్యరుచిక్ దత్పరపూరుషార్ధ్యనెడవామాచారమున్ బూనియు
త్కరతన్ మీరెడుమీరలియ్యెడగనంగాభీరువుల్ గారొకో.

వ. ఈవిధంబుగా నశనిపాతసదృశంబగు ననల్పపరీవా
దజల్పితంబును విని మిగుల, గోపించి భగవంతుండగు శౌరి
యిట్లనియెను. 108

గీ. భువనగారణుడను నేను బోలుచునతడు
భీముడు ధనంజయుండన వెలయునితడు
దమిని త్రేతాగ్ని తేజస్కులమగు మేము
బుట్టితిమి తృణతాప్తులఁబొరిదహింప. 109

వ. అదివిని కరాస్ఫాలనంబు గావించి నవ్వుచు జరా
సంధు డిట్లనియెను.

ఉ. బాలురువీర లిర్వురును వైరివిమర్దనమే యెరుంగరే
లీలనో యుందుగ్రాక రిపులీలలడంచు సుకీర్తి వీవునున్

గాలికినేస్తకాడ వనగాడగునా సమరంబునందహా
హేలబలంబునుండి పనునెన్మిదిమారులు పారిపోవవే?
చాలువిశాఖిలంఘనసుజాంఘికతన్ బరుఁబొందశక్తుఁడే! 110

వ. ఈరీతిగా వ్యాజస్తుతి భంగినంగీకరించుచున్న వాని
తో భగవంతుడగు మురారి దానిట్లనియెను. 111

గీ. సకలరాజస్తుతివచో విషయుఁడవౌచు
తనరు మాగధుఁడవు పూర్ణగుణుఁడవౌట
నీదువాగ్విభవము వచనీయమగును
గానిచోనిట్టి స్తవరీతి గలుగుటెట్లు. 112

వ. మాగధుండీప్రశంసా భాసంబుచేత దూయమాన
మానసుండై మరల నిట్లనియెను. 113

గీ. బాధకృన్మార్గణా పాతభయమునొందు
వారిసన్నుతి మాగధసూరిచేయు
తనరురసికైకవేద్యమై తదభిహాస్య
వేత్తగోపాలుఁడౌటది వింతదోచె. 114

వ. ఈప్రకారంబున నుత్తరోత్తరశుభదయగు చతు
రోక్తి ప్రత్యుక్తికలనచే కొంచెముకాలము సంభాషించి
మేము కలహాలోలురమని తమయంతరంగంబును వెల్లడించి
తెలిపిన వారలనుద్దేశించి మగధాధిపుడిట్లనియెను. 115

గీ. నిరతమును భీతిఁ బర్వెత్తునీకుసిగ్గు
లేనిమామకదుర్బాధ లేదుగాత

బాలుడు ధనంజయుండటు బరగుగాత
భీముతో మాకు కలహంబు వెలయుగాత. 116

—• శ్రీకృష్ణభీమార్జునులు జరాసంధుని వధింపబోవుట •—

వ. ఈరీతింబలికి వృకోదరునకొక గదయొసంగి తాను గూడ నొకగదంజేకొనినవాఁడై కుతూహలంబుతోనిదిని మోన్నతస్థలంబని యెంచి నగరపరిసర ప్రదేశంబును సమరసముచితంబగు భూమిగాదలంచి జరాసంధుండు కృష్ణభీమార్జునులతోగూడి నగరంబునుండి బయలువెడలెను. 117

వ. అచట భీమజరాసంధులిర్వురును నామయంబులు గలవారలవలె గదా పాతకదర్థితశరీరులై పిశునులవలె రంధ్రాన్వేషణతత్పరులై శివాభేదభాజులవలె ద్వేషానుబద్ధకంతులై సుభద్రాంగదాశయులవలె బరస్పరవిజయ కాంక్షగలవారలై చతుర్ముఖభుజస్తంభంబులవగిది నలరుచు సురసుందరీలోభనీయంబగు నొక యపూర్వవిగ్రహంబునొందిరి. 118

క. అడరెడు మగధునడంచియె
కడువృద్ధిని భీముడొందె గనయుక్తమగున్
కడిమితదున్మేషనిమతి
నొడగూడదె తద్వృకోదరోత్కర్షధరన్. 119

క. ఇలను జరాసంధాత్యయ
మలరగ పరతేజ మప్పుడణగగదగును

జ్వలవాత జాతదోషో
త్కలన నివారింపనెవడు గనుశక్తుండా. 120

వ॥ పిమ్మట యదునందనుండర్జునునితో గూడ భీము నింగౌగలించుకొని జరాసంధుని తనయుండగు సహదేవునకు రాజ్యపట్టాభిషేకంబొనర్చి తద్బందీకృతులగు నఖిలరాజన్యు లను కారాగారంబునుండి విడిపించి వారివారిసింహాసనంబులం దెప్పటికరితి నిల్పి పరిపూర్ణ మనోరధంబున హరిప్రస్థంబు నొందెను. 121

క. తరువాత ధర్మసుతునిం
హరిభీమార్జునులు జూచి యటువందనముల్
నెరపుచు మాగధవధదె
ల్పిరి తగనాద్యంతమెల్ల వేడుకతోడన్. 122

వ. అజాతశత్రుండగు ధర్మనందనుండును తద్వదన చంద్రాలోకంబున వృద్ధినొందింపబడిన దగుటచేత శరీరమ ధ్యంబును బరిగణింపక నయనమార్గంబునం బారుచుండు సంతోషసాగర స్రోతస్సుచేతంబోలె బాష్పధారావళిచే విన ముఁలగువారల నభిషేకించి తత్సంసిక్తతచేత ద్విగుణితానం దంబుగల మధుసూధనుంగని మధురంబుగానిట్లుపలికెను. 123

క. అలకృష్ణ పక్షపాతము
వలనను నహింభయము దొలగ వరమఖకాంక్షన్

వెలయసుమనోగణమునకు
బలపడవే! జూడసోమపానోత్సవముల్. 124

గీ. చెలగెడు ననంతగుణసమంచితుడవైన
నీదు సేవకులము వృషనిగ్రహమున
శక్తిగలిగిన మాకికసప్తతంతు
సంభవముగల్గుటబ్రిమే గుంభితముగ. 125

—♦ శిశుపాలవధ–ధర్మరాజు రాజసూయంబుసంపూర్ణము చేయుట ♦—

వ. ఇట్లుత్తమశ్లోకుడగు హరిని వినుతించి యాతనియ నుజ్ఞచే నధ్వరసంభారంబుల నెల్ల గైకొని ధర్మరాజు రాజసూయ యాగంబుసేయ సమకట్టెను. 126

మ. వనరాకేవల యాగభూములచటన్ స్వాహారవైరాశ్రితా
యనునట్లాటయెకాదు సంతతహవిర్వ్యాదానతానాదరో
న్మను లిందాద్రిదులుగూడ ప్రేష్యపదమామంత్రంబునే
[కాదుసా
ధ్వనరాధీశులయందునున్ గ్రియల ప్రాయశ్చిత్త వైకల్యమొ
య్యనగాదల్ల దరిద్రులందుదగునాహాచిత్రమానెంతయున్ 127

వ. అటుతరువాత నజాతశత్రునకద్విజనులతో గూడ నిష్టపరిపూర్తి యగుచుండ కీర్తితో గూడ నమరగణంబులు పరిపూరితాశలు గలవారలై యుండ పరిషదారాధనంబు కొరకు సంపాదింపబడిన సంభారంబులుగలవాడై యుధిష్ఠిరుండ పుత్రగ్రిపూజగావించుట కర్హులెవ్వరని సంశయించుచున్న

సమయంబున సహదేవుండు సకలసభాజన భాజనంబగు వచ
నంబు నిట్లుపలికెను. 128

గీ. క్రతుభుగధిపతి గర్వితాగనుచుమున్నె
యెవనిగోత్రోద్ధతిని శరణౌనసెమదము
వీఁడెపురుషోత్తముఁడతని విడచిపరుఁడు
భువిగ్రతువానర్చ మనకు సంపూజ్యుఁడెవఁడు. 129

వ. ఇవ్విధంబున నుపపత్తిపూర్వకంబును నమృతధా
రామధురంబును నగు సహదేవవాక్యంబును విని సకలసభాస
దులును ముదముగదుర గుదురుగానందరు నొక్కమారిక్క
రణి వక్కాణించిరి. 130

గీ. బాగు, వర్ధిల్లు! సహదేవ! బాగుబాగు
బాలుఁడవె? బుద్ధిశాలుల వరగురుఁడవు
నీదునాసత్యతయు భువినెగడెనిపుడు
సత్యవాక్కుల దుర్వచఃశాలులకును. 131

క. తరువాత దానియర్థము
పరమార్థముగాదలంచి వరగుణుఁడుయుధి
ష్ఠిరుఁడు హరింబూజించెను
గురుగంధాభరణచేల కుసుమాదులచేన్. 132

వ. పిమ్మట శిశుపాలుండు కల్పాంతాగ్నింబోలె నీతి
మాలి, వనమాలిపరిధమ సపర్యకు, పర్యాకులిత హృద
యుండై క్రోధయుక్తుండై లేచి యిట్లనియెను. 133

గీ. అహహ! రాజర్షులైన పుణ్యాత్ములుండ
ప్రథమపూజార్హుఁ డయ్యె గోపాలసుఁడు
ఖలున కేయది యపచితిగాదు పూజ్య
గణి, తిరస్కృతిచే యోగకారికినగు. 134

వ. ఇటుల కర్ణకఠోరంబుగా ప్రేలుచుండెడు శిశుపాలు నింగని గోపాలుండగు పురుషోత్తముడతిరోషంబున శీఘ్రం బుగా సుదర్శనంబుచే విలాసమాత్రంబుగానతని మస్తకం బును దునిమివైచెను. 135

గీ. అలసుదర్శనముననె వైరులనుజంపు
స్వాయముగ గదావలంబియై బరగుచుండు
విగ్రహంబునవైరిని విగతుజేయు
నిట్టి మాయాధిపతిగెల్వ నెవ్వఁడోపు. 136

వ. పిమ్మట నవభృచస్నానంబొనర్చు నజాతశత్రుం డగు ధర్మరాజును పురంబునంబ్రవేశపెట్టి యాతని ముదంబు కొఱకు గొన్నిదినంబులు నిజసతులతోఁగూడ జనార్ధనుండా హరిప్రస్థనగరంబున నుండెను. 137

ఉ. శ్రీగిరిజా కృపారసఝరీ భరసార భవత్కటాక్షశో
భాగురువీక్షణంబు లలభాసురకల్పలతానుమావళుల్
గాగొని సత్కవీంద్రుడనగా దగుశ్రీనవకాళిదాసుముఁ
బాగుగ దారచించెనిదె పండితమానస సద్విలాసమై
... తాఖ్యచంపువున పంచమమైన విలాసమొప్పెడుఁ. 138

చ॥ శివగిరిజా కృపారసవిశేషపరీత కటాక్షవీక్షణో
త్సవకలితసాహితీసు కవితారసభాసురసుందరాఖ్యస
త్కవికృతమౌ ససౌరభసుధారస ధారలమీరునాంధ్రభా
గవతపు చంపువన్ వినుతిగాంచెనుపంచమమౌవిలాసమున్ 139

గద్య.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్షవీక్షాలహరీ పరీత
సంగీత సాహిత్య సరసకవితాచాతురీధురీణ లౌకిక విద్యా
విశేషప్రవీణ సత్యవోలు కులకలశజలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివంశపవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్రచంపూభాగవతమునందు
పంచమవిలాసము

సంపూర్ణము.

శుభమస్తు. శ్రీరస్తు. అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీశాంకరీదేవ్యై నమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూ భాగవతము.

షష్ఠ విలాసము

— శ్రీకృష్ణుడు సాళ్వాదిశత్రుల జయించుట —

మ. అనిశారాధితుఁడైన శంకరుని దానాజ్ఞన్ మయుండాత్మమా
యను నిర్మించినదై సురాసురుల కత్యంతంబభేద్యంబునై
గగనస్థావరమైన సౌభపురమున్ గర్వంబుతో నెక్కి స
య్యన సాళ్వుండట శౌరిలేనితరి నాహోనంది దేయంచు దా
ఘనమౌ ద్వారవతిన్ నిరోధమొనయంగా ముట్టడించెన్ దగన్

వ. అట్టి, విమానంబువలె, గగనసంచారశీలంబును కాముక మనంబువలె సకలాశా జంఘాలంబును నౌ సౌభంబును నధివసించి జలధరంబువలె శిలావర్షంబును గురియుచు, మాయవలె తమంబుచేతను, రజంబుచేతను సకలజనంబులనంధులగా జేయుచు కృపణునివలె మార్గణగణంబును నిరసించుచున్నట్టి సాళ్వుని బొంది మిగుల కోపంబు గలవాడై

ప్రద్యుమ్నుఁడు శీఘ్రంబుగా సాంబాదులతోఁ గూడ గుహాము ఖంబునుండి కేసరివలె నగరంబునుండి బయలువెడలెను. 2

క. పోలుపొందెనప్పుడు యుద్ధము
చెలఁగెను ప్రద్యుమ్నసాళ్వసేనలకటు న
ష్టులయ్యెను భయభటులును
నలరిరిగడు త్యక్తసంఖ్యలైచిత్రముగాన్. 3

మ. వెలయన్ సాళ్వపురస్కృతంబయిఫలాప్తిన్ గొన్నతన్మార్గ
ణావళినిన్ దాఁటిని దున్నిభూరితరలాభంబందెముందట్టిదా
నలప్రద్యుమ్న శరంబహో యిచటనన్యప్రాణదానంబు నీ
కలలిన్ సద్గురు వంశమందియు మహోఘుంబున్దగన్ జేసితం
చలరన్ లజ్జనుబూని మున్నె శరధిన్న్యాయానుగుణ్యంబుగా

వ. తరువాత నిట్టివృత్తాంతంబును విని హరిప్రస్థంబు నుండి వచ్చియున్నహరినిం జూచి సమరంబున కెదుర్కొని సాళ్వుడిట్లని పలికెను. 5

వ ఔరా! యదుకుల కలంకుండవును కలహాకాతరు డవునగు నీయనాత్మ వేదిత యేమిదీ. 6

చ. రణమున బారిపోవునవురా! యితడెన్నగమాగధుండొకో
గనుగొననాదుయుద్ధమునగల్గెడుసాళ్వగురుత్వమొప్పెడున్
ఘనకృపణత్వమూని గడకన్ శరణంబును జెందునట్టి యా
జనుడె గొనన్సమర్థుడగు సన్న్యసనంబు నికన్ బరుండు నా
జనుడు గొనం సమర్థుడనుసన్న్యసనంబును జిత్రమైతగన్. 7

వ. ఇట్లు బలుకుచున్న సాళ్వునింజూచి వాసుదేవుండి ట్లనియెను ఓరిమూర్ఖా! యిదివినుము, 8

క. అరయభవాదృశులకు దు
ర్భరచపలోన్మేష మదిస్వభావముచే న
శ్వరమగు సమూలవిలయము
బరగున్ బ్రిబలాశుగముల పటుఘాతములన్.

వ. ఇవ్విధంబున పరస్పరపరీవాదంబు సేయుచున్న వీరల కిరువ్వురకును గొప్పదగు సమరంబు జరుగుచున్న సమయంబున సాళ్వమాయావినిర్మితుండగు కొండొక సందేశహారకుం డరుదెంచి నేను దేవకీదేవిచే నంపింపఁబడినవాఁడ నని పలికి, మురహారికి నమస్కరించి యిట్లనియెను. 9

గీ. కెరలు దీనత హా! కృష్ణ! కృష్ణ! యనుచు
దివిరి మీతండ్రియగు వసుదేవుఁ డిపుడు
ప్రిబలసాళ్వునిచేతను బద్ధుఁడగుచు
నపహృతుండయ్యె పశులీల నద్భుతముగ. 10

వ. ఈరీతి నాదూత బల్కఁగా విని యా యదుపతి మిగుల దూనమానసుండై స్వగతంబుగా దనయాత్మలో నిట్లనుకొనియెను. 11

గీ. దరిని బలరాముఁడుండిన తాతకిట్టి
యాపద పొసంగునెట్లగు నరసిచూడ
నతఁడు దూరస్థుడై యున్నకతన నపుడు
జానకం లంఘ్యమగుపీడ జాతమయ్యె. 12

వ. అనుకొని ప్రకాశంబుగా నిట్లనియెను ఓయి త్రిజ
గత్పరాక్రమ! నయనాభిరామరామా! యెట్లుగా నిర్విఘ్నం
బగు ప్రమాదంబు నొందితివి? 13

గీ. మునుపు పితృవాక్యపాలనమునను రాముఁ
డందె ముల్లోకముల సురలందనట్టి
ప్రతిభ రాముఁడు పితృత్వనుపాలనంబు
జేయఁ డితఁడను నపకీర్తి చింతయేమి? 14

వ. ఇటుల వాసుదేవుండు బల్కుచున్న తరుణంబున
సాళ్వుండు వసుదేవు నెదుటను గనుపరచి మస్తకంబును
దునిమి సౌభంబు నొందెను. 15

సీ. హరి యప్పుడట్టి యనార్యకార్యము జూచి
యెట్టిదాదుర్దశ నెనసె నట్టి
దగు హీనదశ ప్రాప్తమగుటలేదెన్నడు
సన్నుతమగు పూర్వజన్మమందు
మాయసీతనుదెచ్చి కోయుచుండగ నది
గాంచుచుండుతరి జనించునదియు
సౌమిత్రి గాఢమూర్ఛనుజెంది పడియుండ
గాంచినతరిని జనించినదియు

గీ. నెలకొలుపునట్టిదైన కనిష్ఠభేద
మరయగానది యనుభూత మయ్యె మున్నె
హరికి నివ్వేడ గలిగిన గురువిపత్తి
సాటిలేనిదియై దా నెసంగుచుండె. 16

చ. కరమునను౦డి శార్ఙ్గము నుగ్గవను౦డియు నస్త్రజాల ము
త్తరిని మనంబునుండి పటుధైర్యము నొక్కెడ జారెనట్టి దు
ష్కరమగు దుర్దశంగని యసత్యముగాఁగఁ దలంచువారికే
భ్రమగుచుండె క్షోభ మురవైరికి నెట్టిదియైనఁ గూడగన్.

వ. తరువాత యోగదృష్టిబలంబుచే నదియంతయు ననత్యంబుగాఁ దెలిసికొని వృషావరజుండు విషాదంబు విడనాడి రోషభీషణుండై విద్వేషికషణంబుకొరకు సుదర్శనంబును బ్రయోగించెను. 18

శా. జ్వాలామాలలచేతఁ జుట్టుకొని యాచక్రంబ వక్రంబుగా
లీలన్ సౌభము నాక్రమించి గడు బాలిన్ క్షోభ మొందించియా
వేళన్ బంధురసింధురంగమునరు వ్వన్ శౌర్యతాపంబులన్
జాలన్ దూలినవాని నల్పమగు శస్త్రంబున్ బ్రయోగించి ని
ర్మూలించెన్ గుణిశౌరిచే దగినశత్రుల్ సంఖ్యకున్వత్తురే. 19

వ. అటుతరువాత వానికిందోడుగా వచ్చిన దంతవక్త్ర విదూరథులనెడువారల నిర్వీరంగూడ సాళ్వుని మార్గంబు నొందించి దివిజులు హర్షంబుతోఁ బుష్పవర్షంబు గురియు చుండ సురసుందరీమణు లందంబుగా నృత్యంబు గావించు చుండ సంభావించుచు ముకుందుండు సానందంబుగా నిజ మందిరంబు నొందెను. 20

—• కుచేలోపాఖ్యానము. •—

గీ. హరికి మిత్రుఁడు దగుసహాధ్యాయియగుట
వేదపారగుఁడు స్వరూప విపులలాభ
ముదితుఁడును గఁడుదారిద్ర్యమునను సార్ధ
నామునొకఁడు గుచేలుండనంగ నలరు. 21

వ. అంత నొకప్పుడట్టి కుచేలుని సహధర్మచారిణి, దారిద్ర్యంబుచేత నితాంతతాంత హృదయయై తన దయితు నితో నిట్లు సవినయంబుగా విన్నవించెను. 22

వ. భగవంతుండవగు నో మనోహరా! దారిద్ర్య సముద్రి విదారిత సకల విషయాభిలాష. యేనెద్దియో యొకటి విజ్ఞాపనం బొనర్చుటకు గోరుచున్నదానను. నన్ను పరిదీన దర్శినిగా దలంచి యుపేక్షింప వలవదు. 23

గీ. శ్రీవిభుఁడు నీకు మిత్రుఁడై జెలగుచున్న
నిట్టి కృశదశ శాంతింప నెందువలన
బొల్చు జగదీశు సామీప్య ముక్తి నెట్టు
లగును శ్రీలబ్ధి సుహృదులకైన నాథ. 24

గీ. మిత్రశోభాప్తి నెనయక మెలగునెడల
పొలుపుమీరగ ద్విజరాజ పుష్టియగునె
యివియు సిద్ధాంత వాక్కులై యెసగుచుండ
నిచట దర్శనలాభత ప్రచురగాదె! 25

వ. కావున నవశ్యంబుగా దారిద్ర్య విదారణంబు కొరకు, దామోదరుండగు రమావల్లభుండు దర్శనీయుండని ప్రాణప్రియ యిట్లు పల్కుచున్న సమయంబున. 26

గీ. తనదు యాచ్ఞా పరాఙ్ముఖతయును బ్రాణ
హితవచన మాన్యతయు గలహించుచుండ
నెంచి మధ్యస్థయై హరిగాంచు నీహ
సతి ద్వితీయయె యనె తదాశయగ నగుచు. 27

వ. తరువాత నకుంఠవైకుంఠ దర్శనోత్కంఠ చేతం బ్రియురాలిచేఁ బ్రేరేపింపబడినవాడై కుచేలుండు చేలాంచలంబున భగవదుపహారంబుకొరకు నాలుగు పిడికెళ్ళ నటుకులను మూటగట్టుకొని వనమాలిని విలోకించుటకు గుతూహలంబు గలవాడై ద్వారకానగరంబు నొందెను. 28

వ. అపుడు నగరంబును బ్రవేశించి తనమనంబున నిట్లు జింతించెను—ఆహా! యమరావతింగూడ నతిశయించుచుండెడు నీ ద్వారవతి యెక్కడ! హరి గర్భంబునంగల దగుటచేత సార్వభౌమ ప్రవేశంబునకుం గూడ వీలుగాని దీ యంతఃపురం బెక్కడ? చతురాననునిం గూడ నర్ధచంద్ర దానం బొసంగి శాంతదర్పకునిగా జేయు నీద్వారపాలు రెక్కడ? త్రిజగన్నాయకుండగు యదునాయకుని దగు నీ విజృంభమాణంబగుప్రాజ్యసామ్రాజ్యవైభవం బెక్కడ! ఆచ్ఛాదిత కచ్చరపటచ్చరుండను, బ్రలంబ మానకూర్చుండను

దరిద్రశ్రోత్రియుండను నగు నేనెక్కడ! యొకవేళ నతికష్టం
బుగా బ్రవేశించితినేని నన్నాలక్ష్మీవిలాస పరవశసర్వేంద్రియ
గ్రామంబుగల దామోదరుం డెట్లు సత్కరించును గావున సర్వ
ప్రకారంబులను వ్యర్థమనోరథుండ నని తలంచెను. 29

గీ. ఇటుల జింతించుచునె యామహీసురుండు
వారిజాక్షుడు గాకయే హరిభవన మొందె
వింతగా దిది హరికృపావిషయమునను
సుగతివారణ కృతఖేదమగుట డెట్లు. 30

వ. అయ్యెడను భగవంతుడగు శౌరి రుక్మిణీసదనమం
దున్నవాడయ్యును మిత్రావలోకనంబుచే వికసించిన ముఖ
పుండరీకంబుగలవాడై ప్రాణప్రియతోడం గూడ సత్వరం
బుగా బర్యంకంబునుండి డిగి కుచేలునిం గౌగలించుకొని నిజ
శయనంబు నొందించెను. 31

మ. అలసీతా పరిరంభ భంగవిరసుండై కౌగిలిం గోరు యో
గులముందాజననంబునందనుచుబల్కుండెల్పిమాన్పించెని
మ్ములనిట్లాతడె రుక్మిణీకుచభరంబున్ వీడివేఁ బ్రేమఁ గా
గిలిఁ జేర్చెన్ గృతియా కుచేలు ఘనతన్ గీర్తింప గాశక్యమే!

కం. కృశుడగు ద్విజరాజును గని
వశుడై కౌగిటను జేర్చి బహు రుచిరత్వం
బొసగిన యాహరిమిత్రత
యసదృశమై యొసగుగాదె యద్భుతలీలన్. 33

చ. హరి సముదగ్రపూరమున నాప్లుతినొందినవానికయ్యెడన్
జిరధృత పంకమంతయు నశించెను చిత్రముగాఁగ వానికిన్
మరియొక పంకలేప మొకమారును గల్గదటన్నయుక్తమా
నురుతరలీలమై కుపదయోగకథాప్తియులేదు వానికిన్. 34

గీ. అరయ మును విధి గడిగిన యడుగుదమ్మి
 యెనయునట్టి త్రివిక్రము డెలమిమీర
 బరగఁ దనగృహాగతుడగు బ్రహ్మయైన
 వీని పదములు గడిగెను విధియటంచు. 35

క. నతశిరమున తజ్జల సం
 గతిగొని మూర్ధాభిషిక్తతను జెందెను శ్రీ
 పతియైన యాగికముగా
 నతనికి నది రూఢమగుచు నలరుచునుండెన్. 36

వ. అటుతరువాతను

గీ. అతని తనువున చందనంబలదె శౌరి
 యందుచేతను బహుమోద మలరుచుండె
 నరయ నది యుక్తమగుగాని యబ్బురముగ
 దక్షిణమెయయ్యె తద్వాసనాక్షయంబు. 37

వ. పిమ్మట వివిధోపచారంబులం బూజించి మధుసూదనుండు శ్రమ నివారణంబుకొరకు, వ్యజనవీజనం బొనర్చుటకు భీష్మతనయను నియోగించెను. 38

దానును స్వప్రశ్రయంబుగా గుశలప్రశ్నంబు గావించెను.

సీ. అటు వీచుచు రుక్మిణి యట్టి ద్విజుని
గడకపూ౯ంచె సహజానుకంపచేత
అటులనెటులగునన విస్మయంబుగలుగ
దత్తడు ద్విజరాజు సదయయా నామెలత్క్మె. 39

గీ. గురుకులమునుండి వచ్చినతరి సమాన
యగుసతింగని పరిణయంబైతివె! సఖ!
భార్యమను తగని సతినిముందె పరిణయమయి
పిదపం తమంగాంత్రు కొందరు పెక్కుసతుల. 40

వ. ఇవ్విధంబున నన్యాపదేశంబుగా శౌరి పరిహాస వాక్యంబులు బలుకుచున్నతరిని—గుచేలుంజూచి రుక్మిణి దాసిట్లనియెను. 41

వ. ఓ ద్విజరాజ! యత్యంతంబనురూప ఘటనా ధురంధరుడగు నవ్విధిపాతకుని స్వభావంబును బాగుగా నెరింగిన యార్యపుత్రునిచేత యుక్తంబుగనే యడుగబడినది గదా! అది యుక్తమేమైయున్నది! 42

ఉ. ముందుగనేనె నేననుచు బొందిన వేడుకగల్గు భూమిభృ
ద్బృందము లొందగోరు నృపభీష్మకనందననెంచిచూడహా!
పొందొనగూర్చుం జోరతనుబూనిన గోపకుతోడ దైవమే
మందుఃప్రతీపమౌగతినయారెయొ కానొకమారుభూసురా

వ. ఇట్లు వలుకుచున్న ప్రియురాలింగూర్చి దామో దరుండు మరల సకపటంబుగా నిట్లనియెను. 44

వ. ఓ తపస్విశిఖామణీ! యిట్టి లోకస్వభావంబును దెలిసికొందువుగాక. 45

గీ. రూపవతిగాని సతినైన రుక్మిముఖులు
బందులని లోభమున కొందరందుచుందు
దనరు పద్యుమ్నలాభంబు దక్క వేరె
ఘనసుఖ మెఱుంగ మీమె సాంగత్యమునను. 46

వ. వాసుదేవుండిట్లు బలుకుచున్నతఱిని భగవతియగు రుక్మిణి మరల దానిట్లనియెను. ఓ తపోధనసార్వభౌమా! యిది కేవలమును బురుషులకే కాదు కాంతాజనంబులకును నిదియే స్వభావంబుగదా! 47

గీ. నతిజగద్విభుడనునాశ సతులుబొంద
రాధి వరియింత్రు వస్తువిరూపపురుషు
గనగవిషయోప భోగ సౌఖ్య మిటలేదు
దొరకె సద్భక్తమాత్ర సంతుష్టిఫలమె. 48

వ. పిమ్మట యదునందనుండు మరల వస్తుగతి నుపపాదించుచున్నవానివలె రుక్మిణీ వదనంబు జూచి సకపటంబుగా నిట్లనియెను. 49

గీ. నయత, నేబాల, బాలిశానన్యజన్మ
వృద్ధినొందింపజాలక వెలయుచుండె
సొరది నామెను గోరిన సొగసుకాని
భోగలౌల్యమలీకమై పుడమినగును. 50

వ. పాణివల్లభుండిట్లు పలుకుచుండ రుక్మిణి సవ్యా
జంబుగా నిట్లు మారుపలికెను. 51

వ. ఆర్యపుత్రా! నీచేత యుక్తముగనే పలుకబడినది
గదా! కేవలంబుగ కమనీయ పురుషునకు మాత్రమే విషమ
యోషిద్భవ విషాదంబుగాదు! రూపవతులగు కామినులకుం
గూడ ననను రూపవల్లభలాభంబుచేత గలిగెడు ననుతాపం
బును నట్టిదేయగును. 52

గీ. దృక్కుచే శాంతినొందియుఁ దిరిగి కామ
గరిమయుదయించు నెవతిచే గనగ నట్టి
తన్విగలిగిన వృషవివర్తను వెలయు
వానికెట్టిది జన్మసాఫల్యకలన. 53

క. పరగ పరస్పర పరిహా
సరుచింగొని స్మేరవదన జలజుల నయ్యు
ర్వరలీలను సుశ్రీయుః
శరనిధి యతడపుడు గనియె సంతసమెసగన్. 54

వ. ఇట్లయ్యరవిందలోచనుండు కొంతకాలంబు ప్రేయసీ
పరిహాస సుఖంబు ననుభవించి కుచేలుని మరల నిట్లనియెను.

చ. పెనగొని వాకిటన్ నెమరువేయుచునుండెడు లేడిపిల్లలన్
గనుగొని మేమెరుంగనిదె కమ్మనిభక్ష్యమ దెద్దియంబరో
దినునివి యంచుబాలకులు దీనతమాకును బెట్టుమంచనన్
వినియటవారి ముద్దుగొని వేట్కసుఖించితివేద్విజోత్తమా

వ. తలంచుకొనియెదవా! కుచేలా! గురుకులంబున నున్నవారమై మనమచ్చటి యామునీయపులినంబులందు ముష్టాముష్టి బెనంగులీల నొనర్చితిమిగదా! మరియును నిది యును నీవుమరచితివా! 57

గీ. ఫలములను గొనునిచ్ఛతో బయలువెడలి
మనముచూతము దరిజేరి మసలుతరిని
పరభృతముగాంచి రాముడు బలికెనిటుల
మేము నీవంటివారలమే యటంచు. 58

గీ. ఇదియు దలచితివేనీవు నెలమిమీర
గహనమున మనమావుల గాచినాము 59

వ. అంత మందహాసంబు సేయు రుక్మిణిం గాంచి శంకించుచు

గీ. గురుల శుశ్రూష సలిపెడు నరుల కెన్న
దురితకార్యమొనర్చినన్ దూషణంబె. 60

వ. ఇవ్విధంబున వాసుదేవుండు బలుకుచున్నంత, లోకమర్యాదం దెలుపుదానింబోలె రుక్మిణి సకపటంబుగా నీలీల బలికెను. 61

క. గురుధేనుల తమధేనుల
నరయుచుఁ గాసినను దూషణాస్పదమదిగా
దిరవుగ పరధేనులగొని
పరిపాలన సేయు టార్యవర లక్షణమే. 62

వ భగవంతుండగు శౌరి, ప్రేయసీ వచనంబులను వినసట్లూరకొని మారువలుకకయే వయస్యా! కుచేలా! సఖుండవగు నాకొరకెట్టిదైన నుపహారంబు దెచ్చితివే! యని పలుకుచునే జీర్ణచేలాంచలంబున గట్టబడియున్న ముష్టి పరిమితంబగునటుల నటుకులను గ్రహించి భక్షించెను. 63

గీ. అట్టి పృథుకంబులందల యమృతరసము
కన్నమధురత శౌరికి గల్గెనెన్న
నతని సేవకుడనుగూడ నమృతమొందు
పృథుకతతి దుర్లభంబయ్యె ప్రియకునైన. 64

గీ. మరల గ్రహియింపగోరెడు మాధవునట
వారణమొనర్చి రుక్మిణి బలికెనిటుల
సర్వసంపద యీవిప్రసత్తమునకె
యిచ్చునెడ నుగ్రసఖునకేమిచ్చెదికను. 65

వ. అపుడు కుచేలుండు పురందర మందిరంబునందుం బోలె నమ్ముకుందుని గృహంబునందు నిఖిలసుఖంబు లనుభవించి యారాత్రి నచట గడిపి మరునాడరుణోదయంబుననే, మిత్రధనంబు నించుకేనియుం బడయకుండినను హరిసమాగమంబునే భూరిలాభంబుగా దలంచుచున్నవాడై తదనుజ్ఞ వడసి నిజనికేతనాభిముఖంబుగా బయలువెడలెను.—మరియును దన మనంబున నిట్లు జింతించెను. 66

చ. పరగనదీనుడెన్న మదభాక్కితడంచు దలంచియేమొ య
బ్బురమగునట్టి జీవనము భూరిదురాప మొనర్చె, గానిచో
గరిమను మీరుసద్గతిని గాంచుటదెట్లగు నల్లయాసురీ
పరిగతసంపదుత్కరము వాయుటదెట్లగు నెంచిచూడగాన్

వ. ఇవ్విధంబున జింతించుచునే, నిజసదన ప్రవేశంబు నొంది అచ్చట నిదేమి, యీభవన మెవ్వరిది రెండవపురంజదుని మందిరంబువలె నున్నదే! యనుచు యదార్థంబును దెలియజాలక కుచేలుండు పరిభ్రమించుచుండ చెలికత్తియలతో నెదురుగావచ్చినట్టియు కరుణతో గూడుకొన్నదియు హరిచే నొసంగబడినట్టి సంపద మూర్తీభవించినదో, యను నట్లలరుచున్నదియు నగు ప్రియురాలిచే నతడు నిజగృహంబు నొందింపబడినవాడై, తనమందిరంబునందానంద బంధురుండై బంధుజనంబుతో గూడ సకలసుఖంబు లనుభవించుచు సుఖంబుగా నివసించియుండెను. 68

—♦ రాధామాధవ వివాహాది కథా వర్ణనము. ♦—

గీ. వత్సములదాచు నపరాధ భరముదొలగ
రాధయను రమణీమణి రహినొనర్చి
బాలికను బడయగగోరి పరగు సింహ
ళాధిపతికిచ్చె వరముగా నజుడుమెచ్చి. 69

వ. తరువాత నట్టి సింహళాఖ్యద్వీపాధిపతియగు విజయన్న యనునతండు యౌవనంబుగలిగి వెలయుచున్న తన

తనయ కనురూపవల్లభుంగానక దూయమాన మానసుండై యుండుటెఱింగి కమలాసనుండతనికి స్వప్నదశయం దీరీతిగా నుపదేశించెను. 70

గీ. రాధికను మురవైరికారాధికగను
జేసినాఁడగు నిర్మాణ కౌశలంబు
సఫలమగునట్టిదానిగా సలిపి పిదప
ధన్యుఁడవుగమ్ము నృపచంద్ర! ధారుణీంద్ర! 71

వ. అటుతరువాత నట్టి విజయవర్మయును నదియే సర్వసంపదలకు నిదానంబైన దానిగా దలంచుచున్నవాఁడై దామోదరుంబిలచి మహోత్సవంబు గావించి యారాధనతని కర్పించెను. 72

వ. తరువాత భగవంతుండగు శౌరియును సాపరాధుండగు విధిచేత పూర్ణపాత్రీభూతంబుగాఁ గాన్కగావింపబడినట్టియు సౌందర్యంబున కధిదేవతవలె వెలయుచున్నదియు, నిందుకళరీతి వృషాకపిశిరఃశ్లాఘన యోగ్యయగునట్టిదియు స్వరుచి ప్రతిబంధకత్వంబుచేత కమలానభిమతయును దేవసేనవగిది సుకుమారలోభనీయయు నగునట్టి రాధికను విశ్వకర్మనిర్మితంబై కైలాస విలాసంబును నవ్వుచుండుదానివలె నలరు నొక యంతఃపురంబునఁ బ్రవేశపెట్టి యామెతోడ గ్రీడించుచుండెను. 73

ఉ. ఓరిమినొక్క శోభన ముహూర్తమునన్ జెలులెల్ల వేడుకన్
మారకలాస్వతంత్రుడగు మాధవు గేళిగృహంబు గూర్చియా
ద్వారము జేర్చిరా నవవధూమణి రాధికనెట్లొ వంచనా
ధీరగభీరవాక్యములు దెల్పుచు నేర్పునమీఱు భామినుల్.

గీ. మేలుగా విశ్వకర్మ నిర్మించె నీదు
రమ్యలీలాగృహంబిదె రాధ! గనవె
రమ్ము గనుగొంద మిష్టవరప్రదాత
యైనమనసిజదేవుండు నచటగలడు. 75

గీ. అచట కేళీగృహంబున నాడుకొంద
మందు హరిలేమి శంకనీవొందవలదు
ఘనతరాపూర్వసుఖమును గాంచియపుడు
నన్ను హితకారిణిగ మదినెన్నుకొనెదు. 76

గీ దీనిసౌరభ్యమేమని దెల్పుదిట్టి
హరినివాసంబు త్రిదివంబటంచు దలతు
సురతనిరతికి నిష్టంబు సెరపునట్టి
వరసుదృగ్జనమునకె లభ్యమగునిదియు. 77

వ. ఇవ్విధంబగు వచన వంచనావశంబున నెట్టకేలకు
రాధిక కేళీమందిరాళిందంబు నొందింపబడునెడల. 78

మ. చెలిచేవంచితయైనొ! రాధ, గనునోచిత్తంబునన్ వంచనా
కల, నక్లైనను నమ్మకంబెపుడు గల్గంబోదు తాజాణయో!
చెలి, యారాధికముగ్ధయో! విధివియచ్చేష్టల్ బలిష్టంబులం

చలరంబుట్టిన శంకలెల్ల నణగెన్ హా శౌరికిన్ రత్నమం
జులమంజీరకశింజిత ధ్వనులచే శోభిల్లగా నయ్యెడన్. 79

గీ. నంతలోన బుధుండగు నాత్మభవుని
పాండితియు దా విజృంభించి పరిబలుచుండె
నానర సర్వజ్ఞుడును పురుషోత్తముడగు
నిజగురునికైన మోహంబు నెరపుకతన. 80

అటులనేయగును.

—• శ్రీకృష్ణుని కేళీవినోదము. •—

గీ. స్తంభమున పూర్వమే హరి సంభవించె
నట్టిహరియందు స్తంభంబునయ్యెనిపుడు
బరగునరహరి బాడము స్తంభమునకిదియె
యగువిలక్షణ మానరహరియతండె. 81

గీ. ఎవనియాజ్ఞను ప్రళయమగా నట్టిహరిని
సారదియాకస్మికంబయి క్షోభపెట్టె
నదియొయుక్తము హరి కలంఘ్యముగ నగుట
లలితమదనప్రపంచ ప్రళయము వేరు. 82

గీ. హరికిమితిమీరె ప్రీతిలోమహర్షమపుడు
చిత్రిముదిగాదు జూడగా జెలువుమీరు
నంగనాజన సంగమ మందొకపుడు
నట్టి హర్షమ ననుభూతమగుటవింత. 83

గీ. శౌరికలస్వేదపూరంబు జారెమేన
నడ్డులేకయె యద్దిగాదబ్బురంబు
సార్ద్రిడీ విధుడప్పుడవ్యవధిగాగ
గోరెరాధాపరీరంభ గుంభమరిది. 84

గీ. కెరలెడు సమగ్ర వేదియగా కృష్ణునందు
గూడబొడమె వివర్ణత జూడనపుడు
వసుధ నలగాఢ్య ధర్మప్రవణుడెవండు
రహీనను త్తముడును వివర్ణతను గొనడె. 85

గీ. అచలసంస్థితి గదలింప నర్హుడనగు
దేను హరికిక యశమది యెట్టులగును
అనుచు మదనుండు త్రిజగంబులాక్రమించు
నట్టి జగతీధరుని గంపమందజేసె. 86

గీ. హరికి గన్నులవలన ననర్గళముగ
నశ్రుధారలు జనియించె నపుడుగాన
నతనుశరముల రక్తత నంతరంగ
మొందెనోయని సందేహ మొందనయ్యె! 87

గీ. హరికి వైస్వర్య మయ్యెడ నయ్యెనదియె
యొప్పునెప్పుడు కనివినియుండ మెచట
బాల్యమున పరభృష్టతన్ బరగెనితడు
సరసరాధాగమావాప్త సమయమిదియె. 88

వ. ఇవ్విధంబున మురారి ప్రభూతంబుగా సముద్భా
తంబగు సాత్విక వి॰॰ంబుల నొందియున్న తరుణంబున

సర్వాంకషంబగు విషమసాయకశక్తింబోలె వెలయుచు విరహ తాపనివర్తికయగు నమృతవర్తికవలె నలరుచున్న యారాధిక నాళీజనంబులు కేళిసదనంబునందు ముందుగాఁ బ్రవేశపెట్టి పిదప స్వయముగా నటు దాము ప్రవేశింపకయే కవాటం బును బంధించి సత్వరంబుగా దొలఁగి చనిరి. 89

చ. స్మరగురుఁడామురారినటసయ్యనముంగిటఁజూచి మోమటుల్
బరపి కవాటపాటనము బల్మినిసేయ వృథాప్రియత్నుఁడై
వరలుచు రాధయెట్టెటో నిబంధముఁబూనెమురారికాశయ
ట్లరయవిశృంఖలంబగు ననంగుని ప్రక్రియచిత్రమౌఁగదా.

గీ. తలుపుగడియనువైచియు తరుణిపాణి
గనిబలాత్కారముగను చేకొనియు శౌరి
యామెలాభము మదినమ్మఁడయ్యె సంగ
సముదితాకంప సంపద్విశాలుఁడగుచు. 91

మ. అలకేళీభవనంబు సాదరముగా నాళీజనప్రార్థనన్
కలయంజేరి యతర్కితంబుగను నాకంసారినింజూచి ని
ర్మల సమ్మోహితయైనయానవవధూ రాధాసతిన్ బ్రేమచే
కలితాంకంబునుజేర్చినూత్నమగుసాంగత్యంబునన్మంజువా
క్కులసానందగ జేయునాహరిమమున్గూర్మిన్సదా బ్రోవుతన్.

అది యుక్తమేయగును.

క. బాలిక లోలాలకనీ
వాలీవిరహామున ముదమునందకయే యుం

దేల భవద్దాసుడనా
జ్ఞాలోలుడ నీదుపనులు జరుపగలేనే. 93

మ. సతిరో చేడెలతోడగూడుకొని యక్షుక్రీడగావింప గో
రితివేనిన్ మరియొక్కగుహ్యాతమహారీతిన్ త్రిలోకాదిస
న్నుతమాద్యూతమునాలకింపుమతనుండున్నాక్షి షష్టాక్షముల్
తతినాడంగనుసాధనంబులగుసోత్కంఠత్వమున్ శ్లాఘ్యతో
న్నతిరమ్యాబలపాళికొప్పుబరమానందాస్పదంబౌనిదే. 94

మ. పొలతీత ప్తకుచంబులన్ విధుకరంబున్ గూర్తునా లేక శీ
తలసంస్పర్శమునెల్లదేహమున నొందంజేతునా యాగ్రహా
కలితంబైతగు నంబరంబిచట నాకర్షింతునా యీవిధున్
బలితోరుద్యుతిచుంబిబట్టిమిగులన్ భవ్యాత్మగాసేయుమా
పలుకంగావలెనీకుగావలయు సేవల్ వీనిలో నెద్దియో. 95

ఉ. ఇంపుగ గుహ్యమేనుప్రకటించెదనీకు సుఖార్థమియ్యెడన్
సొంపుగనుండె కాముడిట శోభనదైవత సార్వభౌముడై
తెంపునుగాంచుధీరుడును భీరువశంవదుడౌను నాతియున్
దెంపుగఁబూరుపాయతిని ధీరతనొందునువానిపూజచేన్.

వ. అదియునుంగాక నీ వసాధారణంబగు నతని యఘు
టిత ఘటనాకౌశలంబును దెలిసికొందువుగాక! 97

వ. ఈమీనకేతనుండు త్రిదశుడయ్యును ప్రకాశిత
దశవిధదశుండును, ననంగుడయ్యును సుతనులోభనీయుండును,
భవవిరోధియయ్యును సంసారసారంబును, పరిత్యక్తక్షేత్రుం

డయ్యును సరతియును, స్థాణువిరోధియయ్యును తరుణోపాస్య మనదగువాఁడును, మధుప్రియుయయ్యును, కృతసురావర్జనుండును, వసంతమిత్రుండయ్యును, బుష్పసమయంబున శరపరిహారంబొనర్చువాఁడును ననన్యజుండయ్యును, మనోభవుండును, రతిభావ్యుండయ్యును, విరతిభావ్యుండును, కుసుమైకసాయకుండయ్యును, బల్లవపతకపాతియును, సుమనోబాణుండయ్యును, సురతావిరోధిబాణుండును, శంబరవిరుద్ధుండయ్యును, దానవారిచే బ్రసిద్ధుండును, నష్టమూర్తియయ్యును, ననష్టమూర్తి ప్రణయుండును, నిర్వాణకారణీభూతంబగు యోగాభిలాషకు జనకుండయ్యును, మోక్షపరిపంథియును, నపవర్గంబువలె భవవిరోధియును, హంసంబువలె మానసావాసియును, శిల్పకునింబోలె శూర్పకారిత్వంబుచే ప్రసిద్ధుండును, వైనతేయునింబోలె సుమనోదుర్లభంబగు నమృతంబును సంగ్రహించువాఁడును, కృతాంతుని పగిది యోగావలంబిజనయాతనోత్సుకుండును, మాంత్రికునిచందంబున కామినీగ్రహవ్యాకులిత పురుషోపాస్యుండును, దివాకరునికరణి నతి రక్తరుచి విషయుండును, హరుని తెరంగున నున్మత్తప్రియుండును, జీవన్ముక్తుని కైవడిని నిరంతర ప్రమదాశ్రయుండును, పవనుని భంగి భోగిజీవనౌషధంబునునై, కృపణునికింబోలె చంద్రునికింగూడ గురుస్పృహను బుట్టించువాఁడును, యాతుధానునికింబోలె పురందరునికింగూడ తాపసక్షేత్రదూషణబుద్ధి నొదవించువాఁడును, భగవంతుండును నగునట్టి మకరధ్వజు నుపాసించి సంపన్నప్రియావాప్తి గలవారలై సకలభోగంబులనుభవించుచుండురు.

వ. అటులనే యగును. తదీయమంత్రింబునకు మాం
గళికంబగు నిట్టి సుముహూర్తంబున నీకుపదేశింపగోరుచున్న
నావచనంబును నీవు నమ్ముదువుగాక! 99

క. తెలిపెద మంత్రమునియ్యెడ
నలవామాచారగమ్య మదినగ్నతయున్
లలినిప్రియోచ్ఛిష్టమధూ
జ్జ్వలపానము లిచటయంత్ర సాధనములగున్. 100

చ. అలమధురంపుచాటువచనావళిచేత తదర్థమెంతయున్
దెలిసి స్మితాననాబ్జయగు ధీరతినాప్రియురాలి గాంచియే
లలదధరామృతంబుగొనలాలసుడయ్యెమురారి మోహియై
బొలుపుగనీతడాయమృతమున్మునుమెండుగ గ్రోలకుండెనో

క. హరిముద్దుగొనెప్రియాముఖ
మరయ సుధాకిరణబింబమగునదినిజమే
కరకంపము మందంబుగ
నెరప మహోజ్జ్వలరసంబు నీటుగనగుటన్. 102

వ. పిమ్మట యదుపతియును ప్రియసతీ బింబాధరపాన
లాలసుండై కమనీయంబగు చాటువచననిచయంబును వచిం
చెను. అటులనే యగును. 103

క. అరయగ ప్రియ! నీయధరము
పరిభూతామృతరసమని పలుకనివారె
వ్వరు ద్విజరాజతిరస్కృతి
బరపెడు నదియమృతవృద్ధి బడయకయున్నె. 104

గీ. అబ్ధిమథనంబునందగునచ్ఛసుధను
నజుడుభవదోష్ఠమున నిల్పెనఁటఁబఖ్యాతి
మయ్యె నధరామృతంబదియ! తగుకలుష
భాగమునుఁగోరిలిరమరులు బహుళకృతాశ! 105

గీ. సఖియ! శశిరూపమై నీదుసర్వముఖము
దగ, నధరరేఖయె మరింత మిగులమృదుల
మయ్యె, నేమను, నాశంకయణఁగెనిపుడు
చంద్రరేఖనెసాగసొందుసొంబుదలచి. 106

గీ. అరయఁగసుపర్ణమాతాప్రిప్తికైనదదియు
వసుధదుర్లభకళ్యాణ పాత్రలబ్ధి
కైనదిదియును సఖియ యయ్యమృతమునకు
ద్వదధరమునకు నగు తారతమ్యమెంత! 107

గీ. రమ్యతరనేత్ర! నీయధరంబు గనఁగ
మధురమధుకోశమే యగుమరియునిద్ది
చిరము తిర్యగ్విహితమయ్యె జెలిమినెటులో
దరుచు పరసరషేయమై బరగుచుంట. 108

క. శతపత్రముకుళకుచ! నీ
హితమగు మోవిద్విజవాస మే! యగునిజమే
యతిసితమయ్యును సతతా
మృతసేకమువలన రాగ మొనయుటచేతన్. 109

క. ముదిత! భవదధరము ద్విజ
చ్ఛదమేనిశ్చయము తద్విజముగరుఖుంజో
నదియటు హరియే హరియిం
ప, దగునవామృతము గప్పిపట్టుటచేతన్. 110

క. హరినీలసులోచన! త్వద
ధరమెన్నగ పనసఫలమెదగునది దినునా
నరునకు దొలుతనుకంటక
భరమును మృదులతనుపిదప బ్రకటించుటచేన్. 111

క. నీదైనమోవిద్రాక్షయె
గాదగునాసత్యవచన గతుడనగదుడన్
నాదగు తాపమెడలనా
స్వాదననాదరుడనగుచు వలచుచునుంటన్. 112

గీ. వసుధ ద్విజనింద్యమగుబింబఫలమదెల్లా
మగువ! నీమోవితోడ సమానమగును
సతత శుచితను గొనుసద్ద్విజప్రధాన
తతి, స్వరుచి మోవిపైనించి తనరుచుంటు. 113

గీ. ధరయెచటలేదో యదియ యధరమటంచు
నలరెడు సువృత్తి నధర శబ్దార్థమయ్యె
నచట నవఖండసార రసాశ్రియత్వ
మిదియెటులగానబడుచుండె నిట్టులబల! 114

గీ. తగునజర్థము దా విరోధముకు నగుట
త్వదధరమగు ఘనాఘనేంద్రవరుడిదియె

సరిగవిశ్వంభరాహ్లాద ఝరులుగాఁగ
నమృతధారలు వర్షించు ననిశమబల! 115

గీ. మానినీ! మోము దమ్మిపూదేనికప్పఁ
బలువెలుగు కేసరములచే బరివృతమును
నై జెలంగును నీదు బింబాధరంబు
కృష్ణ మధుహారిగోరెలఁగాఁ దృష్ణనంటు. 116

గీ. సరసముగబాల యలసురసాలసాల
కలితపల్లవమగు నీదు కావిమోవి
గానిచో పరపుష్టతన్ గ్రోలు నీత
డేలనిట్లుగ్రోలఁగోరు రసాలసాంగి! 117

గీ. ప్రకట పరిశుద్ధమా ద్విజవాసమగుచు
గ్రోలు నీయధరోష్ఠంబు గాననిచట
నమృతమదిగోరు నిర్వాణ మగునటంచు
నువిద! సుకృతేష్టియగు పురుషోత్తముండు. 118

గీ. అమృతమును జిక్కఁగలవిధు డతడుగూడ
గోరునీయధరమునది గొప్పగాదె
యట్టిసత్ప్రతి సౌమనస్యప్రదునకు
మోదమిడు సురతాసక్తి బొదలియున్న. 119

గీ. మోహితులకగు, నధరంబు స్నేహపాత్ర
మచట భ్రమమాత్రమూలమే యగుమధురిమ
యనిమగువకావిమోవి దియ్యందనంబు
గ్రోలజాలని బాలిశుల్ ద్రోలుచుందు్ర. 120

గీ. అలరెడు సుధాంధువగు భవదధరమెలమి
నిపుడు గ్రోలుదు నదినీకు హితమె యబల!
నిరతముసతృష్ణులు గ్రహింప మెరయుచున్న
రసమె మధురతగాను నన్యరసము గాదు.

గీ. అధరమిది దంతవాసంబె యగుటనాదు
రదముపదమొందుటది యపరాధమగునె!
తనపదముగాని కుచమున దవిలియుంట
నఖము వారింపదగినదే సఖియ! వినుము.

గీ. ఇటుల పలుమరు నుతియించి యింతమాత్ర
మునను నీకగు హానియేమనుచుఁబలికి
ప్రకటముగ నటువంచనావచనవిచయ
చతురుడగు హరి చుంబించె సఖియమోవి.

అధరవర్ణనము సంపూర్ణము.

—• కుచవర్ణనము •—

గీ. ప్రియతమాకుచకోక సంప్రీతికరుడు
నధికృతామితరుచి కమలాప్తతముడు
జలజబాంధవ కరమును చాలనంబు
జేసెనపుడు సముద్గతి జెందెనదియు.

గీ. బాల! యెరుగవు స్మరదంతి పదములఁగతి
రమయుఁదొడలందుఁ గరమునురమునఁ గుంభ

యుగమునిడి వసున సస్తక్షేమగర్వదంగ
మాగ్రిమించును శరణొందు హరినినన్ను. 125

గీ. దానిచేనిప్పు పరవశతను భజింతు
వగుటశుభమగులీల నీహరినఖంబు
చేత గుంభయుగంబును జీల్చినపుడె
యెంచెదవునీవు నామాట హితముగాదు. 126

గీ. అతివనీదు రవికముడి యనెడుమిషను
తీరుగా మారుడనియెడు ధీవరుండు
దండమునగట్టు నలకుచద్వయము పేటి
కాయుగముమున్న మీనతగాంచునేను
నచటబద్ధుడనై తౌల్య మందితహహ. 127

గీ. వనిత ! నిర్వాణహేతువ వలననీదు
తనువున రతీశదేవుని దగబ్రతిష్ట
జేసి కుచయుగమనుమిష జెలువుమీర !
కోరిసౌవర్ణ పరిపూర్ణకుంభయుగము
నుంచెనాగమవేది విరించి యచట. 128

గీ. అరయ హ్లాదయేశయుండగు నట్టిమరుని
రాజితాంతఃపురంబగు రతినిగాంచు
కంచుకులె నీదు కుచములు గాన నాదు
బాహువులు దండములుగాగ బరగుదండ
రహితుడెట్లగు కంచుకి రమణి వినుము. 129

గీ. నగముతోడను నీకుచయుగమున కెటు
సాటిజెప్పెదరొ మూఢజనులు వజ్రి
మచట నిజభూషణంబయి యలరుగాన
నగభరిభవంబు గలుగుట కగునె శంఖ!

గీ. కుచములనియెడు మిషమున కోకయుగము
హృదయభూమగ విధిరచియించెగాన
మహితపద్మాప్తునికరాభి మర్శమొంది
యదిశుభంబును గొనుచుండు నబల! వినుము.

గీ. సఖియ నీతను లావణ్యఝురిగ్రహింప
కుచయుగంబను మిషవిధి కుంభయుగము
కరయుగళిచేత ముంచెను గాన నేను
హస్తయుగమున వారింపనైతినేని
యబలయని నిను వంచించి యతడుగొనును.

గీ. పూర్వకంచుక మెడలించి వొల్చుకొత్త
కొత్త కంచుకములుదాల్చి కొమరుమిగులు
నీదుకుచభోగులకు నెట్లు నిర్వృతియగు
స్పర్శనప్రాప్తి గలుగక సఖియవినుము.

గీ. మహితలావణ్యసాగరమందు మగ్న
లైన మైనాకగిరిశిఖరాకృతులయి
యలరు నీదగు కుచముల నతివ! యభయ
ముగ నతనిఁ దలనుంచెద మోదకరము
నాదుకరమును హరినాట నయముమీర!

గీ. నాకలోకమునకు చక్రినామ మలరు
నదియె తమస్వామిభావంబు నలరఁదెల్పు
జన్నులను మిషచేనున్న చక్రియుగము
చేకొనఁగ నను వారింతు చిత్రముగను. 135

గీ. ముగ్ధరో! దుర్గమొనరింప మొనసినీదు
కుచగిరుల్ గాన మరుడిట గుల్కుచుండె
నితనికిభయంబుకొరకు నేనిప్పుడునీదు
కుచశిరంబుల నఖమున గూర్తు నర్ధ
చంద్రము గిరీశభావంబెసంగునటుల. 136

గీ. సఖియ! నీహృదయమున రసాలసత్వ
మరసి దీనిఫలమ్ములే యనుచు మరుడు
నీదుకుచములు గ్రహియించు నిజమునాదు
వెలయుకరముల కంటకవేష్టితములు
గాగ నొనరింపవలయును కంబుకంఠి. 137

గీ. ఉన్నతరహృదయేశయమోగమదియె
నీకు సంతాపహేతువై నెగడుచుండె
నలరచల్లని హృదయేశయాస్తినిడుదు
నీకు నిర్వృతియగుదాన నిశ్చయముగ. 138

గీ. ఇంచుకైనను మరియునికేమిగోర
కొలదిగస్పృశింతు శైలాఖ్యకుచయుగంబు
దానసాధింపదగునది తరుణి! వినుము

గిరినొకటి బూనసెంతో సత్కీర్తిగలిగె
ద్వయమును వహింపనిక నెంతదగునో కలికి. 139

గీ. ఇటుల మురహారి సవినయనటనసల్పి
కడిమి నెన్నియొచాటువాక్యములు వలికి
కుచయుగము ముట్టి మరిమరిగోనబుమీర
చుంకృతిదలిర్ప చుంబించెసుదతిమోవి. 140

గీ. కడునసల్పశిశిరకరకల్పతల్ప
మునను బాణిసమానరాధనిడి నీవి
మోక్ష మొనరించుటకు మాయిమోక్షదాయి
హారి, మతంగజముఖపూజనపుడొనర్చె. 141

ఉ. అంబుజనేత్రి! తెల్లనగునంబరమున్ విడుమిప్పుడల్ల పీ
తాంబరసక్తిబల్ సుఖము నందగగోరితివేని తద్గుణౌ
ఘుంబువచింతుగోప్యమునగాత్రి లెడుశోణికుచోరుచారుమూ
లంబులనిష్టనేత్రి సఫలత్వము బల్ సుకుమారతాప్తి సౌ
ఖ్యంబురుచిప్రకర్షమును హాయిగ శ్రేయము లెన్నియోదగున్.

క. వనిత! త్వదీయముకూలం
బుననే నామనముడాగెపోసగ దికెచటన్
గనక నది యిమ్ము లేకు
న్నను బట్టనువిప్పిచూపు నమ్మికదనరన్. 143

గీ. అతివ! యాచ్ఛాదనమొనర్తు నాశచేత
త్వన్ని[illegible] విడువుమంబరమునీవు

ముగ్ధరో! దిగంబరత్వంబు బూని శివుడు
ఘనజగత్సామ్రాజ్యతనుగాంచె వినవె! యెపుడు. 144

గీ. కలితరంభాప్రకాండంబుకన్న గజము
తొండముసకన్న సిరిమించు తొడలునీకు
వానిని దిరస్కరించు నీవలువగొనుట
శోభగాంచునె యిచ్చట సుదతివినుము. 145

గీ. వెన్నడటబల్కి నీవిని విప్పబూను
నపుడు కరములవారించె నల్లరాధ
యగునన్ధాతిశయమున కాశ్రియముగ
దగెసరసునకు సూక్ష్మరంధ్రంబుపగిది. 146

గీ. వాసుదేవుడు నిశ్శంకవలువలాగు
తరిని యీముగ్ధయెవ్వాని శరణునొందు
నాశ్రియముగొన్న నేనిపుడాపకుంట
తగదనుచునామె కడియముధ్వనియొనర్చె. 147

గీ. గట్టిగ కటాక్షశరములఁ గొట్టినదిగ
హృదినల విరోధభరమువహించునదిగ
నైన, విడుచునె మాయినసర్వాంతరంగ
వృత్తిసాక్షి యతండలభీక్షుఃరీతి. 148

గీ. మున్నుబలినిగ్రహంబున బొల్చునంబ
రంబుగొని యాక్రమించు నాకంబుజాక్షి
యబలయది నేనుచేకొన నబలుడనొకొ
యనుచు తదంబరంబుదానపనయించె. 14[illegible]

గీ. మఱల వలువనుచేకొన మగువదలప
మాయబలమున నతడద్ది మాయజేసె
యోగమాయి యన ప్రసిద్ధి నొందునితని
యోగమున కపటంబు దుర్యూహమయ్యె! 150

గీ. అయ్యెడ ననంబరాలంబియైన యామె
గురునితంబముస్పృశియించె హరియతండు
నట్టిభూభృద్భువినితంబమరసినీల
లసదమృతదాయి ముట్టజేలౌల్యముననను. 151

క. మరిబలుకనశక్యంబగు
సురతక్రమమలరెనపుడు చూచునతండై
దరినివసించి యసంగత
బరగెడుసుమశరుడెదాని పటుమతినెరుగుగ. 152

చ. చిరమటువారలిర్వురును జెల్వుగఁగేళివిలాసలోలురై
యరుదుగనిద్రనొందిరి శ్రమాలసులౌట సుఖంబుమీఱగన్
మరుడును గూడజూడగశ్రమన్గొనుటన్దనవింటినుండి సు
స్థిరమగు నారినిన్ సడలజేసియు వాసిగ విశ్రమించెదాన్.

ఉ. ఊరక శౌరినిద్రగొనుచుండగ కుక్కుట తారనాదముల్
ధీరతనాలకించి సుదతీమణి రాధిక మేలుకాంచె త
ద్వారినుతుల్రచించుచును బోధకరవ్రజముల్ రయంబుగా
ద్వారముజేరి శౌరినిముదంబుగ మేలుకొనంగ జేయగాన్.

వ. వచ్చి వైతాళిక నికరంబిట్లు తారతరంబుగా బలికెను.

చ. త్వరగొనిలెమ్ము లోకపరిపాలక! కలితతృష్ణ! కృష్ణ శ్రీ
కర సుఖనిద్రవీడుము జగంబులనేలుము రాధకిష్టుడై
తిరిగెడు నివ్వధుండితరదిక్కున, దా రుచివీడెనంచు ని
ట్లరుదుగ క్షోభమొందికమలాశయభేదమొనర్పయత్నమి
త్తరిని రచించుచుండెనుగదా ప్రమదాళికులంబదెంతయున్

వ. భగవంతుండగు శౌరియును నర్థాంతరాభివ్యంజనంబగు వైతాళికవచనంబు నాలకించుచునె సత్వరంబుగ మేలుకాంచి రుక్మిణీరోష సంభావనచే విదారిత హృదయుండై కేళీనికేతనంబునుండి బయలువెడలెను. 157

క. రాధావశీకృతునిగా
మాధవునిం దెలియబలికి మఱిరుక్మిణికిన్
బోధయొనర్చుచు సఖియలు
బాధించిరి కలుషగాగ బరుషయుగాగన్. 158

అటులనే యగును.

— • శ్రీకృష్ణుడు అందరితోను సుఖంబుగ నుండుట • —

సీ. ఎలమిం బూర్వపుభార్య లేమ్వురున్ స్వవశలై
సర్వసౌఖ్యంబులొసంగుచుండ

మరికొందఱన్యలు మాన్యలై రహిఁగాంచి
తనకు భోగినులౌచు దనరుచుండ
పదియారువేల గోపాల భామలు మేన
నాలింగన మొనర్చి యలరుచుండ
నందఱిలోనఁ బ్రేమాస్పదవై నీవు
ముద మొప్ప నెదనెప్డు గదిసియుండ

గీ. నందఱికి నేకరీతి నానంద మొసగి
సరసదాక్షిణ్యశాలియా శౌరికిపుడు
రక్తినారాధికయగు నారాధికయుట
నీకు బాధికయయ్యెనో నీరజాక్షి! 159

గీ. ముగ్ధరో! విధేయుడై హరి పొగడుచున్న
మానము వహింపుమాతని మహితచాటు
వచన రచనల వంచింపబడకు, లలిత
ముఖసరోజంబు ద్రిప్పు నైపుణ్యముగను. 160

వ. ఈ విధంబులగు సఖీజనభాషితంబులచేత రుక్మిణి ఖేదంబు నొందింపబడి నిర్వ్యాజహృదయ యయ్యును కుంకుమాంగరాగాదివిరాగతంబూని తాంబూలరసవిరసయై కుసుమమాల్యలౌల్యంబును విడనాడి కనుల నంజనరంజనంబు గావింపక విముక్తముక్తాహారయు ముక్తాహారయు నై కేవలంబుగ నవనితలంబునందే శయనించుచు మానంబునటనఁ జేసెను.

గీ. మానము వహించి మానంబు బూని యటుల
నూనమానసమైన యద్దాని ననున
యింప యదుపతి రుక్మిణి యిల్లు జేరి
దారఁ గృశఁ గని వివశుడై మీఱె నపుడు. 162

వ. అపుడు దరికిజేరి ప్రాణప్రియురాలింగూర్చి యిట్లు
పలికెను. 163

గీ. వనిత! జంభారికుంభికుంభద్వయమున
నరయ త్వత్కుచకుంభసామ్యమని కోప
గించితివె దాని బొడిచి లభించు ముత్య
ముల సరము కుచములనుంతు మోదమిడుము. 164

గీ. ఎట్టివస్తువు గోరెద వీవు దేని
నొందకిటు చిత్తకలుషత జెందితి సఖి!
బాలలీలగ విధుఖేలలోల వైతి
వేని నీపడనక్తు గావింతు నతని. 165

గీ. సత్యభామకు నిడు పారిజాతము గని
కలత నొందితివే! నాకు గల్గదనుచు
నిపుడె కల్పద్రుమంబు నీయిల్లు జేర్తు
మృదుకరజితపల్లవ మదియె యగును. 166

గీ. ప్రాణములకన్న ప్రియధర్మపత్నివైన
నినువిడి ప్రమాదమున నన్యవనితపైని
నెనరు నా కగునేని వినిర్జితాంక

వదన, సద్విజరాజ శుభప్రసాద
మది విడిచి పాపరహితుడ నగుట యెట్లు? 167

చ. ఋతుమతివైతివంచు మదినెంచినమార్గము నొందగా నన
ర్హ్మాతగల మూడురోజులు సమంచితచారువిలాసజాల సం
గతిగొని ఖేదమొందుచునె గన్గొననీకు విధేయయామరొ
క్కతెయగు కాంతతో మదిని గ్రాలు వినోదముమాత్ర
మొందితిన్. 168

చ. అనువగు రత్ననూపురసమంచితమంజులరమ్యశింజనీ
ఘనరవరంజితంబగుచు గ్రాలెడు నీదు పదాంబుజంబు మ
న్ననఁ దలదాల్తు లేతచిరునవ్వునువెన్నెలజెన్నుమీఱ మో
హానవదనేందుబింబమును హాయిగజూపుము ప్రాణనాయకీ!

వ. ఈప్రకారంబుగా కపటసహితంబులగు శపథప ర
పరలచేతఁ బ్రశంసించుచును వినయాభినయంబుల జూపుచు
బ్రేయసి ననునయించి పైకి లేవనెత్తి తొడపై నిడుకొని
ధూళిం దులుపుచు శిరోరుహంబులం జక్కబరచుచు కంఠం
బునం కౌగిలించుకొనుచు కపోలంబుల ముద్దుగొనుచు నమం
దానందంబు నొందించి యదునందనుండు వాగగోచరంబగు
నొకానొక హర్షంబు నొందెను. 170

గీ. అట్టి జగదంబ రుక్మిణి కట్టి లోక
జనకుడైన తగు గోపాలకునకు మిగుల

చిరము కళ్యాణజాలంబు బరగునటుల
గోరెద మికంత కధికంబు గోరమెద్ది. 171

మ. సరణిన్ మానుషలీలచే నిటుల నీసర్వావనిం బావనిన్
గరిమన్ జేసి శుభాస్పదం బగుచు లోకానందకందంబునై
చిరకళ్యాణనికేతనంబగుచు లక్ష్మీచిత్తచోరుండునై
కరమద్దేవుడునై నవామృతఝరీకల్పంబు నాకల్పమై
ధర గోపాలుడునుం గృపాళుడును నా ధన్యున్ సదా
గాల్చెదన్. 172

మ. జగమం దేనొనరించు నిట్టియమృతాసారాప్తి సారస్యమై
సుగభీరంబగు దీని నేరసికు డెంచున్ వేట్కతో నంచు నే
నె గడుఁ జింతను జెంద నేల బరుడై నిర్మత్సరుండైనయా
భగవంతుండుగృపాళుడున్గురుడుసర్వజ్ఞుండు దానుండగాన్.

ఉ. శ్రీగిరిజాకృపారసఝరీశుభసార భవత్కటాక్ష శో
భాగురువీక్షణంబు లల భాసురకల్పలతాసుమావళుల్
గాగొని సత్కవీంద్రుడనగా దగు శ్రీనవకాళిదాసు బల్
బాగుగ దా రచించెనట బండితమానస సద్విలాసమా
భాగవతాఖ్య చంపువున బ్రౌఢిమవసువిలాసమొప్పెడున్.

చ. శివగిరిజాదయారసవిశేషపరీతకటాక్షవీక్షణో
ద్భవతతసాహితీసుకవితారసభాసుర సుందరాఖ్య స
త్కవికృతమా నసారభసుధారసధారలమీరు నాంధ్రభా
గవతపుచంపునన్ వినుతిగాంచెను వసువిలాసమున్ భువిన్.

గద్యం.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్షవీక్షాలహరీ పరీత సంగీత సాహిత్య సరసకవితాచాతురీధురీణ లౌకిక విద్యా విశేషప్రవీణ సత్యవోలు కులకలశజలధి కువలయమిత్ర భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివంశపవిత్ర సోమరాజామాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర రామాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్రచంపూభాగవతమునందు షష్ఠవిలాసము సర్వంబును

సంపూర్ణము.